

MAGYAR RENDSZET

XXV. évf. (2025)
2. szám

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

MAGYAR RENDÉSZET

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

Magyar Rendészet – Szerkesztőség

Főszerkesztő: Prof. Dr. CHRISTIÁN László (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Főszerkesztő-helyettes: Dr. BIRÓCZKY-SZABÓ Andrea (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Szerkesztők: BARNUCZ Nóra (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. CSABA Zágon (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. ERDŐS Ákos (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. LIPPAI Zsolt (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. NÉMETH Zsolt (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. TÓTH János József (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)

Szerkesztőbizottság

A szerkesztőbizottság elnöke: Prof. Dr. KOVÁCS Gábor (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)

A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke: Prof. Dr. KATONA Géza

Alapító szerkesztőbizottsági elnök: Prof. Dr. BLASKÓ Béla (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)

Szerkesztőbizottsági

tagok: Prof. Dr. BARABÁS Andrea Tünde (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. habil. BODA József (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. FAŁDOWSKI, Marek (Szczynói Rendőrákadémia, Lengyelország)
Dr. FELKAI László (Belügyminisztérium)
Dr. FIALKA György (Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara)
Prof. Dr. FINSZTER Géza (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Prof. Dr. HALLER József (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. HEGYALJAI Mátyás (Belügyminisztérium)
Dr. JANZA Frigyes (Magyar Rendészettudományi Társaság)
Prof. Dr. KEREZSI Klára (Országos Kriminológiai Intézet)
Prof. Dr. MADAI Sándor (Debreceni Egyetem)
Prof. Dr. MEZEY Barna (Eötvös Loránd Tudományegyetem)
Prof. Dr. RUZSONYI Péter (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Prof. Dr. SALLAI János (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. SOTLAR, Andrej (Maribori Egyetem, Szlovénia)

Szerkesztőség: 1083 Budapest, Üllői út 82. magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
XXV. évfolyam, 2025/2. szám

Kiadó: Nemzeti Közszolgálati Egyetem | Ludovika Egyetemi Kiadó, 1083 Budapest, Ludovika tér 2.
www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

A kiadásért felel: Dr. DELI Gergely rektor

Olvasószerkesztők: GERGELY Zsuzsánna, RESOFSZKI Ágnes, SZABÓ Ilse

ISSN 1586-2895 (nyomtatott), ISSN 1787-050X (elektronikus)

Megjelenik évente 4 alkalommal.

HUNGARIAN LAW ENFORCEMENT

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT OF THE LUDOVIKA UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Hungarian Law Enforcement – Editorial Team

Editor-in-chief: László CHRISTIÁN (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Deputy editor-in-chief: Andrea BIRÓCZKY-SZABÓ (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Editors: Nóra BARNUCZ (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zágon CSABA (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Ákos ERDŐS (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zsolt LIPPAL (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zsolt NÉMETH (Ludovika University of Public Service, Hungary)
János József TÓTH (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Editorial Board

Chairman of the Editorial Board: Gábor KOVÁCS (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Honorary Chairman of the Editorial Board: † Géza KATONA

Founding Chairman of the Editorial Board: Béla BLASKÓ (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Editors of the Editorial Board: Andrea Tünde BARABÁS (Ludovika University of Public Service, Hungary)
József BODA (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Marek FAŁDOWSKI (Police Academy in Szczytno, Poland)
László FELKAI (Ministry of the Interior, Hungary)
György FIALKA (Chamber of Bodyguards, Property Protection and Private Detectives, Hungary)
Géza FINSZTER (Ludovika University of Public Service, Hungary)
József HALLER (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Mátyás HEGYALJAI (Ministry of the Interior, Hungary)
Frigyes JANZA (Hungarian Association of Police Science [MRTT])
Klára KEREZSI (National Institute of Criminology)
Sándor MADAI (University of Debrecen, Hungary)
Barna MEZEY (Eötvös Loránd University, Hungary)
† Péter RUZSONYI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
János SALLAI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Andrej SOTLAR (University of Maribor, Slovenia)

Editorial Office: H-1083 Budapest, Üllői út 82., magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XXV 2025/2

Publisher: Ludovika University of Public Service, Hungary H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.
www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

Responsible for publishing: Gergely DELI rector

Proofreaders: Zsuzsánna GERGELY, Ágnes RESOFSZKI, Ilse SZABÓ

ISSN 1586-2895 (printed), ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.

TARTALOM

Köszöntő	13
BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS	
GAZSÓ Magdolna: Az idő érzékelése – a büntetés-végrehajtás falai közé záródott idő	19
RENDÉSZETI GYAKORLAT	
CSIKI Olivér Tamás: Az érvényes szellemi tulajdonjogok és a felderített jogsértések közötti összefüggés az Európai Unió tagállamaiban.....	29
BARTOS Mónika: Diplomáciai sikereink – rendvédelmi profizmus a színpalak mögött.....	47
BARTUS Gábor: A vasúti határforgalom-ellenőrzés során felfedett jogellenes cselekmények és azok rögzítési gyakorlata.....	63
RADVÁNSZKI Ronett: A bántalmazott gyermekek meghallgatása a szakember szemszögéből	77
SIMON Anikó: A rendészeti feladatokkal összefüggő egészségügyi sajátosságok katonai műveletekben.....	89
SOMOGYI Csilla: A gyermekpornográfia felderítésének nehézségei	103
SUSZTER Tamás: Az OZORA fesztivál közlekedésbiztonságát befolyásoló tényezők	125
RENDÉSZETTUDOMÁNY	
ANDRÁS Hunor Lehel: Hogyan kommunikálunk?	137
Ákos ERDÉLYI, Barbara MÁGÓ: A Criminal Psychological Approach to Immigration Resilience	153
LIPPAI Zsolt: Újrarendelt szerepek a biztonság megteremtésében, PhD-kutatási jelentés.....	163
HORVÁTH Báborka: Az egyéni teljesítményértékelés kompetenciaalapú megközelítései a rendészeti szerveknél	175
RENDÉSZETTÖRTÉNET	
Péter DULAI: Two Murders Involving the Dismemberment of Corpses in the Same Family – Female Offender and Death Penalty	189
KIBERBIZTONSÁG	
Packosz NIKIFOROSZ: Kutatásom naplója, avagy gondolatok és anomáliák az online fizetésekkel kapcsolatos visszaélések köréből.....	195
KOMPLEMENTER RENDÉSZET	
KARDOS Pál: Speciális Önkéntes Rendőrség az Egyesült Királyságban	215
SZABÁLYSÉRTÉSI JOG	
SKORKA Tamás: A szabálysértési őrizet evolúciója	231
INTERJÚ	
ERDŐS Ákos, LIPPAI Zsolt: „Maga nem egy hivatalnok típus”	249

ANDRÁS Hunor Lehel r. százados, sajtóreferens, Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészet-tudományi Doktori Iskola

BARTOS Mónika doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola

BARTUS Gábor r. őrnagy, referens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudo-mányi Kar Határrendészeti Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

CSIKI Olivér püőr. százados, doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Ren-dészettudományi Doktori Iskola

DULAI Péter doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

ERDÉLYI Ákos pszichológus, kriminológus, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Magatartástudományi és Kri-minálpszichológiai Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

ERDŐS Ákos dr. PhD, r. alezredes, egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egye-tem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék

GAZSÓ Magdolna bv. őrnagy, mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Ren-dészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

HORVÁTH Bíborka doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudo-mányi Doktori Iskola

KARDOS Pál tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; igazgató, Zuglói Önkor-mányzati Rendészet; elnök, Budapesti Polgárőr Szövetség; általános és oktatási elnökhelyettes, Országos Polgárőr Szövetség; doktori hallgató, Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola

LIPPAI Zsolt dr. PhD, r. alezredes, egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

MÁGÓ Barbara r. őrnagy, mesteroktató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegenrendészeti Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

PACKOSZ Nikiforosz vezető főtanácsos (Sándor-palota); doktori hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

RADVÁNSZKI Ronett doktori hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

SIMON Anikó doktori hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola

SKORKA Tamás dr., r. alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

SOMOGYI Csilla doktori hallgató, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

SUSZTER Tamás r. ezredes, bűnügyi rendőrfőkapitány-helyettes, Veszprém Vármegyei Rendőr-főkapitányság; doktori hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

BÚZÁS Gábor dr., PhD, r. alezredes, tanszékvezető egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészetttudományi Kar Igazgatásrendészeteti és Nemzetközi Rendészeteti Tanszék

CZENCZER Orsolya dr., PhD, bv. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészetttudományi Kar Bűntetés–végrehajtási Tanszék

CSIZNER Zoltán dr., PhD, r. ezredes, tanszékvezető egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészetttudományi Kar Kiberbűnözés Elleni Tanszék

FENYVESI Csaba prof. dr., egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűntető és Polgári Eljárásjogi Tanszék

FINSZTER Géza prof. dr., ny. r. ezredes, professor emeritus, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészetttudományi Kar

GÁL Erika dr., r. alezredes, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészetttudományi Kar Közbiztonsági Tanszék

HEGEDŰS Judit dr., PhD, tanszékvezető habilitált egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészetttudományi Kar Rendészeteti Magatartásttudományi és Kriminálpszichológia Tanszék

LUKÁCS Zsolt r. alezredes, Készenléti Rendőrség Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság Személyvédelmi Főosztály Diplomáciai Biztonsági Osztály osztályvezető

MAJOR Róbert dr., PhD, r. ezredes, oktatási dékánhelyettes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészetttudományi Kar Közbiztonsági Tanszék

MALÉT-SZABÓ Erika dr. PhD, r. ezredes, címzetes egyetemi docens, főosztályvezető, Belügyminisztérium Kiválasztási és Alkalmasságvizsgálati Főosztály

ÖTVÖS Dániel r. hadnagy, mentőtiszt, Országos Mentőszolgálat és Terrorelhárítási Központ Műveleti Igazgatóság Speciális Egészségügyi Főosztály

RITECZ György dr., PhD, ny. r. ezredes, címzetes egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem

SORBÁN Kinga dr., PhD, tudományos segédmunkatárs, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Információs Társadalom Kutatóintézet

TÓTH Gábor dr. nyá. r. vezérőrnagy, főtanácsos, Budapest korábbi rendőrfőkapitánya

VEDÓ Attila dr., PhD, r. alezredes, határrendészeti szakmai referens, Belügyminisztérium Belügyi Alapok Irányító Hatóság

Tisztelt Olvasó!

A 2025-ös év második lapszámát tartja a kezében, megújult külső és belső tartalommal. Aktuális számunk a rendészettudomány területén kutató doktoranduszok tanulmányainak biztosít megjelenési lehetőséget, igazolva itt is a rendészettudomány sokszínűségét és interdiszciplinaritását. A szerkesztőség ebben az évben is negyedéves állandó lapszámok és két különszám megjelentetését tervezi, ami látva a hazai és külföldi szerzők lelkesedését, reális vállalás. Köszönettel tartozunk a szerzők, lektorok és szerkesztők szakmai és tudományos elköteleződéséért, amellyel a tanulmányokat írták, lektorálták és szerkesztették. A fentiek mellett a lap továbbra is biztosítja, hogy minden, a rendészet rendeltetésével, intézményrendszerével, feladataival, személyzetével, működésével, jogi szabályozásával kapcsolatos munkának helyet adjon, ezzel is erősítve a lap nemzetközi láthatóságát, elősegítve a hazai és nemzetközi kutatási eredmények, elméletek disszeminálását.

A *Magyar Rendészet* elsődleges célkitűzése a rendészettudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, új tudományos eredmények közzététele, valamint szakmai tudományos fórum és publikációs lehetőség biztosítása. Tudományterületi fókusza a rendészettudomány, valamint a bűnügyi tudományok, kellő nyitottsággal a többi tudományterületről kapcsolódó tudományos eredményekre és az interdiszciplináris megközelítésre.

Folyóiratunk az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának besorolása szerint „B” kategóriás lap. Szerkesztőségünk az NKE Rendészettudományi Karán működik, kiadója a Ludovika Egyetemi Kiadó. Lapszámaink is jól tükrözik törekvéseinket, hiszen a publikált tudományos közlemények a rendészet elméleti és gyakorlati világának sokoldalú, alapos és hiteles elemzését adják, amiben kiemelkedő szerepe van lektorainknak, akik ellenszolgáltatás nélkül tesznek eleget a szerkesztőség felkérésének és végzik felelősségteljes munkájukat, garantálva a megjelenő közlemények megfelelését a magas szintű elvárásoknak.

A *Magyar Rendészet* szerkesztősége tisztelettel és nagyrabecsüléssel köszönti Prof. Dr. Finszter Gézát, az MTA doktorát, aki idén tölti be 80. életévét. Finszter Géza életműve meghatározó jelentőségű a magyar kriminológia, a rendészettudomány és a jogpolitika területén. Szaktudása, elemző és kritikus gondolkodása, valamint a jogállami rendészet melletti következetes kiállása hosszú évtizedek óta irányítúként szolgál szakmai és tudományos közösségünk számára.

Jelen lapszámunkban egy személyes hangvételi interjúval tisztelgünk e gazdag életpálya és rendíthetetlen szakmai elköteleződés előtt. A beszélgetésben Finszter Géza visszatekint tudományos munkásságának fontos állomásaira, megosztja gondolatait a rendészet mai helyzetéről és jövőjéről, valamint bepillantást enged abba is, hogyan látja saját szerepét a hazai közélet és tudomány alakulásában.

Fogadják szeretettel az interjút – és ezúton is jó egészséget, további alkotó éveket kívánunk a Professzor Úrnak!

Visszatekintés

Az előző 2025/1-es lapszámunk büntetés-végrehajtási rovata a reintegrációs őrizet időszzerű kérdéseivel, az azt támogató elektronikus távfelügyeleti eszköz működésével, fejlesztési lehetőségeivel foglalkozik. A kriminalisztikai rovat szerzői egyrészt egy 137 évvel ezelőtti londoni emberölés-sorozat esetelemzésével, valamint a szexuális emberölések jelle gével, epidemiológiai és kriminológiai aspektusaival foglalkoznak. A menekültügyi rovat az orosz–ukrán háború által indukált menekülthullámhoz kapcsolódó humanitárius segítségnyújtást igyekszik bemutatni.

A rendészettörténeti rovat szerzője a civil közbiztonsági tevékenység történeti előzményeit, a polgárőrség létrejöttét a mozgalom kialakulása indokainak megvilágításával mutatja be, kitérve a fejlődés szakaszaira, a feladatkörök bővülésére, a jogi szabályozás megjelenésére és annak jelentőségére.

A rendészettudományi rovatunk szerzői a személyes adatok, a különleges adatok, illetve az ezekhez nem tartozó, egyéb adatokkal összefüggő kiberbiztonsági és adatbiztonsági problémákkal is foglalkoznak, valamint a mikromobilitással, amely magában foglalja az elektromos rollereket, kerékpárokat és egyéb kis méretű közlekedési eszközöket, amelyek egyre jelentősebb szerepet játszanak a nagyvárosi forgalomszervezésben, továbbá átfogó képet kapunk a tengerjáró hajók iparát érintő egyes biztonsági kérdésekről és kihívásokról, és olvashatunk a németországi magánbiztonsági rendszerről és annak mérhetőségéről is.

Két angol nyelvű tanulmány szerzője foglalkozik a közterületi jelenlét szakmai képességek és helyi sajátosságok alapján történő megszervezésének hatásával a bűnözés csökkenésére és a közbiztonságra, valamint a pénzmosás elleni nemzetközi és nemzetállami fellépés jelentőségével.

A rendészeti képzés rovat szerzői a katasztrófavédelmi képzés területén, modern technológiával felszerelt létesítmények és a szakemberek valóságghű szimulációk segítségével való felkészítést, a mesterséges intelligencia által – a rendőri szakmai tudás és mentorálás támogatásában – kínált új lehetőségeket, továbbá a hallgatói kiképzők kiválasztásának és felkészítésének folyamatát, továbbá a lókképzés-foglalkozások végrehajtását mutatják be.

A terrorizmus rovat szerzője angol nyelvű tanulmányában az Organisation Armée Secrète (Titkos Hadsereg Szervezet, OAS) nevű francia terrorszervezetet vizsgálja, amely az 1960-as években működött.

A könyvismertetés rovat szerzői Nyeste Péter *A bűnüldözési célú titkos információgyűjtés története, rendszerspecifikus sajátosságai, szektorális elvei* című doktori (PhD-) értekezését, valamint Czene-Polgár Viktória *Beárazva. Pénzügyi bűncselekmények a Rákosi-korszakban* című könyvét, továbbá Dr. Kovács Gyula *A nyomozás nehézségei, avagy nincs új a nap alatt* című munkáját ismertetik.

Jelen számunk margójára

Büntetés-végrehajtás

A tanulmány célja, hogy rövid áttekintést nyújtson az idő fogalmi meghatározásának kérdéséről, valamint bemutassa az időperspektíva modellt mint a fogvatartotti populáció szubjektív időérzékelésének vizsgálatára alkalmazható elméleti és módszertani keretet. Kiemelten érdemes kezelni a fogvatartottak időhöz való viszonyulását, mert az egyén időperspektívája alapvetően befolyásolja az együttműködési aktivitást és a felelősségvállalást, ezzel gyakorolva hatást a reintegrációt célzó programok hatékonyságára (GAZSÓ Magdolna: *Az idő érzékelése – a büntetés-végrehajtás falai közé záródó idő*).

Rendészeti gyakorlat

Az Európai Bizottság és az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala 2024 novemberében közös jelentésében publikálta a 2023-as év szellemi tulajdonjogokat érintő belterületi lefoglalásainak és a vámeljárások során végrehajtott visszatartásainak statisztikai adatait a szellemi tulajdonjogok megsértése tekintetében. A rekordmennyiségű, közel 152 millió darab hamis termék 98%-át az Európai Unió 10 tagországának eredményei alkotják. A tanulmány célja feltárni, hogy az eredményesebb és kevésbé eredményes tagországok tekintetében megállapítható-e összefüggés a szellemi tulajdonjogok nemzeti szintű gazdaságban betöltött jelentősége és a felderítési adatok összevetése kapcsán (CSIKI Olivér Tamás: *Az érvényes szellemi tulajdonjogok és a felderített jogsértések közötti összefüggés az Európai Unió tagállamaiban*).

A két- és többoldalú kapcsolatok és az ezeket kísérő diplomáciai események nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy az ország biztosítsa helyét a nemzetközi térképen és erősítse az országimázsát. A külföldi vendégek legnagyobb része nemzetközileg védett személy, a vendéglátók pedig Magyarország érdekei szempontjából fontosak, biztonságuk garantálása a tárgyalások sikerének alapja. A tanulmány célja, hogy bemutassa a diplomáciai események hátterében zajló, azok biztosításához szükséges összetett, profizmussal kivitelezett rendvédelmi munkát (BARTOS Mónika: *Diplomáciai sikereink – rendvédelmi profizmus a színpalak mögött*).

A vasúti határforgalom-ellenőrzés sajátos és speciális szerepet tölt be Magyarország szárazföldi határainak ellenőrzésében. A legális migráció okozta kihívásokra való reagálás mellett kiemelt feladatot jelent az illegális migrációs jogellenes cselekmények felfedése a vasúti határátkelőhelyeken, a tanulmány e jogellenes cselekmények beazonosítására törekszik. A tanulmány célja továbbá a határrendészeti adatok és részadatok közötti viszonyrendszer áttekintése (BARTUS Gábor: *A vasúti határforgalom-ellenőrzés során felfedett jogellenes cselekmények és azok rögzítési gyakorlata*).

A bántalmazott gyermekek kihallgatása kiemelten érzékeny és szakértelmet igénylő folyamat, amely hatással van a gyermek mentális jólétére és a jogi eljárások eredményességére. A tanulmány célja, hogy bemutassa a bántalmazott gyermekek meghallgatását végző

szakemberek szerepét, a velük szemben támasztott elvárásokat, valamint az ezzel járó kihívásokat (RADVÁNSZKI Ronett: *A bántalmazott gyermekek meghallgatása a szakember szemlőjéből*).

Napjainkban a világ nemzetbiztonsági kihívásainak következtében a katonai műveletekben érintett szakterületek előtérbe kerülnek. A magas intenzitású harcérintkezésekkel összefüggő katonai döntéshozatal gyakorlati tapasztalatai folyamán, a rendészeti szakágat érintő speciális helyzetekben találkozhatunk az egészségügyre is kiterjedő közös feladatokkal. A katonai művelettervezésben a hadifoglyokkal történő aktivitás és a feladat szabályozása rendészeti vezetéssel valósul meg, a harcparancs rendészeti mellékletének részletei alapján. A tanulmány célja, hogy bemutassa a hadifoglyok ellátásának rendészeti és egészségügyi összefüggéseit, valamint bizonyítsa a szakterületek közötti együttműködés szükségességét a művelettervezés kezdeti fázisától kezdve (SIMON Anikó: *A rendészeti feladatokkal összefüggő egészségügyi sajátosságok katonai műveletekben*).

A gyermekpornográfia az internet elterjedésével egyre súlyosabb bűncselekménnyé vált, amely komoly kihívás elé állítja a bűnüldöző hatóságokat. Noha számos nemzetközi egyezmény és nemzeti jogszabály biztosítja a gyermekek védelmét mind a fizikai, mind a digitális térben, a gyermekpornográfia felderítése és üldözése továbbra is nehézségekbe ütközik. Különösen kevés kutatás foglalkozik a tartalomszolgáltatók szerepével és kötelezettségeivel e bűncselekmények felderítésében. A tanulmány célja az internetszolgáltatók gyermekpornográfiával kapcsolatos bejelentési kötelezettségeinek vizsgálata, valamint az erre vonatkozó nemzetközi, uniós és hazai jogszabályok elemzése. A kutatás továbbá értékeli a tartalomszűrő mechanizmusok és mesterséges intelligencia alapú megoldások hatékonyságát (SOMOGYI Csilla: *A gyermekpornográfia felderítésének nehézségei*).

A fesztiválok gépjárművel való megközelítése, a fesztivál környezetében biztosított parkolás és a környék közlekedésbiztonsága a fesztiválturizmus biztonsága szempontjából egy külön vizsgálendő, de nagy figyelmet igénylő terület. A rendezvényekre az egy időben, gépjárművekkel érkező tömegek, a nem megfelelő közlekedési megoldások esetén, olyan problémákat tudnak okozni, amelyek jelentős hatással vannak a környék közlekedésbiztonsági helyzetére, a látogatók és az ott élők hangulatára, előítéleteire. A tanulmány célja a 2024. évben megtartott OZORA fesztivál során kialakult, a közlekedés biztonságát befolyásoló körülmények bemutatása (SUSZTER Tamás: *Az OZORA fesztivál közlekedésbiztonságát befolyásoló tényezők*).

Rendészettudomány

A rendőrségi kommunikációval szemben is elvárás a hatékonyság, azonban jelenleg a magyar rendőrség nem rendelkezik kommunikációs stratégiával. A tanulmány szerzője arra keresi a választ, hogy a rendőrök miként vélekednek arról, hogyan kommunikálnak egymással, vezetőikkel, a társszervekkel és médiaszolgáltatókkal, illetve a rendőrség mint szervezet hogyan jeleníti meg önmagát a külvilág felé (ANDRÁS Hunor Lehel: *Hogyan kommunikálunk? Kutatói rendőrkávéházak és fókuszcsoportos interjúk a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei rendőrök körében, 1. rész*).

A migráció kezelése a 21. század egyik legnagyobb kihívása a köz-, a társadalmi, a politikai, a gazdasági és a jogi szférában. A migráció pszichológiai hatásainak kutatása rendkívül összetett jelenség, de a tudósok eddig többnyire a bevándorlás pszichológiájára összpontosítottak. A tanulmány a migráció pszichológiájának transzperszonális dimenzióit vizsgálva igyekszik kapcsolatot találni a befogadók rugalmasságának hiánya és a bevándorlók bűnözése között (ERDÉLYI Ákos – MÁGÓ Barbara: *A Criminal Psychological Approach to Immigration Resilience*).

A kutatás célja a magánbiztonság precíz elméleti alapjainak kidolgozásához való hozzájárulás, a jövőbeni eredményesebb és hatékonyabb rendészeti működés érdekében; a tevékenység jelenkori állapotanalízisének elvégzése; az egyes szerepvállalások, belépési feltételek kidolgozása; az állami peremfeltételek, feltételrendszerek, a jogi és tulajdonosi felelőségek kimunkálásához való hozzájárulás (LIPPAI Zsolt: *Újragondolt szerepek a biztonság megteremtésében, PhD-kutatási jelentés*).

Az egyéni teljesítményértékelés kiemelkedő szerepet játszik a közigazgatási és rendvédelmi szervezetek hatékonyságának növelésében, azonban a rendszer objektivitásának és átláthatóságának megvalósítása gyakorlati kihívásokat jelent. Az eddigi kutatások rámutattak az értékelési rendszerek szubjektivitásából és a kompetenciák komplexitásából fakadó nehézségekre, de a fejlesztésre vonatkozó konkrét lépések gyakran hiányoznak. A tanulmány célja a magyar rendőrségi teljesítményértékelési rendszer és az Alapkompetencia Vizsgáló rendszer összehasonlítása mellett a kompetenciaalapú megközelítésének elemzése és javaslatok megfogalmazása az objektivitás és hatékonyság növelésére (HORVÁTH Bíborka: *Az egyéni teljesítményértékelés kompetenciaalapú megközelítései a rendészeti szerveknél*).

Rendészettörténet

Egyre több forrás áll a kutatók rendelkezésére a Kádár-rendszer alatt elkövetett, közveszélyes bűncselekmények miatt halálra ítélt elkövetőkről. A kegyelmi kérelmek elbírálásáról és a büntetések enyhítésének indoklásáról azonban nagyon kevés információ áll rendelkezésre.

A tanulmány célja, hogy a kriminológiában, kriminalisztikában és büntetőjogban egyedülálló eset bemutatásával képet adjon a korszak joggyakorlatáról, a közvélemény szerepéről és a kutatás nehézségeiről (PÉTER DULAI: *Two Murders Involving the Dismemberment of Corpses in the Same Family – Female Offender and Death Penalty*).

Kiberbiztonság

Az online fizetések és az ezekhez kapcsolódó bűncselekmények kérdésköre napjaink digitális társadalmának egyik kulcsterülete, amelynek megbízhatósága alapvető fontosságú a gazdasági rendszer stabilitása szempontjából. A tanulmány az online fizetésekhez kapcsolódó bűncselekmények multidiszciplináris vizsgálatát tűzi ki célul, rámutatva a kriminalisztikai, jogi és szociológiai nézőpontokból eredő kihívásokra (Packosz NIKIFOROSZ: *Kutatásom naplója, avagy gondolatok és anomáliák az online fizetésekkel kapcsolatos visszaélések köréből*).

Komplementer rendészet

A tanulmány célja az Egyesült Királyságban működő, önkéntesekből álló rendészeti szervezet, a Speciális Önkéntes Rendőrség bemutatása, működése, összetétele, a rá vonatkozó szabályozások megismertetése az olvasóval (KARDOS Pál: *Speciális Önkéntes Rendőrség az Egyesült Királyságban*).

Szabálysértési jog

A szabálysértések igazgatásellenes és kriminális magatartásokra oszthatók, amelyek közül a kriminális jellegű jogsértések társadalomra veszélyessége nagyobb. Ez indokolja, hogy a szabálysértési elzárással is sújtható szabálysértések elkövetőivel szemben sajátos eljárási rendet határoz meg a szabálysértési jog (SKORKA Tamás: *A szabálysértési őrizet evolúciója*).

Budapest, 2025. április 15.

Tisztelettel:

Dr. Christián László r. dandártábornok
tanszékvezető egyetemi tanár
főszerkesztő

Az idő érzékelése – a büntetés-végrehajtás falai közé záródott idő

The Perception of Time – Time Confined within the Walls of the Penitentiary

GAZSÓ Magdolna¹

Cél: Az idő szubjektív érzékelése az életszervezést meghatározó döntéseket tekintve minden ember számára alapvető jelentőségű. Különösen igaz ez speciális élethelyzetekben, speciális körülmények között, így a fogvatartottak életében is, akik nap mint nap élesen szembesülnek az időhöz való viszony problematikájával. Jelen tanulmány célja, hogy rövid áttekintést nyújtson az idő fogalmi meghatározásának kérdéséről, valamint bemutassa az időperspektíva-modellt mint a fogvatartotti populáció szubjektív időérzékelésének vizsgálatára alkalmazható elméleti és módszertani keretet.

Módszer: A szerző szakirodalmi áttekintés során vizsgálja az idő szubjektív érzékelésének történettudományi aspektusait és az időperspektíva pszichológiai modelljét.

Megállapítások: Kiemelten érdemes kezelni a fogvatartottak időhöz való viszonyulását, mert az egyén időperspektívája alapvetően befolyásolja az együttműködési aktivitást és a felelősségvállalást, ezzel gyakorolva hatást a reintegrációt célzó programok hatékonyságára. Az időperspektíva tanult, vagyis újraszervezhető, korrigálható, ami jelen kontextusban azt a potenciált hordozza, hogy új, adaptívabb megküzdési stratégiák és differenciáltabb döntéshozatali folyamatok formálódjanak.

Érték: Alap kutatás jellegű munkánkra egy nagyobb merítésű kutatás bevezetőjeként tekintünk, amelynek felvetései, megállapításai a büntetés-végrehajtás napi reintegrációs és pszichológiai feladatellátásához rendelhető elméleti háttér és módszertani eszköztár bővítéséhez járul hozzá.

¹ Bv. őrnagy mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék, e-mail: gazso.magdolna@uni-nke.hu

Kulcsszavak: idő, idő érzékelése, időperspektíva, pszichológiai modell, büntetés-végrehajtási reintegráció

Aim: The subjective perception of time is of fundamental importance to all people in terms of the choices they make in organising their lives. This is particularly true in specific life situations and circumstances, such as the lives of prisoners, who are confronted daily with the problem of their relationship to time. The aim of this paper is to provide a brief overview of the conceptual definition of time and to present the time perspective model as a theoretical and methodological framework for investigating the subjective perception of time in the prison population.

Methodology: the author conducts a literature review to examine the historiographical aspects of the subjective perception of time and the psychological model of time perspective.

Findings: The time perspective is learned, i.e. it can be reorganised and corrected, opening the way to new, more adaptive coping strategies and more differentiated decision-making processes.

Value: We consider our basic research work an introduction to a larger-scale research, the propositions and findings of which will contribute to the expansion of the theoretical background and methodological tools available for the daily reintegration and psychological tasks of the prison service.

Keywords: time, time perception, time perspective, psychological model, prison reintegration

Előjáróban

Közismert, hogy egy sor bonyolult fogalmat anélkül használunk, hogy ismernénk kialakulásának történetét, vagy akár a pontos definícióját. Az első esetre remek példa lehetne az emberi nyelv, amely a kommunikációs lehetőségek kinyílása révén megalapozta a homo sapiens evolúciós sikerét, ám ennek ellenére máig sincs konszenzus abban a kérdésben, hogy maga a nyelv mint olyan miként alakult ki. Második esetünkre olyan fogalmakat hozhatnánk elő, mint állam, társadalom, s más effélék, amelyeknek oly sok definíciója ismeretes, hogy csak gyanakodhatunk: nem lehet véletlen az egyetlen, mindenki által elfogadott definíció hiánya.

Jelen írásunkban az idő érzékelésének kérdését vizsgáljuk, még hozzá egy egészen speciális nézőpontból tekintve a problémára. Mert az idővel kapcsolatos kérdések átszövik a modern kor társadalmát, mindenütt ott lapulnak, ott is, ahol nem is gondolnánk. Amióta pontos időmérő eszközök állnak rendelkezésünkre, ismerjük a kronometrikus idő fogalmát, amely különösen a városlakók életszervezésében játszik nélkülözhetetlen szerepet (GIDDENS 2000). Ez a tisztán szociológiai megfontolás összefügghet a modern geográfiával, amely a tér és az idő kapcsolatát vizsgálja. Így például képet nyerhetünk egy város bizonyos részeinek térhasználatáról az idő függvényében. A geográfia e kreatív

ágát időföldrajznak nevezik (HAGGETT 2006). De az idő kérdése (ha a filozófiától e helyütt eltekintünk) – érthető módon – leginkább a történettudományt foglalkoztatja. Nemcsak arról van szó, hogy az időszámítás, illetve ezzel összefüggésben egyes események datálása fontos a történettudomány számára (HAHN 2004). A múlt század közepe óta a történettudomány bizonyos iskolái éles különbséget tesznek a rövid és a hosszú ciklusú folyamatok közt – s ezzel máris az idő érzékelésének közvetlen közelében járunk (BRAUDEL 1985).² Az előzőhöz tartozhatna például a politikatörténet, hiszen egy uralkodó legfeljebb egy bő generációnyi időt tölt a trónon, a modern demokráciák kormányainak pedig egyszerre mindössze négy (esetleg öt) esztendő adatik. De például az étkezési szokások, bizonyos ételek preferálása vagy éppen elkerülése ennél sokkal hosszabb ideig érvényben marad, gondoljunk a mai zsidóság kóser előírásaira, amelyek bibliai megfogalmazása két és fél évezreddel ezelőtt történt meg.³ Már e néhány rövid megjegyzés fényében is jól látható, hogy az idővel való tudományos igényű foglalkozás teljes mértékben interdiszciplináris feladat.

Az időt mint az életszervezést meghatározó princípiumot fentebb már említettük, azonban a későbbiekben a hétköznapitól a speciális helyzetek irányába fordulunk majd, és arra kívánunk rámutatni, hogy a rendészet világán belül is sajátos helyet elfoglaló büntetés-végrehajtási intézetek falai közé zárt komplex életteret meghatározó speciális célok és feladatok viszonylatában mit jelenthet az idő érzékelése. Ebben az írásban, amelyet egy nagyobb lélegzetű munka előtanulmányának tekintünk, a büntetés-végrehajtási pszichológia látásmódját kívánjuk érvényesíteni, egy egészen speciális mezőre fókuszálva vizsgálatunkat. Elsődleges célunk, hogy áttekintsük, mit tudhatunk az időérzékelés jellegzetességeiről a pszichológia tudományának keretei közt. Távlabbi célként az időérzékelés és a fogvatartotti lét attitűdjei közti lehetséges összefüggéseket szeretnénk feltárni.

A régebbi korok

Az idő fogalma számtalan nehézséget tartogat mindenki számára, aki megpróbál közelebb férkőzni hozzá.⁴ Mindenki által elfogadott definíció vele kapcsolatban nem létezik – s ez talán nem véletlen, s főként nem írható a kutatói érdektelenség számlájára. Az alapvető okok egyikeként talán azt jelölhetjük meg, hogy az idő kérdései a kezdetektől fogva foglalkoztatják az emberiséget, így aztán minden kor másként közelített hozzájuk. A partalanságot elkerülendő, a következőkben csak megemlítünk néhány aprónak tűnő, ám jelentékeny tényt.

Feltűnő például, hogy a görög ókor előtti idők nyelvei (mint például a bibliai héber, vagy Mezopotámia ősi nyelvei) nem ismerik az elvont idő fogalmát, szavuk sincs rá. Amit ezekből a nyelvekből „idő”-ként fordítunk, az a valóságban mindig egy konkrét időpontot jelent. Másként fogalmazva: ezek az ősi civilizációk csak az idő egy adott pillanata iránt

² A francia történetírás vetette fel ezt a lehetséges distinkciót, amelyet ma leginkább Fernand Braudel neve kapcsán szokás említeni (BRAUDEL 1985: 66–89).

³ Az ételek felsorolása Mózes harmadik könyvében részletesen olvasható.

⁴ A probléma okori vonatkozásainak máig nem elavult feldolgozását magyar nyelven is elérhetően adja HAHN 2004.

érdeklődtek. (Alighanem helyesen tették, hiszen a múlt éppen úgy nincs alávetve hatalmunknak, mint a jövő.) Különösen jelentősek az archaikus kultúrákban a hétköznapi idő folyását kiszámítható rendszerességgel megszakító és egyben azt strukturáló ünnepek (ELIADE 1996: 61–106).

Ám hiába a filozófia minden éleselméjű okfejtése, az idő érzékelésének mikéntjét a régi korok óta alapvető tulajdonságaink határozzák meg. Ezek közül most csak egyet említünk meg, az átlagos élettartamot. Az orvostudomány fejlődése, illetve – ami ugyanilyen fontos – az orvostudomány vívmányainak tömeges hozzáférhetősége tette lehetővé, hogy a Föld bizonyos régióiban az átlagos várható élettartam korábban soha nem látott hosszúságúra nyúljon. A gyerekhalandóság visszaszorítása alig több mint egy évszázados vívmány, ráadásul a bolygó lakosságának csak egy kis hányada élvezheti e helyzet áldásait. A 19. század előtt azonban Európában is más volt a helyzet. Az átlagéletkor csak lassan emelkedett, s hosszú időn keresztül nagyjából negyven év körül mozgott. Ez nem azt jelenti, hogy mondjuk a középkorban nem éltek akár hetvenévesnél is idősebb emberek, de számuk a mainak elenyésző töredéke lehetett csupán. A szülésben meghalt fiatal nők és a csecsemőkorban elhunytak nagy száma volt az, ami ennyire alacsonyra szabta az átlagot. De nem kizárólag erről lehet szó. Egészen bizonyosan másként érzékelték az idő múlását egy római arisztokrata, aki félkönyékre ereszkedve, pompás lakomákon kortyolgatta az akkori világ legfinomabb borait, és megint másként egy rabszolga, aki napi tizenhat órát dolgozott Szicília valamelyik mészkőbányájában. Az idő érzékelését tehát, a régi korokra tekintve, meghatározták az ember bizonyos biológiai adottságai éppen úgy, mint társadalmi státusza, vagyoni helyzete, és még egy sor egyéb tényező.

A középkorra mindez kissé megváltozik. Az idő természetesen ugyanolyan gyorsan telt ekkor is, mint előtte és utána is mindig. Ám a középkori ember gondolkodását – így vagy úgy, és természetesen iskolai végzettségtől, vagyoni, társadalmi és sok más egyéb helyzettől függően – erőteljesen meghatározta az egyház időről vallott és közvetített nézetrendszere. Ennek alapjait itt most szükségtelen kifejtenuünk, elegendő, ha csak a legfontosabb vonásokat említjük meg, a teljesség igénye nélkül. Az egyház tanítása nyomán a földi életet úgy tekintették, mint a halál utáni örök élet egyfajta előzményét. Az időt, amely a középkori ember számára is elég rövidre szabotott, érdemszerzésre volt érdemes felhasználni. Olyan érdemek szerzésére, amelyek az egyén számára biztosították, hogy a halál utáni örök életet a mennyben tölthesse el. Az idő folyását ebből a szempontból (is) fontos ünnepek tagolták, amelyeknek a száma sokszorosan meghaladta a mai egyházi ünnepekét. Közülük is kiemelkedett a karácsony, a húsvét, s ezen felül régiók szerint különböző módon a különféle szentek emléknapjai.

Az egyház azonban természetesen sosem tudta teljes mértékben meghatározni az embereknek az életéről, így természetesen az időről vallott felfogását sem. A középkor hétköznapi életében beszélhetünk például a parasztok idejéről, a kereskedők idejéről, azaz arra kell gondolnunk, hogy az eltérő foglalkozási ágak képviselői másként érzékelték az idő múlását (LE ROY LADURIE 1997). Az egyház által propagált és az élet által kikényszerített időfelfogás tehát mintegy egymásra rakódva határozta meg a középkori emberek életét. Természetesen jó néhány furcsaságról is értesülünk, amelyek az egyházi tanításhoz kötődnek, de amelyeket maga az egyház sosem hirdetett. Egyetlen példa elegendő, hogy bemutassuk, milyen széles skálán mozgott már a középkorban is az idő percepciója.

Adataink vannak arról, hogy az egyházi körmenetek közül azokat övezte a legnagyobb érdeklődés, amelyeken körbevitték az Oltáriszentséget.⁵ Az idő érzékelése azonban képes volt még ennél is konkrétabb formát ölteni. Bizonyos helyeken és időkben tartotta magát az a meggyőződés, hogy amíg egy ember szentmisén, vagyis az Oltáriszentség jelenlétében van, addig nem öregedik – azaz mintegy képes kilépni a reális időből (HUIZINGA 1976: 121–122).

A középkor végeztével egyre több adatunk van az idő fontosságáról. A távolsági kereskedelem és a nemzetközi diplomácia fejlődésével egyre nagyobb jelentősége lett annak, hogy egy adott árucikk vagy egy karaván, egy hajó mekkora távolságot mennyi idő alatt tesz meg. Az idő tehát mintegy profanizálódik, kezd leválni a szakralitás világáról (BRAUDEL 1996: 403).⁶

Az időt a középkor óta egészen napjainkig kitüntetett figyelem és csillapíthatatlan kíváncsiság övezi. A nyugati gondolkodás kevés jelenséggel foglalkozott többet, mint éppen az idővel, és kevés jelenségről tud olyan keveset, mint éppen az időről. Pedig a modern világban úgy teszünk, mintha már megzaboláztuk volna, és olyanokat mondunk, hogy időzavar, időbeosztás (úgy is, mint *time management*), itt az ideje valaminek, és még sorolhatnánk. Ráadásul a szó nemcsak a köznapi beszédben követel kitüntetett helyet magának, hiszen gondolkodók, tudósok egész sora töprengett azon, hogy mit jelent az idő, annak kezdete vagy a vége. S hogy a kérdés mennyire bonyolult, azt mi sem jelzi jobban, mint az, hogy az egymástól független, nagy kultúrák mennyire eltérő módon viszonyulnak az idő kérdéséhez (JUNG 2005). Jelen írásunk szempontjából természetesen a modern pszichológia és az idő percepciójának kérdése a legfontosabb, mert ez az az ösvény, amelyen haladva olyan információkhoz juthatunk, amelyek a büntetés-végrehajtás napi gyakorlatában is hasznosíthatók.

A modern pszichológia és az idő percepciója

A fenti rövid történettudományi áttekintésben foglaltakhoz hasonlóan a pszichológia tudománya is az egyén életvezetésének megkerülhetetlen elemeként írja le az idő fogalmát. A pszichológia azonosítani és egyben differenciálni igyekszik az idő fogalmi meghatározását éppúgy, mint az idő szubjektív érzékelését befolyásoló tényezőket. Alapvető különbséget tesz az objektív, azaz a mérhető és a szubjektív, vagyis az érzékelt idő között. Más meghatározásban belső és külső időről beszélhetünk (BERGSON 2001). Gondoljunk csak bele abba a nem ritkán előforduló hétköznapi helyzetbe, amikor késésben vagyunk egy számunkra fontos találkozóra sietve. Haladásunkat lassúnak, nehézkesnek, az időt gyorsan száguldónak érzékeljük. Akkor is csalóka játékba von minket az idő, amikor valamilyen okból kifolyólag várakozni kényszerülünk, hiszen ilyenkor ólomlassúságának érezhetjük annak múlását. Tétélezzük fel, hogy mindkét esetben húszat lépett előre az óra nagymutatója, a két helyzet mégis merőben más időélményt generál bennünk. Az idő érzékelését számtalan komponens határozza meg; a személyiség jellemzői, szokásaink,

⁵ A mise során átváltoztatott ostyáról van szó, amely az egyház tanítása szerint Jézus Krisztus teste.

⁶ A szerző az egyes városok közti távolság leküzdéséhez szükséges időről igen informatív összefoglaló táblázatot közöl.

tapasztalataink, kognitív folyamataink sajátosságai, érzelmeink, motivációink és az adott szituációt alkotó elemek összhatása.

A szituatív időérzékelés kérdésének horizontján túl is van mit keresnünk. Két amerikai pszichológus, Zimbardo és Boyd több évtizednyi kutatása eredményeként meghatározta az időperspektíva fogalmát, és megalkotta a mérésére szolgáló pszichometriai eszközt (Zimbardo Time Perspective Inventory – ZTPI) (ZIMBARDO–BOYD 1999).⁷ Az időperspektívát úgy azonosítják, mint döntéseink alapvető mozgatórugóinak egyikét, amely esszenciálisan befolyásolja élményeinknek, tapasztalatainknak a múlt-jelen-jövő pszichológiai keretbe rendeződését, ezzel adva irányt társas viszonyainknak, élethelyzeteink jelentéssel történő felruházásának (BOYD–ZIMBARDO 2012). Fontos megjegyezni, hogy az időperspektíva általában nem tudatos folyamat, de tudatosítható és újratanulható, aminek jelentőségéről a későbbiekben szót ejtünk még.

Abban talán egyetértünk az olvasóval, hogy egész más életút körvonalainak kibontakozását valószínűsíthetjük akkor, ha valaki csak a jelen pillanat örömeit akarja átélni jövőkép és a múltbeli tapasztalatok tanulságainak felhasználása nélkül, mint akkor, ha az említett hármast – múlt, jelen, jövő – idői tagozódásból kivétel nélkül mindegyiknek jelentősége van az egyén számára. Az időhöz való viszonyban megjelenő egyéni különbségek tetten érhetők az egyén viselkedésében, választásaiban, kapcsolataiban.

Az időperspektíva modelljét jelen írásban nem kívánjuk mélységében részletezni, azonban a téma áttekinthetősége szempontjából egy rövid bemutatást indokoltnak tartunk. A múlt, jelen és a jövő idődimenziói mentén öt idői orientációs típust határoz meg a modell (kiegészítésként meg kell említeni egy hatodik orientációt, a holisztikus jelen perspektívát, amivel ezen keretek között nem kívánok foglalkozni, tekintettel arra, hogy a nyugati kultúrában nem jellemző orientáció, amely az időperspektívát vizsgáló kérdőívnek [ZTPI] sem része). A múlt orientáció lehet pozitív, és lehet negatív. Míg az előbbi a korábbi tapasztalatok pozitív élményeit használja a jelenben hozott döntések, jövőbeni célok meghatározásakor, addig az utóbbi azon emlékeket, élményeket hangsúlyozza jelen választásaiban, amelyek negatív tartalmakat hordoznak. A jelen orientáció az „itt és most”-ra koncentrál, leértékelődik benne a múlt és a jövő jelentősége. Ennek a dimenzióknak is két típusa van, a jelen-hedonista, amely szemlélet középpontjában az igények, szükségletek keltette frusztráció azonnali csökkentése vagy megszüntetése, valamint az örömmérzet maximalizálására való törekvés áll, míg a jelen-fatalista meggyőződése, hogy saját akaratából semmit sem tud elérni, döntési szabadsága nincs, csak sorsa. Az utolsó a jövő szemlélete, amely a jövőbe mutató célok, hosszú távú tervek megvalósítására való kitaró törekvést foglalja magában (DOMBI 2018).

A fent vázolt idői orientációk mindegyike jelen van az egyénben. A kérdés mindig az, hogy azok milyen hangsúlyokkal, arányokkal rendeződnek egységbe, és hogyan illeszkednek az adott élethelyzethez. A modell meghatározza a kiegyensúlyozott időperspektíva-profil,

⁷ Az időperspektíva fogalmát sokan, sokféle elméleti keretbe helyezve vizsgálták és értelmezték, jelen írásban a legszélesebb körben elterjedt koncepciót alkalmazom: ZIMBARDO–BOYD 1999. Az általuk kidolgozott kérdőív vizsgálja az egyén szociális, személyes, érzelmi és kognitív faktorait, illetve az egyén percepcióját cselekedeteiről és céljairól.

amelyben a múlt-negatív és jelen-fatalista dimenzió alacsony, a jelen-hedonista és jövőorientált közepes, a múlt-pozitív magas értéket képvisel (ZIMBARDO–BOYD 1999).

A büntetés-végrehajtás pszichológiája és az idő érzékelése

De ha csakugyan a hétköznapok keretrendszerében, sőt azon belül egy egészen speciális közegben, a börtönéletben próbáljuk meg értelmezni ezt a már sok fejtörést okozott fogalmat, akkor még nehezebb helyzetben vagyunk.⁸ A dolgon éppenséggel nem segít, hogy annak idején feltalálták a pontos, majd lassan mindenki számára elérhető karórakat, mert így központi jelentőségűvé vált az idő szakaszokra osztása (GIDDENS 2000).⁹ Akár komikusnak is gondolhatnánk, hogy meg akarunk mérni valamit, aminek a mibenlétéről tulajdonképpen fogalmunk sincs. Ám akár városlakók vagyunk, akár egy nyugodt faluban, az erdő szélén élünk, a mai Nyugat embereként ha akarnánk, se tudnánk szabadulni attól, hogy nyugtalan tekintetünket folyvást az órákra vagy a telefonunkra vessük, hátha valahol a modern találmány mögött felsejlik az idő maga.

Ám mindezek a gondok és nehézségek egy fogvatartott számára, a börtönélet mindennapjai során teljesen más formában, sokkal nehezebben megoldható feladatként merülnek fel (GIDDENS 2000). Az úgymond „kinti” életben – persze bizonyos korlátok közt – alapvetően mi magunk döntünk arról, hogy mire szánunk időt, s mire nem, de legalábbis dönthetünk arról, hogy mire mennyi időt szánunk. A fogvatartottak számára alapvető, mondhatnánk létfontosságú, hogy a szabad időbeosztás lehetőségéről való lemondást elfogadják. Valljuk be, nem is tehetnek mást, hiszen a börtön totalitása az idő strukturálására is kiterjed, és ezzel a megváltoztathatatlan helyzettel viaskodni egyet jelenthet belső erőforrásaik teljes kimerítésével.

Ám az idő ettől függetlenül is fontos szerepet játszik a fogvatartottak életében (FIÁTH 2012).¹⁰ A szubjektív percepció jelenségét itt sem lehet megkerülni. A szabad életben is számtalan dologtól függ, mennyire gyorsnak vagy éppenséggel lassúnak érezzük az idő múlását. A fogvatartottak időre vonatkozó percepciója több tekintetben is torzít. Az adott intézet fogvatartotti populációján, illetve az elhelyezésre szolgáló zárkán belüli hierarchiában elfoglalt pozíció is meghatározhatja, hogy mely fogvatartott mennyiben dönthet saját idejének felhasználásáról. A hierarchiában alacsonyabb szinten foglalt elítéltek teljesen másként érzékelhetik az idő múlását, mint szerencsésebb társaik. A börtönben a fogvatartottak úgy érezhetik, hogy ólomlábakon vánszorog az idő. És az időnek ez a kétségbeejtő lassúsága csak fokozódik a szabadulást közvetlenül megelőző időszakban. A szabadulás után változik az élethelyzet, s ezzel változik a szubjektív percepció optikája is, és a börtönben töltött idő hirtelen lerövidül, mintha felgyorsulna a korábban csak csordogáló idő.

⁸ *A bezárt idő szorításában* című írás a Veszprémi Várbörtön *Az ember a rács mögött* című kiállítási anyagának részét képezi (GAZSÓ 2023).

⁹ Ebben az összefüggésben a kronometrikus idő mint lényegi elem jelenik meg (GIDDENS 2000: 129).

¹⁰ A kérdéskört valódi tapasztalatok alapján járja körül FIÁTH 2012: 39–62.

Ha az idő napi kérdéseitől emelkedünk kissé, akkor azt látjuk, hogy a fogvatartottak szubjektív percepciójában az idő végtelenségének érzése is felmerül (FEKETE 2022). A jövőtlenség érzését is ide kapcsolhatjuk, különösen extrém hosszú, esetleg életfogytig tartó büntetésre ítélt fogvatartottak esetében. De ha elvész a lélek lehetőségei közül a jövő, akkor a helyét kíméletlenül elfoglalja a jelen, s az így kialakuló jelentudatosság komoly lelki terhet jelent az elítéltek számára. Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy mivel az idő strukturálása nincs a fogvatartott kezében, valamiféle menekülési, megküzdési útvonalként gyakorta láthatjuk az irreális fantáziák világába való elmerülést. Nem nehéz elgondolnunk, hogy ezek a fantáziák nem segítenek az időhöz kötődő gondok megoldásában, éppen ellenkezőleg: elviselhetetlen feszültséget okoz, amikor a való élet ellentmondást nem tűrően átveszi az irreális fantáziák helyét. Ha az elítélt nem az irreális fantáziák világába menekül, hanem tudatosan képezi magát, mintegy felkészül a szabadulás utáni életre, olyan tevékenységeket folytat, amelyekre a kint maradt környezetének a tagjai esetleg még büszkék is lehetnek, s amely tevékenységek segítségével lehetnek a szabadulás utáni életben is, akkor az idő szubjektív percepciója valósággal a korábbi modell ellentétébe fordul (FEKETE 2022). Ezzel a reintegrációs folyamat szempontjából is jelentős előrelépés történik, hiszen ebben az esetben a fogvatartott proaktív hozzáállása, a saját szándékából történő időstrukturálás gyakorlása nagyban hozzájárulhat a reintegrációs folyamat sikeréhez mind az önbecsülés, mind az újonnan elsajátított vagy már meglévő készségek, képességek gyakorlásának, differenciáltabb kimunkálásának lehetőségén keresztül.

Az időperspektíva fentebb tárgyalt modellje szerint az idői orientáció tanult, nem pedig velünk született, ezért újratanulható, formálható, vagyis az egyén képes lehet arra, hogy korrigálja időperspektíváját és finomítsa döntéshozatali folyamatait. Mindezekkel képességei, lehetőségei új, adaptívabb megküzdési stratégiákat tartalmazó perspektívákkal befolyásolhatják életvezetését.

Összegzés

Ahogy a fentiekben láthattuk, az idő mint probléma ősidők óta foglalkoztatja az emberiséget. A történelem ugyan soha nem ismétli meg pontosan önmagát, ám tagadhatatlan, hogy léteznek korszakokon, sőt akár évezredekben átnyúló mintázatok. Ez az oka annak, hogy a történettudomány hozadéka releváns lehet akkor is, ha a jelen szempontrendszerének valamelyike felől szemléljük magát az időt. Ám a történeti áttekintés még egy fontos dologra taníthat, s e tanítást a modern pszichológia vizsgálatai teljes mértékben megerősítik. Igen fontos belátásként kell kezelnünk, hogy az absztrakt idő vizsgálata ugyan igen érdekes és lényeges lehetőség (főleg talán a filozófia számára), de nem ez az egyetlen releváns megközelítési módja a kérdésnek. Az idővel való szembesülés ugyanis olykor egyenesen konfrontáció a mindennapi emberi tapasztalatokban. Nemcsak az fontos tehát, hogy mi is az idő, hanem az is – s jelen kérdésfeltevésünk szempontjából ez talán még fontosabb is –, hogy egy adott élethelyzetben levő adott csoport miként érzékeli az idő múlását. A szubjektív percepció mindig is meghatározó része volt az emberi tapasztalatnak. Ám minél messzebbre ereszkedünk a múlt közismerten mélységes mély kútjába, annál kevesebb forrás áll a rendelkezésünkre e szubjektív percepció elemeinek megragadásához.

A fogvatartottak ezzel szemben a jelenben élve kitűnő lehetőséget kínálnak nekünk az idővel kapcsolatos szubjektív percepció vizsgálatára. Egy ilyen, kellő szélességben és ugyanakkor kellő mélységben elvégzett vizsgálat több haszonnal is kecsegtet a büntetés-végrehajtás mindennapjaiban. Egyfelől releváns információkhoz juthatunk a fogvatartottak várható viselkedési mintáját illetően attól függően, hogy milyen módon kezelik az idő múlását. Másfelől pedig az így nyerhető adatok nagyban segíthetik a reintegrációs törekvések egyéniesített realizálását.

Mi, akik kint, a szabad életben mozgunk, mi sem szabadulhatunk fel az idő rabságából. Nekünk is figyelnünk kell múltó perceinkre, napjainkra, éveinkre. A fogvatartottak élethelyzetében mindez természetesen sokkal súlyosabb formában jelenik meg. A szabadságvesztés letöltése által hordozott sokféle hiány természetes nehezékeket aggat az idő múlására; egy ritkán vagy egyáltalán nem látott felnövő gyermek, egy fontos személynek szóló el nem mondott utolsó szó, egy el nem mesélt történet. Ám alighanem mindenkire nézve igaz, hogy az óra ütési arra figyelmeztetnek: az időnek rendkívüli ereje van, hiszen irányt ad és egyben határt szab életünknek.

Felhasznált irodalom

- BERGSON, Henry (2001): *Time and Free Will. An Essay on the Immediate Data of Consciousness*. North Chelmsford, MA: Courier Corporation.
- BOYD, John – ZIMBARDO, Philip (2012): *Időparadoxon*. Budapest: HVG Kiadó.
- BRAUDEL, Fernand (1985): *Anyagi kultúra, gazdaság és kapitalizmus, XV–XVIII. század. A mindennapi élet struktúrái: a lehetséges és a lebetetlen*. Budapest: Gondolat Könyvkiadó.
- BRAUDEL, Fernand (1996): *A Földközi-tenger és a mediterrán világ II. Fülöp korában I–III*. Budapest: Osiris Kiadó.
- DOMBI Edina (2018): *Az időperspektíva hazai mérése, személyiségvonásokkal való összefüggéseinek vizsgálata és egy új jövőorientációs mérőeszköz kidolgozása*. PhD-disszertáció. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola. Online: https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/9798/1/DombiEdina_disszertacio.pdf
- ELIADE, Mircea (1996): *A szent és a profán*. Budapest: Európa Könyvkiadó.
- FEKETE Márta (2022): *Zárt intézeti neveltek és zárt intézetben dolgozók motivációs bázisának elemző vizsgálata*. PhD-disszertáció. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/20129>
- FIÁTH Titanilla (2012): *Börtönkönyv. Kulturális antropológia a rácsok mögött*. Budapest: Háttér Kiadó.
- GAZSÓ Magdolna (2023): *A bezárt idő szorításában*. Online: <https://varbortonveszprem.hu/oldal/a-bezart-ido-szoritasaban>
- GIDDENS, Anthony (2000): *Szociológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- HAGGETT, Peter (2006): *Geográfia. Globális szintézis*. Budapest: Typotex Kiadó.
- HAHN István (2004): *Naptári rendszerek és időszámítás*. Budapest: Neumann Kht.
- HUIZINGA, Johan (1976): *A középkor alkonya. Az élet, a gondolkodás és a művészet formái Franciaországban és Németalföldön a XIV. és XV. században*. Budapest: Magyar Helikon.
- JUNG, Carl Gustav (2005): *A nyugati és a keleti vallások lélektanáról*. Budapest: Scolar Kiadó.

- LE ROY LADURIE, Emmanuel (1997): *Montaillou, egy okszitán falu életrajza (1294–1324)*. Budapest: Osiris Kiadó.
- ZIMBARDO, Philip G. – BOYD, John N. (1999): Putting Time in Perspective. A Valid, Reliable Individual-Differences Metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1271–1288. Online: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.77.6.1271>

Az érvényes szellemi tulajdonjogok és a felderített jogsértések közötti összefüggés az Európai Unió tagállamaiban

The Correlation between Existing Intellectual Property Rights in the EU Member States and Detected Infringements

CSIKI Olivér Tamás¹

Cél: Az Európai Bizottság és az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala 2024 novemberében közös jelentésében publikálta a 2023-as év szellemi tulajdonjogokat érintő belterületi lefoglalásainak és a vámeljáráások során végrehajtott visszatartásainak statisztikai adatait a szellemi tulajdonjogok megsértése tekintetében. A rekordmennyiségű, közel 152 millió darab hamis termék felderítésének 98%-át az Európai Unió 10 tagországának eredményei alkotják. A tanulmány célja feltárni, hogy az eredményesebb és kevésbé eredményes tagországok tekintetében megállapítható-e összefüggés a nemzeti szintű gazdaságban a szellemi tulajdonjogok betöltött jelentősége és a felderítési adatok összevetése kapcsán.

Módszertan: A kutatás szekunder elemzésre épül, amelynek során a releváns nemzetközi szakirodalmat és adatbázisokat tekintettem át. A kvantitatív vizsgálat részeként az érvényes szellemi tulajdonjogok száma alapján sorrendet állítottam fel a tagországok között, amelyet összevetettem az említett felderítési adatokkal.

Megállapítások: A kutatás eredményei azt mutatták, hogy a hipotézis – miszerint azon tagállamok, amelyek gazdasága erősen támaszkodik az innovációra és azok megóvására, nagyobb figyelmet fordítanak a jogérvényesítés fontosságára – nem minden esetben bizonyítható. A felállított modell finomhangolására, hosszabb időtávú adatok elemzésére, illetve további szempontok és mutatók bevonására van szükség a pontosabb helyzetkép megalkotása érdekében.

Érték: Amennyiben sikerül tudományos módszerekkel bizonyítani a fenti összefüggést és ráirányítani a kevésbé eredményes tagállamok döntéshozóinak

¹ Szakértő, Szellemi Tulajdoni Jogsértések Európai Megfigyelőközpontja, Az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala, e-mail: csiki.oliver.tamas@gmail.com

figyelmét a szellemi tulajdonjog védelmének fontosságára, az pozitív hatással lehet a gazdaság fejlődésére, valamint a vásárlók és a fogyasztók biztonságára.

Tájékoztató megjegyzés: A doktori tanulmányok részét képező kutatás eredményeiből levont következtetések, függetlenül azok nyilvánosan elérhető forrásától, a szerző sajátjai, és nem feltétlenül tükrözik a Nemzeti Adó- és Vámhivatal és az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala hivatalos álláspontját vagy véleményét. A publikáció a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Tudományos Tanácsa támogatásával készült.

Kulcsszavak: szellemi tulajdonjog, innováció, gazdaság, hamisítás, együttműködés, lefoglalás, visszatartás, EMPACT, EUSZTH

Objective: The European Commission and the European Union Intellectual Property Office published their joint report in November 2024, revealing the statistical data on internal market seizures and the detentions during customs procedures regarding the violation of intellectual property rights for the year 2023. A record number of nearly 152 million counterfeit products were seized or detained, 98% of which were in 10 Member States of the European Union. The aim of the study is to explore whether a correlation can be established between the significance of intellectual property rights in the national economy and the detention data when comparing more and less successful member states.

Methodology: The research is based on secondary analysis, during which relevant international literature and databases were reviewed. As part of the quantitative study, a ranking of the member states is established concerning valid intellectual property rights, and this is compared with the aforementioned detection data.

Findings: The research concludes that the hypothesis – that Member States whose economies rely heavily on innovation and its preservation pay more attention to the importance of enforcement – is not always provable. It is necessary to fine-tune the established model, analyse longer-term data, and incorporate additional aspects and indicators to create a more accurate picture.

Value: If the correlation can be proven using scientific methods and attention is drawn to the policymakers of the less successful member states to the importance of protecting intellectual property rights, it could have a positive impact on economic development and the safety of buyers and consumers.

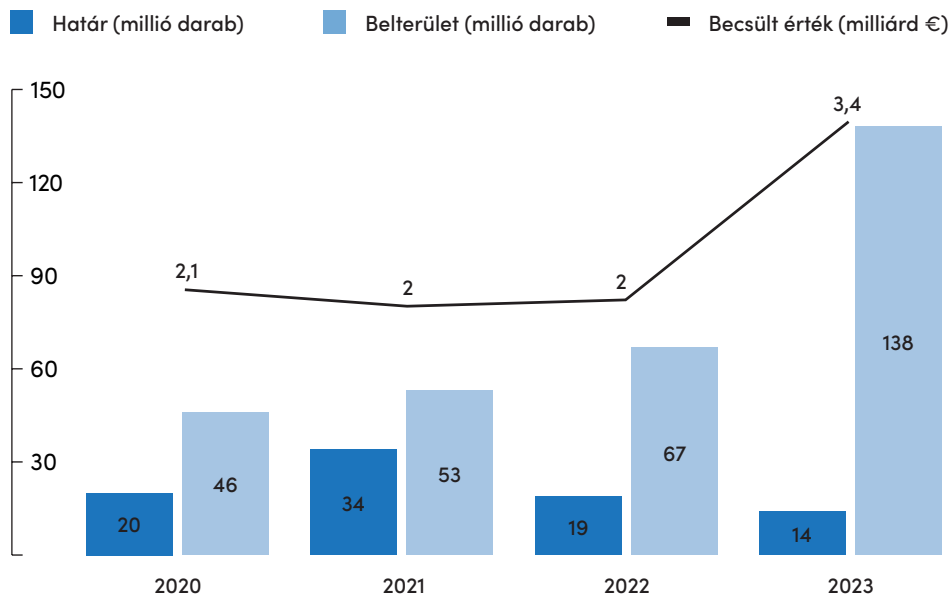
Disclaimer: The conclusions drawn from the results of the research that forms part of the doctoral (PhD) studies, regardless of their publicly available source, are the author's own and do not necessarily reflect the official position or opinion of the National Tax and Customs Administration or the

European Union Intellectual Property Office. The publication was prepared with the support of the Scientific Council of the National Tax and Customs Administration.

Keywords: intellectual property rights, innovation, economy, counterfeiting, cooperation, seizure, detention, EMPACT, EUIPO

Bevezetés

Az Európai Unió (EU) tagországainak hatóságai az elmúlt években átlagosan 75-85 millió hamisítással és/vagy kalózkodással érintett árut emeltek ki a kereskedelmi forgalomból. A belső piac ellenőrzése során ezeket lefoglalták a hatóságok, vagy visszatartották a forgalomba kerüléstől vámenőrzés során. Az Európai Bizottság (EB) és az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUSZTH) közös jelentése alapján a korábbi évek lassú, de folyamatos emelkedéséhez képest kiugró növekedést hozott a 2023-as év a jogsértő áruk mennyiségének közel megduplázódásával, meghaladva a 151 millió darabot (EUIPO – DG TAXUD 2024). Természetesen ez a jelentős növekedés együtt jár a termékek becsült értékének emelkedésével is. A megelőző időszakra jellemző 2 milliárd euró évi átlag helyett 2023-ban közel 3,5 milliárd eurót ért el a forgalomba kerülésében megakadályozott jogsértő áruk értéke (1. ábra).

1. ábra: Az EU tagországaiban lefoglalt/visszatartott hamis áruk mennyisége (2023)
Forrás: EUIPO – DG TAXUD 2024: 9

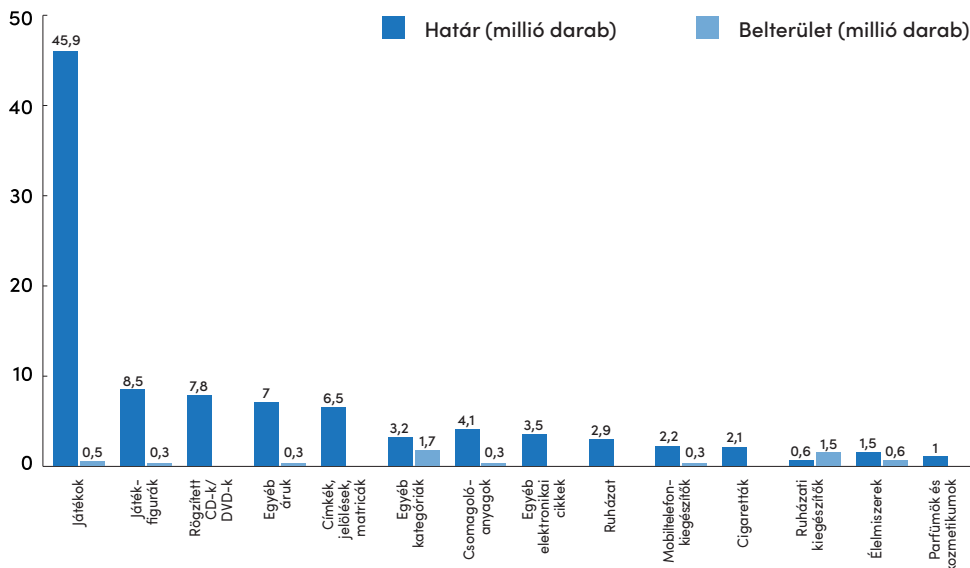
A lefoglalt/visszatartott hamis áruk által képviselt érték jelentős növekedésének lehetséges oka, hogy a tagállamok bűnüldöző hatóságai koordinált és közös erőfeszítéseket tesznek a szervezett bűnözés visszaszorítására. Ennek az erőfeszítésnek a részleteit az EU Szervezett Bűnözés Elleni Szakpolitikai Ciklusa írja le, azon belül pedig az egyes bűnügyi szakterületeken zajló összehangolt tevékenységek, amire a szakirodalom az Európai Multidiszciplináris Platform a Bűnügyi Fenyegetettség Ellen elnevezéssel hivatkozik. Az angol nyelven is meglehetősen hosszú elnevezésből képzett betűszó az EMPACT (Europol 2023), amelynek jelentése: hatást gyakorol, eredményt befolyásol. Tulajdonképpen ez az, amiről itt szó van; a bűnüldöző hatóságok célirányosan avatkoznak be, és visszaszorítják a bűnözést, megszakítva az illegális tevékenységet és felszámolva az ott tevékenykedő bünszervezeteket (CSABA 2017; DEÁK–NAGY–CSABA 2021; Európai Unió Tanácsa 2018). Köszönhetően a szakpolitikai döntésekért felelősöknek, a szellemi tulajdon érintő bűnözés elleni fellépés megtalálható az uniós tagállamok bűnüldözési prioritásai között a jelenlegi négyéves szakpolitikai ciklus (2022–2025) tekintetében. Ez a platform nyújtja a szakirányítási kereteket (VETTER 2023), elősegítve a kitűzött célok elérését. Az Európai Unió Tanácsa publikálta az elemzéseket az EMPACT égisze alatt elért eredményekről – nemcsak az áruhamisítás és a digitális kalózkodás tekintetében, hanem más fontos bűnügyi szegmensekben is, mint például a fegyver- vagy kábítószer-kereskedelem. A jelentés bepillantást nyújt ahhoz, hogy részletesebben, pontosabban megismerhessük az európai helyzetet (EU Council 2024). A következő szakpolitikai ciklus (2026–2029) EMPACT-prioritásainak kiválasztása még nem történt meg. A szellemi tulajdon elleni bűnözés megtartása a prioritások között az új ciklusban is kulcsfontosságú a bűnüldöző közösség számára épp úgy, mint azon társadalmak számára, amelyek tagjai áldozatul esnek a hamisításoknak. A hatékony rendészeti együttműködés biztosítására továbbra is szükség van, ahogy arra az Európai Bizottság (2024) intézkedési javaslataiban rámutatott. E cél elősegítése érdekében az EUSZTH vezetésével egy tájékoztató kampány indult, amelynek részeként egy új rendészeti információs felület nyílt meg (EUIPO 2024b). A szervezet figyelemfelhívó YouTube-videóval is készült (EUIPO 2024a), amelyet az EU összes hivatalos nyelvére lefordítottak.

A megtett lépések azonban csak egy folyamat kezdetét jelenthetik, hiszen nem szabad elfelejteni, hogy a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) az EUSZTH-val készített közös jelentésében (OECD–EUIPO 2021) a világkereskedelem mintegy 2,5%-át, az EU tekintetében az import 5,8%-át becsüli hamis terméknek, amely 119 milliárd euró kereskedelmi értéket képvisel. Bizonyos, hogy van még hova fejlődni, jelen tanulmány ebben a folyamatban kíván segítséget nyújtani az aktuális helyzetkép áttekintésével.

Az EU hatóságainak a jelenséggel szembeni hatékonyabb fellépése kulcsfontosságú szempont lett. Ez abból fakad, hogy az EU piacára behozott jogsértő termékek becsült mennyisége és értéke egyaránt jelentős. Ennek pedig csak töredéke a hatóságok által lefoglalt vagy visszatartott áruk szintén jókora mennyisége. A hamis termékek piacát a szándékos vagy óvatlan vásárlások tartják fenn, ami olyan elterjedt, hogy nemcsak az EU gazdaságának egészét veszélyezteti, hanem az ott élő emberek egészségét, testi épségét is kockázatoknak teszi ki.

A gazdaság fokozott szellemi tulajdonjog-igényű legális gazdasági ágazatairól az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) és az EUSZTH közösen összeállított jelentése tartalmaz megállapításokat (EUIPO–EPO 2022a). Az EU tagállamaiban ilyen ágazatok a munkahelyek közel 30%-át, míg a bruttó hazai termék 47%-át biztosították a 2017–2019 közötti vizsgált időszakban. Ez 61 millió munkahelyet és 6,4 trillió euró bruttó forgalmat jelentett évente. További 20 millió munkahely érintettségével lehet számolni, ha a szellemi tulajdon-intenzív iparágakat árukkal és szolgáltatásokkal kiszolgáló kereskedelmi ellátóláncok beszállítói vagy értékesítési szereplőit is számításba vesszük. A jelentés magyar nyelvű összefoglalója szerint „a fokozott szellemi tulajdonjog-igényű ágazatok a meghatározás szerint azok az ágazatok, amelyeken belül az egy alkalmazottra jutó szellemi tulajdon-jogok meghaladják az átlagot a szellemi tulajdon-jogokat alkalmazó többi ágazathoz képest” (EUIPO–EPO 2022b: 5).

A már említett közel 151 millió piacról kivont termék több mint 90%-át a belső piac ellenőrzése során foglalták le a hatóságok, míg a maradék esetében a vámeljáráások során szűrték ki azokat az illegális kereskedelmi láncokból. A Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynöksége, ismertebb nevén az Europol és az EUSZTH egy korábbi közös jelentésében rávilágít, hogy a szervezett bűnözői csoportok a lelepleződés kockázatának minimalizálása érdekében az EU területén igyekeznek előállítani a hamis, jogsértő termékeket, ezzel csökkenteni próbálják az importot és ezáltal a hatóságok ellenőrzéseinek számát (EUIPO–Europol 2022). Ezt a megállapítást erősíti a nagy mennyiségben talált és lefoglalt csomagolóanyagok, illetve címkék, függők és matricák összesen 10%-ot meghaladó aránya. Csomagolóanyagokra, címkékre, függőkre és matricákra a hamis termékek megtévesztő forgalmazásakor van szükség, ha a jogsértő áruk előállítása és a csomagolása nem azonos gyártási helyszínen történik. Az alábbi táblázatban világosképpel a vámellenőrzések során visszatartott, míg sötétképpel a belterületi lefoglalással érintett áru kategóriák sorrendje látható (2. ábra).

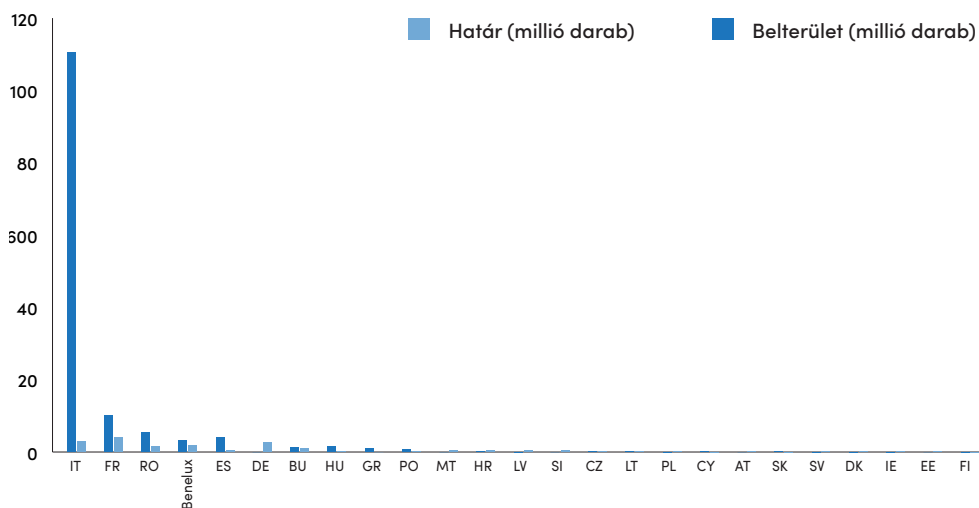

2. ábra: Lefoglalt/visszatartott áruk fajtái (2023, EU)

Forrás: EUIPO – DG TAXUD 2024: 11

A biztonság gazdasági dimenzióján kívül másutt is fenyegetést jelent az áruhamisítás jelensége. Ez szintén nagy kockázatot jelent a fogyasztók testi épségére és egészségére nézve, amely veszélyeket részletesebben bemutattam a korábbi cikkemben (CSIKI 2024). Ugyanakkor a rendelkezésre álló adatok azt mutatják, hogy a jelenséggel szembeni még eredményesebb fellépés további erőforrások bevonását teheti indokolttá. Ugyanis az említett lefoglalt/visszatartott több mint 151 millió darab hamis termék közel 98%-át, a becsült értéküknek pedig több mint 94%-át tíz tagország hatóságainak köszönhetjük 2023-ban. Ebből Olaszország messze kimagaslik, mivel egymaga teljesítette az összes lefoglalt/visszatartott hamis áruk mennyiségének több mint 74%-át (3. ábra). A 2022-es év is meglehetősen hasonlóan alakult annyi eltéréssel, hogy 2022-ben még csak a lefoglalások 60%-a történt a belső piac ellenőrzésekor, következésképp 40% vámellenőrzés során történt. A tíz legtöbb lefoglalásért felelős EU-tagállamhoz akkor a lefoglalt mennyiség 96%-a kapcsolódott. Litvánia és Portugália bekerült, Románia és Németország pedig nem szerepelt az országok első tízes listáján 2022-ben, amely évben szintén Olaszország volt a listavezető a lefoglalt mennyiség több mint 50%-ával, érték szerint pedig 33%-ával (WAHL–RIEHLE–PINGEN 2023).

A gazdaság méretének egyik legfontosabb indikátora szemszögéből vizsgálva meg kell továbbá jegyezni, hogy a 2023-as évben ez a tíz ország volt felelős az EU-tagállamok által előállított bruttó nemzeti össztermék 77%-áért (Eurostat 2025), tehát a fennmaradó 17 tagállam, amely a GDP 23%-át állította elő, csak a lefoglalt jogsértő árumennyiség 2%-áért, és értékének csak 6%-áért volt felelős. A gazdaság méretének figyelembevételével arányosított értékek arra utalnak, hogy nem egyformán prioritás a hamis áruk kereskedelme elleni tagállami fellépés, és az évenkénti természetes volatilitást figyelembe véve is több tagállamban kínálkozik további lehetőség a piacok tisztítására.

3. ábra: Tagországok sorrendje a lefoglalt/visszatartott áruk mennyisége tekintetében (2023)

Forrás: EUIPO – DG TAXUD 2024: 10

Nem véletlen, hogy a szellemi tulajdon témaköre megjelent a soros magyar EU-elnökség programjában is (HU24EU 2024), mivel „az európai vállalkozások versenyképességének növelésében kulcsfontosságú szerep jut az innovációt ösztönző szellemi tulajdonra vonatkozó szabályoknak”. A témát többször említik az egykori olasz miniszterelnök és az Európai Központi Bank volt elnöke, Mario Draghi nemrég napvilágot látott jelentésében is. Mind a két dokumentumban célul tűzték ki az EU versenyképességének előmozdítását. A Draghi-jelentés hibaként, illetve hátrányként azonosítja az alacsony beruházási rátát többek között a szellemi tulajdonokba, ezzel is növelve az innovációs szakadékot az EU és az USA gazdasága között: „Ez az innovációs szakadék a két gazdaság közötti általános termelői beruházásokban is megmutatkozik, ami főként a tárgyi infokommunikációs technológiai eszközökbe, valamint a szoftverekbe, adatbázisokba és szellemi tulajdonba fektető alacsonyabb beruházásoknak tudható be” (European Commission. European Political Strategy Centre 2025: 28).

Véleményem szerint ezeknek az állásfoglalásoknak a jelentősége kiemelkedő, mivel az innováció, a kreativitás és az ötletek ösztönzése mellett elengedhetetlen azok megóvása, akik kutatás-fejlesztésbe, innovációba fektettek. Ez pedig jelentős részben a szellemi tulajdonjog védelmének komplex rendszerén keresztül valósulhat meg. Figyelembe véve mindent, az a hipotézisem, hogy azon államokban, ahol az innováció és az általános gazdaság fejlesztése jelentős prioritást élvez, ott nagy a bejegyzett, érvényes szellemi tulajdonjogok száma, és hatékony – a rendészet oldaláról – jogérvényesítés a jellemző.

Ennek igazolása érdekében az alábbiakban egy modellt kialakítását kíséreltem meg, és ez alapján próbálok rangsorolni az EU tagállamait.

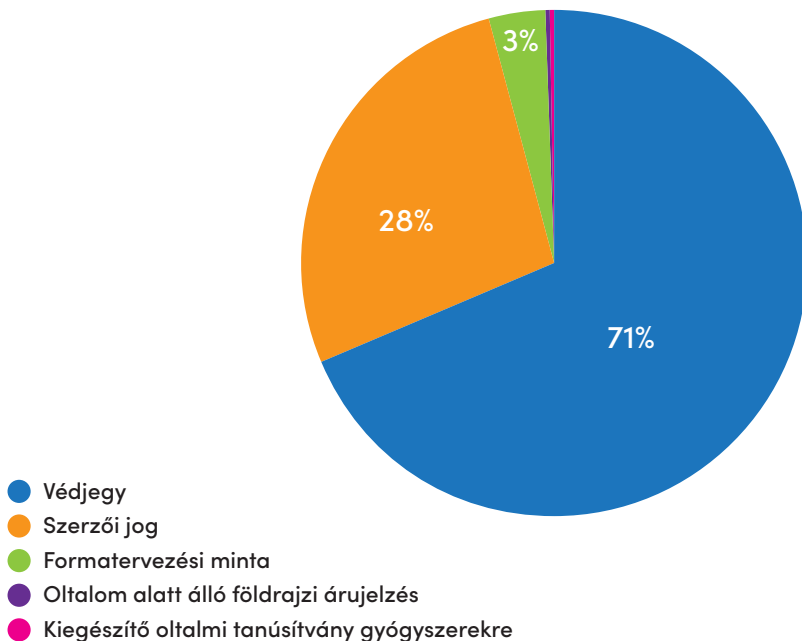
Módszertan

Első lépésként – a már említett EUSZTH-jelentés mellékletének adatai alapján – a 3. ábrának megfelelően sorrendbe állítottam a tagországokat egy táblázatban. A táblázat ezen eleme mellé rendeltem az adott tagország népességszámát, amelyhez az Eurostat *Demography of Europe 2023*-as verziója (Eurostat 2023) adatait használtam fel, amelyek a 2022-es év állapotát tükrözik. A lefoglalt/visszatartott hamis termékek adataival (1. táblázat) kapcsolatban az alábbiakra kell felhívnom a figyelmet:

- A vám eljárások során foganatosított visszatartások számának forrása az EU Adóügyi és Vámuniós Főigazgatósága (DG TAXUD) által működtetett hamisítás és kalózkodás elleni rendszer (Counterfeit and anti-Piracy Information System – COPIS). Görögország tekintetében ezen információk ebben az időszakban nem elérhetők.
- A belső piacon lefoglalt árukkal kapcsolatos információk az EUSZTH által fejlesztett és működtetett IP Végrehajtási Portál (IP Enforcement Portal – IPEP) felületén állnak rendelkezésre. Ausztria, Luxemburg és Németország tekintetében ezen információk nem elérhetők.
- Habár az EUSZTH jelentése Hollandiát, Belgiumot és Luxemburgot külön veszi, a más adatokkal való összehasonlíthatóság érdekében ezeket „Benelux” néven összevontam.

- A táblázatban pirossal tüntettem fel 27 tagállam összeredményét, amellyel kapcsolatban meg kell említeni, hogy több mint 155 millió darab visszatartott/lefoglalt terméknel közel 4 millió esetben az eljárás későbbi szakaszában sem állapítottak meg jogsértést, így azokat visszaadták a hatóságok, ezért a végső érték 151 millió db termék lett.

Második lépésként a tagországok sorrendjét a 2023-as évben érvényben lévő védjegyek (WIPO Trademark 2025) és formatervezési mintaoltalmak (WIPO Industrial Design 2025) alapján állítottam fel, a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO IP Statistics Data Center) adatbázisa alapján. A sorrend azért e két szellemi tulajdon-csoportra korlátozódott, mert mint ahogy az a 4. ábrán látható, a lefoglalt/visszatartott áruk 71%-a legalább egy védjegyet, további 3,8%-a formatervezési mintaoltalmat, míg 28,2% szerzői jogot sértett. A százalékos arány azért lépheti túl a 100%-ot, mert egyes termékek esetében több szellemi tulajdonjog is sérülhet egyszerre.

4. ábra: Megsértett szellemi tulajdonjogok aránya (2023)

Forrás: EUIPO – DG TAXUD 2024: 12

Az érvényben lévő szellemi tulajdonjogok adataival kapcsolatban az alábbiakra kell felhívnom a figyelmet:

- Görögország tekintetében nem áll rendelkezésre az érvényes védjegyek száma, így csak a formatervezési mintaoltalmakat tüntettem fel.

- Hollandia, Belgium és Luxemburg Benelux néven összevontan szerepel.
- A szerzői jog az alkotót illeti meg, amely például zeneszám, irodalmi mű, tanulmány stb. esetében a létrehozást követően külön regisztráció nélkül automatikusan biztosított, meghatározott feltételek teljesülése esetén. Ebből fakadóan nem áll rendelkezésre pontos, mérhető adat.

1. táblázat: Tagországok sorrendje a lefoglalt/visszatartott áruk és az érvényes szellemi tulajdonok mennyisége alapján (2023)

#	Ország	Lefoglalások és visszatartások (2023)	Populáció (millió, 2022)	#	Ország	Lefoglalások és visszatartások /100 000 fő	#	Ország	Érvényes szellemi tulajdon (2023)	#	Ország	Érvényes szellemi tulajdon / 100 000 fő
–	EU27	155 538 632	445,84	1	IT	191 897	–	EU27	6 231 786	1	MT	4 864
1	IT	113 276 986	59,03	2	MT	101 380	1	FR	1 721 336	2	EE	3 918
2	FR	14 287 041	67,96	3	RO	37 228	2	DE	1 045 189	3	CY	3 498
3	RO	7 088 172	19,04	–	EU27	34 887	3	ES	881 648	4	FR	2 533
4	Benelux	5 068 523	29,86	4	BG	33 734	4	IT	543 730	5	HR	2 455
5	ES	4 428 328	47,49	5	CY	23 647	5	Benelux	372 015	6	PT	2 286
6	DE	2 696 945	83,24	6	FR	21 023	6	PL	256 701	7	ES	1 856
7	BG	2 185 961	6,48	7	HU	18 182	7	PT	238 242	8	DK	1 841
8	HU	1 747 324	9,61	8	Benelux	16 974	8	CZ	128 146	9	FI	1 612
9	GR	916 930	10,46	9	SL	16 202	9	SE	120 994	–	EU27	1 398
10	PT	753 754	10,42	10	LV	13 279	#	DK	108 046	10	IE	1 393
11	MT	527 174	0,52	11	LT	12 213	#	AT	103 579	11	LT	1 301
12	HR	353 866	3,86	12	ES	9 325	#	RO	100 106	12	LV	1 284
13	LV	343 196	2,81	13	HR	9 168	#	HR	94 756	13	DE	1 256
14	SL	341 872	2,11	14	GR	8 766	#	FI	89 448	14	Benelux	1 246
15	CZ	328 034	10,52	15	PT	7 234	#	IE	71 750	15	CZ	1 218
16	LT	249 654	1,88	16	DE	3 240	#	BG	59 929	16	SL	1 188
17	PL	238 212	36,89	17	CZ	3 118	#	EE	52 105	17	SE	1 158
18	CY	212 823	0,90	18	AT	2 162	#	HU	52 057	18	AT	1 153
19	AT	194 174	8,98	19	SK	2 054	#	SK	48 303	19	BG	925
20	SK	111 559	5,43	20	EE	1 049	#	LT	36 563	20	IT	921
21	SE	88 624	10,45	21	DK	939	#	CY	31 482	21	SK	890
22	DK	55 120	5,87	22	SE	848	#	MT	25 295	22	PL	696
23	IE	29 915	5,15	23	PL	646	#	SL	25 069	23	HU	542
24	EE	13 955	1,33	24	IE	581	#	LV	24 140	24	RO	526
25	FI	490	5,55	25	FI	9	#	GR	1 157	25	GR	11

Forrás: a szerző szerkesztése

Harmadik lépésként figyelembe vettem a tagállamok eltérő lakosságszámát a jobb összehasonlíthatóság érdekében, ezért az eredményeket arányosan visszaosztottam, és 100 000 főre jutó szellemi tulajdonjog-védelemben részesített dolgot, illetve a lefoglalt/visszatartott áruk mennyiségét számítottam ki. Ezt követően ezeket is nagyság szerinti sorrendbe állítottam.

A 25 vizsgált ország tekintetében vizsgáltam, hogy a hipotézisben foglaltak teljesülnek-e, vagy sem. Ehhez a lakosságszám-arányos mutatókat vetettem össze. Amennyiben a két sorrendben betöltött pozíció közötti eltérés 20%-nál nagyobb, tehát legalább öt helyezéssel vagy annál is többel tért el, azt nem megfelelőként kezeltem.

Eredmények

A kapott sorrend alapján számos következtetés vonható le. *Olaszország* látszólag megfelel a hipotézisnek minden mutatót figyelembe véve, de ha csak a lakosságszám-arányos mutatókat vizsgáljuk, akkor látható, hogy mégsem teljesíti azt. A kereskedelmi forgalomból kivont áruk tekintetében első, az érvényes szellemi tulajdonjogok esetében a lista elején található, így elmondható, hogy az innováció megóvása hatékony módon történik náluk. Azonban a képet enyhén árnyalja, ha az eredményeket arányosítva értékeljük. A 100 000 főre jutó felderítések tekintetében változatlanul első, ugyanakkor a szellemi tulajdonjogok mennyiségében jelentős visszaesés történik, egészen a 20. helyig, így átlépve a hipotézis szempontjából megengedett 20%-os határt. A szintén mediterrán fekvésű Portugáliával és Spanyolországgal összevetve több érdekesség is látható. A kevesebb mint egy ötödannyi lakosságú Portugália közel a felével rendelkezik a vizsgált szellemi tulajdonjogoknak, a lakosságszám arányában pedig már jelentősebb az előny Portugália javára. Az egyötöd annyi lakosságú Spanyolország a szellemi tulajdonjogok terén közel másfélszeres előnyben van mind ténylegesen, mind a lakosságszám arányában.

Franciaország minden mutatóban megfelel a hipotézisnek, a legrosszabb pozíciója is csupán 6. helyezés. Nem sokkal kevesebb vizsgált szellemi tulajdonjoggal rendelkezik, mint a 2. és 3. helyen lévő Németország és Spanyolország együttesen. Bár *Olaszország* mellett az egyedüli tagország, amely 10 millió darabot meghaladó mennyiségben volt képes hamis áruk lefoglalására és visszatartására, az ország méretéből és lakosságszámából fakadóan a többi mutató kapcsán mégis hátrébb szorult.

A 3. helyen lévő *Románia* mind mennyiségben, mind lakosságárányosan a legmagasabb helyezést érte el a hamis áruk kiszűrése tekintetében. Mivel szellemi tulajdonjogok számában a középmezőnyben van, a lakosságszám-arányos mutató tekintetében pedig az utolsó előtti, megállapítható, hogy megcáfolta a hipotézist.

Míg a 4. helyen lévő *Benelux államok* éppen hogy nem felelnek meg, addig az 5. helyen lévő *Spanyolország* még éppen hogy megfelel a hipotézisnek. Természetesen a Benelux államok esetében nem szabad elfelejteni, hogy a három ország együttes eredményeit tudtam csak vizsgálni.

A 6. helyen szereplő *Németország* esete különös, hiszen ahogy már említettem, csupán a vám eljárás során visszatartott áruk mennyiségéről rendelkezünk információval, így valós helyzetkép nem alakítható ki. A tisztán vám eljárások során visszatartott áruk

mennyisége tekintetében ezzel az eredménnyel Németország a harmadik helyen szerepelne, körülbelül 90 000 termékkel elmaradva Olaszországtól és 1,5 millió termékkel elmaradva Franciaországtól.

Habár a 7. helyen lévő *Bulgária* nem felel meg a hipotézisben foglaltaknak, a nagy mennyiségű kiszűrt hamis terméknek köszönhetően az első harmadban szerepel, ugyanakkor a szellemi tulajdonjogok tekintetében az utolsóban. Romániához hasonlóan meglepően jó eredményt értek el a bolgár hatóságok.

Magyarország a 8. helyen szerepel a megmérettetésben. Megközelítőleg 140 000 terméket tartottak vissza a vám eljárások alkalmával, míg belterületen 1 610 000 tételt meghaladó mennyiséget foglaltak le a pénzügyőrök munkájának köszönhetően. Hasonlóan az eddig látott kelet-európai országokhoz, a jogsértésekhez kapcsolódó eredmények az első harmadba sorolták hazánkat, de sajnálatosan a szellemi tulajdonjogok tekintetében a régióra csak az országlista harmadik harmadához tartozunk, így nem megfelelő a hipotézisnek.

Görögország a hiányzó vám eljárási információk ellenére jó pozíciót ért el, pedig vélhetően a Törökországgal való közös határ miatt – hasonlóan Bulgáriához – még előrébb végzett volna a 9. helynél. Így Németországhoz hasonló módon nem valós a helyzetkép, amelyet a hiányzó szellemi tulajdonjogi adatok tovább rontanak.

A 10. helyen lévő *Portugália* különösen érdekes. Lakosságában hazánkat valamivel meghaladja, ugyanakkor a lefoglalt mennyiség terén a felét sem érték el, míg szellemi tulajdonjogok esetében az első harmadhoz tartoznak. Földrajzilag minden tekintetben ellentétes jellemzőkkel rendelkezik, mint Magyarország, így inkább a szomszédos Spanyolországgal érdemes összevetni az eredményeket, amelyek, habár meglehetősen hasonló képet mutatnak, mégis meghaladják a 20%-os eltérés határait, így nem felel meg a hipotézis követelményeinek.

Az apró szigetország 11. helyezése meglepő lehet, de ha figyelembe vesszük, hogy *Málta* kiemelten fontos tengeri kereskedelmi útvonalon helyezkedik el, és ennek köszönhetően Marsaxlokk kikötője a 10. legnagyobb konténerforgalmat bonyolította az EU-ban a 2023-as évben (NOTTEBOOM 2024), rögtön érthetővé válik az értékelésben való jó szereplés oka. Az alacsony lakosságának köszönhetően a második helyre került, míg a szellemi tulajdonjogok esetében az elsőre, így megfelelő a hipotézisnek.

A 12. helyezést elért *Horvátország* a lakosságárányos szellemi tulajdonjogok mutatója tekintetében az első harmadba tartozik, míg a többi mutató miatt a középmezőnyt erősíti. Mivel a 20%-os határt átlépi, nem felel meg a hipotézisnek. Érdemes figyelmet fordítani a szellemi tulajdonjogokkal kapcsolatos értékekre, amelyek alapján a szomszédos országoknál jobb eredménnyel büszkélkedhet, így a termékek kiszűrésének számában jobb eredmény sem lenne meglepő.

A balti államok közül a legtöbb hamis terméket a 13. helyen lévő *Litvánia* vonta ki az illegális kereskedelemről, bár Lettország nem sokkal marad el. A szellemi tulajdonjogok mennyisége kapcsán lakosságárányosan a középmezőnyben van Litvánia, míg összességében vélhetően az utolsó helyen lenne, ha a görög adatok rendelkezésre álltak volna az elemzéshez. A lakosságárányos értékek közel szinkronban vannak, így megfelelnek a hipotézisnek.

A 14. helyen lévő *Szlovénia* a kis mennyiségű szellemi tulajdonjog tekintetében a sor végén áll, ugyanakkor a másik három mutatóban a középmezőnyben végzett, viszont nem tesz eleget a 20%-os követelménynek, így nem felelt meg a hipotézisnek.

Csehország a 15. helyével még a középső harmadba tartozik, ugyanakkor lakosságárányosan elmarad a hasonló értékkel rendelkező Portugáliától vagy Magyarországtól, de még a hiányos adatokkal rendelkező Görögországtól is. Szellemi tulajdonjogok tekintetében még az első harmadba tartozik, de lakosságszám-arányosan a középső harmad végén van. Összességében nem tapasztalható jelentős kilengés, így a hipotézis Csehország esetében helytálló.

A második harmad utolsó szereplőjét, a 16. *Lettországot* már említettem Litvánia értékelése kapcsán. Az értékeik alapján a helyezéseik egymás mellettiek, vagy egymástól nem túl távoliak, ami szerintem azt is jelenti, hogy a régióra jellemző sajátosságok hasonlóan érintik mind a két országot. Mivel Litvánia kapcsán beigazolódott a hipotézis, így ez itt sem változik.

Az utolsó harmad vezetője *Lengyelország* a maga 17. helyével. A jelentős lakosságszám miatt ezek a mutatók az utolsó harmadba, annak is a végére pozicionálták az országot, míg az érvényes szellemi tulajdonjogok száma miatt az elsők között van. A populáció mérete alapján Spanyolországgal és a Benelux államokkal összevetve érdemes vizsgálni az eredményeket, ám azoktól jelentősen elmarad. Összességében, a kilengések ellenére a hipotézis itt is helytálló volt.

A 18. *Ciprus* leginkább Máltával hasonlítható össze. Lakosságszám-arányos mutatókban az első harmadban szerepel az ország, és habár a szellemi tulajdonjogok számában inkább a sor végén látható, figyelemmel a lakosság méretére ez kevésbé releváns, így a hipotézis helytálló.

Ausztria a már említett Németországhoz és Görögországhoz hasonlóan hiányos felderítési adatokkal szerepel a táblázatban, így valós helyzetkép nem alakítható ki. Vélhetőleg a 19. helynél előrébb végzett volna. A vámeljáráások során visszatartott áruk mennyiségében maga mögött tudja a régiós országok közül a magyarokat, szlovákokat és cseheket, de elmarad a lengyel, olasz és német eredményektől. Hasonló a helyzet a szellemi tulajdonjogok terén, kivéve a cseheket, akik jobb eredményt értek el.

A 20. helyen lévő *Szlovákia* teljes mértékben megfelel a hipotézisnek, mivel a négy mutató helyezései plusz/mínusz egyet változnak. A régiót tekintve hasonló eredmények a jellemzők.

A skandináv régió országai az utolsó harmadban szerepelnek, *Svédország* a 21. a lefoglalt mennyiség alapján. Lakosságszámban Csehországhoz, Magyarországhoz és Portugáliához érdemes hasonlítani. Az értékeket átnézve leginkább Csehországhoz hasonlóak a mutatói, habár a lefoglalt/visszatartott áruk mennyiségében kevésbé tűnik eredményesnek a csak negyedannyi hamis termék. Mivel jelentős kilengés itt sem látható, hasonlóan Csehországhoz, a hipotézis itt is működik.

A 22. *Dánia* esetében a hipotézis szemmel láthatóan nem teljesül. Szellemi tulajdonjogok tekintetében az első harmadban vagy ahhoz közel található az ország, míg a lefoglalt mennyiség ezzel nincs arányban.

Irország a sajátos földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően nehezen összevethető más tagállamokkal. Mivel a szellemi tulajdonjogok tekintetében a középmezőnyben foglal

helyet, ám a hamis áruk mennyisége tekintetében a sor végén, így a hipotézis Írország esetében nem helytálló.

Az utolsó balti állam, a hamis termékek terén utolsó előtti helyen, lakosságárányosan pedig kicsit jobban álló *Észtország* mond ellent leginkább a hipotézisnek. Mivel alacsony a lakosság száma, ugyanakkor az 5-6 milliós – sőt, hazánk miatt 10 millió is említhető – lakosságú országokra jellemző mennyiségű szellemi tulajdonjoggal rendelkezik, ez lakosságárányosan a második helyre emelte Észtországot, amely így tökéletes kontrasztot nyújt a csak kevés rendészeti eredménnyel összevetve.

Az utolsó helyen *Finnország* áll, amelynek a helyzete hasonló Észtországéhoz, habár a kontraszt kevésbé markáns. Szellemi tulajdonjogok tekintetében inkább a középmezőnybe tartozik, de a hamis áruk kiszűrésének alacsony száma miatt bizonyos, hogy egy speciális helyzettel állunk szemben.

Következtetés

Jelen publikációm vitaindítónak szánom annak érdekében, hogy egy olyan mérési, értékelési eljárásrend alakuljon ki, amellyel objektív módon vizsgálható egy-egy tagország hamisítás és kalózkodás elleni fellépésének értékelése. A kutatás során vizsgált 24 országból és egy országcsoportból 12 esetben jutottam arra a következtetésre, hogy nem felelnek meg a hipotézisnek, azaz az innováció és kreativitás oltalma érdekében nagyszámú szellemi tulajdonjoggal rendelkező ország hatásai arányosan megfelelő mennyiségű hamis terméket vonnak ki a kereskedelmi forgalomból. Az elemzés rávilágított arra az érdekességre, hogy ebből a 12 országból 6 esetben – Olaszország, Benelux államok, Románia, Bulgária, Szlovénia és Magyarország – pozitív irányú eltérés tapasztalható. Ezekben az országokban a lakosságszámhoz képest kevesebb szellemi tulajdonjog ellenére a vártnál nagyobb volumenben foglaltak le vagy tartottak vissza hamis termékeket. Ezzel szemben áll 4 másik ország – Dánia, Írország, Észtország és Finnország –, amelyek esetében a szellemi tulajdonjogok száma alapján elvárt mennyiségnél lényegesen kevesebb hamis terméket szűrték ki a kereskedelmet ellenőrző hatóságok. Finnország különösen figyelemreméltó, mivel itt további vizsgálatokra lehet szükség. Feltételezhető, hogy nemzeti szinten eltérő gyakorlattal kezelik a hamis termékek jelentette fenyegetettséget, amit az 500 darabot el sem érő lefoglalt/visszatartott mennyiség is alátámaszthat. Portugália és Horvátország esetében jobb felderítési mutatók szükségesek, hogy a hipotézisnek megfeleljenek.

Mivel egy mérés önmagában nem elégséges, így a későbbiekben indokolt lesz áttekinteni a korábbi és a következő évek adatait is. Különösen fontos figyelembe venni a koronavírus-világjárvánnyal és az ellátási láncok regenerálódásával terhelt évek hatásait az esetleges torzítások miatt, valamint a szellemi tulajdon érintő bűnözés EMPACT-prioritások közötti státuszát is.

Az eredmények értékeléséhez szükséges lehet további vizsgálatok elvégzése, különös tekintettel Olaszország adataira. Olaszország vajon minden évben a többszörösét teljesíti a többi tagország összesített eredményének? Amennyiben ez így marad, akkor a gazdaság és innováció kérdése mellett milyen egyéb körülményeknek lehet hatása? Például:

- számít-e, vagy sem a jelenség ellen fellépő hatóságok száma, a jogköreik sajátos megosztása;
- a hatóságok munkáját koordináló/segítő nemzeti szintű szervezet megléte, működési modellje;
- az adott ország jellemzői a szervezett bűnözés által működtetett illegális ellátási láncok terén (gyártó-, tranzit- vagy célország).

Ezen túlmenően további változók is hatást gyakorolhatnak az eredményekre:

- az orosz–ukrán fegyveres konfliktus (a kereskedelmi ellátóláncok, illetve szállítási útvonalak átrendeződését illetően);
- Törökország szerepe a hamis termékek előállításában;
- a kínai „Övezet és Út Kezdeményezés” hatása;
- a szervezett bűnözés, vagy másként megközelítve a fogyasztói igények kielégítése a legális és illegális ellátási láncok által;
- az adott ország gazdasági helyzete, beleértve a külkereskedelem jellemzőit is (például: export/import orientáltság, vagy az egyes ágazatok teljesítménye mennyire kitéve a szellemi tulajdonjog által védett termékeknek);
- valamint az adott ország lakosságának tudatossága és viszonya az áruhamisítással és a digitális kalózkodással kapcsolatban.

A kutatás lehetséges következő irányaként javasolt a 2. táblázatban megtalálható négy mutató egységes értékelése, szemben a mostani módszerrel, amikor is csak két mutatót vettem össze. Ennek érdekében az összehasonlítást lehetővé tevő rangsort készítettem a 2. táblázatnak megfelelően, amelyben az országok teljesítményét a kereskedelmi forgalomból kivont hamis termékek, a szellemi tulajdonjog által védett termékek száma, valamint a lakosságarányos megközelítés figyelembevételével értékeltem – kiegyenlítve az országok méret- és lakosságszám-különbségéből fakadó aránytalanságokat. Ugyanezt a megközelítést az összehasonlíthatóság érdekében helyesnek gondolom a gazdaság mérete, szereplőinek száma tekintetében.

Az elemzés publikálásának célja egy szakmai diskurzus elindítása a hamisítás és a kalózkodás elleni fellépés értékelésének kérdéseiről. Bár a felvázolt hipotézist nem sikerült teljes mértékben megcáfolni vagy igazolni, a vizsgálati módszertan és az elemzésbe vont adatok köre véleményem szerint további finomhangolást igényel. A következő időszakban erre fókuszálni, amihez szívesen fogadok bármilyen észrevételt és javaslatot.

A doktori kutatásom eredményeiből levont következtetések, függetlenül azok nyilvánosan elérhető forrásától, a szerző sajátjai, és nem feltétlenül tükrözik a Nemzeti Adó- és Vámhivatal és az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala hivatalos álláspontját vagy véleményét.

A publikáció a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Tudományos Tanácsa támogatásával készült.

2. táblázat: Tagországok erősrendjei különböző szempontok összegzése alapján (2023)

Ország	Helyezés – áruk mennyisége	Helyezés – áruk mennyisége / 100 000 fő	Helyezés – szellemi tulajdonok száma	Helyezés – szellemi tulajdonok száma / 100 000 fő	Totál	Átlag	Helyezés
Franciaország	2	6	1	4	13	3,25	1
Olaszország	1	1	4	20	26	6,50	2
Spanyolország	5	12	3	7	27	6,75	3
Benelux	4	8	5	14	31	7,75	4
Málta	11	2	22	1	36	9,00	5
Németország	6	16	2	13	37	9,25	6
Portugália	10	15	7	6	38	9,50	7
Románia	3	3	12	24	42	10,50	8
Horvátország	12	13	13	5	43	10,75	9
Bulgária	7	4	16	19	46	11,50	10
Ciprus	18	5	21	3	47	11,75	11
Csehország	15	17	8	15	55	13,75	12
Litvánia	13	11	20	11	55	13,75	13
Magyarország	8	7	18	23	56	14,00	14
Dánia	22	21	10	8	61	15,25	15
Szlovénia	14	9	23	16	62	15,50	16
Lettország	16	10	24	12	62	15,50	17
Észtország	24	20	17	2	63	15,75	18
Ausztria	19	18	11	18	66	16,50	19
Lengyelország	17	23	6	22	68	17,00	20
Svédország	21	22	9	17	69	17,25	21
Írország	23	24	15	10	72	18,00	22
Finnország	25	25	14	9	73	18,25	23
Görögország	9	14	25	25	73	18,25	24
Szlovákia	20	19	19	21	79	19,75	25

Forrás: a szerző szerkesztése

Felhasznált irodalom

- Council of the European Union [EU Council] (2024): *EMPACT 2023 Results: Factsheets*. Publications Office. Online: <https://doi.org/10.2860/08596>
- CSABA Zágón (2017): Felderítési információkon alapuló rendszet a nemzetközi akciók tapasztalatainak tükrében. In CZENE-POLGÁR Viktória – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY Ágnes (szerk.): *Mérföldkövek az adó- és vámigazgatás történetéből*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 139–153.
- CSIKI, Olivér (2024): Intellectual Property Infringements – Risks and Dangers behind the Phenomenon. *Magyar Rendészet*, 24(ksz). Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2025.ksz.1.1>
- DEÁK József – NAGY Ivett – CSABA Zágón (2021): Együttműködés nemzetközi bűnüldöző szervezetekkel: orosz és magyar rendőrségi példák. *Belügyi Szemle*, 69(5), 851–867. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.8>
- Európai Unió Tanácsa [EU Tanács] (2018): *A szervezett és súlyos nemzetközi bűnözésre vonatkozó Európai Uniói szakpolitikai ciklus*. Publications Office. Online: <https://doi.org/10.2860/769099>
- European Commission European Political Strategy Centre (2025): *The Future of European Competitiveness. Part A, A Competitiveness Strategy for Europe*. Publications Office. Online: <https://doi.org/10.2872/9356120>
- European Union Intellectual Property Office – Europol [EUIPO–Europol] (2022): *Intellectual Property Crime Threat Assessment 2022*. Publications Office. Online: <https://doi.org/10.2814/830719>
- European Union Intellectual Property Office – European Commission Directorate General for Taxation and Customs Union [EUIPO – DG TAXUD] (2024): *EU Enforcement of Intellectual Property Rights. Results at the EU Border and in the EU Internal Market 2023*. Publications Office. Online: <https://doi.org/10.2814/4807266>
- European Union Intellectual Property Office – European Patent Office [EUIPO–EPO] (2022a): *IPR-Intensive Industries and Economic Performance in the European Union*. Online: www.epo.org/ipr-intensive-industries
- European Union Intellectual Property Office – European Patent Office [EUIPO–EPO] (2022b): *Fokozott szellemi tulajdonjog-igényű ágazatok és gazdasági teljesítmény az Európai Unióban*. Ágazati szintű elemző jelentés, negyedik kiadás. Vezetői összefoglaló. Online: https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/IPR-intensive_industries_and_economic_in_EU_2022/summary/2022_IPR_Intensive_Industries_ExSum_hu.pdf
- Eurostat (2025): *Gross Domestic Product (GDP) and Main Components (Output, Expenditure and Income)* [Dataset]. Online: https://doi.org/10.2908/NAMQ_10_GDP
- Organisation for Economic Co-operation and Development – European Union Intellectual Property Office [OECD–EUIPO] (2021): *Global Trade in Fakes. A Worrying Threat*. Paris: OECD Publishing. Online: <https://doi.org/10.1787/74c81154-en>
- VETTER Dániel (2023): Az EMPACT szerepe a kiberbűncselekmények elleni küzdelemben. *Belügyi Szemle*, 71(8), 1331–1346. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.8.1>
- WAHL, Thomas – RIEHLE, Cornelia – PINGEN, Anna (2023): News. *Eucrim*, 19(4), 326–327. Online: https://eucrim.eu/media/issue/pdf/eucrim_issue_2023-04.pdf

Online hivatkozások

Európai Bizottság (2024): *A Bizottság intézkedéseket javasol a hamisítás elleni küzdelem és a szellemi tulajdonjogok hatékonyabb védelme érdekében*. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_24_1551

European Union Intellectual Property Office [EUIPO] [ideaspowered611] (2024a): A bűnözőket nem érdekli az Ön egészsége. *YouTube*, 2024. október 21. Online: <https://youtu.be/Jz1NnBJY-PUM?si=k1qDv036gTOnqQoc>

European Union Intellectual Property Office [EUIPO] (2024b): *Observatory – Enforcement*. Online: www.euiipo.europa.eu/en/observatory/enforcement

Europol (2023): *EU Policy Cycle – EMPACT*. Online: www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/empact

Eurostat (2023): *Demography of Europe – 2023 Edition*. Online: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2023>

HU24EU (2024): *A magyar elnökségi program*. Online: <https://hungarian-presidency.consilium.europa.eu/hu/program/program/>

NOTTEBOOM, Theo (2024): Port Graphic: Top 15 EU Container Ports in H1 2024. *Port Economics*, 2024. szeptember 4. Online: www.porteconomics.eu/portgraphic-top-15-container-ports-in-the-eu-in-h1-2024/

WIPO Industrial Design (2025): *WIPO IP Statistics Data Center. Indicator: 7 – Design Registrations in Force (by Office)*. Online: <https://bit.ly/3VzObD2>

WIPO Trademark (2025): *WIPO IP Statistics Data Center. Indicator: 7 – Trademarks in Force (by Office)*. Online: <https://bit.ly/3KoVivv>

Diplomáciai sikereink – rendvédelmi profizmus a színpalak mögött¹

Our Diplomatic Successes – Law Enforcement Professionalism behind the Scenes

BARTOS Mónika²

Bevezetés: Két- és többoldalú kapcsolataink és az ezeket kísérő diplomáciai események nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy biztosítsuk helyünket a nemzetközi térképen, és erősítsük országimázsunkat. Külföldi vendégeink legnagyobb része nemzetközileg védett személy, vendéglátóik pedig Magyarország érdekei szempontjából fontosak, biztonságuk garantálása a tárgyalások sikerének alapja.

Célkitűzések: A tanulmány célja, hogy bemutassa a diplomáciai események hátterében zajló, azok biztosításához szükséges összetett, profizmussal kivitelezett rendvédelmi munkát.

Módszer: A dolgozatban vázolom a védett személyek és a kijelölt létesítmények védelmére vonatkozó nemzetközi és hazai jogi környezetet. A jogszabályok elemzésén keresztül bemutatom azt a jogi keretrendszert, amelyben a biztosításban érintettek tevékenykednek. A megvalósítás gyakorlata az empirikus kutatás kvalitatív módszerével, interjúk segítségével világítok rá. A Készenléti Rendőrség, a Terrorelhárítási Központ szakterületért felelős vezetőivel és az Országgyűlési Őrség parancsnokával folytatott megbeszélések tartalmát a kondenzáció és a kategorizáció módszerével elemzem. A jogszabályok és az interjúk értékelését követően vonom le a következtetéseket.

¹ Köszönetnyilvánítás az interjúk elkészítésében vállalt szerepükért és segítségükért:

- Csörget Zoltán r. alezredes, rendőrségi főtanácsos, a Készenléti Rendőrség Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóságának igazgatója;
- Lukács Zsolt r. alezredes, a Készenléti Rendőrség Személy- és Objektumvédelmi Igazgatósága Személyvédelmi Főosztály Diplomáciai Biztonsági Osztály vezetője;
- Dörök Farkas r. ezredes, rendőrségi tanácsos, a Terrorelhárítási Központ Személyvédelmi Igazgatóságának igazgatója;
- Lisoczki László ogy. dandártábornok, az Országgyűlési Őrség parancsnoka.

² Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, e-mail: bartos.monika.eva@gmail.com

Eredmények: Az elemzésekből, értékelésekből megállapított tanulságok arra világítanak rá, hogy a védett személyek biztonságának garanciája a csapatban gondolkodó szakember. A személyvédelem folyamatos evolúción megy keresztül. Alapelv, hogy a védett személy épségben, akadályoztatás nélkül tudja végezni a munkáját, s hogy az ő védelme diszkrétén történjen. A biztosítás kulcsszavai: az információ, az aktualitás, a prevenció, az időfaktor, a tervezés, a képzés, a tanulás, a leggyengébb láncszem, a csapatmunka, a társadalmi megítélés.

Következtetések: A jogszabályok statikus környezetet teremtenek, azonban a megvalósítás dinamikus környezetben valósul meg, amely során számos kihívással szembesülnek a biztosításban részt vevő szakemberek. Feladatuk profizmussal történő végrehajtása nélkülözhetetlen diplomáciai sikereinkhez. Az esetlegesen bekövetkező hibának súlyos társadalmi hatásai, akár nemzetközi következményei lehetnek.

Kulcsszavak: Készenléti Rendőrség, Terozelhárítási Központ, védett személyek, diplomácia, biztonság

Introduction: Our bilateral and multilateral relations and the diplomatic events accompanying them are essential for securing our place on the international scene and for strengthening our country's image. The majority of our foreign guests are internationally protected persons, and their hosts are important for Hungary's interests. Thus, guaranteeing their security is the key to successful talks.

Objectives: The aim of the study is to describe the complex and professionally executed police work securing and taking place behind the scenes of diplomatic events.

Methods: In this thesis I outline the international and domestic legal environment for the dignitary protection and designated facilities. Through the analysis of relevant norms I describe the legal framework within which security personnel detail operates. I also outline the practice of implementation using the qualitative method of empirical research and interviews. I analyse the content of the discussions held with the Heads of the relevant units of the Rapid Response and Special Police Service and the Counter-Terrorism Centre, as well as the Commander of the Parliamentary Guard, using condensation and categorisation methods. I draw conclusions after evaluating the relevant legislation and interviews.

Results: The findings of the analyses and evaluations highlight that it takes a professional focused on teamwork to guarantee the security of protected persons. Close protection or VIP protection and security is evolving all the time. The basic principle is that the protected person should be able to carry out their work without injury and being hindered, whilst their protection should remain discreet. Key words for close protection include information, topicality, prevention, time factor, planning, training, learning, the weakest link, teamwork and social perception.

Conclusions: Legislation creates a static environment, while implementation takes place in dynamically changing surroundings, where security professionals face numerous challenges. The professional execution of their tasks is essential for our diplomatic success. Any failure of this endeavour can potentially have serious social consequences, including international repercussions.

Keywords: Rapid Response and Special Police Service, Counter-Terrorism Centre, protected persons, diplomacy, security

Bevezetés

Az Európai Unió Tanácsának magyar elnöksége vagy a pápalátogatások idején diplomáciai nagyüzem van hazánkban. Ezek az időszakok nagyszerű alkalmat kínálnak arra, hogy továbbra is biztosítsuk helyünket a nemzetközi térképen, és erősítsük országimázsunkat. A kiemelt események a leglátványosabbak, azonban az év ezeken túl is bővelkedik diplomáciai rendezvényekben, amelyek szintén jelentősek két- vagy többoldalú kapcsolataink fejlesztésében. A külföldi állam- és kormányfők, rangos vendégek érkezésére sokszor csak ideiglenes útlezárások, konvojok elhaladását jelző megkülönböztető jelzések vagy a gépjárművek mellett és épületek előtt várakozó civil ruhás rendőrök jelenlétéből következtet a szemlélődő. Külföldi vendégeink legnagyobb része nemzetközileg védett személy, vendéglátóik pedig Magyarország érdekei szempontjából fontosak. Tartózkodási és szálláshelyeik, a látogatás során felkeresett intézmények védelmét éppúgy biztosítani kell, mint testi épségükét. Ennek elmulasztása nem csupán az ő biztonságukra jelenthet komoly veszélyt, hanem szükséges az államok közötti együttműködéshez nélkülözhetetlen biztonságos környezethez is. A hazai és nemzetközileg védett személyek, köztük a diplomáciai képviselők, valamint a kijelölt létesítmények védelmének keretrendszerét nemzetközi egyezmények, törvények és kormányrendeletek jelölik ki. De a jogi környezet üres lenne a rutin, a mindennapi gyakorlat és profizmus nélkül, amely egy-egy látogatás során a színpalak mögött húzódik meg. A rendvédelmi szervek felkészültsége, összehangolt működése, az alapos tervezés, tüpontos végrehajtás és a többi érintett irányítása nélkül az elégedett kézfogásokra csak korlátozottan kerülhetne sor. A dolgozat – vázolja a jogi környezetet is – az érintettekkel való beszélgetésekre alapozva gyakorlati példákkal és megélt helyzeteken keresztül mutatja be azt a háttérben zajló rendvédelmi profizmust, amely elengedhetetlen diplomáciai sikereinkhez.

Módszertan

A dolgozatban vázolom a védett személyek és a kijelölt létesítmények védelmére vonatkozó nemzetközi és hazai jogi környezetet. A jogszabályok elemzésén keresztül bemutatom azt a jogi keretrendszert, amelyben a biztosításban érintettek tevékenykednek. A megvalósítás gyakorlatára az empirikus kutatás kvalitatív módszerével, interjúk segítségével világítok rá. A félig strukturált interjúk készítése lehetőséget adott arra, hogy a válaszok a kutatás főbb kérdéseit

mindenképpen érintsék, ugyanakkor arra is, hogy a válaszadók kitérjenek számukra lényeges területekre.³ Ezáltal a lehető legtöbb információhoz hozzá lehetett jutni. A Készenléti Rendőrség, a Terrorelhárítási Központ szakterületért felelős vezetőjével és az Országgyűlési Őrség parancsnokával folytatott megbeszélések tartalmát a kondenzáció és a kategorizáció módszerével elemzem. A jogszabályok és az interjúk értékelését követően vonom le a következtetéseket.

Feltevés, hogy a jogszabályok rávilágítanak a védett személyek és létesítmények védelmi feladatainak komplexitására, az érintett személyek, szervek és szervezetek számosságára, de nem adnak képet arról a profizmusról, ami valójában a garanciája a sikeres megvalósításnak.

A személyvédelem jelentősége a diplomáciai kapcsolatokban

Az uralkodók, politikai vezetők, diplomaták testi épségének, biztonságának fontossága és annak garantálása nem új keletű a történelemben. Az egyik legősibb és legrosszabb munka is ehhez kapcsolódik. A hatalmasságok a mérgezés miatti félelmükben és annak elkerülése érdekében előkóstolókat alkalmaztak, akik folyamatos halálfélelemben éltek (A történelem tíz legrosszabb munkája 2015). De gondolhatunk a Mária Terézia által 1760-ban felállított Magyar Királyi Testőrségre is, amely a mindenkor uralkodó és az állami vezetés őrzés-védelmét látta el (Testőrség [é. n.]). Az eszközök és az alkalmazott módszerek tárháza végtelen, azonban a cél közös volt, amely megfogalmazódott egyrészt a védett személy egészségének, testi épségének a biztosításában, másrészt az általa betöltött pozíció védelmében. Ezek jelentőségére interjúalanyaim is rámutattak. Változást nemzetközi téren az 1973. év hozott. Ekkor született meg az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXVIII. ülészakán a nemzetközileg védett személyek, köztük a diplomáciai képviselők bűncselekményektől való megvédését célul kitűző egyezmény, amelyet Magyarországon az 1977. évi 22. törvényerejű rendelettel hirdettek ki. Az ENSZ Alapokmányában is szerepel, hogy a szervezet célja a nemzetközi béke és az államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés elősegítése (az Egyesült Nemzetek Alapokmányának törvénybe iktatásáról szóló 1956. évi I. törvény 2. §). A diplomáciai képviselők és más nemzetközileg védett személyek elleni bűncselekmények nem csupán az adott személyek biztonságát veszélyeztetik, de a normális nemzetközi kapcsolatok fenntartását is, amely szükséges az együttműködéshez. Tehát a védett személyek biztonságának garantálása fontos annak érdekében is, hogy az ezáltal megteremtett biztonságos környezetben megvalósulhassanak és lehetőség szerint eredményesen záruljanak a két- vagy többoldalú politikai egyeztetések, diplomáciai tárgyalások.

Interjúalanyaim is a fent vázolt területeket emelték ki beszélgetéseink során. A személyvédelem célja, hogy garantálja a védett személy testi épségét, biztosítsa számára, hogy befolyástól mentesen végezhesse a munkáját, és azáltal fenntartható legyen az országok közötti jó partneri viszony. Ugyanakkor elhangzott, hogy nem csupán az egészségben, testi épségében lehet veszélyeztetni valakit. Zaklatással, zsarolással is tönkre lehet tenni a védett személyt, ezért kiemelten jelentős a szálláshelyek, programhelyszínek technikai átvizsgálása, a kép- és hangfelvételekre alkalmas eszközök felkutatása.

³ Az interjúkérdéseket az 1. melléklet tartalmazza.

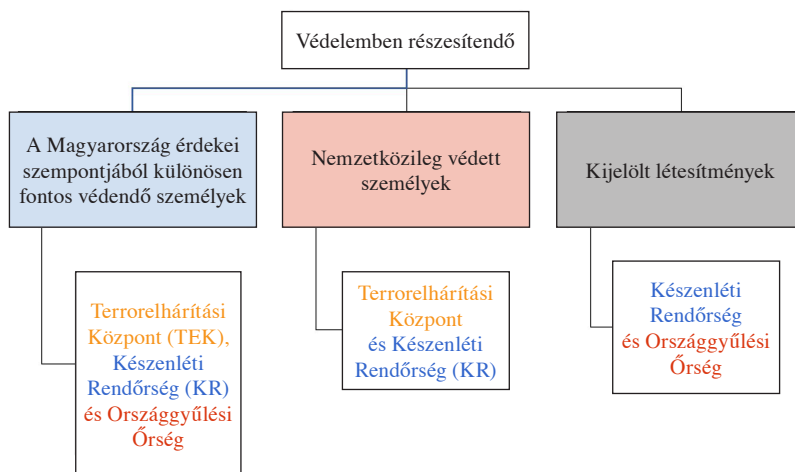
A védett személyek köre és a védelmükre felhatalmazást adó jogszabályok

Az 1977. évi 22. törvényerejű rendelet alapot adott a hazai jogi környezet kialakításának, amely legfontosabb elemei a következők:

- 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (a továbbiakban: Rtv.);
- 160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet a védett személyek és a kijelölt létesítmények védelméről;
- 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól;
- 2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről;
- 19/2013. (V. 17.) ORFK utasítás a Magyarország érdekei szempontjából különösen fontos személyek védelmének, a kijelölt létesítmények őrzésének rendőrségi feladatairól.

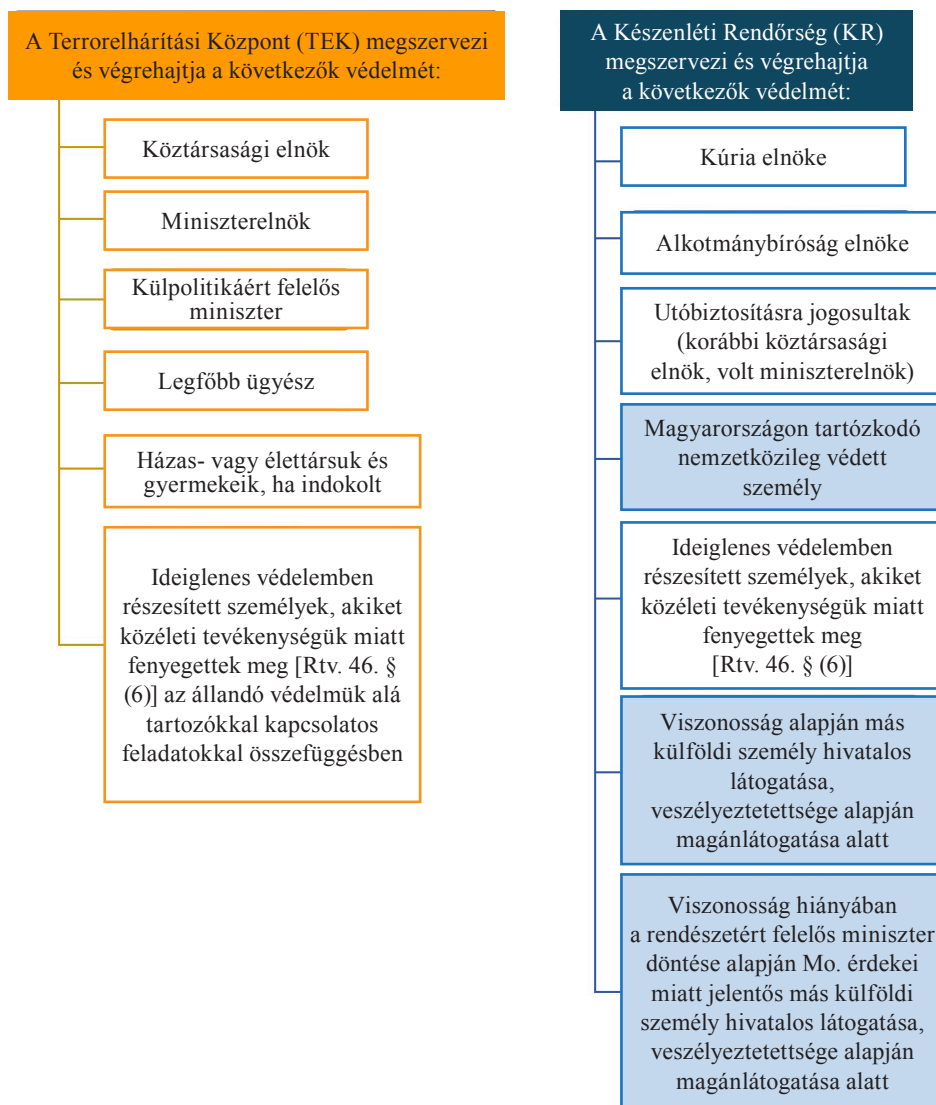
A védelemben részesítendőek körét és a védelmükért felelős szervezeteket az 1. ábra mutatja.

Az 1. ábrából is kitűnik, hogy három személyvédelemmel foglalkozó rendészeti szervezet van Magyarországon: a Készenléti Rendőrség, a Terrorelhárítási Központ és az Országgyűlési Őrség. Az Országgyűlési Őrség feladatrendszere személyvédelmi vonatkozásban egyetlen védett személyre terjed ki, aki a házelnök. Az Országgyűlési Őrségnek alapvetően objektumvédelmi feladatai vannak. A nemzetközileg védett személyek országközi látogatásakor is elsősorban objektumvédelmi munkájukkal segítik a nemzetközileg védett személy biztonságának megőrzését.

1. ábra: A védelemben részesítendőek köre

Forrás: a 160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet 1. és 2. § és a 2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről 125. § (2) a) és b) pontja alapján a szerző szerkesztése

2. ábra: Feladatmegosztás a TEK és a KR között

Forrás: a 160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet 1. és 2. § alapján a szerző szerkesztése

A Készenléti Rendőrség feladatkörébe tartozó személyvédelmi feladatok egy részének végrehajtását a 160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet 1. § (3) bekezdése szerint a rendészetért felelős miniszter ideiglenesen, eseti jelleggel a Terrorrelhárítási Központ hatáskörébe utalhatja. Ez a gyakorlat általánosnak mondható az interjúkban elmondottak szerint. A rendészetért felelős miniszter a hazánkba érkező nemzetközileg védett személyek és a hazai rendezvények kapcsán is általában döntés alapján jelöli ki a biztosításért felelős szervezetet.

A nemzetközileg védett személyek körét az 1973-as ENSZ egyezményben meghatározták. Ennek értelmében nemzetközileg védett személynek minősülnek az államfők, az államfői feladatokat ellátó testület bármely tagja, a kormányfők, a külügyminiszterek, amikor külföldön tartózkodnak, és a kíséretükben lévő családtagjaik. Valamint minden olyan állami képviselő és nemzetközi szervezet tisztségviselője vagy megbízottja, aki a nemzetközi jog alapján különleges védelemre jogosult (1977. évi 22. törvényerejű rendelet 2. § 1. cikk).

A védett személyek védelmét szolgáló feladatok és a védelem érdekében megtehető intézkedések

A védelem kiterjed a védett személy:

- életére, testi épségére, személyes szabadságára, emberi méltóságára;
- munkahelye, lakása vagy egyéb tartózkodási helye őrszemélyzettel, illetve technikai eszközökkel biztosított védelmére;
- közlekedési útvonalára (indokolt esetben);
- hivatalos programjának helyszíneire;
- belföldi utazására;
- egészségügyi ellátás biztosítására hivatalos programja során.

A köztársasági elnök, a miniszterelnök, az Alkotmánybíróság elnöke és a Kúria elnöke jogosult állandó szálláshelyének (rezidencia), illetve ideiglenes szállásának őrszemélyzettel való biztosítására. A köztársasági elnök, a miniszterelnök és a külpolitikáért felelős miniszter védelme külföldi utazására is kiterjed. Mindezekon túl a köztársasági elnök és a miniszterelnök védelme kiterjed belföldi utazása során közúton oszlopvezető és utánfutó gépjármű, vasúton előfutó mozdony, vízi úton kísérő rendőrségi vízi jármű alkalmazására a veszélyeztetettségnek megfelelően. A KR a miniszterek és a Kúria elnöke részére felső középkeresetű gépjárművet és hivatásos biztonsági gépjárművezetőt biztosít. A rendészetről felelős miniszter és a honvédelemért felelős miniszter részére ezen túl állandó híradástechnikai összeköttetést biztosít, és gondoskodik lakásuk technikai védelméről. A személyvédelmi feladatok hatékony elvégzése érdekében a védelemért felelős parancsnok véleményezi a védett személy programját, amelyet a szervezésért felelős személyek, szervezetek kötelesek figyelembe venni [160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet 3–6. §].

A védett személy érdekében megtehető intézkedések:

- a közbiztonság, közrend vagy államhatár rendjét sértő vagy veszélyeztető tény, körülmény vagy cselekmény elhárítása, a megtételében akadályozó tárgy eltávolítása (Rtv. 13. §);
- az ott tartózkodókat vagy adott helyszínre belépőket igazoltathatja, ruházatukat, járművéket átvizsgálhatja;
- épületet, építményt, helyszínt, csomagot, járművet átvizsgálhatja;
- a közbiztonságra veszélyt jelentő anyagokat, eszközöket lefoglalhatja, illetve adott rendezvény helyszínére való bevitelét megtilthatja;

- a nyilvános forgalom számára nyitva álló helyen őrizetlenül hagyott, a közbiztonságra veszélyt jelentő tárgyat eltávolíthatja, megsemmisítheti (Rtv. 30. §);
- útvonalat, közterületet a forgalom elől elzárhat, a forgalmat korlátozhatja;
- nyilvános és közforgalmú intézmények működését korlátozhatja;
- külön írásos utasítás birtokában magánlakásba ellenőrzés, a helyszín biztosítása és megfigyelése céljából beléphet és ott tartózkodhat;
- területet lezárhat, és megakadályozhatja, hogy oda bárki belépjen vagy onnan távozzon, illetve az ott tartózkodókat távozásra kötelezheti [Rtv. 46. §. (1)];
- szükség esetén intézkedhet a tűzszereseti, élelmiszer-biztonsági, a vegyi, biológiai vagy nukleáris veszélyek felderítésére és elhárítására irányuló, valamint az egyéb technikai eszközöket igénylő ellenőrzés lefolytatásával kapcsolatban [160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet 2. § c)];
- vasúton, légi és vízi járművön történő utazás esetén a vasúttársasággal, légitársasággal, a vízi jármű üzemeltetőjével, illetve az utazás lebonyolításában közreműködő szervezetekkel egyeztetve gondoskodik az útvonal ellenőrzéséről és a vasúti, légi, vízi jármű megfelelő biztonságos őrzéséről, közlekedéséről [160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet 7. §].

A létesítmények védelme kiterjed:

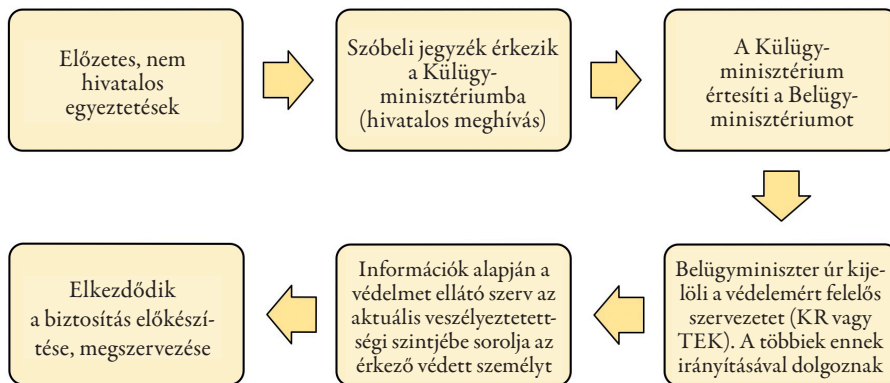
- technikai biztosításukra;
- a ki- és belépő személyek, valamint csomagjaik ellenőrzésére;
- közvetlen környezetük, valamint az érkező szállítmányok és küldemények biztonsági ellenőrzésére;
- külső és belső őrzésükre.

Az őrzés biztonságához szükséges berendezéseket és biztonságtechnikai eszközöket a létesítmény kezelője/használója szerelteti fel, és ő gondoskodik az őrzést ellátó állomány megfelelő elhelyezéséről [160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet 11. és 12. §].

Főszabályok és alapelvek a nemzetközileg védett személyek biztosításával kapcsolatban

Az eddigiekből jól látható, hogy a nemzetközileg védett személyek védelmének előkészítése és végrehajtása során figyelembe kell venni az ENSZ egyezményben foglaltakat, de ugyanilyen fontosak a nemzetközi gyakorlatok és a viszonyosság elvei, amelyet a 160/1996. Korm. rendelet is megemlít [160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet 1. § (2) e)]. Utóbbi kettő azonban a gyakorlatból érthető meg igazán.

A beszélgetések során szintén kirajzolódott a vezérelvek egy olyan köre, amely irányítóként szolgál a biztosítást vezető parancsnok és munkatársai számára. Mindenekelőtt fontos, hogy mindig a fogadó ország felelős a nemzetközileg védett személy védelméért, amely tevékenységet a személyvédelemmel foglalkozó szervezetek törvényi felhatalmazás alapján végzik, és amely az állami szektorban megjelenő személyvédelmet jelenti.

3. ábra: A nemzetközileg védett személy látogatását megelőző, a biztosítás előkészítésének megkezdéséig tartó folyamat
 Forrás: a szerző szerkesztése

Eltér, hogy az egyes országokban kik részesülnek védelemben. A beszélgetésekből kiderült, hogy két nagy irányzat létezik. Az egyik a veszélyeztetettség alapú, a másik a pozíció-, illetve presztízsalapú, ami sokkal ortodoxabb megközelítés. Az általánosan bevett eljárás, hogy az állam- és kormányfők kapnak védelmet, de már miniszteri szinten is nagyon különböző, hogy az adott politikust veszélyeztetettnek tartják-e. Az adott ország megítélése, saját szempontrendszere nagyban meghatározza, hogy milyen biztonsági intézkedéseket biztosítanak, és azt milyen szinten teszik. Van, ahol ugyanaz a politikai szereplő megkapja a teljes tárházat, van, ahol annak csak egy részét, és olyan is előfordul, hogy semmit nem ajánl fel a fogadó fél, ami azt jelenti, hogy a védett személy teljes védelmét az őt otthonról kísérő, a védelméért felelős személyek látják el. Ehhez kapcsolódóan érdemes az interjúk alapján megvilágítani, hogy mit takar a gyakorlatban a jogszabályokban említett viszonyosság fogalma. A viszonyosság azt jelenti, hogy egy mindkét országban védett személy a másik országban ugyanazt a szolgáltatást kapja, amit otthon. De viszonyosság van a behozott/bevitt fegyverek tekintetében is, és a protokoll szintje is viszonyossági alapon működik. Ha egy személy a saját hazájában pozíciója miatt védett, nálunk pedig nem, akkor a rendszerért felelős miniszter döntésétől függ, hogy nálunk kap-e védelmet.

A 19/2013. (V. 17.) ORFK utasítás pontosan meghatározza a biztosítási fokozatokat, [19/2013. (V. 17.) ORFK utasítás 16. és 17. pont] és az ezekhez tartozó intézkedések körét [19/2013. (V. 17.) ORFK utasítás 1. melléklet]. A biztosítási fokozatba sorolás a veszélyeztetettségi szintre utal, ahol az I-es fokozat a legmagasabb, amely a leginkább veszélyeztetett személyek védelmében alkalmazható. A veszélyeztetettség szintjét a rendelkezésre álló, aktuális információk alapján határozzák meg. Tehát a veszélyeztetettségi szint nem állandó, egy személy esetében is változhat nézetei, tevékenysége, megítélésének alakulása, a hazai és nemzetközi politikai környezet függvényében. Mindezek miatt a veszélyeztetettségi szint fölfelé és lefelé is módosulhat.

Információt jelent a veszélyeztetettséggel kapcsolatban:

- a hazájában mennyire veszélyeztetett;

- a küldő ország rendészeti szerveitől kért tájékoztatás;
- a küldő ország rendészeti szervének fontos titkosszolgálati információja, amelyről értesít;
- az adott személy magyarországi környezetben mennyire veszélyeztetett;
- a schengeni övezetben mennyire veszélyeztetett. Erre azért van szükség, mert egy markánsabb politikát képviselő vezető esetében számítani lehet arra, hogy az európai övezet számos országából beutaznak hazánkba, és a véleménynyilvánítás és a szólásszabadság jegyében kifejtik tevékenységüket.

A bejövő információk értékelése lényeges, mert ezek alapján hozzák meg azokat a biztonsági intézkedéseket, amelyek ahhoz kellene, hogy a célt elérjék. Ami nem más, mint hogy Magyarországon a védett személlyel nem történik semmi baj, a programok esemény nélkül lezajlanak, és a vendég elégedetten távozik. A kudarc egyértelműen az, ha a védett személlyel történik valami. Egy esetleges ilyen kudarc mély és hosszú nyomot hagy az érte felelős személyekben, és szinte feldolgozhatatlan trauma számukra.

A biztonsági intézkedéseket nagyban befolyásolja a védett személy programja, az, hogy mit és hogyan csinál. Jelentős tényezőt jelentenek a helyszínek is, ahol megfordul. Az egész személyvédelem erre épül fel. Ezekre példa Ferenc pápa mindkét látogatása, akit biztosítani a személyvédelem csúcsát jelentette. Ő általában a politikusokra nem jellemző módon kiment a tömegbe, valamint pápamobillal is közlekedett, amelynek a Kossuth téren bemutatott szentmise alkalmával a szűk, emberekkel teli, növényzettel és padokkal tagolt helyszínen el kellett férnie. A biztosítási terv elkészítése számos megbeszélés, tárgyalás eredménye. A legfontosabb alapelvek egyike, hogy a siker garanciája az igazi csapatmunka. S ebben a leggyengébb láncszem teljesítménye határozza meg az eredményességet. Alapos szervezés eredménye a sikeres biztosítás, amelynek alapja a megelőzés. El kell kerülni annak lehetőségét, hogy bármi történjen, ez pedig alaposítást, körültekintést és felkészültséget feltételez.

A jó kommunikáció nélkülözhetetlen a védett személy programjában érintettek között ahhoz, hogy minden szükséges információ birtokában legyenek, a legkisebbre csökkentsék a nézeteltérések és konfliktusok számát, és pozitív hangulatban dolgozzanak együtt.

A védett személyek nem légüres térben mozognak. Látogatásuk hatással van az emberekre. Az ő ittlétük, az azzal járó esetleges kellemetlenségek is befolyásolják a magyar társadalom külügyekkel kapcsolatos percepcióját. Ezért fontos, hogy látogatásuk és egyben személyvédelmük is jó társadalmi megítélés alá essen. Ugyanakkor legyen láthatatlan, ami egyben szolgálja a mindennapi élet zökkenőmentességét és a védett személy biztonságát.

Veszélyforrások és kihívások

A védett személyekkel kapcsolatban alapfogalom a biztonság, és ezt a biztonságot számos veszélyforrás fenyegetheti, kihívás elé állítva a biztosításért felelősöket. Ugyanakkor nem csupán a veszélyforrások jelentenek kihívást. Számos eleme van az előkészítésnek és

a végrehajtásnak, ami előrelátást és kreativitást igényel. Az interjúalanyok által említettek sokszor előfordulnak a gyakorlatban.

Veszélyforrást jelenthetnek a természeti viszonyok, az időjárás. Kihívást jelent a védett személy érkezésekor és ittléte alatt a légtérzár elrendelése és a polgári légi forgalom zökkenőmentes biztosítása az aktuális szélirány ismerete nélkül. Ez azonban az utolsó percben dől el, ami gyors döntéshozatalt követel meg. A védett személyek általában repülővel érkeznek, vagy gépjárművel lépik át a magyar határt. Onnan konvojban közúton közlekedve érik el szállásukat vagy első programhelyszínüket. A közúti közlekedés számos veszélyt rejt magában még akkor is, hogyha teljes zárásban közlekedik a konvoj. Ezért a profi, kiképzett biztonsági gépjárművezetők jelentős mértékben garantálják a védett személyek biztonságát. Ha saját eszközeinket, gépjárműveinket nagy távolságba kell eljuttatni, mert a hazánk számára fontos személyek biztonságát a fogadó országban nekünk kell garantálni, az is kockázatos, és alapos felkészülést és előrelátást igényel.

A mentális sérülteken túl a túlzott rajongó is gondot okozhat. A védett személyekre veszélyt vagy fenyegetést jelentő biztonsági kockázatokat a személyvédelmi szakma két szempont szerint csoportosítja. A biztonsági kockázat enyhébb esetben a védett személy emberi méltóságára, személyes szabadságára irányuló provokáció, míg súlyosabb esetben testi épségére, életére történő támadás formájában rejt veszélyt vagy fenyegetést. Ezért a túlzott rajongó által okozott kellemetlenség, zavarás szintén személyvédelmi biztonsági kockázat. Kiszámíthatatlansága balesetveszélyt is rejt magában.

A személyvédelem szempontjából komoly kihívást jelent az időfaktor, több szempontból is. Az időszámítás fordítottan működik ebben a szakmában, hiszen visszaszámolás történik a bevezetendő biztonsági intézkedéseket figyelembe véve. Például a tűzszerész munkája, az előzetes átvizsgálás napokkal, akár hetekkel megelőzheti a védett személy érkezését. Fontos az előre tervezés, hogy minden rendelkezésre álljon, amikor kell. Ezt nehezíti, hogy vannak olyan eszközök, felszerelések (például a páncélozott gépjárművek), amelyek korlátozott mennyiségben állnak rendelkezésre a bérlés szempontjából is, így egy-egy nagyobb rendezvény alkalmával versenyfutás van értük. Az sem mindegy, hogy ezek beszerzését, szállítását melyik országból, milyen távolságból lehet megoldani. Vezetői kötelesség megtalálni az egyensúlyt a szükséges és a már túl sok erőforrás között. Ennek van költségvetési vetülete, és van erőforrás-gazdálkodási vetülete is, ami igaz a munkatársak erejére, az igénybe vett eszközök számára is. Ha ezt az egyensúlyt nem sikerül megtalálni, akkor előbb-utóbb képességbeli hiányosságok lépnek fel. Az időtényező általi kihívások közé tartozik, hogy a végleges program mindig csak az utolsó pillanatban lesz ismert, azonban a biztosítás pontos részleteit csak annak alapján lehet meghatározni. Ha pedig elkészült a program, abban mindig szigorú időablakok vannak meghatározva egy-egy (például szállítási) feladat végrehajtására.

A munkatársak fizikai és mentális igénybevételnek vannak kitéve minden területen, ami a védett személlyel, programjával kapcsolatos. Ezen csoportok között egyfajta versengés is megfigyelhető. Kihívást jelent elérni, hogy ne legyen káosz, mindenki megértse a feladatot, és jó hangulatban végezze azt. Különösen azt is figyelembe véve, hogy érdekek ütköznek, ami a tökéletes program elérése miatt történik. Mivel sok embernek kell együtt dolgoznia, lényeges a jó kommunikáció. De azt is el kell fogadni, hogy bizonyos információk nem minden érintett által lehetnek ismertek. Vannak olyanok közöttük, amelyeket csak a biztosítás parancsnoka tud. Ez a védett személy biztonságát szolgálja. Előfordul, hogy külsős

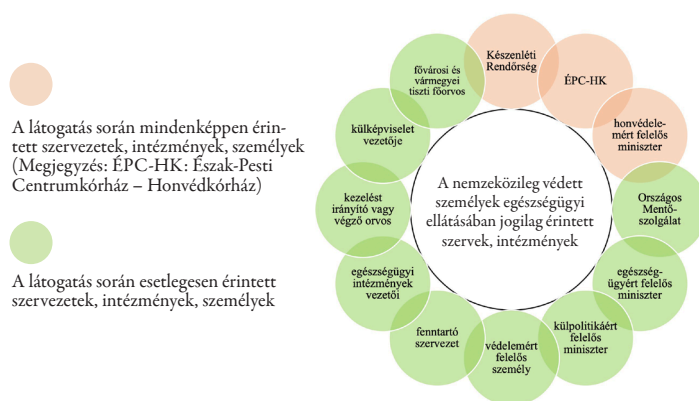
munkatársakkal kell együtt dolgozni. Például akkor, ha a védett személy saját páncélozott gépjárművével szeretne hazánkban közlekedni, és az érkezése előtt ideszállítják. Ebben az esetben az adott gépjárművet saját gépkocsivezetője vezeti. Minden külsős közreműködő és minden külsős eszköz biztonsági kockázatot hordoz magában.

A védett személyek nem egy elszeparált világban élnek. Sem ők, sem az emberek nem szeretik a korlátozásokat, érteni akarják azok okait. Ezért lényeges egy bizalmi légkör kialakítása a személyvédelemben dolgozók részéről, hogy hitelesek legyenek az intézkedéseik. A bizalmi légkör fontosságát támasztja alá az is, hogy a személyvédő gyakran sok időt tölt a védett személlyel, különféle élethelyzetekben van együtt vele, ami bizalmat feltételez.

A modern világban az idő a személyvédelem számára is rendkívül felgyorsult, aminek kihívásait az internet és közösségi média világával járó nyitottság fokozza. Pillanatok alatt eljut az információ a világ egyik végéből a másikba, és ez biztonsági kockázatot jelent. Az álhírek éppúgy veszélyt jelentenek, mint a kibertámadás, a drónok vagy a mesterséges intelligencia.

A nemzetközileg védett személyeket látogatásuk során hivatalos programjuk alatt egészségügyi ellátás illeti meg, amely jogilag szigorúan szabályozott. A 4. ábra jól szemlélteti annak összetettségét, számos érintettjét, ami szintén a kihívások sorát gazdagítja.

Csupán felsorolásképpen érdemes rátekinteni az interjúalanyok által említett érintettek körére egy-egy nagyobb rendezvénnyel, magasabb biztonsági fokozatba sorolt védett személlyel kapcsolatban. A felsorolás nem teljes. Csatornázási művek, vízművek, elektromos művek, gázszolgáltató, közútkezelők, MOHU, társasház, civil szervezet, polgárőrség, önkormányzat, meghívó fél, programszervező, rendezvényszervező, Országos Mentőszolgálat, kórház és személyzete, külföldi társszervek, közrendvédelmi járőrök, közlekedésrendészeti járőrök, bünyügyi nyomozók, nemzetbiztonsági szolgálatok, állami protokoll, operatív törzs az állami ünnepeken és kiemelt rendezvényeken, gépkocsivezetők, személybiztosítók, mesterlövészek, tűzszerészek, testőrök, étkeztetés, megyei műveleti beavatkozó állomány, keresőkutyák. Mindez nem csupán

4. ábra: A nemzetközileg védett személyek egészségügyi ellátásában jogilag érintett szervek, intézmények

Forrás: a 160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet 8/A. § – 8/E. § alapján a szerző szerkesztése

a védett személlyel kapcsolatos szolgáltatások komplexitását mutatja, hanem azt is, hogy a személyvédelem bárkit megszólíthat, bárkivel együttműködhet a védett személy biztonsága érdekében. Jól példázza ezt, hogy az Európai Politikai Közösség 2024. november eleji találkozójának három és fél napja alatt a TEK biztosítási parancsnoka 2040 emberrel dolgozott együtt.

A partnerek közül ki kell emelni a protokoll jelentőségét, amelyre mindhárom interjúalany felhívta a figyelmet. Ahogy nincs protokoll személyvédelem nélkül, úgy nincs személyvédelem sem protokoll nélkül. Ez a két terület a nemzetközileg védett személy programja során összefolyik, együtt végzi a munkáját.

Személyiség, képesség, képzés, felkészülés

Beszélgetőpartnereim az alábbi személyiségjegyek, képességek jelentőségét emelték ki, véleményük szerint ezek szükségesek ahhoz, hogy jó személyvédelmi szakember legyen valaki.

Az 5. ábrán szereplő tulajdonságok közül több interjúalany is említette a gyors észjárás, a jó kommunikáció, a rögtönzés, valamint a stressztűrés képességét, és mindannyian kiemelték az önálló döntéshozatal és a csapatban való gondolkodás fontosságát.

Mind ezek elsajátításához elengedhetetlen a folyamatos tanulás, fejlődés, képzés. Ugyanakkor szakterületenként más-más képességekre van szükség. Az is igaz, hogy a feladatok kiosztásánál figyelembe veszik a személyiséget. Lényeges aláhúzni, hogy nem létezik a személyvédelmi szakember mint egy figura, akit az emberek a filmek világából elképzelnék.

türelem	DT ismerete	önképzés
kombinációs képesség		gyors észjárás
intelligencia	lelkierő	tudjon összpontosítani
stressztűrő képesség	emberismeret	szakmai tudás
önálló döntéshozatal képessége	csapatjátékos	határozottság
önismeret	megfelelően nyitott személyiség	
magas színvonalú fegyverkezelés	extremitások elviselése	
feleljen a saját biztonságáért (pl. tudjon úszni)		
jó kommunikáció		önfegyelem
rögtönzés képessége		fizikai állóképesség
utasítás végrehajtásának képessége		rugalmaság

5. ábra: A személyvédelemben dolgozóktól elvárt, szükséges személyiségjegyek, képességek

Forrás: a szerző szerkesztése

A képzés különböző szinteken, módokon történik, amelynek egyik legjelentősebb eleme az önképzés. Az önismeret is hasznos annak érdekében, hogy az ember megtalálja a megfelelő „üzemi hőfokot” munka közben. Azt az egyensúlyi állapotot, amely segíti, hogy ne lankadjon el a figyelme, de ne is merüljön hamar ki. Ennél a munkánál fontos a pszichés felkészülés. Ennek érdekében a folyamatos stresszhelyzet elviselésére tréningeket szerveznek a rendvédelmi szervek, és pszichológus is segíti a kollégákat.

Az emberismeret fejlesztéséhez szituációkat teremtenek, amelyeket meg kell oldani. A nagy mennyiségű feladat is segíti a fejlődést. A sok gyakorlás más területen is fontos, baj esetén csökkenti a zétesés veszélyét. Évente mindenkinek meghatározott számú képzésen kell részt vennie, ezek tervezettek, amelyeket bizonyos szervezeteknél éves nagy vizsga is kiegészít. A személyvédelmi szakemberek kiválasztására képzést szerveznek, amelynek 65%-a gyakorlat, 35%-a elmélet, amelynek végén kiderül, hogy alkalmas-e a résztvevő az adott feladatra, munkakör betöltésére, vagy sem. A személyvédelemben fontos az állóképességi teszt, a fizikai alkalmasság mérése. A fejlődést segítheti az is, hogy kezdetben apróbb feladatokkal, kisebb rendezvények biztosításával bízzák meg a munkatársakat, hogy gyakorlatot szerezzenek, fel tudjanak nőni a nagyobb feladathoz. Nagyobb munka esetén az abban részt vevők külön felkészítésre, komplex képzésre mennek. Tehát léteznek célfelkészítők, amelyekre jobban fókuszálnak. Bevett gyakorlat az is, hogy a nemzetközileg védett személy biztonságáért felelős otthoni társszervvel közösen készülnek a biztosításra. A külföldi társszolgálatok esetében legalább a főbb pontoknál egyeztetnek. Megállapodnak, hogy ki mit fog csinálni, nehogy káoszba fulladjon az egész. A 2023-as pápalátogatás alkalmával a TEK volt a védelemért kijelölt szervezet, és többnapos gyakorlatot rendeltek el a személybiztosítók számára azokkal az emberekkel és azzal a létszámmal, akik valójában részt vettek a biztosításban. Ebben benne volt a lövészet, a személyvédelmi taktika, de olyan élethelyzetek is, hogy mi történik, hogyha a pápamobil meghibásodik. Egy eseményen nem jó, ha az egyik helyszínen egy teljesen másfajta autóval állnak elő, mint a korábban, ezért szereztek egy tartalék pápamobilt is.

A felkészülés lényeges elemét képezi a világon bekövetkezett biztonsági veszélyforrások trendje alapján annak vizsgálata, hogy milyen kihívások várhatók. A trendek követése, az esetek tanulmányozása alkalmas arra is, hogy felülvizsgálják a meglévő eljárásokat, megoldási módszereket.

Következtetések

A jogszabályok statikus környezetet teremtenek, azonban a megvalósítás dinamikus környezetben valósul meg, amely során számos kihívással szembesülnek a biztosításban részt vevő szakemberek. A jogszabályok nem működnek a rendvédelmi szervek jól képzett hivatásos állománya nélkül és azon együttműködő személyek és szervezetek nélkül, amelyek jelenléte és munkája elengedhetetlen a diplomáciai tárgyalásokhoz szükséges biztonságos környezet megteremtéséhez. A profizmussal végrehajtott személyvédelem életet menthet. Ezen túlmenően a nemzetközileg védett személyek által betöltött pozíciók sérülésének súlyos társadalmi, akár háborús következményei is lehetnek, ezért is fontos biztonságuk garantálása. A személyvédelemnek van egy evolúciója, ahogy mindig is volt.

A kihívások tanulásra, fejlődésre, a világhoz való alkalmazkodásra ösztönzik. Ezt a folyamatot kell támogatni, hiszen magas színvonalú munkájuk nélkülözhetetlen diplomáciai sikereinkhez.

Felhasznált irodalom

- A történelem tíz legrosszabb munkája (2015). *Múlt-kor*, 2015. szeptember 3. Online: <https://m.mult-kor.hu/a-tortenelem-tiz-legrosszabb-munkaja-20150903?pIdx=1&fbrkMR=detect>
- Testőrség [é. n.]. *Arcanum*. Online: www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyarorszag-a-masodik-vilagaboruban-lexikon-a-zs-F062E/t-ty-F0E01/testorseg-F0E23/

Jogi források

1956. évi I. törvény az Egyesült Nemzetek Alapokmányának törvénybe iktatásáról
1977. évi 22. törvényerejű rendelet a nemzetközileg védett személyek, köztük a diplomáciai képviselők ellen elkövetett bűncselekmények megelőzéséről és megbüntetéséről szóló, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXVIII. ülészakán, az 1773. évi december hó 14. napján elfogadott egyezmény kihirdetéséről
1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
- 160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet a védett személyek és a kijelölt létesítmények védelméről
- 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól
2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről
- 19/2013. (V. 17.) ORFK utasítás a Magyarország érdekei szempontjából különösen fontos személyek védelméről, a kijelölt létesítmények őrzésének rendőrségi feladatairól

1. melléklet: Interjúkérdések (a szerző összeállítása)

1. Személy- és létesítményvédelemmel a TEK, a KR és az Országgyűlési Őrség is foglalkozik. Nemzetközileg védett személyek és hazai védett személyek jelenléte esetén melyik szerv adja a parancsnokot, ki koordinálja az esemény védelmét?
2. A jogszabályok különbséget tesznek az események között. Ki dönti el, hogy egy rendezvény kiemelten kezelt, vagy sem? Milyen szempontok alapján?
3. A viszonyosság mi alapján alakul ki? Jogszabály (pl. multilaterális szerződés, bilaterális megállapodás) vagy szokásjog?
4. Mitől függ, hogy kik a legvédettebb személyek a világon? Ki dönti el?
5. Milyen képesítéssel, képzettséggel kell rendelkeznie egy védelmet biztosító személynek? Vannak-e fizikai, mentális feltételek, illetve kizáró tényezők?
6. A személyvédők (TEK-nél, KR-nél) kiképzése miből áll? Kell-e és milyen gyakran továbbképzésre, lőgyakorlatra és/vagy állapotfelmérésre menniük?

7. Mennyi idővel kell a védelmi intézkedéseket a látogatás előtt elkezdni? (minimum, optimum)
8. Hogyan történik a külföldi társszervvel a kapcsolatfelvétel? Ki kezdeményez egy látogatás előtt?
9. Mi a legfontosabb ismérve a sikeres védelemnek? (pl. bizalmas információk megőrzése, összehangoltság, létszám)
10. Mi a legnehezebb feladat, a legnagyobb kihívás a (nemzetközileg) védett személyek és a létesítmények védelmekor? (pl. sok résztvevő koordinálása, külföldi szervekkel való kapcsolattartás, idődimenzió betartása)
11. Egy esemény, látogatás védelme fel van-e osztva szakaszokra, amelyek védelméért külön parancsnokok felelnek? (pl. érkezés Magyarországra, szállítás a szállásra vagy az első helyszínre, helyszín biztosítása, szálláshely biztosítása stb.)
12. Mennyire kell rögtönözni egy-egy esemény biztosításakor, mennyire lehet az előzetes tervet követni?
13. Nagy eseményeknél szokás-e nemzetközi segítséget kérni? Ha igen, akkor kitől? Vagy csak a nemzetközileg védett személy otthoni védelmét nyújtó szervek hivatásosai jönnek hazánkba?
14. A pápalátogatással kapcsolatban milyen érdekességet emelne ki?
15. Milyen fontos tényezőre, részletre hívná fel a figyelmet a személyek és létesítmények védelmével, az események biztosításával kapcsolatban?
16. Milyen további dokumentumot, jogszabályt ajánl tanulmányozásra az általam ismerteken túl?

A vasúti határforgalom-ellenőrzés során felfedett jogellenes cselekmények és azok rögzítési gyakorlata

Legal Acts Detected during Border Checks on Rail Traffic and Their Recording Practice

BARTUS Gábor¹

Bevezetés: A vasúti határforgalom-ellenőrzés sajátos és speciális szerepet tölt be Magyarország szárazföldi határainak ellenőrzésében. A legális migráció okozta kihívásokra történő reagálás mellett kiemelt feladatot jelent az illegális migrációs jogellenes cselekmények felfedése a vasúti határátkelőhelyeken, a tanulmány ezen jogellenes cselekmények beazonosítására törekszik.

Célkitűzések: A tanulmány célja a vasúti határforgalom-ellenőrzéshez kapcsolódó jogellenes cselekmények beazonosítása, továbbá a határrendészeti adatok és részadatok közötti viszonyrendszer áttekintése.

Módszer: A határrendészeti jogsértő cselekmények kutatása alapkutatási céllal, szekunder adatforrásokra támaszkodva dokumentum- és tartalomelemzés módszerével, az adatbázisok vizsgálatával, valamint a releváns jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök összehasonlító elemzésével történt.

Eredmények: A tanulmány elsődleges eredménye, hogy a határrendészeti jellegű jogellenes cselekményeket kategorizálja és rendszerbe foglalja, továbbá megállapítja, hogy a vasúti határátkelőhelyen felfedett jogellenes cselekmények típusaik szerint egyrészt illeszkednek az államhatárral kapcsolatos jogellenes cselekmények körébe, másrészt viszont egyedi elkövetési magatartások kapcsolódnak hozzá. A tanulmány másik eredménye, hogy feltárja a jogellenes cselekmények statisztikai adatai mögött rejlő információk és részadatok tartalmát, illetve összefüggéseit a kriminalisztikai alapkérdéseken

¹ R. őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: bartus.gabor@uni-nke.hu

keresztül. A tanulmány kísérletet tett a határrendészeti adatok rögzítéséhez alkalmazott Robotzsaru NEO szakrendszer elhelyezésére a Robotzsaru rendszeren belül a szabályzók összehasonlító elemzése útján.

Következtetések: Konklúzióként levonható, hogy a jogellenes cselekmények rögzítési gyakorlata sokat fejlődött az elmúlt időszakban, amely jelenleg komplex eseményfeldolgozás formájában valósul meg a Robotzsaru NEO rendszer alkalmazásával. Ezen eseményfeldolgozás irányított formában választ ad valamennyi kriminalisztikai alapkérdésre. A jövőbeni kutatásokra vonatkozó iránymutatásként megfogalmazandó a határrendészeti adatrögzítési gyakorlat fejlődéstörténetének kutatása.

Kulcsszavak: vasúti határforgalom-ellenőrzés, illegális migrációval összefüggő jogellenes cselekmények, adatrögzítés

Introduction: Rail border checks have a specific and special role in controlling Hungary's land borders. In addition to responding to the challenges posed by legal migration, the detection of illegal migration offences at rail border crossing points is a priority. The range of illegal acts is a separate category from a border management perspective and the study aims to identify these illegal acts.

Objectives: The aim of the study is to identify the offences related to rail border checks and to review the relationship between border police data and sub-data.

Methods: The research on border law enforcement offences was carried out using a basic research approach, relying on secondary data sources, document and content analysis methods, database analysis, and comparative analysis of relevant legislation and public law instruments.

Results: The primary outcome of the study is to categorise and classify border-related offences and to establish that the types of offences detected at the railway border crossing fit within the scope of border-related offences on the one hand, and are associated with specific offences on the other. Another result of the study is to explore the content and context of the information and sub-data behind the statistics on offences through the basic criminological questions. The study attempted to systematically place the Robocop NEO specialised system used for recording border police data within the Robocop system by means of a comparative analysis of the controllers.

Conclusion: It is concluded that the practice of recording offences has evolved a lot in the recent period, which is currently implemented in the form of complex event processing using the Robocop NEO system. This event processing provides answers to all basic criminological questions in a controlled way. Research into the evolution of border police recording practices should be formulated as a guideline for future research.

Keywords: rail border checks, unlawful acts related to illegal migration, data recording

Bevezetés

Magyarország a külső határokra vonatkozó schengeni vívmányokat végrehajtó európai uniós tagállamként köteles biztosítani a schengeni elveknek megfelelő hatékony külső határellenőrzéssel és a megfelelő kísérő intézkedések alkalmazásával a belső határellenőrzés nélküli térség biztonságát. A személyforgalmi adatok elemzése alapján a schengeni külső határátkelőhelyeken átlépő utasforgalom folyamatos növekedést mutatott a Covid-19-világjárvány bekövetkezéséig, valamint a határforgalomban bevezetett korlátozások feloldását követően az utasforgalom visszarendeződése megtörtént, és azóta ismét folyamatos növekedés figyelhető meg (ORFK 2024). A legális migráció/utazás tendenciái mellett a Rendőrségnek meg kell találnia a megfelelő válaszokat a zöldhatáron, a határátkelőhelyeken, valamint a schengeni külső határterületen kívül jelentkező illegális migrációs cselekmények kiszűrésére és felfedésére. Ezeknek a válaszoknak konkrét „tesztet öltését” jelenti a térben és időben folyamatosan végzett határellenőrzési (határőrizet, határforgalom-ellenőrzés) és azt kiegészítő mélységi ellenőrzési tevékenység. Amennyiben a határforgalom-ellenőrzési feladatokra mint általános feladatra tekintünk a Rendőrség határrendészeti feladatrendszerében, akkor a vasúti határforgalom-ellenőrzés sajátos és speciális szerepet tölt be a szárazföldi határok ellenőrzésében. Nemcsak a vasúti infrastruktúra és az egyedi feladatok adják a sajátos szerepet, hanem külön specialitás jelentkezik a határforgalom-ellenőrzés során felfedett jogellenes cselekmények elkövetési módszereinél is. Jelen tanulmányban a vasúti határforgalom-ellenőrzés során felfedett jogellenes cselekmények fogalmi értelmezésével, megfelelő beazonosításával és adatrögzítési gyakorlatával foglalkozom. A kutatómunkám lehatárolásaként kutatásom során nem tekintem célomnak a jogellenes cselekmények statisztikai adatainak elemzését és összehasonlítását, továbbá az adatrögzítések fejlődéstörténeti áttekintését. Elsődleges célkitűzésem a határrendészeti jogellenes cselekmények beazonosítása és a határrendészeti adatok rendszerbeli értelmezése a jelenleg alkalmazott szakrendszerben.

A vasúti határátkelőhelyen jelentkező jogellenes cselekmények beazonosítása

A jogellenes cselekmény mint fogalom, általános jogtudományi elemzésének mellőzésével, kontextusba helyezve a vasúti határátkelőhelyekre, alapvetően a határforgalom-ellenőrzési feladatok ellátásán keresztül fogható meg leginkább. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) 2. cikk 11. pontja alapján a határforgalom-ellenőrzés „a határátkelőhelyeken végzett ellenőrzés annak megállapítására, hogy a személyek, beleértve az azok birtokában lévő közlekedési eszközöket és tárgyakat, beléptethetőek-e a tagállamok területére, illetve elhagyhatják-e azt”. Alapvetés

a schengeni külső határok átlépésére vonatkozóan – ezen kötelezettségek alól a Schengeni határ-ellenőrzési kódexben meghatározott feltételek teljesülése esetén kivételek engedélyezhetők –, hogy azokat csak a határátkelőhelyek nyitvatartási idejében lehet átlépni, és ez természetesen vonatkozik a schengeni külső határainkon funkcionáló vasúti határátkelőhelyekre is. A Schengeni határ-ellenőrzési kódex 5. cikke alapján a tagállamok szankciókat vezethetnek be a külső határok jogellenes átlépése esetén, ezen szankcióknak hatékonynak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lenniük. A jogsértő cselekmények szankcionálása megjelenik a nemzeti szabályozáson keresztül bűncselekmény, valamint szabálysértés formájában, továbbá a Rendőrség határrendészeti feladataiban. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 4. § (1) bekezdése alapján: „Bűncselekmény az a szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli – gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli.” A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Sztv.) 1. § (1) bekezdése alapján „szabálysértés az az e törvény által büntetni rendelt tevékenység vagy mulasztás, amely veszélyes a társadalomra”.

A Rendőrség alapvető feladatai közül Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 46. cikk (1) bekezdésében foglalt államhatár rendjének védelmén keresztül kifejezetten érvényesül a Schengeni határ-ellenőrzési kódexben foglalt célkitűzés, másrészt pedig ezen túlmenően a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) 1. §-ában meghatározott konkrét feladatokban. Az Rtv. alapján a Rendőrség végzi a bűncselekmények és a szabálysértések megelőzésére, felderítésére vonatkozó feladatokat, továbbá megelőzi, felderíti, megszakítja az államhatár jogellenes átlépését. A Rendőrségnek a feladatrendszerén belül a határforgalom ellenőrzése kiemelt feladatot jelent, a rendészeti feladatkörében ellenőrzi az államhatáron áthaladó személy- és járműforgalmat, valamint a szállítmányokat. A vasúti határátkelőhelyekre korlátozva ezen feladatok ugyanígy megjelennek azon kiegészítéssel, hogy a vasúti határátkelőhelyek üzemeltetése, fenntartására és fejlesztésére vonatkozó teendők nem tartoznak a Rendőrség feladatkörébe. A Rendőrség kizárólag a közúti határátkelőhelyen végzi ezen feladatok ellátását (BARTUS 2024). Az államhatár-ról szóló 2007. évi LXXXIX. törvény 2. § b) pontja külön jogszabály eltérő rendelkezésének hiányában a határátkelőhely ingatlan tulajdonosát jelöli meg a határátkelőhely üzemeltetőjeként. A határátkelőhelyek a határterületről, valamint a határátkelőhely területére nem határátlépés céljából történő belépés és tartózkodás szabályairól szóló 330/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet 1. §-a alapján határterületnek minősülnek. A vasúti határátkelőhelyeket konkrétan nevesíti a Rendőrség szervei illetékességi területének megállapításáról szóló 67/2007. (XII. 28.) IRM rendelet 1. számú melléklete. A határterületnek kiemelt jelentősége van a jogellenes cselekmények felfedésével összefüggésben az államhatár jogellenes átlépése esetén a Rendőrség idegenrendészeti kiutasítási hatáskörének alkalmazhatósága tekintetében (KAKÓCZ 2024).

Az Rtv. 13. § (1) bekezdése alapján a vasúti határátkelőhelyeken történő feladatellátás során a rendőröknek intézkedési kötelezettsége keletkezik, amennyiben a közbiztonság, a közrend vagy az államhatár rendjét sértő/veszélyeztető tényt/körülményt/cselekményt észlelnek/hoznak tudomásukra.

A határrendészeti aspektusban releváns jogellenes (jogsértő) cselekmények rendszerbeli elhelyezését indokolja, hogy a Rendőrség alapvető és jogszabályokban meghatározott egyéb határrendészeti jellegű feladatain keresztül több különböző típusú és súlyú jogsértés, illetve ahhoz kapcsolódó szankció kapcsolódik. Kutatásom alapján az államhatárral kapcsolatos cselekmény, amely „az államhatárral, mint védett jogi tárggyal bármilyen módon összefüggésbe hozható, a határbiztonságot közvetlenül vagy közvetve érintő esemény, folyamat” (BODA 2019), képezi a legmagasabb rendű gyűjtőfogalmat a határrendészeti rendszerben. Ezen belül alapvetően a jogellenes, azaz valamely jogszabályba ütköző cselekményről beszélhetünk, másrészt viszont jogszabályba nem ütköző cselekmények és események tartoznak bele, amely logikai elgondolásomat az 1. ábrán szemléltetem.

Államhatárral kapcsolatos cselekmények		
Államhatárral kapcsolatos jogellenes cselekmények		Egyéb, nem jogellenes cselekmények, események
Illegális migrációval összefüggő jogsértő cselekmények	Egyéb, államhatárral kapcsolatos jogsértő cselekmények	Határrendi események
Bűncselekmények	Tiltott határátlépés megakadályozása	Határrendésértés
Szabálysértések	Jogellenes tartózkodás miatt külföldiek feltartóztatása és átkísérése	Határrendi eset
	Határrendészeti szabálysértés	Beutazási feltételeket nem teljesítő személyek visszairányítása (okozat)
	Határjelrongálás (tulajdon elleni szabálysértés)	Adatbázisokban elért találatok (nemzeti, SIS, Interpol FIND)
	Áru-, tárgycsempészet	
	Kábítószerrel összefüggő esemény	
	Fegyverrel, sugárzó, pirotechnikai anyaggal összefüggő esemény	

1. ábra: Államhatárral kapcsolatos cselekmények

Forrás: a Határrendészeti helyzetképek alapján a szerző szerkesztése

Az egyéb nem jogellenes cselekmények és események speciális formája a határrendi események köre, amelyeken belül megkülönböztetjük a határrendésértéseket és az enyhébbnek minősülő határrendi eseteket. A határrendi események felfedése és kategorizált dokumentálása a határrend fenntartásához kapcsolódik. A határrendésértések alatt értett konkrét események és cselekmények viszonylatonként eltérőek, azonban vannak olyan intézkedést igénylő események (területsértés, légtérsértés, átlövés, államhatáron áthatoló robbantás, tűzátterjedés vagy tűzokozás), amelyek szinte minden viszonylatban megtalálhatók mint nevesített határrendésértések. A határrendi esetek (ártévedés, háziállat-átkóborlás, járműútsodródás) határrendésértésnek nem minősülő esetnek nevezhetők, ahol hiányzik a szándékosság, és a véletlen bekövetkezés okolható leginkább (VÁJLOK 2013).

Érzékeltetve a kapcsolódási pontokat az 1. ábrán feltüntetett, államhatárral kapcsolatos cselekmények között, nem lehet kategorikusan minden egyes cselekményt csak és kizárólag egy elemhez besorolni. Mindez természetesen bonyolítja a tisztánlátást, és akár meg is kérdőjelezheti a kategorizálás létjogosultságát, ugyanakkor a folyamatok mögött rejlő összetett összefüggések ellenére működő statisztikai adatszolgáltatás jellemezte és jellemzi most is a határrendészeti statisztikai adatgyűjtési gyakorlatot. A változó jogszabályi környezethez és eljárási gyakorlathoz történő alkalmazkodás mellett szükségessé vált a statisztikai adatgyűjtési gyakorlat hozzáigazítása az aktuális körülményekhez. Példaként említve a külföldiek által elkövetett tiltott határátlépések esetén, habár megvalósult a szabálysértés, szabálysértési eljárás mellőzésével idegenrendészeti eljárás indult az adott ügyben, ugyanakkor a jelenleg alkalmazott jogszerű gyakorlat ezen eljárást sok esetben mellőzi az úgynevezett „feltartóztatás és átkísérés” alkalmazásával.

A határrendészeti szakterület intézkedéseinek összetétele és statisztikai adatai elérhetők havi rendszerességgel a Rendőrség hivatalos honlapján a „Határrendészeti helyzetkép” formájában (BARTUS 2023). Az illegális migrációval összefüggő jogsértő cselekmények képezik a határrendészeti szakterület statisztikai mutatókkal alátámasztott elsődleges eredményességét. További fontos kategóriát képeznek a „Megakadályozások és átkísérések”, a „Visszairányítások”, valamint az „Adatbázisokban elért találatok”, amelyek mind relevánsak a vasúti határforgalom-ellenőrzési feladatok ellátása során (ORFK 2024). Vasúti specialitásnak tekinthetők a fentiekben meghatározott és beazonosított jogsértő cselekmények sajátos elkövetési módszerei, amelyek felfedéséhez szükségeltetik a határrendészeti állomány speciális felkészültsége is. Ezek között kiemelendő az egyik legveszélyesebb, a vasúti járművön történő megbújás módszerével elkövetett tiltott határátlépések elkövetése és felfedése.

Az illegális migrációval összefüggő jogsértő cselekmények köre egy olyan gyűjtőfogalomnak tekinthető, amelybe meghatározott bűncselekmények és szabálysértések tartoznak bele az illegális migrációval összefüggő jogsértések kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására kiadott 36/2018. (VI. 27.) ORFK utasítás értelmezésében. Hasonlóan kategorizálta a korábban hatályban lévő, az illegális migrációval összefüggő jogsértések kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására kiadott 21/2008. (OT 11.) ORFK utasítás is az illegális migrációhoz kapcsolódó jogsértések körét, amelyet az 1. táblázatban szemléltetünk.

Az illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekmény mint gyűjtőfogalom alkalmazása egyébként a 2000-es évek elejére vezethető vissza. A Határőrség országos parancsnoka már 2001-ben használta a terminológiát (Határsértők 2001). Jogforrás szövegében első alkalommal az illegális migráció és az ahhoz kapcsolódó más jogellenes cselekmények komplex mélységi ellenőrzésének kialakítására és működtetésére kiadott 2/2002. (BK 10.) BM–PM–SZCSM együttes utasításban jelent meg a szakkifejezés. Másik megjelenése a Határőrség által foganatosított intézkedések és események összesítését szolgáló statisztikai kimutatásokban történő megjelenése volt, amelynél a 2002. évet értékelő határőrségi határhelyzetképben és egyéb kiadványokban már külön kategóriát képeztek az illegális migrációhoz kapcsolódó cselekmények (lásd például DANYI 2005; KUBIK 2005). Ezen gyűjtőfogalom megalkotása

ismereteim szerint Ritecz Györgyhöz köthető több más, jelenleg is használt határrendészeti szakkifejezés mellett.

1. táblázat: Az illegális migrációval összefüggő jogellenes cselekmények

21/2008. ORFK utasítás	36/2018. ORFK utasítás
<p>A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényben meghatározott:</p> <ul style="list-style-type: none"> – embercsempészs (218. §), – jogellenes tartózkodás elősegítése (214/A. §), – az úti okmány, továbbá az országba beutazásra, az országon átutazásra vagy az országból kiutazásra jogosító más okirat tekintetében elkövetett közokirat-hamisítás (274. §), – beutazási és tartózkodási tilalom megsértése (214. §), – beleértve a fentiekkel összefüggésben elkövetett más bűncselekményeket is, mint a személyi szabadság megsértése (175. §), az emberkereskedelem (175/B. §) és a visszaélés okirattal (277. §) bűncselekményeket. <p>A szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvényben és az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendeletben meghatározott:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tiltott határátlépés, illetve annak kísérlete (Korm. rendelet 22. §), – külföldiek rendészetével kapcsolatos szabálysértés (Korm. rendelet 30. §). 	<p>A Btk.-ban meghatározott:</p> <ul style="list-style-type: none"> – embercsempészs (353. §), – jogellenes tartózkodás elősegítése (354. §), – az úti okmány, továbbá az országba beutazásra, az országon átutazásra vagy az országból kiutazásra jogosító más okirat tekintetében elkövetett közokirat-hamisítás (342. §), – határzár tiltott átlépése (352/A. §), – határzár megrongálása (352/B. §), – beleértve a fentiekben felsorolt bűncselekményekkel összefüggésben elkövetett más bűncselekményeket, így különösen a személyi szabadság megsértése (194. §), az emberkereskedelem (192. §), a biztonsági okmány hamisítása (344. §), az okirattal visszaélés (346. §), a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés (355. §), valamint a harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása (356. §). <p>Az Sztv.-ben meghatározott:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tiltott határátlépés, illetve annak kísérlete (204. §), – a külföldiek rendészetével kapcsolatos szabálysértés (208. §), valamint – a kötelező tartózkodás szabályainak megszegése (168/A. §).

Forrás: a 21/2008. és 36/2018. ORFK utasítás alapján a szerző szerkesztése

Az illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekmény mint gyűjtőfogalmi terminológia a mai napig szerves része a határrendészeti adatgyűjtéseknek és statisztikai elemzéseknek.

A vasúti határforgalom-ellenőrzéshez gyakorlatilag valamennyi államhatárt érintő jogellenes cselekmény kapcsolódhat, ugyanakkor olyan egyedi sajátosságok is megjelennek, amelyek csak a vasúti közlekedéshez kapcsolódnak. Ezek közé tartoznak elsődlegesen azon tipizálható elkövetési módszerek, amelyek jellemzik az egyes jogsértő cselekményeket. Ezek eklatáns példái a vasúti járművön megbújás módszerével elkövetett tiltott határátlépések, amelyek személy- és tehervonat típusonként elérő biztonsági fenyegetettséget jelentenek. A vasúti határátkelőhelyek esetében a tehervonatokon a legjellemzőbb elkövetési módszer a vasúti kocsik alvázán, a légtartály fölött, az üres vasúti kocsiban, a rakott

vasúti kocsi rakománya között, gabonaszállító kocsiban, a vasúti kocsik ütközőjén, a tartálykocsiban, félpótkocsin szállított rakomány között, autószállító tréleren az autókban történő megbújás. A személyvonatok esetében a WC feletti padlástérben és az ülések alatt fednek fel jellemzően megbújt személyeket (BARTUS 2022; BALLA 2017). A beutazási vagy kiutazási feltételeket nem teljesítő személyek ritkábban alkalmazott módszerei közé tartoznak a határellenőrzés megkerülésére vonatkozó cselekmények, mint az útlevelkezelők megtévesztése, a szolgálatellátásukat befolyásoló és azzal összefüggő objektív és szubjektív tényezők kihasználása (BALLA 2019). A személyazonosítás folyamatában és a vasúti járművek ellenőrzésében, kutatásában a szubjektív tényezők jobban tetten érhetők (BALLA 2017). Ezen okok miatt a vasúti határellenőrzést végzők felkészültségén nagyon sok múlik (BALLA 2020).

Az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály által biztosított adatok alapján a 2024. évben az 1. ábrán szereplő, államhatárral kapcsolatos cselekmények közül a vasúti határatkelőhelyeken jellemzően az alábbiak felfedésére került sor:

- bűncselekmények közül az úti okmány tekintetében elkövetett közokirat-hamisítás;
- szabálysértések közül a tiltott határátlépés, továbbá a külföldiek rendészetével kapcsolatos szabálysértés;
- a beutazási feltételeket nem teljesítő személyek felfedése és visszairányítása;
- a határrendészeti szabálysértés;
- adatbázisokban elért találatok (Interpol FIND, nemzeti nyilvántartások, SIS rendszer);
- áru-, tárgycsempészet (dohánytermék csempészete).

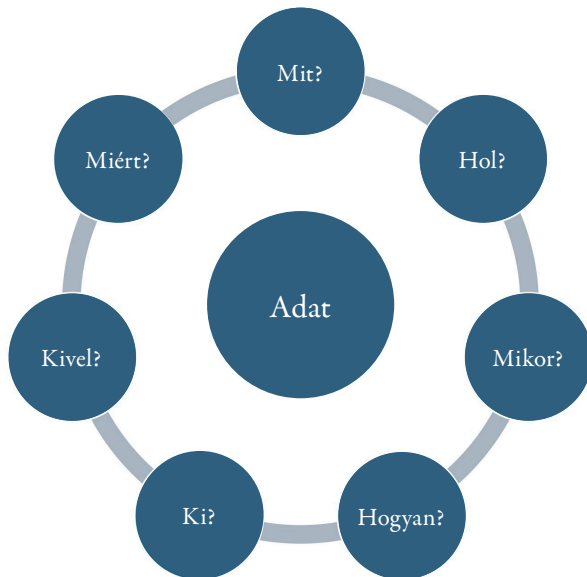
Határrendészeti adatok és részadatok egymáshoz való viszonya

A jogellenes cselekmények kategorizálása kapcsán nagyon fontos kérdés a statisztikai adatok mögött rejlő folyamatok azonosítása. Ennek során kulcskérdésnek tekinthető, hogyan lesz egy felfedett – kategorizált és a vasúti határforgalom-ellenőrzés szempontjából releváns – jogsértő cselekményből statisztikai adat. Minden anonim adat mögött több információ, úgynevezett részadat is van, amely részadatok egymással összefüggő viszonyuk miatt önmagukban nem értékelhetők. Amennyiben minden részadat rendelkezésre áll, abból generálódik egy adat, amely adatok sokaságából tevődik össze a határrendészeti statisztikai adatbázis. Ezek között megkülönböztethetünk olyan releváns részadatot, amely nélkül maga a statisztikai adat nem tekinthető pontosnak, hitelesség szempontjából az megkérdőjelezhető.

A vasúti határforgalom-ellenőrzés során felfedett államhatárral kapcsolatos jogellenes cselekményeknél kiemelt prioritást élvez azon kérdések megválaszolása, hogy hogyan keletkezik egy adat, ki és mikor rögzíti azt, továbbá milyen részadatokból áll. Ezen elsődleges kérdések kísértetiesen hasonlítanak a kriminalisztikai alapkérdésekhez (mit, hol, mikor, hogyan, ki, kivel, miért), amelyek teljes mértékben megfellelthetők

a határrendészeti események adatainak rögzítéséhez elengedhetetlen részadatokkal is az alábbiak szerint (BODA 2019):

- Mit? A jogellenes cselekmény felfedése során a határrendészeti feladatot ellátó állomány részéről nagyon fontos tényező az intézkedési kötelezettség felismerése, továbbá az adott cselekmény kategorizálása és rendszertani elhelyezése. A rendőri intézkedés eredménye, a befejezésén túlmenően annak megfelelő dokumentálása valamilyen formában vagy adathordozón történő rögzítése.
- Hol? A rendőri intézkedés helyszíne alapvető fontosságú részadat, ugyanis a térben történő elhelyezése és beazonosíthatósága csak a pontos helyrögzítés mellett lehetséges. A helyszínek kategorizálása segítséget nyújt a későbbi adatelemzéshez, a határátkelőhelyek és azon belül a konkrét vasúti határátkelőhelyek kiválasztása elengedhetetlen a megfelelő dokumentáláshoz. A vasúti határátkelőhelyek az adott település belterületén, a vasútállomás területén üzemelnek, amelyekhez viszont konkrét cím kapcsolódik. Mindazonáltal az egységes értelmezés szükségessé teszi a határátkelőhelyek helyszínének önálló kategorizálását.
- Mikor? Az események felfedésének pontos időpontja – itt direkt nem a bekövetkezése terminológiát használtam – olyan releváns részadat, amely nélkül időben (év, hónap, nap, óra, perc) nem helyezhető el az egész adat.
- Hogyan? Az adatrögzítés kezdetben szóban jelentett információk átadásán alapult, amelyet követett a telekommunikációs eszközök útján továbbított szóbeli információk papíralapon történő jegyzetelése és rögzítése. Az adatok megbízhatóságát és hitelességét biztosította a határrendészeti tevékenységekre kialakított parancsnoki intézkedésekre vonatkozó „algoritmus”, a „Tisztázni, Intézkedni, Jelenteni” (TIJ) módszere (VARGA 1996: 68). Az 1990-es évek végén elterjedt Microsoft Word és a Microsoft Excel számítógépes alkalmazás lehetővé tette a papíralapú rögzítések kiváltását, amelyeket felváltott a 2000-es évek elején a kódszótárak alapján kiválasztott informatikai szakrendszerekben történő rögzítés, amely gyakorlat a mai napig is érvényesül. Az informatikai szakrendszerek fejlődésével jelentős technológiai modernizációnak tekinthető a komplex eseményfeldolgozás. Ezen kérdéshez tartozik még az adattovábbítás módja is, ugyanis a személyes kommunikációt folyamatosan felváltotta a technikai fejlődés adta távbeszélő útján történő hangalapú adattovábbítás, amelyet követett a szöveges adatok továbbítása és a komplex adatsomagok (hang, fénykép, szöveg) küldése.
- Ki? Ezen kérdés tisztázza, hogy az adatrögzítést ki végzi, az adatot mely személy kezelteti pontosan és visszakereshető formában. A jelenlegi gyakorlat során elsődlegesen a jogellenes cselekményt felfedő és a rendőri intézkedést foganatosító személy végzi az adatrögzítést, attól eltérően pedig – a korábban jellemző gyakorlat szerinti – szóbeli, vagy távbeszélő útján megadott adatokat más személy rögzíti a szakrendszerben. Itt fontos hangsúlyozni, hogy az intézkedő és rögzítő személye szétválik egymástól, az adatok elemzése során ezen leválasztásra alkalmasnak kell lennie a szakrendszernek.
- Kivel? Amennyiben több személy vesz részt a rendőri intézkedésben, akkor van relevanciája a kérdésnek.

2. ábra: *A határrendészeti adat mögötti részadatok*
 Forrás: BODA 2019 adatai alapján a szerző szerkesztése

- **Miért?** Az adatrögzítés és adatgyűjtés rendeltetése, hogy az ügyfeldolgozást követően az elvégzett tevékenység számszerűsíthető statisztikai adat legyen. Ezen adat, illetve adathalmaz felhasználható az elemző-értékelő munkára, az abból levont következtetések alapján a szakmai vezetői döntések előkészítésére, támogatására és alátámasztására, továbbá alkalmazott módszerekkel végzett eredményesség-, hatékonyság- és teljesítménymérésre.

A felfedett jogellenes cselekmények rögzítése

A vasúti határforgalom-ellenőrzéshez kapcsolódó jogellenes cselekmények dokumentált, visszakereshető módon történő rögzítése mindig megvalósult valamilyen formában. A korábbi adatrögzítések gyakorlatát és az alkalmazott szakrendszerek fejlődési ciklusait jelen tanulmányban nem részletezem, azonban a tárgykörben külön kutatást tervezek majd végrehajtani.

A jelenlegi határrendészeti adatrögzítésnél megkerülhetetlen primátussal rendelkezik a Robotzsaru rendszer. Annak egyértelműsítése érdekében, hogy pontosan mit értünk a Robotzsaru rendszer alatt, dokumentumelemzést végeztem. A Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer egységes és kötelező használatáról, jogosultsági rendjéről, az adatvédelem, valamint a rendszerfejlesztés előírásairól szóló 18/2011. (IX. 23.) ORFK utasítás 2023. szeptember 30-ig volt hatályban. Ezen közjogi szervezetszabályozó eszközt azért tekintem mérföldkőnek a Robotzsaru szakrendszer

3. ábra: Robotzсарu rendszer

Forrás: a 18/2011. (IX. 23.) ORFK utasítás alapján a szerző szerkesztése

elsődleges konceptualizálása céljából, mert az utasítás alkalmazásában értelmezett Robotzсарu szakrendszer fogalmát először definiálta, másrészt rendezte a Robotzсарu NEO és a Netzсарu rendszer, valamint a Dokumentumtár egymáshoz fűződő viszonyát.

A szakrendszeri fogalmakat definiáló, a határrendészeti, igazgatásrendészeti, idegenrendészeti, közrendvédelmi, közlekedésrendészeti egységes rendészeti statisztikai rendszer használatának szabályairól szóló 7/2013. (III. 29.) BM utasításban a Robotzсарu rendszer már négy elemből állt (kibővült a térkép modullal), azonban a többi elem vonatkozásában a rendszerbeli elhelyezkedés korrelál a 18/2011. ORFK utasításban foglaltakkal. A Robotzсарu integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer használatának szabályozásáról, az egységes elektronikus iratkezelés bevezetéséről és a bevezetést támogató projektszervezetek létrehozásáról szóló 24/2011. (IX. 9.) BM utasításban szintén definiálták a Robotzсарu rendszert, amelyen belül három alkalmazási területet tüntettek fel (Robotzсарu NEO rendszer, Netzсарu rendszer, Robotzсарu Szövegbányász). Mindezekből levonható azon következtetés, hogy a Robotzсарu rendszer egy olyan informatikai alkalmazás, amely egyfajta gyűjtőfogalomként összefogja és rendszerbe foglalja a különböző alrendszereket. Ezen alrendszerek típusa vonatkozásában nincs egységes értelmezés, ugyanakkor valamennyi normatív utasításban együttesen jelen van a Robotzсарu NEO és a Netzсарu rendszer.

A határrendészeti jogellenes cselekmények felfedésekor a rendőrök a feladatelátásuk során keletkező valamennyi nyílt adat és irat rögzítését a Robotzсарu NEO rendszerben végzik, annak határrendészeti szakmai moduljában. Megjegyzendő, hogy a határrendészeti rendőri intézkedések alatt a rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendeletben foglalt határrendészeti feladatok ellátásának keretében (határőrizet, határforgalom-ellenőrzés, mélységi ellenőrzés, államhatár rendjének fenntartása) történt intézkedések értendők, amelyek nem kizárólag a tipikusan határrendészeti rendőri szerveket érintik, hanem valamennyi végrehajtó állománnyal rendelkező rendőri szerv munkájához szervesen kapcsolódhatnak. A határrendészeti rendőri szervek esetén nyilvánvaló, hogy a fenti szabályozási háttérnek megfelelően a határrendészeti rendőri intézkedéseket az arra rendelt szakmai modulban kell rögzíteni. Minden más rendőri szervnél, amelynek illetékessége a schengeni külső határterületen kívüli területre esik, külön közjogi szervezetszabályzó eszköz írja elő, hogy milyen jellegű rendőri intézkedéseknél kötelesek az adminisztratív tevékenységet a határrendészeti modulban végrehajtani.

Az illegális migrációval összefüggő jogsértések kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására kiadott 36/2018. ORFK utasítás 24. pontja alapján a rendőri szervek az illegális migrációhoz kapcsolódó jogsértések közül az embercsempészás, a jogellenes tartózkodás elősegítése, az úti okmány tekintetében elkövetett közokirat-hamisítás, a határárral kapcsolatos bűncselekmények, továbbá a tiltott határátlépés, illetve annak kísérlete, a külföldiek rendészetével kapcsolatos szabálysértés és a kötelező tartózkodás szabályainak megszegése szabálysértések felfedése esetén a rendőri intézkedéseket és az ahhoz kapcsolódó iratokat a Robotzsaru NEO rendszer határrendészeti moduljában kell rögzíteni.

Összefoglalás

A jogellenes cselekmények felfedése a vasúti határátkelőhelyek vonatkozásában jellemzően a határforgalom-ellenőrzési feladatok ellátása során történik. Ugyanakkor a határforgalom-ellenőrzés tartalmában, habár az megegyezik a közúti és légi határátkelőhelyeken végzett tevékenységgel, vannak olyan szolgálati részfeladatok, amelyek azoktól merően eltérőek, és csak a vasúti határforgalom-ellenőrzéshez kapcsolódnak.

Az államhatárral kapcsolatos cselekmények olyan gyűjtőfogalmat jelentenek egy határrendészeti rendőri szervnek, amely magában foglalja a határrendészeti jellegű feladatai során felfedhető, rendőri intézkedést igénylő cselekményeket. Ezeken belül kiemelt jelentőségűek az illegális migrációval összefüggő jogsértő cselekmények, amely gyűjtőfogalom a 2000-es évek elejétől alapját képezi a határrendészeti statisztikai adatbázisnak és az adatgyűjtés szempontrendszerének.

A jogellenes cselekmények statisztikai adatai mögött álló részadatok és információk képezik az adott adat hitelességét és pontosságát. Ezek megfeleltethetők a kriminalisztika hét kérdésének megválaszolásával, hogy milyen részadatok képezik az adat tartalmát.

A jogsértő cselekmény bekövetkezése, felfedése és az azt követő jelentőszolgálati feladatok eredményeképpen az ügyfeldolgozás/dokumentálás képezi a későbbi adat rendelkezésre állásának alapját. A határrendészeti adatrögzítés jelenleg a Robotzsaru rendszer egyik elemében, a Robotzsaru NEO rendszerben történik, amely szakrendszer lehetővé teszi a jogellenes cselekmények komplex eseményfeldolgozását.

A komplex eseményfeldolgozás megkönnyíti a rögzítési folyamatot, ugyanis pályára állítja az események rögzítését, és azon is tartja, ugyanakkor elengedhetetlen, hogy a rögzítő személy pontosan tudja már a folyamat elején, hogy milyen eseményt akar dokumentálni, és meg kell tudni válaszolni a feltett kérdéseken keresztül a részadatokra vonatkozó információkat. Amennyiben nem áll rendelkezésre valamilyen részadat, akkor az informatikai fejlesztéseknek köszönhetően a Robotzsaru NEO határrendészeti modul nem engedi hitelesíteni és véglegesíteni az adott eseményt. Amíg korábban egy adott határrendészeti esemény esetén telefonon keresztül folyamatosan intézkedni, jelenteni, pontosítani kellett a történeteket, „sokszor kusza szálakat kibogozni, elválasztani a lényegest a lényegtelenről” (Határőr 33/31), addig az informatikai szakrendszerek valamennyi releváns részadatot megkövetelnek az adatrögzítés során.

Felhasznált irodalom

- BALLA József (2017): A schengeni elvek szerinti határforgalom-ellenőrzés tartalmi elemei Magyarországon 2016-ban. *Magyar Rendészet*, 17(3), 13–30.
- BALLA József (2019): *A biometrikus adatokat tartalmazó úti és személyazonosító okmányok biztonság növelő hatása a határ-, illetve közbiztonság alakulására*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- BALLA József (2020): *Határforgalom-ellenőrzési technológia kontra közokirat-hamisítás*. Budapest: Nemzeti Közszerzői Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet.
- BARTUS, Gábor (2022): Aktuelle Modi Operandi der Menschenschleusung in Mitteleuropa. *Mitteleuropäische Polizeiakademie Fachjournal*, (1), 23–30.
- BARTUS Gábor (2023): Az embercsempészés bűncselekmény statisztikai alakulása 2015–2022 között. *Határrendészeti Tanulmányok*, 20(1), 5–15.
- BARTUS Gábor (2024): A vasúti határforgalom-ellenőrzés helye az integrált határigazgatásban. In KOVÁCS István (szerk.): *Tudományos válaszok a globalizáció változó kihívásaira*. Budapest: Magyar Rendészet-tudományi Társaság Hallgatói Tagozat, 28–36.
- BODA József szerk. (2019): *Rendészet-tudományi Szaklexikon*. Budapest: Ludovika Kiadó.
- KAKÓCZ Krisztián (2024): The Impact of the Temporary Security Border Barrier on Police Activities in the Field of Policing and Detention Aliens. *Internal Security*, 16(1), 43–57. Online: <https://doi.org/10.5604/01.3001.0054.7092>
- VÁJLÓK László (2013): *Magyarország határképviselési rendszere: határképviselés és az államhatár rendjével kapcsolatos egyéb szabályok*. Budapest: Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- VARGA János (1996): A képzés lehetőségei a bonyolult helyzetekben folytatott tevékenységek vezetésére való felkészítésben. *Főiskolai Figyelő*, 7(1), 63–72.

Online hivatkozások

- ABINÉRI Ottó (1978): 24 óra az ügyeleten. *Határőr*, 33(31), 10. Online: https://adt.arcanum.com/hu/view/Hataror_1978_2/?query=tiszt%C3%A1zni+int%C3%A9zkedni+jelenteni&pg=89&layout=s
- DANYI József (2005): Tények, adatok. *Határőr*, 60(2), 5. Online: https://adt.arcanum.com/hu/view/Hataror_2005/?query=jogellenes+cselekm%C3%A9nyek&pg=42&layout=s
- Határsértők (2001). *Népújság*, 53(40), 3. Online: https://adt.arcanum.com/hu/view/NepujsgMarosvasarhely_2001_02/?query=%22illeg%C3%A1lis+migr%C3%A1ci%C3%B3val+%C3%B6sszef%C3%BCgg%C5%91%22&pg=164&layout=s
- KUBIK György (2005): Az illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekmények területi megoszlása 2004-ben. *Határőr*, 60(2), 5. Online: https://adt.arcanum.com/hu/view/Hataror_2005/?query=jogellenes+cselekm%C3%A9nyek&pg=42&layout=s
- ORFK (2024): *Határrendészeti helyzetkép*. Online: www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statistikak/hatarrendeszeti

Jogi források

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről
- 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet az egyes szabálysértésekről
- 2/2002. (BK 10.) BM–PM–SZCSM együttes utasítás az illegális migráció és az ahhoz kapcsolódó más jogellenes cselekmények komplex mélyszégi ellenőrzésének kialakítására
2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról
- 330/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet a határátkelőhelyek a határterületről, valamint a határátkelőhely területére nem határátlépés céljából történő belépés és tartózkodás szabályairól
- 67/2007. (XII. 28.) IRM rendelet a Rendőrség szervei illetékességi területének megállapításáról
- 21/2008. (OT 11.) ORFK utasítás az illegális migrációval összefüggő jogsértések kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására
- 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról
- 18/2011. (IX. 23.) ORFK utasítás a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer egységes és kötelező használatáról, jogosultsági rendjéről, az adatvédelem, valamint a rendszerfejlesztés előírásairól
- 24/2011. (IX. 9.) BM utasítás a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer használatának szabályozásáról, az egységes elektronikus iratkezelés bevezetéséről és a bevezetést támogató projektszervezetek létrehozásáról
2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 7/2013. (III. 29.) BM utasítás a határrendészeti, igazgatásrendészeti, idegenrendészeti, közrendvédelmi, közlekedésrendészeti egységes rendészeti statisztikai rendszer használatának szabályairól
- 36/2018. (VI. 27.) ORFK utasítás az illegális migrációval összefüggő jogsértések kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására
2023. évi XC. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról
- 35/2024. (II. 29.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvény végrehajtásáról
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex)

A bántalmazott gyermekek meghallgatása a szakember szemszögéből

Interviewing Abused Children from the Professional's Perspective

RADVÁNSZKI Ronett¹

Bevezetés: A bántalmazott gyermekek kihallgatása kiemelten érzékeny és szakértelmet igénylő folyamat, amely hatással van a gyermek mentális jólétére és a jogi eljárások eredményességére.

Célkitűzés: Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa a bántalmazott gyermekek meghallgatását végző szakemberek szerepét, a velük szemben támasztott elvárásokat, valamint az ezzel járó kihívásokat.

Módszertan: Nemzetközi kutatások eredményeinek áttekintése révén elemeztem a gyermekbarát kihallgatás módszertanát, különös tekintettel a fejlődéslélektani és traumaérzékeny megközelítésekre.

Eredmények: Az elemzések rávilágítottak arra, hogy a szakemberek empátiikus készségei, fejlődési szakaszokra vonatkozó ismeretei és a „holding-funkció”² elsajátítása nélkülözhetetlenek. Külön hangsúlyt kapott a gyermekbarát környezet és a szakmai etikai normák szerepe.

Következtetések: A tanulmány rámutat a módszertani fejlesztésekre, a traumaérzékeny képzések és a gyermekvédelem hatékonyságának javításához szükséges lépések fontosságára. Az összegyűjtött tapasztalatok hasznos alapot nyújthatnak további kutatások és képzések megtervezéséhez.

Kulcsszavak: gyermekvédelem, gyermekbarát igazságszolgáltatás, kihallgatás, bántalmazás

¹ Pszichológus, kriminalista, doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Magatartástudományi és Kriminálpszichológiai Tanszék, e-mail: radvanszki.ronett@gmail.com

² „Holding-funkció”: Ez a funkció érzelmileg „megtartja” a másik embert, és segít neki feldolgozni a nehéz érzéseket anélkül, hogy azok elárasztanák. Képes a nyugodt jelenlétével elviselni és enyhíteni a másik nehéz érzéseit.

Introduction: The interrogation of abused children is a highly sensitive process requiring expertise, as it significantly impacts the child's mental well-being and the outcomes of legal proceedings.

Objective: This study aims to explore the role of professionals conducting interviews with abused children, the challenges they face, and the expectations placed upon them.

Methodology: A review of international research findings was conducted to analyse child-friendly interrogation methodologies, with a focus on developmental psychology and trauma-sensitive approaches.

Results: The findings highlight that professionals need strong empathic and communication skills, an understanding of developmental stages, and the mastery of the "holding function". The importance of a child-friendly environment and adherence to professional ethical standards was also emphasised.

Conclusions: The study underscores the need for methodological developments, trauma-sensitive training programs, and measures to enhance the effectiveness of child protection systems. The collected insights provide a valuable foundation for future research and training initiatives.

Keywords: child protection, child-friendly justice, interrogation, abuse

Nemzetközi kutatások álláspontjai

Rendőrségi nyomozások során a kihallgatóknak rendszeresen kell gyerekeket meghallgatniuk mint feltételezett áldozatokat, bűnelkövetőket vagy tanúkat. A korábbi kutatások azt mutatják, hogy a gyerekek vallomásainak pontossága növekszik, amikor a kihallgatók kutatáson alapuló gyermekinterjú-technikákat alkalmaznak (SAYWITZ–LYON–GOODMAN 2018). Nemzetközileg azt tapasztalták, hogy a szakosodott képzési programok kidolgozása és bevezetése növeli a megfelelő kérdezési stratégiák alkalmazását (például a nyílt végű kérdések használatát), és csökkenti a nem megfelelő kérdések gyakoriságát (például a sugalmazó kérdéseket) (BENIA et al. 2015).

Mivel a gyermekbántalmazás áldozatainak gyakran az egyetlen elérhető információforrások a saját élményeikről, ezért muszáj figyelni arra, hogyan és ki kérdezze ki őket. Nemzetközi szinten széles körű konszenzus alakult ki az optimális kihallgatási gyakorlatokról, és általánosan elismert, hogy a gyerekek informatívabbak, ha a kihallgatók fejlettségi szintjüknek megfelelő módon folytatják le az interjút. A kommunikáció sikeressége egyértelműen attól függ, mennyire értik a gyerekek a saját szerepüket, és mennyire hatékonyan tudják a kihallgatók alkalmazni a gyerekek kompetenciáit és képességeit annak érdekében, hogy azok minél informatívabbak legyenek. Sajnos az interjúk lefolytatásának optimális módjára vonatkozó egyetértés nem járt együtt a terepen zajló gyakorlat tényleges változásával, ezért nagyobb figyelmet kell fordítani a képzésre és a gyakorlati megvalósításra (LARSSON–LAMB 2009).

Bár jelentős előrelépés történt az egyes kihallgatási technikák dokumentálása és osztályozása terén, keveset tudunk arról, hogy a rendőröket hogyan képzik ki a kihallgatási

módszerek alkalmazására, milyen gyakran használnak különböző technikákat, illetve eltérően alkalmazzák-e ezeket felnőtt és fiatalkorú gyanúsítottakkal szemben. Egy 2016-ban közzétett tanulmány egy sokszínű, országosan reprezentatív kutatásról szól, amelyben a rendőrök önbevallásos módon számoltak be az általuk használt kihallgatási technikákról és a kapott képzésről. A vizsgálat során mind a formális (például Reid-technika, PEACE, HUMINT) képzéseket, mind az informális, „munka közben” elsajátított technikákat vizsgálták. A vizsgálat egy 340 fős, tapasztalt amerikai rendőrökből álló mintán alapult. A minta diverz volt, vagyis különböző rendőri szervezetekből és hátterekből érkező tiszteket foglalt magában. Az eredmények szerint a rendőrök széles skálájú technikákban kaptak képzést: a viszonylag ártalmatlan előzetes stratégiáktól (például kapcsolatépítés, testbeszéd és beszédminták megfigyelése) a pszichológiailag kényszerítő módszerekig (például az áldozat hibáztatása, a tagadás elbátortalanítása). A minta több mint fele arról számolt be, hogy pszichológiailag kényszerítő technikákat alkalmaznak mind felnőttekkel, mind fiatalkorúakkal. A rendőrök többsége informális, „munka közben” elsajátított kihallgatási képzést kapott. Az alkalmazott technikák széles spektrumot fednek le, az információgyűjtő megközelítések dominálnak, míg a nyomásgyakorló taktikák kevésbé gyakoriak. A Reid-képzésben részesült rendőrök szignifikánsan nagyobb valószínűséggel alkalmaztak manipulációs technikákat, mint azok, akik nem részesültek ilyen képzésben. A technikahasználati minták egységesek voltak a felnőttek és a fiatalkorúak esetében, ami azt sugallja, hogy a rendőrök a fiatalkorúakat ugyanolyan módon hallgatják ki, mint a felnőtteket. A kutatás rávilágít a kihallgatási képzés, különösen a fiatalkorú gyanúsítottakkal kapcsolatos képzés szükségességére, és hangsúlyozza a képzés fontosságát az igazságszolgáltatási hibák csökkentésének eszközeként (CLEARY–WARNER 2016).

Egy 2007-ben közzétett amerikai tanulmányban kutatták azt is, hogy milyen körülmények tartoznak ahhoz, ha egy gyermek nem nyilatkozik. A kutatásban 90 véletlenszerűen kiválasztott videófelvételt elemeztek, amelyekben olyan gyermekek szerepeltek, akik feltehetően szexuális bántalmazás áldozatai voltak. A szakembernek nem nyilatkozó gyermekek általában fiatalabbak, és nagyobb valószínűséggel fiúk, mint lányok. A kutatás azt mutatta, hogy a nyilatkozó esetekben több „mi” és „hogyan” típusú kérdést használnak, míg a nem nyilatkozó esetekben inkább zárt kérdések fordultak elő (CHEUNG 2008).

Egy 2008-as kutatásból (REDLICH–QUAS–GHETTI 2008) kiderült, hogy a megkérdezettek annál nagyobb valószínűséggel ítélték bünyösnek a gyanús fiatalkorút, minél alacsonyabb volt a jogaik megértésének vélt szintje. E kutatás eredményei arra utalnak, hogy minél inkább tisztában van valaki a jogaival, annál kevésbé befolyásolható, és annál kisebb az esélye annak, hogy hamis vallomást tegyen. A kognitív és szociális működésbeli hiányosságok, amelyek hamis vallomásokhoz vezetnek (GUDJONSSON 2003), a jogok megértésének hiányosságaira is utalhatnak, így a jogukat nem értő ártatlanok esetében ez a hiányosság szignifikánsan és pozitívan korrelálhat a hamis vallomás lehetőségével (REDLICH–QUAS–GHETTI 2008).

Egy másik kutatásban (KABAN–TOBEY 1999) azt találták, hogy a gyermekek, különösen a 12 év alattiak, rendkívül kiszolgáltatottak a felnőttek vallomásának kikényszerítésére alkalmazott rendőrségi kihallgatási technikáknak. A kisgyermekek fogékonyabbak a sugalmazásra, a megtévesztésre és a kényszerítésre, ami hamis vagy önvádoló vallomások megtételére készítheti őket. Az ilyen módszerek akár elferdíthetik a fiatalok emlékezetét,

így nem lesznek képesek az eseményekről pontosan beszámolni. Az előnyös interjúhelyzet az, amikor a gyermekeket egyszer és semleges környezetben kérdezik meg, nem kényszerítik őket egy adott válaszadásra, a fejlődésüknek megfelelő kérdéseket tesznek fel nekik, és engedélyt kapnak arra, hogy ne értsenek egyet a kérdezőkkel, és kijelentsék, hogy nem tudják, vagy nem emlékeznek, ha valóban nem emlékeznek (KABAN–TOBEY 1999).

Egy 2008-as kutatásban Powell és munkatársai áttekintették a releváns szakirodalmakat és kutatásokat ebben a témában, és megállapították, hogy a gyermekekkel folytatott forenzikus interjúk lefolytatására vonatkozó „jó gyakorlat” irányelvek jól megalapozottak a szakirodalomban, ennek ellenére a nyomozatiinterjú-készítők közül kevesen tartják be ezeket az irányelveket a terepen. Az egyik probléma az, hogy kevés figyelmet szenteltek annak, hogyan sajátíthatók el és tarthatók fenn ezek az irányelvek a szakemberek körében (POWELL 2008).

Egyértelmű tehát, hogy a gyermekek kihallgatásának sikeressége jelentős mértékben függ a kihallgatást végző szakember személyiségétől, szakmai felkészültségétől és alkalmazott módszereitől. Az optimális gyakorlatokhoz elengedhetetlen a kihallgatók megfelelő képzése, amely biztosítja, hogy a gyermekeket fejlettségi szintjüknek megfelelően, ítéletmentesen és semleges környezetben kérdezzék ki. A kutatások egyértelművé teszik, hogy a gyermekek informatívabbak, és vallomásaik pontosabbak, ha a kérdezési technikák tudományos alapokra épülnek, továbbá ha a kihallgatók tisztában vannak a fiatalok kiszolgáltatottságával, különösen a sugalmazás és a kényszerítés kapcsán. A szakemberek képzésének kiemelt szerepe van az igazságszolgáltatási hibák minimalizálásában és a gyermekek védelmének biztosításában.

Milyen az ideális kihallgatás?

A bűnös személyek azonosítását és büntetőeljárás alá vonását a megfelelő kihallgatási taktika alkalmazása segítheti. Ha a kihallgatásokat nem megfelelően végzik, az összegyűjtött bizonyítékokat nem lehet bizonyítékként felhasználni a bíróságon, és a bűnös személy nem kapja meg az őt megillető büntetést. A nem megfelelő kihallgatási módszerek alkalmazása jogi lépéseket vonhat maga után a bűnüldöző szervek esetében is. A bűnüldöző szervek a megfelelő kihallgatási eljárások megismerésével és gyakorlatba ültetésével megvédhetik az állományt, és távol tarthatják magukat az etikátlan és jogellenes gyakorlatoktól.

A gyerekek kihallgatásának menete több fontos szakaszból áll (MALÉT-SZABÓ 2020):

- a kapcsolatteremtés és a bizalomépítés;
- a gyermek jogainak és kötelességeinek ismertetése;
- a történetek szabad felidézése;
- tisztázó kérdések feltétele;
- valamint a vallomás rögzítése, vissza-, illetve átolvasása, javítása; hitelesítése, aláírása.

Ezek a mérföldkövek elengedhetetlenek a gyermekkorúak meghallgatásához.

Akár szemtanúként, akár áldozatként a gyermekeket gyakran hallgatják ki annak érdekében, hogy bizonyítékot szolgáltatassanak a törvényszéki vizsgálatokhoz. Azok a stratégiák azonban, amelyek a felnőttek kihallgatásakor beválnak, gyakran nem működnek a gyermekek esetében. Mivel a gyermekek nyelvi fejlődése még nem teljes, nagyobb a kockázata annak, hogy az emléknymok hatására pontatlan információkhoz jutnak, és azt akarják mondani, amit a kihallgató szerintük hallani akar, így a vallomásuk megbízhatatlan lehet (POOLE 2016).

A gyerekeket egyénileg kell kikérdezni; a nyelvet a tapasztalat alakítja, így a felnőttek és a gyerekek nem ugyanúgy beszélnek. A kérdezőknek meg kell érteniük, hogy a gyermekek válaszai nem feltétlenül jelentenek választ a feltett kérdésekre, hogy egy lista felolvasásának képessége nem azonos a tartalom megértésének képességével, hogy a kultúra befolyásolja a gyermekek válaszait és megértését, és hogy még a nagyon fiatal gyermekek is lehetnek kompetens tanúk a bíróságon (WALKER–KENNISTON 2013). Meg kell próbálni azonosítani, hogy mikor történtek az események, de a gyerekek sokszor akkor is magabiztosan válaszolnak, amikor nem biztosak a mondandójukban. Ilyenkor segít, ha viszonyítva kérdezzük, hogy éppen akkor hány éves volt, hányadik osztályba járt, vagy éppen nyári vakáció volt-e. Ezek a kérdések szűkíthetik az intervallumot. Hasonlóképpen, ha tudjuk, hogy a gyerek a karácsonyra kapott játékkal játszott, akkor karácsony után lesz az esemény, és a kérdés, hogy a gyerek milyen tévéműsort nézett az elkövetéskor, meghatározhatja, hogy milyen napszak volt (MALLOY–POOLE 2002). A gyermekek tanúvallomását sokféle tényező befolyásolhatja. Három fő tényezőt – a cselekmény és a gyermek jellemzőit, valamint a kihallgatás körülményeinek hatását – mindenképpen ki kell emelnünk (MALÉT-SZABÓ 2014).

A kihallgató szakember személye

Kérdéseket vet fel, hogy az ilyen komplex kikérdezői feladatot pontosan milyen szakember végezze. Egy 2023-ban készült norvég kutatás során 65 gyermekvédelmi szolgálat által, 4–8 éves gyermekekkel készített interjú és 72 rendőrségi interjú elemeztek, amelyek 3–6 éves gyermekekkel készültek. A kutatók a nemzetközi irányelvekhez való megfelelést vizsgálták az interjúkban. Azt találták, hogy a gyermekvédelem munkatársai több nyílt végű felkérést és kevesebb szuggesztív kérdést tettek fel, mint a rendőrök. Ez a megállapítás azt jelezheti, hogy a gyermekvédelmi szakemberek a rendőröknél közelebb állnak a helyes gyakorlatra vonatkozó iránymutatások betartásához a gyermekekkel folytatott interjúk során (BAUGERUD et al. 2023). Egy másik kutatásban 130 olyan svéd 2010–2014 között kezelt bűnügyi esetet elemeztek, amelyekben 2–6 éves gyermekek szexuális bántalmazásáról volt szó. Az elemzés célja az volt, hogy összehasonlítsák a vádemeléshez vezető és a megszüntetett eseteket, különös tekintettel a rendelkezésre álló bizonyítékokra és egyéb releváns tényezőkre. Nagyobb valószínűséggel indul el büntetőeljárás azokban az ügyekben, ahol a gyermek idősebb, és ahol az ügyész úgy döntött, hogy kihallgatja a gyermeket. A fiúkat és a fiatalabb gyermekeket is kisebb valószínűséggel hallgatták ki. Az eredmények azt sugallják, hogy az óvodáskorú gyermekeket érintő szexuális visszaélésekkel kapcsolatos

ügyekben a vádemelés továbbra is nehézkes, és hogy e nyomozásokban van még mit javítani (ERNBERG–MAGNUSSON–LANDSTRÖM 2018).

Egy ausztrál tanulmány is megerősíti, hogy gyakran nem indítanak büntetőeljárást a gyenge minőségű bizonyítékok miatt. A kutatás során a szerzők interjúkat készítettek ügyészekkel, hogy összegyűjtsék javaslataikat a gyermek tanúkkal folytatott nyomozati interjúk minőségének javítására. A tematikus elemzés három általános javítandó területet tárt fel: a bűncselekmény elemeire való szorosabb összpontosítás szükségessége, a beszámoló ellentmondásainak és kétértelműségeinek tisztázása, valamint annak nagyobb mértékű figyelembevétele, hogy a gyermek hogyan jelenik meg az esküdtszék szemében (BURROWS–POWELL 2014).

Jogosan merülhet fel a kérdés, hogy mitől számít jónak egy kihallgató. Egy tanulmányban azt fedezték fel, hogy a rendőrök háttérétől függetlenül a kérdező személyes tulajdonságainak fontos szerepe van (például nyugodt, empatikus, barátságos természet). Az ilyen személyes tulajdonságok a résztvevők leírásaiban sokkal hangsúlyosabbak voltak, mint a jogszabályok és a gyermekek fejlődésével kapcsolatos ismeretek, a korábbi munkatapasztalat és az interjúkészítési technikák (WRIGHT–POWELL–RIDGE 2007). A rendőrök arról számoltak be, hogy érzelmileg jobban bevonódnak a gyermekeket érintő ügyekbe, viszont nem tudták egyértelműen meghatározni az „empátia” vagy az „együttérzés” fogalmát. Ez is mutatja, hogy a témának nemcsak a szakmai oldalával, hanem a lelki vonulatával is érdemes mélyebben foglalkozni, mivel a megfelelő pszichoedukáció segítheti a rendőrök munkáját (OXBURGH et al. 2014).

Forenzikus Gyermekvédelmi Szaktanácsadó Képzés

Az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK), a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) és a Belga Nagykövetség Flamand Kormány Képviselőtének közreműködésével több éve szakirányú továbbképzés szerveződik leendő szaktanácsadók számára. A képzés célja a büntető-eljárásjog releváns elméleti alapjai és a szaktanácsadók által alkalmazott speciális forenzikus interjútechnika elsajátítása, valamint a meghallgató és terápiás központok szaktanácsadói létszámának bővítése. 2024-től nemcsak alapképzésre nyílik lehetőség, hanem egy két féléves szakirányú továbbképzési szak is indul.

A résztvevők egy újonnan kidolgozott tananyagot kapnak, amely lényegesen megsegíti a lexikális tudás bővítését és az elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátítását. A képzésen a gyakorlat, a szerepjáték és az interaktív közös gondolkodás dominál, de nagy hangsúlyt fektetnek a frontális oktatásra, ahol vendégelőadók segítenek eligazodni a témák sokszínűségében. Lehetőség nyílik tanulni a szaktanácsadó szerepéről a büntetőeljárásban, a kihallgatás során beszerezhető bizonyítékokról, valamint a kihallgató szakmai attitűdjéről is. A kriminalisztika alapkérdései, a kriminalisztikai gondolkodás, valamint a kriminálmotodika is nagy szerepet kap. A képzés foglalkozik a gyermekek kihallgatását befolyásoló lélektani sajátosságokkal és a gyermekek sérelmére elkövetett leggyakoribb bűncselekmények büntető törvénykönyvi tényállásainak áttekintésével, valamint lehetőség nyílik a büntető-eljárásjogi ismeretek elsajátítására is. A képzés alapja az NICHD Protocol (a továbbiakban: Protokoll), amely a National Institute of Child Health and

Human Development Protokollja (NICHD Protokoll) nevét viseli. A Protokoll részletes javaslatokat és észrevételeket fogalmaz meg a kihallgatáskor alkalmazandó stílussal, a gyermek memóriájának működésével, a befolyásolhatósággal, a gyermeket érő megrázó kóddatással kapcsolatban csakúgy, mint a meghallgató személytől elvárható magatartásról (KOVÁCS-LANCSÁR 2017). A NICHD Protokoll egy tudományosan kidolgozott módszer, amelyet gyermekek kihallgatására használnak, különösen bántalmazás vagy szexuális visszaélés gyanúja esetén. Célja, hogy minimalizálja a befolyásolás kockázatát, és megbízható információkat szerezzen. Az interjú strukturáltan zajlik: először bizalmi légkört teremtenek, majd nyílt végű kérdésekkel ösztönzik a gyermeket arra, hogy saját szavaival mesélje el a történeteket. A módszert világszerte alkalmazzák rendőrök, gyermekvédelmi szakemberek és bírósági szakértők, mivel bizonyítottan növeli a vallomások hitelességét, és csökkenti a hamis információk kockázatát.

Fontos része a képzésnek a visszajelzés, mivel minden egyes kihallgatási helyzetgyakorlat után egymást értékelik a csoport tagjai az oktatói csapat segítségével. A próbakihallgatásokról hang- és videófelvétel is készül, amelyet kielemezve még jobban rá lehet mutatni azokra a kritikus pontokra és nüanszokra, amelyekről egy kihallgatás sikeres vagy éppen sikertelen lesz.

Ez a továbbképzés egy rendkívül alapos és sokoldalú programnak ígérkezik, amely lehetővé teszi a résztvevőknek, hogy elméleti tudásukat gyakorlati tapasztalatokkal egészítsék ki. A gyakorlatorientált megközelítés, a szerepjátékok és a tréningfeladatok révén a résztvevők képessé válnak az elméleti ismereteket gyakorlatba ültetni, és megérteni a kihallgatás folyamatát és dinamikáját. A különböző témák átfogó kezelése és az intenzív visszajelzés lehetősége hozzájárul ahhoz, hogy a résztvevők hatékonyan fejlődjenek szaktudásukban és készségeikben.

Nemzetközi kitekintés – Interjú Danny Sluyts nyugalmazott rendőrrel

Fontosnak tartottam, hogy egy, a szakmában dolgozó, valódi tapasztalattal rendelkező szakembert is megkérdezzek a gyermekbarát kihallgatásról. Céлом az volt, hogy mélyebben megérthessem és bemutassam a gyermekbarát meghallgatások fontosságát és hatékonyságát a gyakorlatban, valamint a gyermekmeghallgatóvá váláshoz szükséges képzés fontos momentumait. Interjúalanyom Danny Sluyts nyugalmazott rendőr volt Belgiumból, aki kulcsfontosságú szerepet játszott abban, hogy a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen lehetőség nyílik a gyermekek kihallgatására specializálódott forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó képzés létrehozására. Az interjúkérdések összeállításánál a szakirodalom áttekintésekor azonosított legfontosabb témaköröket vettem figyelembe. Az interjú félig strukturált felépítésű volt. Az interjú törzsrészében a képzés tartalmát és jellemzőit tárgyaltuk, kitérve arra, milyen készségek szükségesek egy jó kihallgató számára, milyen gyakori hibák fordulnak elő, és hogyan lehet ezekre felkészülni. Kiemelt figyelmet fordítottunk a rendőrök és gyermekvédelmi szakemberek képzésének különbségeire, valamint a szakmai kihívásokra és sikerekre. Az interjú online formában történt.

Danny 39 éve dolgozik a rendőrségnél, és eddigi pályafutásának utolsó 18 évében nyomozással foglalkozott, főleg olyan ügyeken dolgozott, ahol gyermekekkel szembeni nemi erkölcs elleni bűncselekmények valósultak meg. Munkája során kifejezetten fontos feladata a gyermekek meg- és kihallgatása. Nagyon érdekes volt számára, hogy gyermekekkel beszélgethet, de nem a megszokott keretek között. A rendőrségnél van egy általános vélekedés, miszerint bárki tud gyermekeket kihallgatni, mivel mindenkinek van már tapasztalata a gyermekekkel, szinte nincs is olyan, akinek nincs gyereke, vagy ne lenne a családban kiskorú. De nagy különbség van az objektív meghallgatások és a családi beszélgetések között. A gyermekek nagyon érzékenyek a szuggesztíókra, és ezt azért is nehéz áthidalni, mert a szuggesztíók alapvetően a kommunikációnk részét képezik. Ennek a helyzetnek a nehézsége keltette fel a figyelmét. Eleinte kihívásként élte meg, hogy amikor leül egy gyerekkel szemben, ne árássa el kérdésekkel (főleg ne zárt kérdésekkel), szuggesztíókkal, hanem mindig kontrollálja a gondolatait és mondandóját. Ezzel a kanadai technikával ekkor találkozott, és ennek elsajátításával sokkal gördülékenyebb lett a kihallgatás folyamata.

Amikor arról kérdeztem, hogy miért gondolta azt, hogy szívesen kipróbálná magát tréneri helyzetben, azt válaszolta, hogy ott is a kihíváskeresés volt a motivációjának fő mozgatórugója. Elsajátítani egy technikát egy dolog, viszont képesnek lenni átadni más embereknek a tudást, talán még komplexebb feladat. Belgiumban 2009-ben kezdett el tréningeket tartani a kollégáinak, és azért, hogy minél színvonalasabb tréningeket tartson, az előadói és tanítói képességei fejlesztéséhez elvégzett egy tanári képzést az egyetemen. Ezután kezdte el Magyarországon és Hollandiában az oktatói feladatait. A magyar képzés egyik fő szervezőjével, Nagygyőr Csilla r. alezredessel is egy külföldi szakmai úton ismerkedett össze, és találkozásuknak és párbeszédeknek köszönhetően érkezett el a képzés Magyarországra. Európán belül máshol is zajlanak ilyen oktatások, például Hollandiában, Angliában, Németországban és Franciaországban is.

A képzés fő vázát körülbelül hat éve állították össze tolmácsok, különböző gyermekvédelmi szervezetek (például Hintalovon Alapítvány) és szakemberek segítségével. Belga mintára akarták kidolgozni az oktatási folyamatot, de a gyermekjogok és a büntető-eljárásjogi különbségek miatt sok mindent át kellett dolgozni. Máshogy zajlik egy kihallgatás Belgiumban, mint Magyarországon, és Danny szerint nagy kihívás volt áthidalni ezeket a különbségeket. Külön felhívta a figyelmemet a kihallgatások audiovizuális rögzítésének fontosságára. Egy gyereknek van, hogy el kell mesélnie az őt ért bántalmazást egy óvónőnek, szociális munkásnak, rendőröknek, igazságügyi szakértőknek, ügyészeknek és bírónak is. Törvényszerű, hogy ha többször el kell mondania, különböző időpontokban, akkor a történet részletei megváltozhatnak, és az emlékek elmosódhatnak és összekeveredhetnek, ami a vallomás hitelességének megkérdőjelezéséhez vezethet. Ezért a képzés során mindenképpen akart kamerákat használni, hogy a résztvevők ezt is megszokhassák. Az első napra tudatosan illesztette be az elméleti blokkot, hiszen fontos a fogalmakkal képbe kerülni, de utána a gyakorlaton, vagyis a szerepjátékokon van a főszerep, mivel szerinte ezt a technikát nem lehet másképpen megtanulni.

Kíváncsi voltam arra is, hogy Danny szerint mi kell ahhoz, hogy valaki jó kihallgatóvá váljon. Szerinte ez az út rendkívül egyszerű, és bárkiből jó kihallgató lehet, aki fogékony a tanulásra, és van motivációja. „Figyelj rá, ténylegesen hallgasd meg őt, és használd a gyermek kifejezéseit, ne a sajátjaidat, és ne azon gondolkodj közben, hogy miket

kellene még megkérdezni. Mi, felnőttek nem használjuk egymás szavait, az nagyon furcsa és nyugtalanító lenne, viszont ez fordítva működik a gyerekeknél. Ezzel segítesz nekik.” Hozzáteszi, hogy az elején lehet kérdezni a gyermeket, de utána teljesen felesleges, mivel ha megfelelően alkalmazzuk a technikát, akkor úgyis meg fog osztani velünk mindent magától is. Ha a gyerek nem beszél, az nem azt jelenti, hogy a kihallgató nem végez jó munkát, hanem hogy az interjúalany egyszerűen nem akar részt venni a szituációban. Ha elkezdjük erőltetni, az nem szerencsés taktika, mert akkor előtérbe kerülnek a szuggesztiók, és a gyermek nem az igazat fogja mondani, hanem azt, amit szerinte a kihallgató hallani akar. Persze fontos, hogy alkalmazzunk verbális és nonverbális bátorító gesztusokat, de mindig ügyelni kell az egyensúlyra. Danny álláspontja szerint a leggyakoribb hiba, amit a kihallgatók ejtenek, az a kérdés. „A normális felnőtt-felnőtt beszélgetésekben kérdéseket használunk, mert így jutunk hozzá a leggyorsabban azokhoz az információkhoz, amiket meg szeretnénk tudni. Ez teljesen normális. De ha kérdezőnk egy kihallgatási szituációban, az szinte mindig szuggesztív.” Nagy hiba továbbá, ha a túl empatikusak vagyunk. Ha egy gyerek éppen egy szívszorító dolgot mesél, akkor nagyon könnyen megszólalhat az empatikus énünk, és elkezdünk reagálni a hallottakra. Ennek nincsen helye a kihallgatásokon. A gyermekek úgy működnek, hogy a mi empatikus gesztusainkat jutalomként élék meg, tehát előfordulhat, hogy direkt úgy fognak beszélni, hogy tőlünk minél több jutalmazó reakciót váltsanak ki. És ez megint nem arról szól, hogy a gyermek mit akar elmesélni, hanem hogy mi mit akarunk hallani. Tehát a kérdések, szuggesztiók és a túl nagy empátia hátráltatja a kihallgatás sikerességét. Minden kihallgatásra fel kell készülni, de nem úgy, hogy kívülről-belülről megismerjük a rendelkezésünkre álló nyomozati dokumentumokat, mivel azok óhatatlanul befolyásolni fognak minket. „Úgy kell bemenni a kihallgatószobába, hogy kint kell hagyni mindent. Az egyetlen dolog, ami számít, hogy kivel ülsz szemben.”

A képzésen jelen lévő rendőrökről és pszichológusokról is kérdeztem. Szerinte a résztvevőknek mindig van valami a táskájukban, egy mentális csomag, amit nehéz letenniük. „Vannak tapasztalataik, amiket használnak, ráadásul sikeresen, és ezt tiszteletben kell tartani. Nem szabad úgy hozzáállni, hogy azt sugalmazzuk, hogy minden, amit eddig tudtak és ahogy eddig csinálták, az rossz. Inkább építeni kell ezekre.” Azt próbálja érzékeltetni, hogy ez egy új technika, amit alkalmazni lehet, főleg gyerekeknél, és ez egy új mód arra, hogy figyeljünk és meghallgassunk egy ilyen speciális korosztályt. „A pszichológusok mindig segíteni akarnak, pedig az egyetlen, amivel segíthetnek ilyenkor, az a figyelem és a meghallgatás. A rendőrök hajlamosabbak elveszni a kérdésekben, amik haszontalanok, mert a gyerekek mindent elmondanak amúgy is maguktól. Sokszor olyan dolgokat kérdeznek, amiket amúgy más felnőtteknek is fel lehetne tenni a gyermekek helyett.”

Megtudtam azt is, hogy Danny szerint nincs szükség arra, hogy a gyermekek pszichológiai állapotával mélyebben foglalkozzunk a kihallgatás során. Ő nem tanult pszichológiát, bár nagyon érdekesnek találja, de a képzéshez és a kihallgatáshoz nincs szükség speciális pszichológiai tudásra. A fejlődési szinteket viszont figyelembe kell venni. „Egy öt éves teljesen másképp beszél, mint egy tízéves gyerek, de egy öt éves is tud úgy megnyilvánulni, mint egy tízéves, de egy tízéves is tud öt évesként viselkedni. Fontos tudni, hogy egy adott életkortól miket várhatunk el, de az is beszédes információ, ha ez nem így valósul meg.”

Danny tapasztalatai alapján nagyon nehéz memorizálni a technikát, főleg azt, hogy hogyan következnek egymás után az egyes lépések. A szegmentálandó események megtalálása és a helyes részletezés elsajátítása nagy kihívás lehet. Eleinte ő sem értette, hogy ezt hogyan lehet megtanulni, de egy idő után egészen automatikussá válik.

„Amikor elkezdjük a szerepjátékokat, akkor ez egy nagyon intenzív és fárasztó folyamat. Sokszor elpróbálni, meghallgatni a reflexiókat és utána beépíteni őket hatalmas erőbefektetés. Ahogy a délutáni gyakorlás végéhez érünk, akkor talán a legfontosabb rész az, amikor újra összeül az egész csapat, és a tanárok a diákoknak komplex visszajelzéseket adnak. Sokszor közvetlenül a szerepjátékok után annyira el vannak fáradva a résztvevők, hogy nehéz bármilyen kritikát is befogadni. De amikor az egész közösség hallhatja a jó és rossz példákat, akkor sok minden a helyére kerül. Ezek a közös beszélgetések a képzés kulcsmomentumai.” Hozzáteszi, hogy a tréning elején még nagy a pánik és a zavartság, de csütörtök-péntek magasságában a többség „megérkezik”.

Kérdeztem arról, mennyire tartja sikeresnek a tréningeket, és arról is, hogy szerinte mi számít valójában sikernek. Elárulta, hogy a tréningek majdnem mindig sikeresnek nevezhetők. Irreális elvárás lenne, ha a képzésen részt vevő emberek mindegyike teljesen elsajátítaná a technikát két hét alatt, de sokan vannak, akiknek ez sikerül. Ha valakinek mégsem, akkor is van jó néhány eszköz a technikán belül, amit megtanulnak és használhatnak, és az is sikerként könyvelhető el.

Sok nemzetközi viszonylatban dolgozó trénerrel tartja a kapcsolatot. Ilyenkor két hétre összeül sok teljesen idegen ember, és a végére mindig közösséggé válnak. A képzés tematikájának nagy részében kényelmetlen témákat boncolgatnak, és egy szexuális bántalmazás esetén nevén kell nevezni a dolgokat, ami egyáltalán nem könnyű, pláne hogy a résztvevők nem ismerik egymást. De pár nap elteltével mindenki bátrabb és felszabadultabb lesz, és eltűnnek a tabuk. Ez a mechanizmus minden országban így zajlik, és kiemeli, hogy mennyire remek dolog ennek a részévé válni. Érdekes tapasztalata, hogy körülbelül ugyanazok a diákhibák és kihívások jelentkeznek nemzetiségtől függetlenül. A képzés egy olyan jogosítványt és tudást ad, ami nem országhoz kötött, hanem nemzetközileg is alkalmazható. Fontos kiemelni, hogy a tréning nem csak egy technikát ad, hanem egy értékes szakmai közösséget teremt.

Danny Sluys tapasztalataiból kiemelkedik az a tény, hogy a gyerekek meghallgatása sokkal érzékenyebb és komplexebb folyamat, mint ahogy azt sokan elképzelik. Az a tény, hogy a gyerekek nagyon fogékonyak a szuggesztiókra, és hogy ezek befolyásolhatják a valóság hitelességét, kritikus fontosságú a kihallgatási folyamat hatékonysága szempontjából. A szuggesztiók minimalizálása és a gyerekek valódi hangjának meghallgatása elengedhetetlen az objektív és hatékony kihallgatásokhoz.

Összegzés

A gyermekek kihallgatása különösen érzékeny és összetett folyamat, amely nagy fokú szakmai hozzáértést és empátiát igényel. A szakirodalmi áttekintés és gyakorlati tapasztalatok egyaránt azt mutatják, hogy a kihallgató szakember személye és felkészültsége döntő tényező a folyamat sikerességében. A gyermekek vallomásainak pontossága, hitelessége és informatív értéke

szorosan összefügg az alkalmazott módszerekkel, a kommunikáció minőségével, valamint a gyermekkel való kapcsolat kialakításának módjával.

A nemzetközi kutatások és képzési programok tanulságai rámutatnak, hogy a megfelelően képzett szakemberek képesek minimalizálni a szuggesztív kérdések alkalmazását, miközben elősegítik a gyermekek önálló narrációját és emlékeik pontos felidézését. Az olyan technikák, mint az NICHD Protokoll, nemcsak a módszertan pontos betartását írják elő, hanem a kihallgató attitűdjét is formálják, kiemelve a türelem, a figyelem és a szakszerű hozzáállás fontosságát.

Az érzékeny gyermekvédelmi esetekben különösen fontos, hogy a kihallgatók tisztában legyenek a gyermekek fejlődési sajátosságaival, és azzal, hogy a szuggesztívok, a kényszerítő technikák vagy a túlzott empátia hogyan torzíthatják a gyermekek beszámolóit. A képzések során a gyakorlati szerepjátékok és az intenzív visszajelzések jelentős szerepet játszanak abban, hogy a résztvevők képesek legyenek az elméleti tudást a mindennapi gyakorlatba ültetni.

Az eredmények arra is rávilágítanak, hogy a gyakorlatban még mindig vannak hiányosságok a gyermekbarát kihallgatási módszerek alkalmazásában. Ezért elengedhetetlen a képzési programok folyamatos fejlesztése és a gyakorlati megvalósítás ellenőrzése, hogy a kihallgatások a lehető legnagyobb mértékben megfeleljenek a gyermekek szükségleteinek és jogainak.

Összességében elmondható, hogy a megfelelően képzett, empatikus, de egyúttal objektív és szakszerű kihallgatók nemcsak a gyermekek védelmét szolgálják, hanem hozzájárulnak az igazságszolgáltatás hatékonyságához is. A folyamatos képzések és a tudományos alapú gyakorlatok alkalmazása nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a gyermekekkel kapcsolatos kihallgatások etikusak, hatékonyak és megbízhatóak legyenek.

Felhasznált irodalom

- BAUGERUD, Gunn Astrid et al. (2023): Evaluating Child Interviews Conducted by Child Protective Services Workers and Police Investigators. *The British Journal of Social Work*, 53(13), bcac245. Online: <http://dx.doi.org/10.1093/bjsw/bcac245>
- BENIA, Luis Roberto et al. (2015): The NICHD Investigative Interview Protocol: A Meta-Analytic Review. *Journal of Child Sexual Abuse*, 24(3), 259–279. Online: <https://doi.org/10.1080/10538712.2015.1006749>
- BURROWS, Kimberlee S. – POWELL, Martine (2014): Prosecutors' Recommendations for Improving Child Witness Statements About Sexual Abuse. *Policing and Society*, 24(2), 189–207. Online: <http://dx.doi.org/10.1080/10439463.2013.784305>
- CHEUNG, Monit (2008): Promoting Effective Interviewing of Sexually Abused Children: A Pilot Study. *Research on Social Work Practice*, 18(2), 137–143. Online: <http://dx.doi.org/10.1177/1049731507304359>
- CLEARY, Hayley – WARNER, Todd C. (2016): Police Training in Interviewing and Interrogation Methods: A Comparison of Techniques Used with Adult and Juvenile Suspects. *Law and Human Behavior*, 40(3), 270–284. Online: <https://doi.org/10.1037/lhb0000175>
- ERNBERG, Emelie – MAGNUSSON, Mikaela – LANDSTRÖM, Sara (2018): Court Evaluations of Young Children's Testimony in Child Sexual Abuse Cases. *Legal and Criminological Psychology*, 23(2), 176–191. Online: <https://doi.org/10.1111/lcrp.12124>
- GUDJONSSON, Gisli H. (2003): *The Psychology of Interrogations and Confessions*. Chichester: Wiley. Online: <https://doi.org/10.1002/9780470713297>

- KABAN, Barbara – TOBEY, Ann E. (1999): When Police Question Children: Are Protections Adequate? *Journal of the Center for Children and the Courts*, 1, 151–158.
- KOVÁCS Gyula – LANCSÁR Károly Bence (2017): Felülvizsgált nyomozati kihallgatási protokoll, gyermekkorú sértettek és tanúk kihallgatásához. *Obsitos Detektívek Lapja*, 4(1), 58–86.
- LARSSON, Anneli S. – LAMB, Michael E. (2009): Making the Most of Information-gathering Interviews with Children. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 18(1), 1–16. Online: <http://dx.doi.org/10.1002/icd.573>
- MALÉT-SZABÓ Erika (2014): A gyermekkorúak kihallgatásának és a gyermekmeghallgató szobák használatának pszichológiája. *Kriminológiai Közlemények*, 74, 215–244.
- MALÉT-SZABÓ Erika (2020): Gyermekmeghallgatás a gyakorlatban. In BARABÁS Andrea Tünde (szerk.): *Kriminológia MA*. Budapest: Dialóg Campus, 111–118.
- MALLOY, Lindsay C. – POOLE, D. A. (2002, March): The Use of Time Line Representations in Forensic Interviewing of Children. In WARREN, A. R. – POOLE, D. A. (Chairs): *Forensic Interviews With Young Children: Continuing Challenges and Controversies*. Symposium presented at the meeting of the American Psychology-Law Society, Austin, TX.
- OSBURN, Gavin et al. (2014): The Impact of Question Type and Empathy on Police Interviews with Suspects of Homicide, Filicide and Child Sexual Abuse. *Psychiatry, Psychology and Law*, 21(6), 903–917. Online: <https://doi.org/10.1080/13218719.2014.918078>
- POOLE, Debra Ann (2016): *Interviewing Children. The Science of Conversation in Forensic Contexts*. Washington, DC: American Psychological Association. Online: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/14941-000>
- POWELL, Martine B. (2008): Designing Effective Training Programs for Investigative Interviewers of Children. *Current Issues in Criminal Justice*, 20(2), 189–208. Online: <http://dx.doi.org/10.1080/10345329.2008.12035804>
- REDLICH, Allison D. – QUAS, Jodi A. – GHETTI, Simona (2008): Perceptions of Children During a Police Interrogation: Guilt, Confessions, and Interview Fairness. *Psychology, Crime and Law*, 14(3), 201–223. Online: <http://dx.doi.org/10.1080/10683160701652542>
- SAYWITZ, Karen J. – LYON, Thomas D. – GOODMAN, Gail S. (2018): Interviewing Children. In CONTE, Jon R. – KLIKA, J. Bart (szerk.): *The APSAC Handbook on Child Maltreatment*. 4th ed. London: Sage Publications, 310–329.
- WALKER, Anne G. – KENNISTON, Julie (2013): *Handbook on Questioning Children*. 3rd ed. Washington, DC: American Bar Association Center on Children and the Law.
- WRIGHT, Rebecca – POWELL, Martine B. – RIDGE, Damien (2007): What Criteria Do Police Officers Use to Measure the Success of an Interview with a Child Witness? *Psychology, Crime and Law*, 13(4): 395–404. Online: <http://dx.doi.org/10.1080/10683160601060754>

A rendészeti feladatokkal összefüggő egészségügyi sajátosságok katonai műveletekben

Health Considerations Related to Law Enforcement Duties in Military Operations

SIMON Anikó¹

Bevezetés: Napjainkban a világ nemzetbiztonsági kihívásainak következtében a katonai műveletekben érintett szakterületek előtérbe kerülnek. A magas intenzitású harcérintkezésekkel összefüggő katonai döntéshozatal gyakorlati tapasztalatai folyamán, a rendészeti szakágat érintő speciális helyzetekben találkozhatunk az egészségügyre is kiterjedő közös feladatokkal. A katonai művelettervezésben a hadifoglyokkal történő aktivitás és a feladat szabályozása rendészeti vezetéssel valósul meg a harcparancs rendészeti mellékletének részletei alapján.

Célkitűzések: A tanulmány célja, hogy bemutassa a hadifoglyok ellátásának rendészeti és egészségügyi összefüggéseit, valamint bizonyítsa a szakterületek közötti együttműködés szükségességét a művelettervezés kezdeti fázisától kezdve.

Módszertan: A tanulmány elemzi a hadifogly-ellátás doktrinális és etikai hátterét, valamint a különböző szakterületek, mint a civil-katonai kapcsolatok, jogi, rendészeti vagy egészségügyi együttműködését a katonai műveletek végrehajtása során. A vizsgálat kvalitatív kutatási módszereket alkalmaz, többek között szakirodalmi elemzést, doktrinális források analízisét, valamint nemzeti közti gyakorlatok tapasztalatait dolgozza fel.

Eredmények: A tervezési folyamatok tapasztalatainak elemzésével feltárt információk alapján megállapítható, hogy már a kezdeti tervezési fázisban a kollektív gondolkodás és az ellátási terv közös kidolgozása kell hogy

¹ Doktori hallgató, Magyar Honvédség, Összhaderőnemi Műveleti Parancsnokság Egészségügyi Részleg, Székesfehérvár, e-mail: Aniko.Simon@hm.gov.hu

megvalósuljon. Ennek gyakorlati hiányában az együttműködés nem lehet eredményes. A civil-katonai kapcsolatok szerepe is jelentős hatással van a vizsgált folyamatra. A tanulmány rávilágít, hogy a hadifoglyok ellátása komplex feladat, amely a szakterületek közötti szoros együttműködést igényli. A tervezési folyamatok során kiemelt jelentőségű a kollektív gondolkodás és a közös ellátási terv kidolgozása. Ennek az összehangoltságnak a hiánya azonban a gyakorlatban gyakran előfordul, ami az együttműködés eredményességét veszélyezteti.

Mindegyik szakterület a saját dimenziójára koncentrál, mégis közös a törekvés a katonai művelet végrehajtásának megkönnyítése és a műveleti célok elérése érdekében. Mivel a hadifogoly-ellátás speciális katonai szakismereteket követel meg, így szükségszerűen a hatáskörök és a feladatok delegálására van szükség. Ez a feladatspecifikus képesség bizonyos esetekben a szakágak közötti szakmai kapcsolatot erősíti.

Konklúzió: Napjainkban több fegyveres konfliktus során, mint például az orosz–ukrán vagy az izraeli–iráni háború, kiemelt figyelemben részesül a hadifogoly-ellátás témaköre. Az utóbbi években, nemzetközi környezetben végrehajtott katonai gyakorlatok során releváns tapasztalatokat szerezhettünk a hadifogoly-ellátással összefüggő feladatokkal kapcsolatban, aminek egy következő lépése lehet az ellátásban érintett szakterületek közös gyakorlaton történő feladat-végrehajtása a készségszintű begyakorlás céljából.

Kulcsszavak: hadifogoly, katonai művelet, katonai egészségügyi ellátás, rendészeti speciális helyzet, hadijog

Introduction: Nowadays, during several armed conflicts, such as the Russian–Ukrainian or the Israeli–Iranian war, the issue of prisoner of war (POW) care receives special attention.

In recent years, due to the current national security challenges, various fields involved in military operations have come into to the forefront. Based on lessons learned from the military decision-making process connected to high-intensity warfare, during given scenarios involving Military Police tasks, we have to cope with the induced medical challenges, too. Prisoners of War management and its regulation are conducted with Military Police lead, utilising Operational Order ANNEX PP which elaborates on Military Police tasks and responsibilities.

Objectives: My intention is to depict the special tasks emerging during different steps of the Operational Planning Process, and to prove the absolute necessity of cooperation of involved fields, starting from the first phase of planning.

Methodology: This study analyses the doctrinal and ethical background of Prisoners of War provision, as well as cooperation between various fields, such as civil–military relations, law enforcement and healthcare during the execution of military operations. The inquiry utilizes different qualitative research

methods, like literature analysis, doctrinal sources among other things, and also employs lessons learned from multinational exercises.

Results: Based on the information revealed by analysing the experiences of the planning processes, it can be concluded that collective thinking and joint development of the supply plan must take place already in the initial planning phase. Failing these effective cooperation is not feasible. The importance of Civil–Military Cooperation also has a significant impact on the scrutinised process. The study sheds light on the fact that supplying Prisoners of War is a complex task which requires close cooperation from different fields. During planning processes, a collective approach and developing a coordinated supply plan is paramount. However, in practice, lack of coordination and alignment is a common gap, which can jeopardise the efficiency of cooperation. Although all fields involved are focused mainly on their respective roles, all efforts are directed toward a common goal in order to enable the conduction of military operations and to achieve set objectives. Since Prisoners of War provision demands a wide array of military expertise, delegation of tasks, responsibilities and authority is necessary, eventually necessitating cross-functional cooperation between different fields, hence strengthening the professional linkage between them.

Conclusion: Nowadays, during several armed conflicts, such as the Russian–Ukrainian or the Israeli–Iranian war, the issue of prisoner of war care is given special attention. Recently we have had several opportunities to gain relevant experience regarding tasks related to Prisoners of War provision during exercises conducted in a multinational environment, based on which involved fields can take part in joint training events to practice and drill concerted execution.

Keywords: Prisoners of War, military operation, military medical support, Military Police tasks, laws of armed conflict

Bevezetés

A hazai és nemzetközi katonai műveletek tervezése során a hadifoglyok egészségügyi ellátása különleges és kiemelt felelősséggel járó feladat, amelyet több diszciplína erős kohéziója jellemez. A felelős szakterületek feladatainak különbözőségét a szakmai orientáció okozza. Kihívásait a szemben álló felek társadalmi, vallási és jogi különbözőségei idézik elő, amely tényezők hatással vannak az egészségügyi ellátás folyamatára.

Az ellátás során azon személyeket, akik a harcérintkezés közben harcképtelenné váltak betegség, sérülés vagy más ok miatt, a harmadik genfi egyezmény (1949. augusztus 12.) alapján emberséges bánásmódban és egészségügyi ellátásban kell részesíteni katonai vagy nemzeti státusztól függetlenül (1936. évi XXX. törvény a hadrakelt seregek sebesültjei és betegei helyzetének javításáról). A napjaink globális háborúi során szerzett tapasztalatok alapján a harctéri egészségügyi ellátással kapcsolatos számos új tézis és kérdés kerül felszínre. A nemzeti és nemzetközi szakmacsoportok céltudatosan törekszenek ezen kritikus

helyzetek megoldására, valamint a doktrinális háttér kidolgozására a katonai műveletek etikai támogatásának érdekében.

„[A]z ellenfelek mindegyike a másikat legnagyobbbrészt nem aszerint ítéli meg, hogy szorosan véve milyennek kellene lennie és mit tennie, de ítéletét arra alapítja, hogy ellenfele milyen és mit cselekszik” (CLAUSEWITZ 1917).

A harmadik genfi egyezmény

Megfelelő ellátás

A harmadik genfi egyezmény és kiegészítései határozzák meg a hadrakelt seregek sebesültjei és betegek helyzetének javítását és a hadifoglyokkal való bánásmód szabályait (1936. évi XXX. törvény). A genfi egyezmény és a nemzetközi hadijog szerint a hadifogoly státusz az ellenség által elfogott összes személyt megilleti. Az egyezmények értelmében a hadifoglyoknak minden esetben meg kell kapniuk a megfelelő ellátást, beleértve az ételmezt és az ivóvizet, de ezek mennyisége és minősége függhet az adott helyzettől, például az ellátást biztosító fél erőforrásaitól (Genfi Egyezmény 1949. 26. cikk).

Általában a hadifoglyoknak napi háromszori étkezést szükséges biztosítani, amelynek tápláló és elegendő mennyiségűnek kell lennie ahhoz, hogy fenntartsák az egészségüket (NATO 2015: 4–12). A tapasztalatok alapján azonban a hadifoglyok ételmezése gyakran szűkös, ez előfordulhat különösen intenzív harci tempóval jellemző háborús körülmények között vagy erőforrás-hiányos területeken. Az ivóvíz biztosítása is alapvető követelmény, és ezt folyamatosan elérhetővé kell tenni számukra. Ha a fogva tartó fél nem tartja be ezeket a szabályokat, az súlyos jogsértésnek számít.

Egy tanulmány az aleppói konfliktus vizsgálata alapján megfogalmazta a nemzetközi humanitárius jog betartásának nehézségeit (WIBOWO–AZARIA 2025). Főbb kihívásként értékeli a civil áldozatokat, a jogi felelősségre vonás hiányát, valamint a humanitárius segítség akadályozását. Az elemzés rávilágít, hogy erősebb nemzetközi mechanizmusokra van szükség a jogsértések megelőzése érdekében és a felelősök megbüntetésére. A Nemzetközi Vöröskereszt 2021. évi összefoglaló jelentése az univerzális jurisdikció (olyan jogi elv, amely lehetővé teszi bármely államnak, hogy bíróság elé állítson egyedet súlyos nemzetközi humanitárius jogsértésekért) és a nemzetközi humanitárius jog kapcsolatát emeli ki a háborús bűnök megbüntetésében (ICRC 2021).

Egészségügyi ellátás

A háborús egészségügyi ellátás számos nehézséggel néz szembe, köztük az alapellátás, kiemelten a gyógyszer- és vérellátás hiányával, a katonai támadásokkal szembeni sebezhetőséggel (sok esetben a civil kórházak célponttá válnak), valamint a teljes egészségügyi ellátórendszer menekültáradat okozta terhelésével. Az egészségügyi személyzet gyakran veszélyben dolgozik, miközben a létfontosságú szolgáltatásokat próbálja fenntartani.

A szállítási és kommunikációs infrastruktúrák megsemmisülése megnehezíti a sérültek időben történő ellátását és szállítását. A nemzetközi segélyszervezetek beavatkozása is gyakran nehézségekbe ütközik politikai korlátozások vagy a harcoló felek akadályozása miatt. Egy 2024. évi publikáció részletezi, hogy a háborús egészségügyi ellátás kiemelt kihívásokkal küzd (személyzethiány, infrastruktúra megsemmisülése, gyógyszer- és eszközhiány, tömeges menekültáradat, pszichés terhek), és gondolatokat ébreszt a telemedicina alkalmazásának lehetőségeiről és korlátairól (KUMAR–KAMATH 2024). Ezek a tényezők a hadifogoly-ellátást is befolyásolják a katonai művelet és a hadifoglyok ellátásának területi közelsége miatt.

A hadifogoly-ellátás követelményei között egészségügyi szempontból kiemelkedő az ingyenes ellátás és orvosi kezelés lehetőségének biztosítása. Az egyezmények alapján tilos a hadifoglyok szándékos elhanyagolása vagy megfosztása az alapvető egészségügyi ellátástól, valamint orvosi kísérletek végrehajtása a hadifoglyokon. Bármilyen bánásmód, amely veszélyezteti a foglyok életét vagy egészségét, nem megengedett.

A hadifogoly az egészségügyi dokumentációhoz az azonosítás és kiterjesztés érdekében csak a nevét, születési idejét, rangját és szolgálati beosztási számát köteles megadni. A hadifoglyoknak első egészségügyi ellátásuk előtt egy jelentős ellenőrző és biztonsági folyamaton kell átesniük, de a vonatkozó szabályzók szerint négy órán belül az első orvosi vizsgálatot el kell végezni, kivéve, ha olyan kényszerítő körülmények állnak fenn, amelyek lehetetlenné teszik ezt a rutint (NATO 2019: 2–23). A vizsgálatot az elérhető legképzettebb egészségügyi szak személyzetnek kell elvégeznie. Sok esetben, hadműveletek során ezt az időkaput nehéz betartani, jellemzően működési okok miatt, különösen ha a hadifogoly evakuálásához szükséges szállítási lehetőségek korlátozottak. A tömeges sérültek ellátásakor a triázs elveit követve kell eljárni mind az ellátás, mind az evakuálás szervezésénél, a súlyossági fok és a rendelkezésre álló kapacitások figyelembevételével (NATO 2021).

Sok esetben az elfogás helyén végzik el ezeket az első vizsgálatokat a jelen lévő legmagasabb végzettségű egészségügyi szakemberek bevonásával. A helyszínen megvizsgált személyek esetén ha azonnali ellátás szükséges, a sérülést és a biztosított terápiás kezelés tényét és részleteit dokumentálni kell (Magyar Honvédség HM 38-1 szabályzat 45. §). A képzett egészségügyi szakdolgozók vagy kompetenciaszint alapján kijelölt személyek a későbbi ellátás kapcsán is bevonhatók. Jelenleg hazánkban a katonai egészségügyi és a civil (OMSZ, kórházak) állományon túl a hadifogoly-ellátásban részt vehetnek a Police Medic tanfolyamot végzett rendőrök vagy a Terrorrelhárítási Központ (TEK) által kiképzett taktikai medicina ellátók is.

Ezek a vizsgálatok nem kapcsolódhatnak semmilyen más katonai tevékenységhez, például taktikai kikérdezéshez, és nem késleltethetik a hadifogoly fogvatartási intézménybe szállítását. Az ellátás során az orvosi titoktartás szokásos szabályai és normái érvényesek, az első ellátás jelentős elemei a klinikai dokumentáció és a beleegyezés. A beleegyezést tekinthetik bonyolult „nyugati” etikai elvnek más kulturális és vallási környezetben, illetve gondolnunk kell arra is, hogy a beleegyezés fogalmát nehéz lefordítani, előfordulhat, hogy a hadifogoly nem érti meg egyértelműen. A meglévő betegségek jelentőségével is számolni kell, a környezeti hatások és a kórelőzmény ismeretének hiánya nehezítheti a munkát, így megfontolásokkal kell az ellátás módját kiválasztani bármely krónikus betegség kezelésére.

Az a tény, hogy a hadifogoly lehetséges ellenséges harcos, potenciális veszélyt jelent a kórház biztonságára nézve, amit a körülményekhez képest fel kell mérni, és mérsékelni kell. Az öröket számos forrásból biztosítják, és ők nem egészségügyi szakemberek. Ez számos összetett kérdést és a szakmai köteleességek összeütközését eredményezheti, ahol a beteg őrzése, elkülönítése és esetleges korlátozása ellentétes lehet a gondozás fogalmával. Az örök ellátásának felelőssége a befogó alakulat rendészeti egységére hárul. Minden őrt alaposan tájékoztatni kell a szerepéről, az orvosi titoktartásról, a korlátozó eszközök megfelelő használatáról és az orvosi ellátás akadályoztatásának fogalmáról. A korlátozó eszközök alkalmazása csak abban az esetben lehetséges, ha az egyén fizikai fenyegetést jelent. Ebben az esetben a parancsnok az ellátó intézmény vezető orvosával egyeztetve rendel el a fizikai korlátozás alkalmazását, amelyet a szükséges minimális erővel és a lehető legrövidebb ideig kell alkalmazni (FAGGYAS 2020).

A hadifoglyok kórházból való kibocsátása gyakran jelent nehéz kihívást. A sérülésből való felépülést követően, a kibocsátás előtt további felülvizsgálat következik, ahol bizonyítást nyer funkcionálisan, hogy az egyén képes a rutin elvégzésére a fogva tartó intézmény vagy létesítmény mindennapi életében. Számolni kell azzal a pszichés tényezővel is, hogy az egészségügyi ellátó intézményből a hadifogoly elbocsátása egy speciális harmadik szerepből (mint beteg) valószínűleg egy fogvatartási intézménybe való felvételt eredményez. A helyzet egyértelműsége megkérdőjelezhető, számos olyan terület van, ahol az egészségügyi ellátási protokoll követése etikai és gyakorlati nehézségeket vet fel (Genfi Egyezmény 1949. 13. cikk).

A Cambridge University Press online kiadásában egy tanulmány a Vöröskereszt (ICRC) Nemzetközi Bizottságának a harmadik genfi egyezmény frissített kommentárját mutatja be napjaink háborús kihívásait figyelembe véve (ARMAN et al. 2021). A cikk modernizálja a hadifoglyok védelmének értelmezését, figyelembe véve a kortárs konfliktusokat (nemzetközi és nem állami szereplők, új technológiák), valamint olyan kulcskérdéseket elemez, mint a „hadifogoly” definíciója, jogok és eljárások, új technológiák hatása és mindezek gyakorlati jelentősége. A folyamatos frissítés létfontosságú a nemzetközi humanitárius jog alkalmazásában, segít biztosítani, hogy a hadifoglyok védelme napjaink háborús körülményei között is hatékony maradjon (HILL 2020).

Rendészeti-egészségügyi kohézió

Rendészeti feladatok műveleti környezetben

Rendészeti alapeladatok nemzetközi katonai műveletek során a biztonság stabilizálása, a katonai műveletek támogatásában végrehajtott konvojmozgások támogatása, a hadifogoly-ellátás feladatai, a válságkezelés speciális feladatai, valamint a kollektív védelem és együttműködés biztonsági támogatása. Ezek a feladatok küldetéseket rendelnek hozzá az alárendelt MP-egységekhez.

Vannak egységek, amelyek taktikai tevékenységeket folytatnak a konvojmozgások szabadságának támogatása érdekében, mások a biztonsághoz járulnak hozzá, mint tömeg- és zavargások elleni támogatás, információbiztonság. A NATO biztonsági funkcióit

operatív tempója diktálja, és a megfelelő irányítással koordinálva és konfliktusban kell fejleszteni. A rendészeti feladatok része a fenyegetéértékelés és a rendőri feladatok ellátása is műveleti területen. A hadifoglyok ellátása során szorosan együtt kell működnie a rendészeti és az egészségügyi szakterületnek (FAGGYAS 2020).

Taktikai szinten történő, harctéri egészségügyi ellátás a katonai és rendőri műveletek támogató-kiszolgáló tevékenysége, amelynek feladata az életmentés. Határterületi szakmaként értelmezendő, ahol a műveleti végrehajtás és az akut egészségügyi ellátás szabályainak egyszerre kell érvényesülniük. Mindkét szaktevékenység kiemelt felelősséggel jár, így szigorú jogszabályi meghatározásuk alapvető, kötelező elem. A katonai egészségügyi ellátás, így a harctéri ellátás is hosszú történelmi múltra tekint vissza. A háttérben álló jogszabályi rendszer kialakítására elegendő idő és tapasztalat állt rendelkezésre, hogy a megfelelő szabályozással megteremtse a gyakorlatot támogató felhatalmazást. A rendőri harctéri egészségügyi ellátás – leginkább a globális terrorizmus megjelenésével – a speciális beavatkozó alakulatok hadrendbe állításával hozható összefüggésbe. A rendvédelem harctéri, egészségügyi képességeinek kialakításához a katonai rendszerek szolgáltatják a mintát. A rendészet és az egészségügy szoros együttműködése elengedhetetlen a hadifoglyok ellátásában. Mindkét terület feladatai a hadifoglyok biztonságának, méltóságának és egészségügyi állapotának megőrzésére irányulnak (ÖBERT 2022).

A hadifoglyok ellátásának rendészeti feladatai

- A hadifoglyok őrzése és a szökési kísérletek megelőzése;
- a táborok és egészségügyi létesítmények védelme külső támadások vagy belső zavargások ellen;
- a fegyelmi szabályok betartatása az emberi jogok tiszteletben tartása mellett;
- a hadifoglyokkal való bánásmód betartatása a genfi egyezmények alapján;
- biztosítani, hogy a foglyokat ne érje bántalmazás, kínzás vagy megalázó bánásmód;
- logisztikai támogatás; az egészségügyi eszközök és személyzet biztonságos szállítása;
- az ellátáshoz szükséges infrastruktúra biztosítása;
- együttműködés humanitárius szervezetekkel (például Magyar Vöröskereszt);
- az egészségügyi személyzet tevékenységének támogatása.

A hadifoglyok ellátásának egészségügyi feladatai

Az egészségügyi ellátók munkája során kiemelkedő feladat a kínzásra utaló jelek felismerése és jelentése. A 2022-ben az ENSZ által kiadott „Istanbul Protocol” az ilyen események kivizsgálásához és dokumentálásához fogalmaz meg irányelveket (Istanbul Protocol 2022). A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód áldozatainak orvosi és jogi dokumentációjának nemzetközi szabályait határozza meg.

Alapvetően az egészségügyi ellátás főbb feladatai:

- sérülések kezelése, sürgősségi ellátás, valamint fertőző betegségek megelőzése és kezelése;
- rendszeres orvosi vizsgálatok és szűrések;
- a foglyok számára szükséges gyógyszerek, orvosi eszközök és táplálékkiegészítők biztosítása;
- járványügyi védekezés; a táborokban a higiéniai körülmények folyamatos ellenőrzése;
- ivóvízellátás és tisztálkodási lehetőségek biztosítása;
- pszichés támogatás nyújtása a hadifoglyok lelki egészségének fenntartása érdekében, trauma vagy háborús stressz kezelése;
- a hadifoglyok egészségügyi állapotának folyamatos nyilvántartása, illetve sérülések vagy halálesetek esetén a körülmények részletes dokumentálása.

Az egészségügyi szakterülettel összefonódó rendészeti feladatok

- információcsere; a rendészet és az egészségügy közötti folyamatos kommunikáció biztosítása a foglyok állapotáról, szükségleteiről és biztonságáról;
- az egészségügyi kockázatok időben történő azonosítása és kezelése;
- az egészségügyi létesítmények elhelyezkedésének és biztonságának megtervezése;
- evakuációs vagy sürgősségi eljárások kidolgozása;
- járványok, lázadások vagy egyéb rendkívüli helyzetek közös kezelése;
- a sérültek gyors evakuálása biztonságos helyszínre;
- protokollok kialakítása a foglyokkal való bánásmódra vonatkozóan.

A fogságban lévő ellenséges egészségügyi dolgozók a fogvatartottak ellátására rendelkezésre kell hogy álljanak. A Vöröskereszt és más humanitárius szervezetek hozzáférést kérhetnek a hadifoglyokhoz, hogy ellenőrizzék és biztosítsák az ellátás megfelelőségét.

Az elfogott egészségügyi személyzet és a humanitárius szervezetek integrálását a betegellátás folyamatába a genfi egyezmények (különösen a III. és IV.) világosan szabályozzák, a témakör kulcsfontosságú a nemzetközi humanitárius jog és a gyakorlati hadiorvosi protokollok metszéspontján. Ilyen közös ellátási protokoll például az ICRC „Health in Detention” programja, amely betegtranszportokat és gyógyszerellátást szervez. Hasonló protokoll az elfogott orvosok és külső humanitárius csapatok együttműködése a fogvatartási létesítményekben a járványok kezelése és sebészeti beavatkozások területén. Az elfogott személyzet által gyűjtött egészségügyi adatok anonimizált formában megoszthatók a Vöröskereszt szervezettel, a foglyok családjainak tájékoztatása érdekében (ICRC 2018).

Gyakorlati kihívásként kiemelhető a hadseregek korlátozása a humanitárius szervezetek mozgásában, a kémkedés lehetőségének csökkentése miatt, valamint etikai dilemmaként az elfogott orvosok kettős kötelessége a foglyok egészsége és a fogva tartó erők parancsai között. Lehetőségeként megoldást jelenthet a konfliktus területén kialakított semleges egészségügyi zónák (health sanctuaries), ahol mindkét fél sebesültjeit ellátják (ICRC 2015).

A rendészet és az egészségügy összehangolt munkájának célja, hogy biztosítsa a hadifoglyok biztonságát, emberi méltóságát és egészségi állapotának megőrzését, miközben

megfelel a nemzetközi jogi követelményeknek. Az együttműködés elengedhetetlen ahhoz, hogy a fogva tartás körülményei emberségesek és megfelelőek legyenek.

Katonai, rendészeti műveletek egészségügyi tervezésének kihívásai

A műveletek során egy adott feladat végrehajtását előre megtervezik, aminek egyik legfontosabb célja, hogy a rendelkezésre álló erőforrásokat és eszközöket optimálisan használják fel a kívánt eredmény vagy cél elérésének érdekében.

A tervezés során a tervezőcsoport munkáját a szakterületek képviselői szakmai bedolgozókkal, iránymutatásokkal támogatják. Ha egy művelettervezés során változás lép fel, ami szinte törvényszerű, a szakértők jelenléte szükséges az új helyzet megoldásának hatékonyságnövelésében. A tervezés kihívásai sokrétűek, és szinte mindig jelen vannak a folyamat időbeni lefolyása alatt.

Nemzetközi környezet

A hadifoglyok ellátása és a nemzetközi környezet közötti összefüggések különösen fontos szerepet töltenek be a nemzetközi jogban, illetve a jogi szabályozásban. A hadifoglyokkal való bánásmód közvetlen hatással lehet a katonai konfliktusban részt vevő felek közötti viszonyra, valamint az adott ország nemzetközi megítélésére és diplomáciai kapcsolataira.

A felek gyakran a hadifoglyokkal való bánásmód terén a kölcsönösség elvét képviselik, vagyis úgy bánnak a foglyokkal, ahogy saját fogságba esett katonáik ellátását remélik. Ha egy konfliktus aszimmetrikus, a nem állami szereplők gyakran kevésbé tartják be a nemzetközi normákat, bár a média vagy a nemzetközi szervezetek nyomása elősegítheti a szabályok betartását. A hadifoglyok ellátása tehát nemcsak jogi, hanem politikai és humanitárius kérdés is. A megfelelő bánásmód biztosítása az emberi jogok védelmének egyik alappillére, így közvetlenül befolyásolja egy adott konfliktus nemzetközi megítélését, hosszú távon hatással lehet a békefolyamatokra is (Genfi Egyezmény 1949).

Katonai műveletekben való jártasság

A modern egészségügyi szemléletek és szabályzók, kiemelve a harcszíntéri ellátás területét, nem határozzák meg pontosan a rendvédelmi feladatokkal kapcsolatos iránymutatásokat (FAGGYAS 2020). A katonai műveletek során kialakuló speciális ellátást igénylő helyzetek és körülmények jelentős elméleti és gyakorlati készségek meglétét feltételezik. Sok esetben egy feladat végrehajtása során nem elég egyetlen szakértő önálló véleménye (a NATO megfelelő kifejezése: Subject Matter Expert – SME). Mivel a hadviselés és a katonai műveletek elég összetettek, gyors döntéshozatalt és precíz végrehajtást követelnek.

Egy katonai vezető vagy SME jártassága közvetlen hatással van az egység hatékonyságára, a küldetés sikerére és a túlélési esélyekre, mind taktikai, műveleti, mind stratégiai szinten.

A katonai döntéshozatal folyamatában a megfelelő cselekvési terv kiválasztásának elősegítésére a különböző szakterületek képviselőinek javaslata alapján különböző cselekvési

vázlatokat és azok támogatását biztosító terveket dolgoznak ki. Gyorsan és hatékonyan kell a döntéseket meghozni, mert a katonai művelet és a környezet is dinamikusan változik. Az időzítés és a megfelelő taktikai lépések kulcsfontosságúak, és a feladat sikeressége a jól összehangolt csapatmunkán múlik, amihez elengedhetetlen a szakterületek szoros kommunikációja.

Egészségügyi logisztikai kérdések

A katonai műveletek támogatása során kiemelkedő tevékenység a logisztikai háttér biztosítása. Ez sok szakterületet érintő közös feladat, ami ebben a nexusban az egészségügyi tervezés alábbi, főbb kérdéseire tér ki.

Véradás

A hadifoglyok általában nem kényszeríthetők véradásra, mivel a genfi egyezmények biztosítják a személyi épségüket és az önrendelkezési jogaikat. Véradásra csak önkéntes alapon kerülhet sor, mivel az emberek közötti szolidaritásra épül, így a fogva tartónak tiszteletben kell tartania a hadifoglyok döntését.

Ha egy hadifogly önként szeretne vért adni, például sérült társainak vagy mások megsegítésére, akkor ez elvileg lehetséges, de az orvosi és etikai szempontokat szigorúan figyelembe kell venni. A fogva tartónak biztosítania kell, hogy a véradás valóban önkéntes legyen, nyomásgyakorlás nélküli. Szem előtt kell tartani minden esetben, hogy a véradás ne veszélyeztesse a hadifogly egészségét, és a végrehajtás során megfelelő orvosi felügyelet biztosított legyen a véradó számára. Kényszerített véradás vagy bármilyen más orvosi beavatkozás azonban háborús bűncselekménynek minősül, és sérti a nemzetközi humanitárius jogot.

Gyógyszeres kezelés

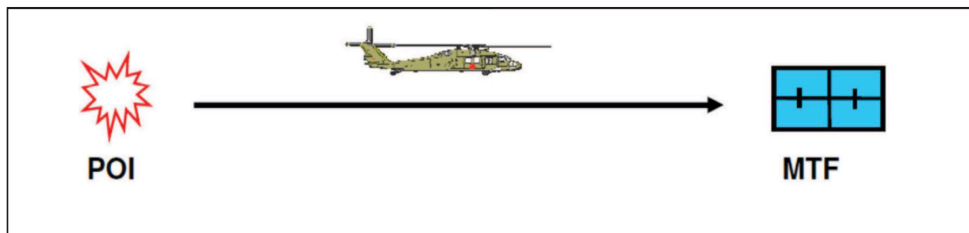
A hadifoglyok gyógyszeres kezelése nemcsak jogi kötelesség, hanem az emberi méltóság tiszteletben tartásának része. Az életmentő és szükséges gyógyszereket biztosítani kell számukra, az ilyen gyógyszerek közé soroljuk az antibiotikumokat, fájdalomcsillapítókat és krónikus betegségek gyógyszereit (például az inzulint).

Mentális egészségügyi ellátásra is jogosultak, ideértve a pszichológiai támogatást és a pszichiátriai gyógyszeres kezelést is. Súlyos egészségügyi állapot esetén a hadifoglyok repatriálása is lehetséges megoldás lehet.

Tiltott és etikátlan a kényszerkezelés és a gyógyszerkísérletek, a hadifoglyoknak nem adható olyan gyógyszer, amely befolyásolja az elmeállapotukat, vagy vallomásra kényszeríti őket. A gyógyszerek szándékos megtagadása vagy nem megfelelő adagolása háborús bűncselekménynek minősülhet.

Szállítás

A hadifoglyok biztonságos táborokba történő szállítása szigorúan szabályozott folyamat, amely során figyelembe kell venni a méltóságot és az emberi jogokat. A végrehajtás során kerülni kell azokat a területeket, ahol harci cselekmények folynak. A szállítás többféle módon történhet, a helyzet, a távolság és a technikai kapacitás függvényében (1. ábra).

1. ábra: Sérültek légi kiürítése

Megjegyzés: POI – Point of Injury (a sérülés helyszíne), MTF – Medical Treatment Facility (Egészségügyi Ellátó Intézmény)

Forrás: NATO 2019

Ha sérültek vannak, egészségügyi személyzet jelenléte szükséges a szállítás végrehajtásához. A foglyok azonosítását és nyilvántartását a szállítás előtt el kell végezni.

Hadifoglytáborok / járványügy-prevenció

A hadifoglytáborok járványügyi kockázata igen magas, mivel a foglyok zsúfolt környezetben, gyakran korlátozott egészségügyi és higiéniai feltételek között élnek. A legyengült immunrendszer és a háborús körülmények, valamint a megfelelő járványügyi intézkedések hiánya légúti fertőzéseket, parazitás betegségeket, emésztőrendszeri és bőrfertőzéseket, tehát megbetegedéseket és haláleseteket okozhat.

A fertőtlenítés és a higiénia szabályainak betartása alapvető a fertőző betegségek terjedésének megakadályozásában. Kulcsfontosságú a kialakult járványhelyzet esetén a fertőzött hadifoglyok elkülönítése és a lehető legkorábbi orvosi ellátásuk. A járvány megelőzésében az egészségügyi szakállomány mellett a rendészeti feladatokat ellátó személyeknek is felelősségük van. Így a feladatra történő felkészülés során fontos a preventív ismeretek elsajátítása a hadifoglyokkal érintkező szakemberek számára. A járvány egészségügyi jelentése kötelező a területileg illetékes vezető katoniorvos (Area of Operation Medical Advisor – AOO MEDAD) felé. A járványügyi intézkedések elrendeléséig a legmagasabb képzettséggel rendelkező preventív szaktisztnek az iránymutatásait kell figyelembe venni.

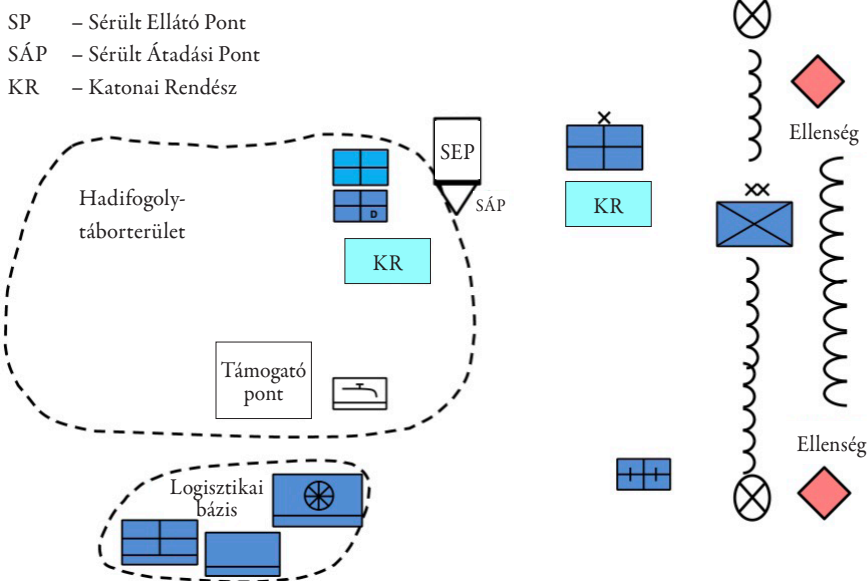
Harcparanccsal összefüggő egészségügyi tervezői feladatok

A művelettervezés egyik kezdő lépéseként elvégzett egészségügyi felderítő jelentés elemzésével a szaktisztek kockázatértékelést hajtanak végre. Ez jelentős járványügyi és egészségügyi összképet ad a tervezett műveleti területről, ezáltal meghatározza a tervezés preventív irányát.

A tervezési fázisokban a harcparancs kidolgozásakor jelentős együttműködés szükséges a szakágak között. Az egészségügyi QQ mellékleteknek összefüggő viszonyban kell lennie más mellékletekkel, nemcsak a közös célkitűzések elérésének okán, hanem a szakmák közös részfeladatainak eredményessége miatt.

Például a betegszállítás a logisztikai tervekkel, a halottellátás a személyügyi releváns feladatokkal, valamint a hadifogoly-ellátás a rendészeti feladatvégrehajtással kell hogy tökéletesen kapcsolódjon. A harcparancs kidolgozásának alapja az alakulat/egység saját kidolgozott működési eljárása (Standard Operating Procedure – SOP), valamint a magasabb szintű előjáró felől érkező eljárásrendek és szabályzók.

A hadifogoly-ellátással kapcsolatos mozgási tervek kidolgozása az egészségügyet is érintő rendészeti feladat, amelyet együttes elgondolással kell kidolgozni az eredményes végrehajtás érdekében. A hadifoglyokkal kapcsolatos tervek esetén hasznos lépés lehet a logisztikai szakág mellett a humanitárius szervezetek képviselőit is szükséges mértékig bevonni a tervezésbe (2. ábra).

2. ábra: Hadifogolytáborterkép-minta

Forrás: a szerző szerkesztése

A szakági képviselők és a tervezőcsoport közötti kapcsolattartás kulcsfontosságú a műveleti terv teljes megértéséhez. Ezek a feladatok hadműveleti készséget feltételeznek, így

a folyamatos tapasztalatátadás és a csapatmunka elengedhetetlen tényező a művelettervezés folyamataiban.

A hadifoglyok ellátásának minősége már túlmutat azon, hogy elégtelensége esetén növelheti az ellenség harci kedvét és a megszállt területeken élő civil lakosság ellenállását. A modern hadviseléshez kapcsolódó információs műveletek és tervezés egyik kiemelt kihívása lett a hadifoglyokkal való bánásmód és annak megjelenése a médiában (PATTON 2009).

Összegzés

A katonai művelettervezésben a műveleti tempó hatására az egészségügyi rendszerek és kapacitások leterheltsége jellemző, amelyek befolyással lehetnek a műveleti képességre. A hadifogoly-ellátás egy magas intenzitású fázisban kihívások elé állítja az egészségügyi és a rendészeti terület szakembereit egyaránt.

A honi és nemzetközi tapasztalataink alapján megállapítható, hogy a kohézió elkerülhetetlen, és közös szabályzók, irányelvek kidolgozása vált szükségessé. Az elmúlt évek tapasztalatai alapján a szakterületek integrált együttműködését elősegítő közös protokollok kidolgozása és a meglévő szabályzók aktualizálása elkezdődött. Erre példa az őszi megjelenésre tervezett katonai Nemzeti Fogvatartási Doktrína, amely a nemzetközi rendészeti szabályzókkal releváns. A Nemzeti Fogvatartási Doktrína kidolgozása rendészeti és egészségügyi szempontból nagy lépés a katonai szakterületek integrált együttműködésének tekintetében.

Napjaink tudományterületei összemosódnak, ami korunk katonai művelettervezésének sajátossága. Bár polihisztorok képzése nem tartozik a jelenkori oktatási jellemzőink közé, mégis a természet- és társadalomtudományok egymásba fonódása eredményezheti a további közös fejlődést. Így ez a fejlődés biztosít egy globális látóteret, a múlt egyetemes tapasztalataira épülve, a jövő katonai döntéshozatalainak javára.

Felhasznált irodalom

- ARMAN, Jemma et al. (2021): The Updated ICRC Commentary on the Third Geneva Convention: A New Tool to Protect Prisoners of War in the Twenty-first Century. *International Review of the Red Cross*, 102(913), 389–416. Online: <https://doi.org/10.1017/s1816383121000035>
- CLAUSEWITZ, CARL VON (1917): *A háborúról*. Budapest: Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Online: https://mek.oszk.hu/13200/13240/pdf/13240_1.pdf
- FAGGYAS Attila (2020): A katonai és rendvédelmi harctéri egészségügyi ellátás jogszabályi hátterének dilemmái Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 68(3), 19–55. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.3.2>
- HILL, Steven (2020): Geneva Convention III Commentary: Implementing POW Convention in Multinational Operations. *Just Security*, 2020. október 28. Online: <https://www.justsecurity.org/73074/geneva-convention-iii-commentary-implementing-pow-convention-in-multinational-operations/>
- ICRC (2015): *Health Care in Danger: The Legal Framework*. Online: <https://www.icrc.org/en/document/health-care-danger-legal-framework>

- ICRC (2018): *Professional Standards for Protection Work*. Online: <https://www.icrc.org/en/publication/0999-professional-standards-protection-work-carried-out-humanitarian-and-human-rights>
- ICRC (2021): *Universal Jurisdiction Over War Crimes*. Online: https://www.icrc.org/sites/default/files/document/file_list/universal-jurisdiction-icrc-eng.pdf
- Istanbul Protocol (2022): *Universal Jurisdiction Over War Crimes*. Online: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11256225/>
- KUMAR, Yash Sailesh – KAMATH, Jasmine Shanthi (2024): Healthcare Workers on the Frontlines of War: Essential Roles and Responsibilities. *American Journal of Medicine Open*, 11, 100064. Online: <https://doi.org/10.1016/j.ajmo.2024.100064>
- NATO (2015): *NATO JDP 1-10. Concept and Doctrine Centre* (2015). 4-12. Classified/ Limited Distribution. Online: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5f71e2c9e90e0747bfbf9c3a/doctrine_uk_captured_persons_jdp_1_10.pdf
- NATO (2019): *NATO AJP-4.10. Allied Joint Doctrine for Medical Support*. Online: https://www.coemed.org/files/stanags/01_AJP/AJP-4.10_EDC_V1_E_2228.pdf
- NATO (2021): *NATO Standard AMedP-1.10. Medical Aspects in the Management of a Major Incident/ Mass Casualty Situation*. Online: https://www.coemed.org/files/stanags/03_AMEDP/AMedP-1.10_EDB_V1_E_2879.pdf
- ÓBERT Marianna (2020): A hadijog és a hadifogság története az egészségügyi szemszögéből. *Hadtudomány*, 32(2), 152–158. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2022.32.2.147>
- PATTON, Beverly D. (2009): Detainee Healthcare: As Part of Information Operations. *Military Review*, 89(4), 52. Online: https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MilitaryReview_20090831_art010.pdf
- WIBOWO, Rayhan Zaki – AZARIA, Davilla Prawidya (2025): Analysis of Challenges of Enforcing International Humanitarian Law in the Asymmetric War in Aleppo. *Law Development Journal*, 7(2), 172. Online: <http://dx.doi.org/10.30659/ldj.7.2.172-181>

Jogi források

1936. évi XXX. törvény a hadrakelt seregek sebesültjei és betegei helyzetének javításáról
- Genfi Egyezmény 1948. 26. cikk. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98900020.tvr#>
- Magyar Honvédség HM 38-1 szabályzat (2022). A szabályzat nem nyilvános, az NKE jogi tanszéken megtekinthető.

A gyermekpornográfia felderítésének nehézségei

The Challenges of Detecting Child Pornography

SOMOGYI Csilla¹

Bevezetés: A gyermekpornográfia az internet elterjedésével egyre súlyosabb bűncselekménnyé vált, amely komoly kihívás elé állítja a bűnüldöző hatóságokat. Noha számos nemzetközi egyezmény és nemzeti jogszabály biztosítja a gyermekek védelmét mind a fizikai, mind a digitális térben, a gyermekpornográfia felderítése és üldözése továbbra is nehézségekbe ütközik. Különösen kevés kutatás foglalkozik a tartalomszolgáltatók szerepével és kötelezettségeivel ezen bűncselekmények felderítésében.

Célkitűzések: A tanulmány célja az internetszolgáltatók gyermekpornográfiával kapcsolatos bejelentési kötelezettségeinek vizsgálata, valamint az erre vonatkozó nemzetközi, uniós és hazai jogszabályok elemzése. A kutatás továbbá értékeli a tartalomszűrő mechanizmusok és mesterségesintelligencia-alapú megoldások hatékonyságát.

Módszertan: A vizsgálat során jogszabáylelemzést és jog-összehasonlító módszert alkalmaztam, amely lehetővé tette a tartalomszolgáltatókra vonatkozó kötelezettségek és jogi környezetük átfogó értékelését. Emellett a gyermekpornográfia felderítésében alkalmazott technológiai eszközök és nemzetközi együttműködési modellek vizsgálata is a kutatás részét képezte.

Eredmények: A kutatás rávilágít arra, hogy a nemzetközi jogi szabályozás továbbra is fragmentált, és az államok eltérő mértékben alkalmazzák a gyermekvédelmi előírásokat. A tartalomszolgáltatók bejelentési kötelezettségei országonként változnak, ami akadályozza a hatékony fellépést. A mesterséges intelligencia és az automatizált tartalomszűrő rendszerek bár növelhetik a hatóságok eredményességét, számos etikai és jogi kérdést is felvetnek, például a téves észlelések problémáját.

¹ Doktori hallgató, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola; ügyészégi fogalmazó, Soproni Járási Ügyészség, e-mail: somogyi.csilla@ga.sze.hu

Konklúzió: A gyermekpornográfia elleni küzdelem hatékonyságának növelése érdekében elengedhetetlen a jogharmonizáció, a tartalomszolgáltatók szigorúbb bejelentési kötelezettsége, valamint a mesterséges intelligencia és más technológiai eszközök felelős alkalmazása. A nemzetközi együttműködés és a bűnüldöző szervek informatikai képzése kulcsfontosságú a bűncselekmények hatékonyabb felderítéséhez és megelőzéséhez.

Kulcsszavak: gyermekpornográfia, digitális szolgáltatók, mesterséges intelligencia, dark web

Introduction: With the spread of the internet, child pornography has become an increasingly serious crime, posing significant challenges for law enforcement agencies. Although numerous international conventions and national laws ensure the protection of children in both physical and digital spaces, the detection and prosecution of child pornography continue to face difficulties. In particular, there is limited research on the role and obligations of content providers in the detection of these crimes.

Objectives: The aim of this study is to examine the reporting obligations of internet service providers concerning child pornography and to analyse the relevant international, EU, and national regulations. Additionally, the research evaluates the effectiveness of content filtering mechanisms and artificial intelligence-based solutions.

The study employs legal analysis and comparative law methods, allowing for a comprehensive assessment of the obligations imposed on content providers and their legal environment. Furthermore, it examines the technological tools used in detecting child pornography and the international cooperation models in this field.

Results: The research highlights that international legal regulations remain fragmented, with states applying child protection measures to varying degrees. The reporting obligations of content providers differ from country to country, hindering effective action. While artificial intelligence and automated content filtering systems can enhance law enforcement efficiency, they also raise several ethical and legal concerns, such as the issue of false positives and misidentifications.

Conclusions: To improve the effectiveness of the fight against child pornography, legal harmonisation, stricter reporting obligations for content providers, and the responsible use of artificial intelligence and other technological tools are essential. International cooperation and the technological training of law enforcement agencies are crucial for more effective detection and prevention of these crimes.

Keywords: child pornography, digital service providers, artificial intelligence, Dark Web

Bevezetés

A tanulmány egy olyan bűncselekménnyel és annak nyomozásával foglalkozik, amely az internet térhódításával egyre elterjedtebb, nyomozása pedig folyamatos nehézségekbe ütközik, ez a gyermekpornográfia. Ezen tényállás súlyosan sérti a gyermekek jogait, amelyekkel több nemzetközi egyezmény és hazai törvény is kiemelten foglalkozik.

Számos nemzetközi egyezmény és tudományos cikk is figyelmet fordít a gyermekek védelmére nemcsak a fizikai térben, hanem az online térben is. Ennek az oka pedig nagyon egyszerű: a gyermekek vannak a leginkább kitéve az online térben elkövetett jogellenes cselekményeknek, akár zaklatásról (cyberbullying), akár szexuális csábításról (grooming) legyen szó. Emiatt a jogalkotók feladata, hogy a gyermekek jogait minél jobban körbebarátyazzák, minél hatékonyabban segítsék és biztosítsák az őket érintő online térben elkövetett bűncselekmények felderítését.

A gyermekpornográfia elkövetése kétféleképpen tud ismertté válni a hatóságok előtt, vagy magánszemélyek feljelentése alapján, vagy az internetes szolgáltatók bejelentései alapján. Jelen dolgozatban ez utóbbi esetkörrel foglalkozom. Ehhez először röviden bemutatom a gyermekek online térben való védelme érdekében született különböző nemzetközi, uniós és hazai rendelkezéseket. A konkrét rendelkezések vizsgálata előtt azonban elengedhetetlennek tartom a fogalomhasználat tisztázását, vagyis a kiskorú és a gyermek megkülönböztetését. Ezt követően foglalkozom a gyermekpornográfia tényállásával mind a nemzetközi, mind a magyar szabályozás szintjén. Majd a nyomozás elősegítése, az ügyek felderítésének segítése érdekében megalkotott, internetes szolgáltatókra vonatkozó kötelezettséget és az ehhez szükséges tartalomszűrő mechanizmusokat mutatom be. Végül a jövőbeli kilátásokat is megvizsgálom, kitérve a nemzetközi együttműködés fontosságára. A dolgozat során a *gyermek* és a *kiskorú* kifejezéseket a félreértések elkerülése érdekében szinonimaként használom.

Gyermekek védelme az online térben

Ebben a fejezetben általánosságban foglalkozom a gyermekek védelmével, amelyhez először elengedhetetlennek tartom meghatározni a tanulmány témája szempontjából legfontosabb fogalmat (gyermek – kiskorú). Ezt követően bemutatom az uniós és hazai szabályokat a gyermekek online térben való védelmével kapcsolatosan, kiemelve a gyermekpornográfia tényállásának szabályait, megalapozva ezzel a következő fejezetek témáját.

Fogalommeghatározás – gyermek vs. kiskorú

Az alábbiakban bemutatott jogszabályok nem használnak egységes elnevezést, amikor a gyermekek védelméről rendelkeznek. Ebben a részben ezeket a fogalmakat, azok különbségeit mutatom be.

Az Európa Tanács keretein belül 2007. október 25-én fogadták el Lanzarote-ban a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló

egyezményt (továbbiakban: Lanzarote Egyezmény), amely szerint gyermeknek kell tekinteni a 18 éven aluli személyeket [Lanzarote Egyezmény 3. cikk b) pont]. Az Európa Tanács Budapesten, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezménye (a továbbiakban: Budapesti Egyezmény) nem határoz meg fogalmat, viszont ugyanúgy, mint a Lanzarote Egyezmény, a „gyermek” kifejezést használja. Hivatkozik a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezményre (a továbbiakban: Gyermekek jogairól szóló egyezmény), amely azért vehet fel problémákat, mert eszerint amennyiben a gyermek a rá alkalmazandó jogszabályok szerint nagykorúságát korábban eléri, már nem minősül gyermeknek (Gyermekek jogairól szóló egyezmény 1. cikk).

Mind az Európai Parlament és a Tanács (EU) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 2010/13/EU irányelvnek (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv) a változó piaci körülményekre tekintettel való módosításáról szóló 2018/1808 irányelve (2018. november 14.) (a továbbiakban: AVMS-irányelv), mind pedig az Európai Parlament és a Tanács (EU) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról szóló 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) (a továbbiakban: DSA-rendelet) használja a „kiskorú” és a „gyermek” kifejezést is, azonban azt nem definiálja, mi a különbség a két fogalom között, vagy esetleg szinonimának tekinti-e őket. Az Európai Parlament és a Tanács a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló 2011/93/EU irányelve (2011. december 13.) (a továbbiakban: gyermekek szexuális bántalmazásáról szóló irányelv) meghatározza, hogy gyermeknek kell tekinteni „bármely 18 évesnél fiatalabb személyt” [gyermekek szexuális bántalmazásáról szóló irányelv 2. cikk a) pont].

A magyar törvényeket vizsgálva azok egyike sem tartalmaz fogalom meghatározást a gyermekekre, kiskorúakra nézve. A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (a továbbiakban: Mtv.) felváltva használja a két kifejezést, a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (a továbbiakban: Smtv.) a „kiskorú” kifejezést használja.

Nézzük, mit is jelentenek ezek a kifejezések a magyar jogszabályi környezetben. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) szerint kiskorúnak kell tekinteni a 18 éven aluli személyeket, de házasságkötéssel nagykorúvá válhatnak [Ptk. 2:10. § (1) bekezdés]. A Ptk. használja a gyermek kifejezést, de nem határozza azt meg, azonban a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) szerint gyermeknek kell tekinteni a Ptk. szerinti kiskorút [Gyvt. 5. § a) pont]. Eszerint a „gyermek” és a „kiskorú” szinonimának tekintendők, azonban ez a gyermekpornográfia tényállása tekintetében komoly aggályokat is felvet, hiszen így a 16. életévét betöltött, házasságot kötött személyre nem terjedne ki a büntetőjogi védelem. A Btk. annak érdekében, hogy ezeket az ellentmondásokat kiküszöbölje, a gyermekpornográfia passzív alanyaként a „tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt” határozza meg (Btk. 204. §).

A fogalom meghatározásokat áttekintve látható, hogy nem egységes a gyakorlat a „kiskorú” és a „gyermek” kifejezés használatában, hol külön fogalomként, hol pedig szinonimaként használják. A büntetőjogi védelem szempontjából releváns személyi kör pontosítása érdekében az ilyen tárgyú jogszabályok egyértelműen meghatározzák, hogy kit kell gyermeknek tekinteni, vagy úgy, mint a magyar Btk., a „18 év alatti” kifejezést használják.

Gyermekek védelme az online térben

A Lanzarote Egyezmény kiemelten kezeli nemcsak a szexuális bűncselekmények kiskorú áldozatait, hanem a gyermekpornográfiával érintettek jogait is, kimondva, hogy ezen tartalmak ugyanúgy „ártalmasak a gyermekek egészségére és pszicho-szociális fejlődésére” (Lanzarote Egyezmény Preambulum). Az Európa Unió rendeletekkel és irányelvek segítségével igyekszik szabályozni az online térben zajló eseményeket, kiemelt figyelmet fordít a kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődésére [AVMS-irányelv 28b. cikk a) pont]. Ennek érdekében az AVMS-irányelv Preambuluma alapján különös figyelmet kell fordítani a gyermekek adatainak kezelésére, valamint az őket érintő audiovizuális közlemények tartalmára [AVMS-irányelv Preambulum (21) és (28) bekezdés, 28b. cikk].

A DSA-rendelet szerint a digitális szolgáltatóknak célzott intézkedéseket kell meghozniuk a gyermekek jogainak védelme érdekében [DSA-rendelet 35. cikk j) pont]. Fokozottan figyelemmel kell lenniük az olyan tartalmakra, amelyek gyermekek szexuális bántalmazását ábrázolják, az azokat feltöltő felhasználókkal szemben szankciókat kell alkalmazniuk [DSA-rendelet Preambulum (61) és (64) bekezdés]. Továbbá a tagállamoknak olyan rendelkezéseket kell hozniuk, amelyekkel garantálják, hogy ezeket a tartalmakat eltávolítják, azok a nyilvánosság számára hozzáférhetetlenné válnak [DSA-rendelet Preambulum (119) bekezdés].

A hazai jogszabályok átültetve az uniós irányelveket szintén kiemelt figyelmet fordítanak a digitális környezetben is a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi és fizikai fejlődésére. Ennek érdekében az őket negatívan befolyásoló tartalmakat különös odafigyeléssel kell közzétenni, amennyiben lehetséges, meg kell akadályozni, hogy azokhoz hozzáférjenek [Smtv. 19. § (2) bekezdés].

A gyermekek védelme érdekében alkalmazandó szabályokat az Mttv. tartalmazza. Az Mttv. rögzíti, hogy a kiskorúak védelme érdekében milyen kategóriákba kell az egyes műsorokat a tartalmuk szerint besorolni [Mttv. 9. § (2)–(7) bekezdés]. A közszolgálati médiaszolgáltatás céljának kell tekinteni „a kiskorúak testi, lelki és erkölcsi fejlődését, érdeklődését szolgáló, ismereteit gazdagító műsorszámok, valamint a gyermekvédelem céljait szolgáló ismeretterjesztő, felvilágosító műsorszámok közzétételét” [Mttv. 83. § (1) bekezdés h) pont].

A gyermekpornográfia tényállása

Az ENSZ Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött, a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló Fakultatív Jegyzőkönyv preambulumban felszólítja az államokat, hogy világszerte bűncselekménnyé kell minősíteni a gyermekpornográfia:

- előállítását,
- terjesztését,
- exportálását,
- továbbítását,
- importálását, valamint
- szándékos birtoklását (2009. évi CLXI. törvény Preambulum).

Gyermekpornográfiként definiálja a gyermek kifejezett szexuális cselekményben való részvételének vagy a gyermek nemi szerveinek szexuális célú bármilyen módon történő bemutatását [2009. évi CLXI. törvény 2. cikk (c) pont]. A jegyzőkönyv nem tesz említést a számítógép által generált, valamint nem létező személyek valóságghű ábrázolásáról sem.

Az Amerikai Egyesült Államokban szövetségi szinten és az államok mindegyikében büntetni rendelik a gyermekpornográfiát, azonban egyes államokban más elnevezéssel (gyermek szexuális kizsákmányolása). A szövetségi törvény értelmében büntetendő a gyermekpornográf anyag:

- előállítása,
- terjesztése,
- fogadása, valamint
- birtoklása (Citizen's Guide To U.S. Federal Law on Child Pornography 2023).

Gyermekpornográf anyagnak minősül a törvény értelmében kiskorú részvételével zajló szexuális magatartás bármilyen vizuális ábrázolása, akár számítógép által generált tartalom is. Elegendőnek tekinti, hogy az anyagon szereplő személy kiskorúnak tűnjön (Citizen's Guide To U.S. Federal Law on Child Pornography 2023).

A Budapesti Egyezmény számítástechnikai adat tartalmával kapcsolatos bűncselekményként szabályozza a gyermekpornográfiát meghatározva annak elkövetési magatartásait, amelyek számítástechnikai eszközökhöz, rendszerekhez kapcsolódhatnak:

- készítés,
- felajánlás, hozzáférhetővé tétel,
- továbbítás, forgalomba hozatal,
- megszerzés,
- birtoklás (Budapesti Egyezmény Második rész I. fejezet III. cím 9. cikk).

A Budapesti Egyezmény gyermekpornográfiának tekinti „a vizuális úton ábrázolt kifejezetten szexuális magatartást tanúsító kiskorú személyt, kifejezetten szexuális magatartást tanúsító kiskorúnak tűnő személyt, kifejezetten szexuális magatartást tanúsító kiskorú személyt megjelenítő valóságghű képet” (Budapesti Egyezmény Második rész I. fejezet III. cím 9. cikk 2. pont).

A Lanzarote Egyezmény preambuluma rögzíti, hogy a gyermekek szexuális kizsákmányolásának egyik formája a gyermekpornográfia, amely rombolja a gyermek egészségét és pszichoszociális fejlődését. Az infokommunikációs technológiák nagy fokú fejlődése miatt nemzetközi együttműködés szükséges a hatékony fellépés érdekében (Lanzarote Egyezmény Preambulum). A Lanzarote Egyezmény büntetni rendeli a gyermekpornográf anyag

- készítését,
- kínálását,
- hozzáférhetővé tételét,
- terjesztését,
- továbbítását,
- beszerzését,
- birtoklását, valamint
- tudatos megtekintését/használatát [Lanzarote Egyezmény 20. cikk (1) bekezdés].

Gyermekpornográf anyagként definiálja azokat a vizuális anyagokat, amelyek szexuális célt szolgálnak, és kiskorúak szexuális magatartását vagy nemi szervét ábrázolják [Lanzarote Egyezmény 20. cikk (2) bekezdés]. A Lanzarote Egyezmény az államok döntésére bizza, hogy a kitalált kiskorú személyek szimulált megjelenítését, valamint a meghatározott kor felett, beleegyezéssel készült gyermekpornográf anyagok tekintetében elkövetett cselekményeket büntetni rendeli-e [Lanzarote Egyezmény 20. cikk (3) bekezdés].

A gyermekek szexuális bántalmazásáról szóló irányelv szerint büntetendő:

- megszerzés, birtoklás,
- informatikai és kommunikációs technológia útján történő tudatos hozzáférés,
- megosztás, terjesztés vagy továbbítás,
- felajánlás, nyújtás vagy hozzáférhetővé tétel,
- készítés [Gyermekek szexuális bántalmazásáról szóló irányelv 5. cikk (2)–(6) bekezdés].

A gyermekek szexuális bántalmazásáról szóló irányelv szerint gyermekpornográf anyag „minden olyan anyag, amely vizuálisan ábrázolja a kifejezetten szexuális magatartást tanúsító vagy ilyen magatartást színlelő gyermeket; vagy gyermek nemi szerveit mutatja be, elsődlegesen szexuális céllal; vagy minden olyan anyag, amely vizuálisan ábrázolja a kifejezetten szexuális magatartást tanúsító vagy ilyen magatartást színlelő gyermeknek tűnő személyt, vagy amely gyermeknek tűnő személy nemi szerveit mutatja be, elsődlegesen szexuális céllal; vagy kifejezetten szexuális magatartást tanúsító gyermek valóságghú képei, vagy gyermek nemi szerveinek valóságghú képei, elsődlegesen szexuális céllal” [Gyermekek szexuális bántalmazásáról szóló irányelv 2. cikk c) pont].

Az uniós jog a védelmi szintet magasra emeli, büntetni rendeli a virtuális és a pszudo-gyermekpornográfiát is. Az irányelvi rendelkezések így egységes – magas szintű – szabályozást biztosítanak az Európai Unió tagállamaiban.

A német StGB. eltérően rendeli büntetni a 14 év alattiakat („kinderpornographisch”), valamint a 14–18 év közöttieket („jugendpornographisch”) ábrázoló anyagokat, azonban mindkét esetben büntetendőnek nyilvánítja a valóságghú ábrázolást is (Deutsches StGB 184b. és 184c. §). Az osztrák törvény nem a gyermekpornográfia kifejezést használja, hanem a gyermekek szexuális kizsákmányolását és bántalmazását ábrázoló anyag elnevezést,² ezen törvény szintén büntetni rendeli a valóságghú ábrázolást is (Österreichisches StGB. 207a. §).

A magyar Btk. rendkívül szigorú ezen bűncselekmény tekintetében, az elkövetési magatartások széles körét büntetni rendeli (Btk. 204. § és 204/A. §). A törvény indokolása kiemeli, hogy a jelenlegi tényállás minden eddiginél „differenciáltabb módon és szigorúbban szabályozza a gyermekpornográfia tényállását. Bővíti az elkövetési magatartások körét, megemeli a büntetési tételeket, a tényállást kiegészíti új minősített esetekkel és újra definiálja a pornográf felvétel fogalmát”. Ennek érdekében különös hangsúlyt helyez

² „Bildliches sexualbezogenes Kindesmissbrauchsmaterial und bildliche sexualbezogene Darstellungen minderjähriger Personen.”

az előrehozott védelemre.³ Mindezekkel a törvényhozó meg kívánja erősíteni a nemzetközi szinten is erőteljesen megjelenő gyermekvédelmi célokat.

A magyar jogszabályok alapján gyermekpornográf anyag „a másnak vagy másoknak a nemiséget súlyosan szeméremsertő nyíltsággal, célzatosan a nemi vágy felkeltésére irányuló módon történő ábrázolása, ideértve a nem létező személy vagy személyek valóságghű ábrázolását is” [Btk. 204. § (8) bekezdés].

Egyre több gyermekpornográfiával foglalkozó szakember gondolja úgy, hogy ez a kifejezés nem elég hatásos, nem tükrözi a bűncselekmény súlyosságát, emiatt, ahogy az osztrák StGB.-ben is látható, nemzetközi szinten is elkezdtek a gyermekek szexuális kizsákmányolását ábrázoló anyagként,⁴ valamint gyermekek szexuális bántalmazását ábrázoló anyagként⁵ nevezni, attól függően, mit ábrázol az adott felvétel (GREIJER–DOEK 2016: 39). Ennek bevezetése érdekében 18 szervezet, köztük az Interpol, kidolgozta a Luxemburgi iránymutatásokat, amely alapján a gyermekpornográfiát gyermekek szexuális bántalmazásának kell nevezni. Álláspontjuk szerint azok az anyagok, amelyek gyermekeket ábrázolnak, nem nevezhetők pornográfnek, hanem visszaélésnek, bántalmazásnak tekintendők.⁶

Azzal, hogy a Lanzarote Egyezmény is engedi bizonyos módozatok kriminalizálásának elhagyását, úgy, mint a valóságghű gyermekpornográf anyag tekintetében, a nemzetközi gyakorlat megoszlik, bizonyos cselekmények legalizálódnak, ez pedig a gyermekpornográfia elleni szigorú fellépést megtörheti (GREIJER–DOEK 2016: 42). A Lanzarote Egyezmény a rendelkezéseitől több esetben eltérést enged, ami tovább nehezíti az egységes fellépést. Több ország is élt az eltérés lehetőségével. Oroszország nem rendeli büntetni a gyermekpornográfia elkövetését a valóságghű képekre; Dánia, Németország, Liechtenstein, Svédország és Svájc nem terjeszti ki a büntetőjogi védelmet arra az esetre, amikor a képen szereplő gyermek hozzájárulásával és saját felhasználásra készítene és birtokolnak ilyen jellegű felvételeket. Luxemburg nem kriminalizálja a „gyermekpornográfia tudatos megtekintését vagy használatát informatikai és hírközlési technológiák segítségével” [Lanzarote Egyezmény 20. cikk (1) bekezdés f) pont], Franciaország és Belgium ezen pont kísérletét, valamint a gyermekpornográfia birtoklásának kísérletét nem rendeli büntetni, továbbá Belgium és Andorra az „olyan pornográf szereplések tudatos látogatása, amelyekben gyermekszereplők is vannak” [Lanzarote Egyezmény 21. cikk (1) bekezdés c) pont] elkövetési magatartás kísérletét nem kriminalizálja (Council of Europe [é. n.]).

Véleményem szerint a gyermekpornográfia ellen teljes körű, szigorú fellépés szükséges, tehát mindenfajta gyermekpornográf tartalmú, akár számítógép által generált valóságghű, akár valóságos anyaggal kapcsolatos elkövetési magatartást büntetni kell, még hozzá a lehető legegységesebb formában. Egy új kifejezés bevezetése álláspontom szerint nehézségekbe ütközne, bár a „CSAM” és „CSEM” kifejezések valóban súlyosabb bűncselekmény hatását keltik, azonban mindegyik más-más kört fed le, így az elkülönítés bonyodalmaikat okozna.

³ Például: Btk. 204. § (6) bekezdés: pornográf felvételen való szereplésre felhívás.

⁴ Child sexual exploitation material (CSEM).

⁵ Child sexual abuse material (CSAM).

⁶ Lásd: <https://www.interpol.int/Crimes/Crimes-against-children/Appropriate-terminology>

A gyermekpornográf bűncselekmények elkövetési módjai

Ahhoz, hogy nyomozás indulhasson gyermekpornográfia ügyében, értelemszerűen valahogyan tudomást kell szereznie a hatóságoknak a jogellenes cselekményről. Ezen bűncselekmény esetében a gyakorlatban ez kétféle módon valósul meg, vagy a felvételen szereplő gyermek szülei, a gyámhatóság vagy bármely hozzá kötődő intézmény tesz feljelentést, vagy ami egyre gyakoribb, hogy az internetes szolgáltatók eleget téve bejelentési kötelezettségüknek jelentik az általuk észlelt jogellenes tartalmakat.

Az internet elterjedésével a bűnüldöző hatóságoknak újabb és újabb kihívásokkal kell szembenéznük (SZABÓ–CSAPUCHA 2020: 22). Különösen igaz ez a gyermekeket veszélyeztető bűncselekményekre, a pornográf felvételekhez való hozzáférés egyre gyorsabb és egyszerűbb (CSAPUCHA 2019).

Az online térnek köszönhetően a gyermekpornográfia globálissá vált, egyre nehezebbé válik ezen bűncselekmények felderítése (DORNFELD–MEZEI 2017). Mindezek miatt a nemzetközi szervezetek és a tagállamok is felismerték, hogy erőteljes és szigorú fellépés szükséges ahhoz, hogy meg tudják előzni, fékezni ezen tartalmak terjedését (SZENTKUTI–SZÜTS 2003).

Bejelentési kötelezettség

Az Amerikai Egyesült Államokban működik egy nonprofit szervezet, a National Center for Missing and Exploited Children, amelynek célja felhívni a figyelmet a gyermekek elrablására, illetve szexuális kizsákmányolásukra, továbbá ezen bűncselekmények megelőzésében is segédkezik. Témám szempontjából ez utóbbi tevékenysége releváns, hiszen egy olyan intézményt üzemeltet, a CyberTipline-t, amelynek keretében az internetes szolgáltatóknak be kell jelenteniük az általuk észlelt, a gyermekek szexuális kizsákmányolásával, így a gyermekpornográfiával kapcsolatos tartalmakat. Ezen túlmenően működik egy másik intézmény is, a Take It Down, amely egy olyan ingyenes szolgáltatást nyújt, ahol bárki, ingyenesen, névtelenül bejelentheti az általa észlelt gyermekpornográf tartalmat.⁷

Az Amerikai Egyesült Államokban jogszabály kötelezi az internetes szolgáltatók egy részét arra, hogy jelentést tegyenek az általuk észlelt azon tartalmakról, amelyek a gyermekek szexuális kizsákmányolásával kapcsolatosak [18 U.S. Code § 2258A a) pont]. A szolgáltatóknak a Cyber Tipline-nak kell jelentést tenniük, amelynek tartalmaznia kell a feltöltéstről, felfedezésről szóló előzményeket, a feltöltő személyéről szóló információkat az azonosítása érdekében, földrajzi adatokat, magát a gyermekpornográf felvételt, továbbá az ezzel kapcsolatban folytatott kommunikációt [18 U.S. Code § 2258A b) pont]. Ezeket a jelentéseket automatikusan továbbítani kell a bűnüldöző szerveknek, szükség esetén akár az Amerikai Egyesült Államokon kívüli, nemzetközi bűnüldöző szerveknek [18 U.S. Code § 2258A c) pont].

A Budapesti Egyezmény alapján is megállapítható az internetes szolgáltatók közlési kötelezettsége, amely az előfizetői adatokra, a szolgáltató által birtokolt,

⁷ Lásd: www.missingkids.org

a bűncselekménnyel kapcsolatos minden adatra kiterjed (Budapesti Egyezmény Második rész II. fejezet III. cím 18. cikk 1. bekezdés).

A DSA-rendelet alapján a tárhelyszolgáltatóknak bejelentési kötelezettsége van az általuk észlelt jogellenes tartalmak, így a gyermekpornográf felvételek vonatkozásában is. Ennek érdekében olyan mechanizmusokat kell működtetniük, amelyekkel segítik a magánszemélyek általi bejelentést is, valamint a jogellenes tartalmakat feltöltők felé fel kell függeszteniük szolgáltatásaikat (DSA-rendelet 16. cikk).

Fontos megjegyezni, hogy a szolgáltatók csak abban az esetben felelnek harmadik fél által feltöltött jogellenes tartalomért, amennyiben konkrétan tudtak róla. Ez egy egyértelműen azonosítható információ tényleges felismerését jelenti. Ebben az esetben is mentesülhet a felelősség alól, ha az ilyen jogellenes tartalmakat bizonyos szűrőprogramok alkalmazásával önként keresi (SORBÁN 2023). Ennek a rendelkezésnek a bevezetése azért szükséges, mert alapesetben a szolgáltatóknak nem áll érdekükben szűrni a tartalmakat, így ösztönzési rendszert kell ehhez az Európai Uniónak, illetve a tagállamoknak kiépíteniük (SORBÁN 2019).

Annak érdekében, hogy a szolgáltatók eleget tehessenek az előbbieken bemutatott kötelezettségüknek, tartalomszűrő mechanizmusokat kell bevezetniük, amelyek segítik a pornográf felvételek felderítését. Ez történhet magánszemélyek általi észlelés bejelentése alapján, másrészt automatikus azonosítás által, algoritmusok vagy a mesterséges intelligencia alkalmazásával.

Algoritmusok alkalmazása

A pornográf tartalmak kiszűrésére a leggyakrabban használt módszer az algoritmusok alkalmazása, amelyek többféleképpen tudják azonosítani a gyermekpornográf tartalmakat.

Egyrészt vizsgálják a feltöltött képeket, videókat, és olyan jellemzőket keresnek, amelyek alapján első lépésben az arc, a szem és az orr környékének elemzésével kiszűrik a gyermekeket ábrázoló képeket, illetve a róluk készült videófelveteleket (SAE-BAE et al. 2015: 2). Ezt követően a bőrszín alapján, a szabad bőrfelületek arányainak vizsgálatával észleli a meztelenséget (GANGWAR et al. 2017: 1). Videófelvetelek esetében a meztelenség érzékelése és az arcelemzés mellett az azokon látható személyek viselkedését is elemzik a szoftverek (VITORINO et al. 2018).

Másrészt a tartalomszűrés megvalósulhat hash értékek elemzésével, amikor a szoftverek alkalmazásával történik a gyanús elemek kiszűrése, a tartalomminták azonosítása (LOSHIN 2022). Ezen algoritmusok a képek, videófelveletek tartalmát elemzik, úgy, hogy egy adott fájl sorozattá alakítanak, ez kvázi egy ujjlenyomatot képez az adott felvételtől (REYES 2023). Ahhoz, hogy ez a módszer hatékonyan tudjon működni, szükség van a hash értékek kategorizálására és egy adatbázisban való összesítésére (GUERRA–WESTLAKE 2021). Minden automatikusan működő tartalomszűrő mechanizmus esetén lehetségesek téves észlelések, ezért szükséges kézi ellenőrzés is (GANGWAR et al. 2017: 2). Két nagy platform, a Google és a YouTube is kidolgozott ilyen rendszereket, amelyeket elérhetővé tesznek a többi szolgáltató számára is a jogellenes tartalmak hatékonyabb kiszűrése érdekében.

Az Egyesült Királyság felállította az Internet Watch Foundation nevű jótékonyági szervezetet, amelynek célja az Egyesült Királyság területén tárolt gyermekpornográf tartalmak kiszűrése. Ehhez lehetősége van a magánszemélyeknek bejelentést tenni, amennyiben ilyen tartalmakat észlelnek, továbbá a szervezet ügynökei is folyamatosan vizsgálják a joghatóságuk alá tartozó platformok tartalmait, és szükség esetén intézkednek az eltávolításuk érdekében. A szervezet évről évre egyre több gyermekpornográf tartalmat azonosít, számításaik szerint egy adott weboldalon kétpercenként megjelenik egy ilyen tartalom.⁸

A Facebook „előugró ablakok” segítségével igyekszik küzdeni a gyermekpornográfia ellen. Ez a gyakorlatban úgy néz ki, hogy ha valaki gyermekek szexuális kizsákmányolásával kapcsolatos kifejezésre keres rá, vagy gyermekpornográfiát ábrázoló képet kíván megosztani, akkor ebben az ablakban figyelmezteti, hogy egyrészt ellentétes a Facebook irányelveivel, másrészt milyen jogi következményei vannak az ilyen felvételek birtoklásának, megosztásának (DAVIS 2021).

A YouTube már régóta működtet egy olyan programot, amely segíti a szerzői jogok védelmét. Ez a Content ID, amely bizonyos feltételeknek megfelelő szolgáltatóknak teszi lehetővé, hogy beküldjék szerzői jogi védelem alá eső fénykép- és videófelvételeiket, ezzel segítve az automatikus tartalomazonosítást.⁹

Ezután kifejlesztettek egy külön programot, a YouTube CSAI (Child Sexual Abuse Imagery) Matchet, amelynek célja a gyermekek kizsákmányolásáról szóló videók terjedésének megállítása. Ez egy olyan videóegyezési technológia, amelyben minden feltöltött videó kap egy digitális azonosítót, egy úgynevezett fingerprintet, amely egyedileg mutatja meg, hogy az milyen tartalommal rendelkezik. Ezt követően az alkalmazásprogramozási felület (API) összehasonlítja ezeket az azonosítókat, és ha valamelyik videófelvételt gyermekpornográf tartalommal bírónak találja, azt utána „kézi” ellenőrzésnek vetik alá. Amennyiben az eljáró ellenőr megerősíti a program által kiszűrt tartalom jogellenességét, akkor keletkezik jelentési kötelezettsége az adott szolgáltatónak.¹⁰

A Google programja, a CSAM (Child Sexual Abuse Material) segít a gyermekpornográf tartalmú fényképfelvételek kiszűrésében. Ez egy olyan Google által kifejlesztett technológia, amely hash (ez az úgynevezett hash kód hivatott biztosítani a hitelességet, ez egy egyedi adattállományhoz rendelt karaktorsorozat) technológiát alkalmazva hasonlítja össze a tartalmakat (CSAPUCHA 2019). Ezek az algoritmusok folyamatos fejlesztés alatt állnak annak érdekében, hogy naprakészek lehessenek, le tudják követni a gyorsan változó internetes világot.¹¹

Ez a program osztályozza az adott platformra feltöltött képeket, prioritálja azokat az általa érzékelt tartalom alapján. A program automatikusan kiszűri, azonosítja az általa jogellenesnek vélt felvételeket, amelyek miatt jelentéstételi kötelezettség állhat fenn. Azonban a cselekvés előtt még itt is alávetik a kiszűrt tartalmakat egy „kézi” ellenőrzésnek, majd csak ezt követően jelentik a gyermekpornográf tartalmú felvételeket a bűnüldöző hatóságoknak (Google Fighting child sexual abuse online [é. n.]; Google Discover our child safety toolkit [é. n.]).¹²

⁸ Lásd: <https://www.iwf.org.uk/>

⁹ Lásd: <https://support.google.com/youtube/answer/2797370?hl=en>

¹⁰ Lásd: <https://www.youtube.com/csai-match/>; <https://protectingchildren.google/tools-for-partners/>

¹¹ Lásd: <https://protectingchildren.google/#introduction>

¹² Lásd: <https://protectingchildren.google/tools-for-partners/>; <https://protectingchildren.google/#introduction>

A kiszűrt tartalom sorsa

A nyomozás befejeztével, az elkövető felderítésével és felelősségének megállapításával még nem ér véget az a folyamat, amelyet a gyermekek védelme érdekében a szolgáltatóknak és a bűnüldöző hatóságoknak meg kell tenniük. Gondoskodniuk kell arról, hogy az adott gyermekpornográf felvétel többé ne legyen elérhető a nyilvánosság számára. Bár sokan azt mondják, hogy ami egyszer felkerült az online térbe, azt már sohasem lehet onnan eltávolítani, mégis egy ilyen bűncselekmény esetén, amely a gyermekek jogait, védelmüket súlyosan sérti, mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy ezek a tartalmak többé ne legyenek hozzáférhetőek.

A felvételek lefoglalása azonban kérdéseket vet fel. Amennyiben az elkövető teljes informatikai rendszerét lefoglalják, azzal komoly anyagi károkat lehet okozni, továbbá a személyes adatok védelme is sérülhet abban az esetben, ha a terhelttől különböző személy érintett a lefoglalással. (SORBÁN 2016: 133). Egy másik lehetőség, hogy csak az érintett adatot, jelen esetben gyermekpornográf felvételt tartalmazó adathordozót foglalják le, ami nem okoz a szükségesnél nagyobb sérelmet. Adott esetben lehetőség van csak az adathordozó jogellenes tartalmának lefoglalására is, amely az adatok átmásolását jelenti. Ebben az esetben biztosítani kell, hogy az eredeti helyén ne lehessen újra hozzáférni, és az átmásolt adattartalom mindenben megegyezzen az eredetivel, vagyis egy bitazonos másolatot kell készíteni (SORBÁN 2016: 134).

A Budapesti Egyezmény megteremti a számítástechnikai adatok jogszerű lefoglalásához szükséges jogszabályi háttérrel. Ennek értelmében az illetékes hatóságok a területükön található számítástechnikai rendszert, adatot vagy annak egy részét foglalhatják le (Budapesti Egyezmény Második rész II. fejezet IV. cím 19. cikk). Amennyiben nem az adott állam illetékességi területén van a lefoglalni kívánt adat vagy rendszer, akkor lehetősége van a hatóságoknak jogsegélykérelem előterjesztésére is (Budapesti Egyezmény Harmadik rész II. fejezet I. cím 29. cikk).

A DSA-rendelet alapján az adott tagállam hatáskörébe tartozó digitális szolgáltatók által birtokolt adattartalom lefoglalható, amennyiben az feltételezett jogsértéssel kapcsolatos [DSA-rendelet 51. cikk b) pont].

A mesterséges intelligencia megjelenése

A mesterséges intelligencia a gyermekpornográfia bűncselekményének felderítésére kétféleképpen tud hatni, egyfelől segíti azt, másfelől viszont nehezíti. Az egyre elterjedtebb MI nemcsak szöveges tartalmak készítésében lehet a segítségünkre, hanem sajnálatos módon jogellenes fénykép- és videófelvételek készítésére is alkalmas. Ezt a lehetőséget egyre többen használják ki, és készítettnek MI-vel gyermekpornográf tartalmú felvételeket, amelyek még több kihívás elé állítják a bűnüldöző hatóságokat.¹³

A MI által generált valósághű képek és videófelvételek esetében rendkívül nehéz megállapítani, hogy azok mesterségesen készültek. Vannak országok, amelyek kérdésesnek

¹³ Lásd: <https://www.iwf.org.uk/>

tartják, hogy ez beleilleszthető-e a gyermekpornográfia tényállásába, ez a valóság-hű képek kriminalizálásának kérdéséből is ered. Az Egyesült Királyság véleménye szerint, mivel a felhasználó adja meg a paramétereket, amelyek mentén az MI a felvételeket készíti, így ez is büntetendő cselekmény (Internet Watch Foundation 2023: 6).

Jelenleg még nehéz kijátszani a MI-irányelveket, azok próbálják megakadályozni az ilyen tartalmak generálását, leginkább úgy, hogy az adott szoftvert nem ismertetik meg a pornográfiával, így nem tud eleget tenni ilyen jellegű utasításoknak (Internet Watch Foundation 2023: 15). Azonban a dark weben – amely a gyermekpornográfia elkövetése fő helyszínének tekinthető – terjed egy olyan kézikönyv, amely „lemeztelenítő szoftver” használati utasítását tartalmazza (RIDDELL-DEMOSS-GORBUTT 2023). A technológia lényege, hogy egy kiskorút ruhában ábrázoló képet kell feltölteni a programba, ami „lemezteleníti” a képen szereplőt, így előáll a gyermekpornográf felvétel, amellyel később a képen szereplő kiskorút zsarolják (MILMO 2024). A zsarolás keretében vagy gyermekpornográf felvételeket kérnek, vagy pénz fizetésére szólítják fel, annak elkerülése érdekében, hogy a mesterségesen róla előállított meztelen anyagok nyilvánosságra kerüljenek (PLASENCIA 2024).

Másfelől viszont az MI alkalmazása nagyban hozzájárulhat a hatékonyabb tartalomszűréshez, vagyis ahhoz, hogy nagyobb valószínűséggel tudják azonosítani a gyermekpornográf tartalmakat. Továbbá segíthet olyan tartalmak kiszűrésében, amelyeket az eddig alkalmazott algoritmusok segítségével nem lehetne felderíteni, mert azok nem tudnák őket gyermekpornográf tartalomként azonosítani. A Google számításai szerint az MI alkalmazásával 700%-kal több jogellenes tartalmat lehet kiszűrni, és intézkedni azokkal kapcsolatban (Google 2018).

Dark web

A kibertér átalakulásával megjelentek új bűncselekményformák, meglévők pedig átalakultak (HERTELENDI 2022: 600). Igaz ez a gyermekpornográfiára is, hiszen az internet megkönnyíti a terjesztést, előállítást, hozzáférhetővé tételt és a kereskedelmet is, amelynek a fő helyszíne a nyílt webről egyre inkább áthelyeződik a dark webre, ami új nyomozási technikák, eszközök alkalmazását teszi szükségessé.

A dark weben számos oldalon népszerűsítik a gyermekpornográfiát, a fórumokon ezek a tartalmak altémák (nem, életkor, „súlyosság”) szerint érhetőek el, amelyek iránt aktív érdeklődés figyelhető meg (GANNON et al. 2023). A gyermekpornográf tartalmak elérése elsősorban csererendszerben történik, nyereség nélkül, azonban már működnek olyan oldalak is a dark weben, amelyeken regisztráció és díjfizetés ellenében meg lehet tekinteni, valamint le lehet tölteni ilyen anyagokat, az árazás a tartalomtól függ (életkor, testhelyzet, végzett magatartás) (LIGGETT 2018: 1).

A nyomozó hatóságok számára a dark weben megjelenő és terjedő illegális tartalmak felderítése nehézségekbe ütközik. A csak digitálisan létező anyagokat nehéz megtalálni, a határokon átnyúló elkövetések miatt pedig szervezett nemzetközi együttműködés szükséges, ezek a nyomozások gyakran költségesek, így sokszor háttérbe szorulnak (How the Dark Web Hides Child Sexual Abuse Material 2023). Nemzetközi együttműködésnek

köszönhetően már felszámolták az egyik legnagyobb gyermekpornográfiát kínáló dark webes piacteret, a Welcome to Videót (A megalapozott gyanú: gyermekpornográfia 2020), sikeresen elfogták az egyik legnagyobb fórum, a „Boytown” üzemeltetőjét (GANNON et al. 2023), valamint felfedték a Pedoboard nevű oldalt is, amely irányításának átvétele után több felhasználót is sikeresen azonosítottak (SERBAKOV 2020: 96).

A dark weben folyó bűnözés felderítéséhez gyakran elengedhetetlen szakértők bevonása, továbbá gyakran folytatnak fedett műveleteket, adatgyűjtést vagy akár hackelést (SERBAKOV 2020: 95). A fizetési műveletek a rejtett átjárók alkalmazása miatt megtévesztik a fizetési szolgáltatókat, azonban az FBI-nak a Bitcoin-tranzakciók lekövetése révén már több, a dark weben működő gyermekpornográf oldalt sikerült felderítenie, és üzemeltetője ellen vádat emelnie. Ennek kapcsán sikerült a hatóságoknak felismerni, hogy elsősorban nem az elkövetőket, hanem az illegális oldalakat kell keresni, majd az irányítás átvétele után könnyen hozzáférhetnek a bűncselekményeket elkövetők adataihoz anélkül, hogy az ártatlanok személyes adatai veszélybe kerülnének (SERBAKOV 2020: 96). Fontos azonban figyelni arra, hogy a nyomozás során alkalmazott technikák, eszközök ne kerüljenek nyilvánosságra, hiszen ezek megismerése révén a dark weben tevékenykedők gyorsan tudnak reagálni azokra, és ismét nehezebbé válik a felderítésük (GANNON et al. 2023).

Bár több sikeres akció történt az elmúlt években, még mindig nem elég hatékony a fellépés a dark weben folyó bűnözés, így a gyermekpornográfia ellen. Ennek megváltoztatásához a költségek átcsoportosítására, szakértők képezésére van szükség, hiszen az nagymértékben megkönnyítené a felderítést, ha a nyomozó hatóság tagjai rendelkeznének megfelelő szakértelemmel.

Jövőbeli kilátások

A gyermekpornográfia felderítése érdekében nemzetközi összefogás és együttműködés szükséges. Ehhez elengedhetetlen a nemzetközi szervezetek, nyomozó hatóságok, államok kormányainak, valamint a civil szervezetek összefogása és együttes fellépése.

Nemzetközi szervezetek, hatóságok

Az Európai Unió stratégiák és jogszabályok kidolgozása révén igyekszik elősegíteni a hatékony gyermekvédelmet. Az Európai Bizottság kimondta, hogy az Unió feladatának tekinti a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni hatékony küzdelmet, amelyhez szigorú fellépés és szankciók alkalmazása szükséges (European Commission 2024). A 2002/58/EK irányelv bizonyos rendelkezéseitől a technológiáknak a számfüggetlen személyközi hírközlési szolgáltatásokat nyújtó szolgáltatók által a gyermekek online szexuális bántalmazása elleni küzdelem céljából a személyes és egyéb adatok kezelésére történő használata tekintetében való ideiglenes eltérésről szóló 2021/1232 (EU) rendelet az EU prioritásaként kezeli a gyermekvédelmet, és kimondja, hogy a vállalatok önkéntes alapon segíthetik a gyermekpornográfia felderítését, amelyhez a digitális lenyomatképzés (hashing), valamint a mesterséges intelligencia lehet a segítségükre. Eredetileg a rendelet

2024. augusztus 3-ig lett volna hatályban, azonban nem fogadták el az azt felváltó rendeletet, ezért meg kellett hosszabbítani a hatályát.

A CORDIS szerint a legfőbb cél a reagálóképesség fejlesztése az online gyermekpornográfiával szemben, vagyis olyan technológiai mechanizmusok kiépítése és alkalmazása szükséges, amelyek rendkívül nagy arányban képesek a gyermekpornográf tartalmak kiszűrésére, hozzájárulva így a hatékony felderítéshez. Ehhez továbbá szükség van az Európai és a tagállami hatóságok együttműködésére, a közöttük levő interakció elősegítéséhez egy közös platform kifejlesztése szükséges (European Commission 2020).

Az EU stratégiája a „gyermek szexuális bántalmazása elleni hatékonyabb küzdelem érdekében” kimondja, hogy a célok elérése érdekében szükség van egyrészt a jelenlegi jogszabályok hatékony érvényesítésére, valamint azok felülvizsgálatára és szigorúbb fellépés alkalmazására. Továbbá szükségesnek tartják egy olyan kötelezettség előírását az online fórumok, weboldalak számára, amelyek elősegíthetnék a felderítést úgy, hogy az általuk észlelt gyermekpornográf tartalmakról jelentéseket kellene tenniük, és kötelesek lennének azok eltávolítására. A tagállamok közötti együttműködés fokozása nemcsak a büntetőügyekben létfontosságú, hanem a megelőzés terén is közös fellépés szükséges.¹⁴

Az EU jelenleg nem rendelkezik a National Center for Missing and Exploited Childrenhez hasonló, központosított struktúrával a gyermekpornográf tartalmakra vonatkozó jelentések feldolgozására és továbbítására, ebben az Amerikai Egyesült Államokra támaszkodik, rajtuk keresztül jutnak el az illetékesekhez ezek a CyberTipline-jelentések. Emiatt az EU célja a jövőben ennek a rendszernek az egyszerűsítése, olyan adatszolgáltatási kötelezettség előírása a vállalatok számára, amellyel nem tudnak visszaélni. Egy olyan független uniós központ szükségeltetik tehát, amely segítené a megelőzést és a felderítést is, valamint elősegítené az áldozatok védelmét és támogatását, továbbá létrehozna egy adatbázist, amely hozzájárulna a gyermekpornográf tartalmak hatékonyabb kiszűréséhez.¹⁵

Az EU által a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni fellépés elősegítése érdekében alapított szervezet az International Association of Internet Hotlines (INHOPE), amely elősegíti a nemzeti hotline-ok összekapcsolódását a gyermekpornográf tartalmak hozzáférhetetlenné tétele érdekében. A szervezet célja egy hash adatbázis létrehozása, amely hozzájárulna a gyermekpornográf tartalmak kiszűréséhez, a legfőbb cél pedig, hogy minél több gyermeket óvjanak meg a testi és lelki sérülésektől.¹⁶ Magyarországon ehhez a szervezethez kapcsolódva működik az Internet Hotline jogsegélyszolgálat, amelynek feladata a jogsértő tartalmak online térből való gyors eltávolításának segítése, valamint a jogellenes vagy kiskorúakra káros tartalmak bejelentése. A hozzájuk érkező bejelentéseket, miután azok jogsértő jellegéről megbizonyosodtak, továbbítják a nyomozó hatóság felé, valamint felhívják az adott weboldal üzemeltetőjét, hogy távolítsa el a jogsértő tartalmat. A szolgálat továbbá workshopok szervezése révén is igyekszik felhívni a figyelmet a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelem fontosságára és a jelenlegi problémákra (NMHH 2024).

¹⁴ Lásd: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/child-sexual-abuse_en

¹⁵ Lásd: https://home-affairs.ec.europa.eu/whats-new/communication-campaigns/euvschildsexual-abuse-campaign-prevent-and-combat-child-sexual-abuse/eu-centre-prevent-and-combat-child-sexual-abuse_en

¹⁶ Lásd: <https://www.inhope.org/EN>

Az FBI felismerve a helyzet súlyosságát kialakított egy riasztási programot (Endangered Child Alert Program – ECAP), amelynek célja a gyerekeket ért szexuális zaklatás, gyermekpornográfia elkövetőinek azonosítása. Létrehoztak egy oldalt, ahol kiemelik kép vagy ismertetőjegy alapján az ilyen bűncselekmények terheltjeit, a cél ezzel a figyelemfelhívás.¹⁷ A fokozott fellépés érdekében az FBI létrehozott egy önálló nyomozócsoportot, amely csak a gyermekpornográfia felderítésével foglalkozik, ehhez beépülnek a dark webben szerveződő pedofilcsoportokba, és mindent megtesznek annak érdekében, hogy lebuktassák őket.¹⁸

Az Amerikai Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériuma 2006-ban elindította az úgynevezett Project Safe Childhood nevű programot, amelynek célja a gyermekek szexuális kizsákmányolása és bántalmazása elleni küzdelem. Ennek keretében kiemelték, hogy ezen bűncselekmények hatékony felderítéséhez együttműködés, koordinált fellépés, képzés, tudatosítás, valamint elszámoltathatóság szükséges.¹⁹

Az Interpol jelentéseiben szintén kiemeli, hogy a gyermekpornográfia elleni hatékony fellépéshez elengedhetetlen az együttműködés, hiszen sok esetben határokon átnyúló, akár kontinenseket átszelő bűncselekményekről van szó.²⁰ Az Interpol a nemzetközi együttműködés megkönnyítése érdekében létrehozott egy adatbázist (International Child Sexual Exploitation – ICSE), amelyben a nyomozó hatóságok adatokat, képeket, videófelvételeket oszthatnak meg egymással. A program célja, hogy könnyebben össze lehessen kötni az áldozatokat, elkövetőket és a helyszíneket, valamint elősegítse az országok közötti információcserét gyermekek szexuális kizsákmányolása esetén.²¹

Civil szervezetek

A gyermekpornográfia elleni hatékony küzdelem érdekében nemcsak állami fellépés szükséges, hanem a civil szervezetek munkájára is szükség van.

Az Amerikai Egyesült Államokban a National Center for Missing & Exploited Children nevű civil szervezet nemcsak az eltűnt gyermekek felkutatásának segítésére jött létre, hanem a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemben is feladatokat vállal. Ez a szervezet működteti a CyberTipline-t, amely befogadja és feldolgozza a gyermekek szexuális kizsákmányolásával kapcsolatos jelentéseket, így a gyermekpornográf anyagokat is, majd azokat továbbítja a bűnüldöző hatóságoknak. A szervezet célja a hatékony fellépés segítése, valamint a gyermekpornográfia elleni küzdelem fontosságára való figyelemfelhívás.²²

Az End Child Prostitution in Asian Tourism (a továbbiakban: ECPAT) civil szervezetek globális hálózata, amelynek célja a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelem segítése révén ezen bűncselekmények felszámolása. Az áldozatok segítése mellett

¹⁷ Lásd: <https://www.fbi.gov/wanted/ecap/view>

¹⁸ Lásd: <https://www.fbi.gov/investigate/violent-crime/vcac>

¹⁹ Lásd: <https://www.justice.gov/psc>

²⁰ Lásd: <https://www.interpol.int/Crimes/Crimes-against-children/Our-response-to-crimes-against-children>

²¹ Lásd: <https://www.interpol.int/Crimes/Crimes-against-children/International-Child-Sexual-Exploitation-database>

²² Lásd: <https://www.missingkids.org/gethelpnow/cybertipline>

részt vesznek a jogalkotásban, és a hatékonyabb fellépés érdekében kutatásokat végeznek a témában.²³ Az adott ország részes civil szervezetével a tagországokról országjelentéseket készítenek, amely hatékony eszköz lehet a gyermekek szexuális kizsákmányolása, így a gyermekpornográfia ellen. A jelentések bemutatják az adott ország aktuális helyzetét, nyomon követik a változásokat, valamint javaslatokat fogalmaznak meg mind a joggyakorlat, mind pedig a jogalkotás számára a kiskorúak védelme érdekében (ECPAT 2021: 1). A Magyarországról készült 2021-es országjelentés kiemeli, hogy az országban kockázati faktort jelent a mélyszegénység, a roma származás, valamint az állami gondozás. Továbbá felhívja a figyelmet a gyermekpornográfiával kapcsolatos eltérő joggyakorlatra, javasolja ennek a kivizsgálását és az egységes joggyakorlat kialakítását (ECPAT 2021: 38).

Magyarországon a Hintalovon Alapítvány kiemelt célként kezeli a gyermekek védelmét mind az offline, mind az online térben. Ennek érdekében évente vizsgálja a gyermekeket sértő bűncselekményeket és tesz közzé jelentéseket, amelyek a statisztikai adatok mellett megállapításokat tartalmaznak, valamint felhívják a figyelmet a helyzet javítására, akár megoldási javaslatok kidolgozásával. A Hintalovon Alapítvány része az ECPAT-hálózatnak, folyamatosan kapcsolatban áll más gyermekvédelmi szervezetekkel, amelynek keretében megosztják egymással a jó gyakorlatukat, hasznos ismereteket adnak át egymásnak.²⁴

Összegzés

A gyermekpornográfia hatékony nyomozása és a felderítési mutatók javítása érdekében ezen bűncselekmény tekintetében különösen fontos a jogalkotók, a bűnüldöző hatóságok, valamint az internetes szolgáltatók magas fokú együttműködése. Ehhez a jogalkotóknak olyan jogszabályi környezetet kell teremteniük, amelyben ösztönzik a szolgáltatókat arra, hogy jelentést tegyenek az adott platformokon megjelenő jogellenes tartalmakról, ezért sokszor sajnos nehézségekbe ütközik, mivel ezzel a szolgáltatók bizonyítják azt, amit mindenki sejt, vagyis hogy ellenőrzés alatt tartják adatainkat. A visszasságok elkerülése érdekében ezért fontos a megfelelő jogalap megteremtése, amely révén senki sem vonja kétségbe, hogy szükséges a szolgáltatók általi tartalom-ellenőrzés. A hatékonyság növelése és a megelőzés érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani az oktatásra, egyrészt a gyermekek online térben való tudatosságát szükséges növelni, másrészt a jogalkalmazók informatikai tudását kellene bővíteni, hogy be tudják hozni lemaradásukat a kiberbűnözőkkel szemben.

Az ügyészégi gyakorlat alapján elmondható, hogy egyre több esetben kerül sor a szolgáltató bejelentése (Google, Snapchat) általi nyomozáselrendelésre. Ez minden esetben úgy történik, hogy az adott internetes szolgáltató készít egy jelentést a National Center for Missing and Exploited Children's CyberTipline szervezetének, ez az úgynevezett CyberTipline Report, amelyet a nemzetközi hatóságokon keresztül megkap a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóság és ügyészség. A jelentések tartalma nagyban hozzásegíti a bűnüldöző hatóságokat az elkövető és a bűncselekmény körülményeinek felderítéséhez.

²³ Lásd: <https://ecpat.org/>

²⁴ Lásd: <https://hintalovon.hu/>

A gyermekpornográfia felderítéséhez és a küzdelem sikerességéhez elsősorban elengedhetetlen a jogegység megteremtése, vagyis hogy minden államban hasonlóan rendeljék büntetni ezt a bűncselekményt. Nemcsak az elkövetési magatartások széles körét kell lefednie a büntető törvénykönyvekben szereplő tényállásoknak, hanem az elkövetési módokat is. Véleményem szerint nem szabad hagyni, hogy egyes államokban kriminalizálják a valóság-hű, számítógép által generált gyermekpornográf anyagokat, míg más országokban legalizálják őket, egységesen kriminalizálni kell az ezen tartalmak tekintetében való elkövetéseket is, hiszen ugyanúgy veszélyesek a társadalomra, és ugyanolyan célzattal készülnek, történik a felhasználásuk, mint a valóságos gyermekpornográf anyagoknak.

Álláspontom szerint a gyermekpornográfia elleni küzdelem akkor tud hatékony lenni, ha a nyomozó hatóságok, kormányok és a civil szervezetek együttesen lépnek fel ellene, a határokon átnyúló jelleg miatt elengedhetetlen a kiterjedt nemzetközi együttműködés, az elkövetők informatikai jártassága miatt pedig mindenképpen szükség van a bűnüldöző szerveknél ilyen bűncselekmények felderítésére speciális szakértelemmel rendelkező személyek képzésére, alkalmazására. A mesterséges intelligencia megjelenésével és egyre kiterjedtebb alkalmazásával a kiberbűnözők olyan lépéselőnyre tettek szert, amelyet jelenleg a hatóságok nehezen tudnak lekövetni, ezért is szükséges speciális szakértelemmel rendelkező személyek összpontosítása ezen bűncselekmények nyomozására.

Felhasznált irodalom

- A megalapozott gyanú: gyermekpornográfia (2020). *Police.hu*, 2020. március 24. Online: <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/a-megalapozott-gyanu-gyermek-pornografia>
- Citizen's Guide To U.S. Federal Law On Child Pornography* (2023). Online: <https://www.justice.gov/criminal/criminal-ceos/citizens-guide-us-federal-law-child-pornography>
- Council of Europe [é. n.]: *Reservations and Declarations for Treaty No.201 - Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse*. Online: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=declarations-by-treaty&numSte=201&codeNature=0>
- CSAPUCHA Bernadett (2019): A „világháló árnyoldala”, avagy a gyermekpornográfia térnyerése az interneten. *Ügyészek Lapja*, 26(4–5), 55–68.
- DAVIS, Antigone (2021): Preventing Child Exploitation on Our Apps. *Meta*, 2021. február 23. Online: <https://about.fb.com/news/2021/02/preventing-child-exploitation-on-our-apps/>
- DORNFELD László – MEZEI Kitti (2017): Az online gyermekpornográfia elleni küzdelem aktuális kérdései. *Információ és Jog*, 68(1), 32–37.
- ECPAT (2021): *Országjelentés. Jelentés a gyermekek szexuális kizsákmányolásának formáiról, jellemzőiről és méreteiről*. Online: https://ecpat.org/wp-content/uploads/2021/05/ECO_HUNGARY_Final-version-HUNG_2February2021.pdf
- European Commission (2020): *Global Response Against Child Exploitation*. Online: <https://cordis.europa.eu/project/id/883341>
- European Commission (2024): *The Fight Against Child Sexual Abuse Receives New Impetus with Updated Criminal Law Rules*. Online: <https://doi.org/10.3030/883341>

- GANGWAR, Abhishek et al. (2017): *Pornography and Child Sexual Abuse Detection in Image and Video: A Comparative Evaluation*. In 8th International Conference on Imaging for Crime Detection and Prevention (ICDP 2017). Online: <http://dx.doi.org/10.1049/ic.2017.0046>
- GANNON, Colm et al. (2023): Child Sexual Abuse Material on the Darknet. *Forensische Psychiatrie, Psychologie, Kriminologie*, 17, 353–365. Online: <https://doi.org/10.1007/s11757-023-00790-8>
- Google (2018): *Using AI to Help Organizations Detect and Report Child Sexual Abuse Material Online*. Online: <https://blog.google/around-the-globe/google-europe/using-ai-help-organizations-detect-and-report-child-sexual-abuse-material-online/>
- GREIJER, Susanna – DOEK, Jaap (2016): *Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse*. Luxembourg: ECPAT International. Online: <https://ecpat.org/wp-content/uploads/2025/04/Second-Edition-Terminology-Guidelines-final.pdf>
- GUERRA, Enrique – WESTLAKE, Bryce Garreth (2021): Detecting Child Sexual Abuse Images: Traits of Child Sexual Exploitation Hosting and Displaying Websites. *Child Abuse & Neglect*, 122(6), 105336. Online: <http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105336>
- HERTELENDI Lajos (2022): Egy dark weben elkövetett bűncselekmény felderítésének tanulságai, a nemzetközi összefogás jelentősége. Valóban nincs reális esély a dark neten elkövetett bűncselekmények elkövetőinek felderítésére? *Belügyi Szemle*, 70(3), 607–618. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.3.9>
- How the Dark Web Hides Child Sexual Abuse Material (2023). *Human Trafficking Front*, 2023. december 30. Online: <https://humantraffickingfront.org/dark-web-hides-csam/>
- Internet Watch Foundation (2023): *How AI Is Being Abused to Create Child Sexual Abuse Imagery*. Online: https://www.iwf.org.uk/media/q4zll2ya/iwf-ai-csam-report_public-oct23v1.pdf
- LIGGETT, Roberta (2018): *Commercial Child Sexual Abuse Markets on the Dark Web*. Online: https://cj.msu.edu/_assets/pdfs/cina/CINA-White_Papers-Liggett_Commercial_Child_Sexual_Abuse_Markets_Dark_Web.pdf
- LOSHIN, Peter (2022): Definition Content Filtering. *TechTarget*, 2022. április 5. Online: <https://www.techtarget.com/searchsecurity/definition/content-filtering>
- MILMO, Dan (2024): Paedophiles Create Nude AI Images of Children to Extort from Them, Says Charity. *The Guardian*, 2024. április 23. Online: <https://www.theguardian.com/technology/2024/apr/23/paedophiles-create-nude-ai-images-of-children-to-extort-them-says-charity>
- Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság [NMHH] (2024): *Az Internet Hotline szolgálatról*. Online: https://nmhh.hu/cikk/190105/Mi_az_Internet_Hotline
- PLASENCIA, Ariel (2024): Criminals Using Artificial Intelligence to Create Child Pornography: FBI. *Fox 13 Tampa Bay*, 2024. április 2. Online: <https://www.fox13news.com/news/criminals-using-artificial-intelligence-to-create-child-pornography-fbi>
- REYES, Marta (2023): This is How Artificial Intelligence Helps Detect Child Sexual Abuse Material Online. *Medium*, 2023. december 5. Online: <https://medium.com/@martareyessuarez25/this-is-how-artificial-intelligence-helps-detect-child-sexual-abuse-material-online-57aeed4d5463>
- RIDDELL, Morgan – DEMOSS, Adrienne – GORBUTT, Josh (2023): In Depth: How the FBI Tracks and Arrests Anonymous Predators. *KBTX*, 2023. december 28. Online: <https://www.kbtv.com/2023/12/28/depth-how-fbi-tracks-arrests-anonymous-predators/>
- SAE-BAE, Napa et al. (2015): *Towards Automatic Detection of Child Pornography*. 2014 IEEE International Conference on Image Processing (ICIP), 5332–5336. Online: <https://doi.org/10.1109/ICIP.2014.7026079>

- SERBAKOV Márton Tibor (2020): Kriminalitás a dark weben: illegális piacok, pedofil oldalak, terroristák és az ellenük való küzdelem. *Büntetőjogi Szemle*, 7(1), 91–107.
- SORBÁN Kinga (2016): A digitális bizonyíték a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 64(11), 81–96. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.11.5>
- SORBÁN Kinga (2019): Online Sohaország – A gyermekpornográfia elleni küzdelem és a platformok. *Ludovika.hu*, 2019. október 25. Online: <https://www.ludovika.hu/blog/itkiblog/2019/10/25/online-sohaország-a-gyermekpornografia-elleni-kuzdelem-es-a-platformok/>
- SORBÁN Kinga (2022): Merre tovább az online gyermekvédelemben? A kiskorúak védelme az új média-környezetben megjelenő káros tartalmaktól. *Glossa Iuridica*, 9(1–2), 65–88.
- SORBÁN, Kinga (2023): An Elephant in the Room – EU Policy Gaps in the Regulation of Moderating Illegal Sexual Content on Video-Sharing Platforms. *International Journal of Law and Information Technology*, 31(3), 171–185. Online: <https://doi.org/10.1093/ijlit/eaad024>
- SZABÓ Judit – CSAPUCHA Bernadett (2020): A gyermekpornográfia tényállása a jogerős bírósági ítéletek tükrében, különös tekintettel a fiatalokú elkövetőkre – 1. rész. *Ügyészségi Szemle*, 5(2), 22–37.
- SZENTKUTI Dániel – SZÜTS Márton (2003): Az Internet és a büntetőjogi felelősség egyes kérdései. *Jogelméleti Szemle*, (3). Online: https://epa.oszk.hu/05200/05288/00015/pdf/EPA05288_jogelméleti_szemle_2003_3_11.pdf
- VITORINO, Paulo et al. (2018): Leveraging Deep Neural Networks to Fight Child Pornography in the Age of Social Media. *Journal of Visual Communication and Image Representation*, 50, 303–313. Online: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jvcir.2017.12.005>

Jogi források

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
2009. évi CLXI. törvény a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről
2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól
2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 18 U.S. Code § 2258A - Reporting requirements of providers
- Deutsches Strafgesetzbuch (1871)
- Österreichisches Strafgesetzbuch (1974)
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1232 rendelete (2021. július 14.) a 2002/58/EK irányelv bizonyos rendelkezéseitől a technológiáknak a számfüggetlen személyközi hírközlési szolgáltatásokat nyújtó szolgáltatók által a gyermekek online szexuális bántalmazása elleni küzdelem céljából a személyes és egyéb adatok kezelésére történő használata tekintetében való ideiglenes eltéréseiről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet)
- Az Európai Parlament és a Tanács 2011/93/EU irányelve (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1808 irányelve (2018. november 14.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 2010/13/EU irányelvnek (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv) a változó piaci körülményekre tekintettel való módosításáról

Az Európa Tanács Budapesten, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezménye

Az Európa Tanács Lanzarote-ban, 2007. október 25-én kelt egyezménye a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről

Az OZORA fesztivál közlekedésbiztonságát befolyásoló tényezők

Factors Influencing the Traffic Safety of the OZORA Festival

SUSZTER Tamás¹

Bevezetés: A fesztiválok gépjárművel történő megközelítése, a fesztivál környezetében biztosított parkolás és a környék közlekedésbiztonsága a fesztiválturizmus biztonsága szempontjából egy külön vizsgálandó, de nagy figyelmet igénylő területet.

Célkitűzés: A rendezvényekre egy időben, gépjárművekkel érkező tömegek, a nem megfelelő közlekedési megoldások esetén, olyan problémákat tudnak okozni, amelyek jelentős kihatással vannak a környék közlekedésbiztonsági helyzetére, a látogatók és az ott élők hangulatára, előítéleteire. A nem megfelelő közlekedésbiztonsági intézkedések esetén a vártnál nagyobb, esetleg hosszasan feloldhatatlan torlódások alakulhatnak ki, és ez jelentősen megnehezítheti a környéken élők, az arra közlekedők és szükség esetén a hatóságok – mentők, tűzoltók, rendőrség – szabad mozgását. Tanulmányomban a 2024. évben megtartott OZORA fesztivál során kialakult, a közlekedés biztonságát befolyásoló körülményeket mutatom be.

Módszertan: Kutatásom kvalitatív és kvantitatív adatgyűjtésen, valamint szakirodalmi feldolgozáson alapul. Az OZORA fesztivál helyszínén, a rendőrség, a szervező és a civil biztonság szakembereinek személyes egyeztetésén terepkutatást és adatgyűjtést végeztem. A téma részletes megismerése érdekében interjút készítettem a fesztivált szervezőkkel, valamint a biztosításban részt vevő rendőri vezetőkkel, továbbá figyelembe vettem az általam készített, a fesztivállátogatóktól felvett internetes kérdőív közlekedésbiztonságot célzó kérdéseire adott válaszok eredményét is.

Eredmények: A tanulmány kutatási eredményei alapján megállapítható, hogy a nem jól vagy a későn kezelt közlekedési szituációk jelentős problémákat

¹ R. ezredes, bűnügyi rendőrfőkapitány-helyettes, Veszprém Vármegyei Rendőr-főkapitányság; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: suszter.tamas@gmail.com

tudnak okozni egy adott fesztivál közlekedésbiztonságának szempontjából. Elmondható, hogy a közönség jelentős része közel egy időben gépkocsival érkezik a fesztivál területére, és közel egy időben is kívánja azt elhagyni, ezért kiemelendő a megfelelő közlekedésbiztonság kooperatív megteremtése.

Konklúzió: A rendőrség, a szervező és a biztosításért felelős civil biztonsági szakemberek között a folyamatos kommunikáció erős és megfelelő alapot teremt a problémák azonnali felismerésére és feloldására, de a rendőrség szakhatósági előírásai és azok ellenőrzése a szervezőt olyan, a jövőt érintő intézkedések bevezetésére készítetik, amelyek tovább fokozzák a fesztivál biztonságát.

Kulcsszavak: biztonság, fesztiválturizmus biztonsága, közlekedésbiztonság, tett és tervezett intézkedések, együttműködés

Introduction: Approaching festivals by car, the parking provided in the vicinity of the festival, and the traffic safety of the surrounding area form an area that needs to be investigated separately, but requires a lot of attention, from the point of view of the safety of festival tourism.

Objective: Crowds arriving at events in vehicles at the same time, in the case of inadequate traffic solutions, can cause problems that have a significant impact on the traffic safety situation of the area, the mood and prejudices of visitors and residents. In case of inadequate traffic safety measures, larger than expected, possibly unresolvable congestions may develop, and this may significantly complicate the free movement of the people living in the area, those driving there and, if necessary, the authorities – ambulances, firefighters, police. In my study, I present the conditions affecting traffic safety that arose during the OZORA festival held in 2024.

Methodology: My research is based on qualitative and quantitative data collection and literature review. I conducted field research and data collection at the OZORA festival site, in personal consultation with the police, the organisers and civil security experts. In order to gain a detailed understanding of the topic, I interviewed the festival organisers and the police chiefs involved in providing security, and I also took into account the results of the answers to the questions on traffic safety in an online questionnaire I prepared from festival visitors.

Results: Based on the research results of the study, it can be stated that poorly or late-handled traffic situations can cause significant problems in terms of traffic safety at a given festival. It can be said that a significant part of the audience arrives at the festival area by car at almost the same time and also wants to leave it at almost the same time, therefore the cooperative implementation of appropriate traffic safety measures safety should be emphasised.

Conclusion: Continuous communication between the police, the organisers, and the civil security professionals responsible for providing security

creates a strong and adequate basis for the immediate recognition and resolution of problems, but the police's specialised authority regulations and their monitoring force the organisers to introduce future-oriented measures that further enhance the safety of the festival.

Keywords: safety, safety of festival tourism, traffic safety, measures taken and planned, cooperation

Bevezetés

Napjainkban az utazás társadalmi létformává, a szabadidő-eltöltés és a munka világának szerves részévé vált. A biztonság garantálása az állam és a turizmus-szervezés (fesztivál-turizmus) egyéb szereplőinek egyik legfontosabb kihívásává lépett elő (MICHALKÓ–NÉMETH–RITECZ 2020: 12). A közlekedésbiztonság a közbiztonság része, így nem hagyható figyelmen kívül egy adott ország, egy turisztikai desztináció közlekedésbiztonságának helyzete. A hazánkba látogató külföldiek, azon belül a turisták célterületet választó döntéseiben szerepet játszhat a közlekedési infrastruktúra, a közlekedési morál helyzete, a balesetek számának alakulása is.

A közlekedésben a mindenki számára értékelhető viszonyok sokkal jobban befolyásolják a szubjektív biztonságérzetet, mint a többséget igen távolról érintő bűncselekmények vagy más jogsértések (MAJOR et al. 2014). A közlekedésbiztonsággal foglalkozó tudományterületeken már több évtizede elismert és sokszorosan bizonyított tény, hogy sokkal célszerűbb, könnyebb, olcsóbb a környezetet az emberek berögzött szokásaihoz, tulajdonságaihoz illeszteni, mint mindenáron arra törekedni, hogy az ember alkalmazkodjon a környezet igényeihez (például tájékozódást segítő közlekedési jelzések kihelyezése, balesetveszélyes útszakaszok megváltoztatása, jelzőlámpák, körforgalmak kialakítása) (MICHALKÓ–NÉMETH–RITECZ 2020: 286).

Hazánk turisták által leginkább látogatott közkedvelt célterületeinek közbiztonsági helyzete, illetve annak egyik eleme, a közlekedésbiztonság alakulása nagymértékben befolyásolhatja a turizmus alakulását. Ebből adódik, hogy fontos a közbiztonság megteremtése és a fenntartásában érdekelt szereplők közötti hatékony együttműködés, és a kooperatív biztonság megteremtéséhez jó teret adhat az idegenforgalmi szezonhoz, különösen a fesztiválszezonhoz kapcsolódó, rendőrség által koordinált, összehangolt tevékenység (MICHALKÓ–NÉMETH–RITECZ 2020: 286).

A fesztiválok közelében kialakuló forgalmi torlódások

Hazánk kedvelt turisztikai célpontjai a fesztiválok, amelyeknek napjainkban jelentős vonzereje van, de egyben komoly közlekedési problémákat okozhatnak, amelyek

befolyásolhatják az adott régió térség közlekedésbiztonságát² (BÍRÓ 2006: 65–79). A fesztiválra vezető utak torlódása nemcsak a látogatókra, hanem a helyi lakosokra, gazdákra és az átutazókra is negatív hatással lehet.

Amennyiben a fesztiválok idején az adott területen felmerülő közlekedésbiztonsági kérdésekre tudományos problémaként tekintünk, akkor annak elemzése érintheti a közlekedéstudomány (forgalomszervezés, parkoláskezelés), a rendészettudomány (balesetmegelőzés, a közrend, közbiztonság fenntartása, közlekedési jogsértések kezelése), a jogtudomány, a pszichológia (tömeglélektan, közlekedési stressz kezelése), a szociológia (például a fesztiválozók sokszínű összetétele miatt a kulturális különbségek kezelése), a kommunikáció- és médiatudomány (információátadás, válsághelyzetek kezelése), továbbá a környezettudomány (légszennyezés) kutatási eredményeinek felhasználását.

A helyváltoztatás, a mozgás az ember számára önmagában is veszélyforrás. Különösen, ha ez a tevékenység technikai eszközök révén valósul meg. A technikai fejlődés hatására a közlekedés mindinkább veszélyessé válik, mert a biztonságot szolgáló fejlesztések üteme általában elmarad az átlagos fejlődési ütemtől, mivel annak költségei közvetlenül csak nehezen téríthetők meg (MAJOR 2009).

A fesztiválok biztosítása során a biztonsági kockázatok kezelése, a közrend, közbiztonság fenntartása mellett megfelelő válaszokat kell adni a felmerülő bűnügyi, közlekedésrendészeti problémákra, de kiemelt figyelmet érdemel a megfelelő meteorológiai biztonság, a tűzbiztonság, a fürdőzés biztonsága és a megfelelő egészségügyi biztonság garantálása is. Nem elég a fesztiválokon a balesetmentes közlekedésre koncentrálni, de a szereplőknek törekedni kell a forgalom jelentős mértékű torlódásmentes lebonyolítására is.

A II. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Konferencián Németh József is rámutatott, hogy „Magyarország külföldiek által leginkább látogatott turisztikai célterületeinek a közbiztonsági helyzete, illetve annak egyik elemének, a közlekedésbiztonságnak az alakulása nagymértékben befolyásolja a turizmus alakulását. Ezért is fontos dolog a közbiztonság megteremtése és fenntartásában érdekelt szervezetek és szereplők közötti hatékony együttműködés” (NÉMETH 2017: 89).

A közlekedési torlódásoknak számos közlekedésbiztonsági aspektusa lehet, amelyek több szinten befolyásolják a baleseti kockázatot és a közlekedés hatékonyságát. A közlekedési torlódást a szakirodalom a közlekedésben jelentkező forgalmi zavarként határozza meg, amely zavar az adott csomópont vagy útszakasz kapacitásánál nagyobb forgalom megjelenéséből adódik (MAJOR–FELFÖLDI–MÉSZÁROS 2019: 219). Ez egyrészt bekövetkezhet a kapacitás csökkenése miatt, például útkarbantartás miatti útszűkület esetén, vagy a forgalom növekedésével, például rendezvényre érkező tömeg révén. Más megközelítésben a forgalmi zavar lehet előre látható, amelyre felkészülve előre tervezhetők a szükséges intézkedések (például rendezvény esetén), és lehet előre nem látható, amelyre a felkészülés már nehezebb (például baleset esetén).

² A közúti közlekedésbiztonság egy összetett, bizonyos fokig nehezen meghatározható fogalom. A közlekedés biztonsága alatt olyan állapot érthető, amikor a közlekedésben részt vevők veszélyhelyzetektől, balesetveszélyes szituációktól, zavaró körülményektől mentesen közlekedhetnek. Egy adott terület közlekedésbiztonságának színvonala az ott élő – közlekedő – emberek közös produktuma. Olyan termék, amelynek megteremtésében, fenntartásában komoly szerep jut a rendőrségnek, a közlekedési hatóságoknak, és maguknak a közlekedőknek is.

A közlekedési torlódások növelik a baleset kialakulásának esélyét, kihatnak a közlekedésben részt vevők magatartására, megnőhet az agresszió szintje (DULA–BALLARD 2003). A kialakult és nem jól kezelt torlódások veszélyeztetik a gyalogosok és a kerékpárosok közlekedését, valamint nehezítik vagy lehetetlenné teszik a vészhelyzeti járművek közlekedését. A feltorlódott járművek környezetre gyakorolt hatása is számottevő lehet a kibocsátott szennyező anyagok megnövekedett mennyisége miatt (LUKÁCS et al. 2010: 99). A torlódások kezelésében kulcsszerepe van a megfelelő infrastruktúra-fejlesztésnek, a közlekedési kultúra javításának és a modern technológiák alkalmazásának.

Az útszélien hagyott gépkocsik, különösen forgalmas területeken vagy szűk utak mentén tovább csökkentik az utak hatékony szélességét, ezzel tovább lassítják a forgalmat, súlyosbítják a közlekedési zavart, balesetveszélyes helyzetet teremtenek. Manőverezési nehézségek alakulnak ki, ugyanis a gépjárművezetők kénytelenek kikerülni az úton hagyott autók, ami lassítja a forgalmat, ezzel is növelve a veszélyes helyzeteket, így dominóhatás-szerűen hathatnak a közlekedés biztonságának egészére. A rosszul látható vagy kivilágítatlanul, szabálytalanul otthagyt járművek növelik az úgynevezett ráfutásos balesetek esélyét is, különösen éjszaka vagy rossz látási viszonyok között. A kikerülések során a járművezetők veszélyes helyzeteket teremthetnek, például kétirányú forgalmú utakon a frontális ütközés veszélye is nő. Az útszélien parkoló autók gyakran kitakarják az úton áthaladni szándékozó gyalogosokat, ami további balesetveszélyes helyzeteket eredményez.

Mindemellett az ilyen felelőtlen magatartás frusztrálja a közlekedőket, ami gyakran agresszióhoz vezethet (például veszélyes előzések, szabálytalan hangjelzések, büntető jellegű szabályszegések stb.). Az úttesten szabálytalanul hagyott járművek azt sugallhatják, hogy a szabályok figyelmen kívül hagyása elfogadható, ami hosszabb távon tovább növelheti a már kialakult közlekedési torlódást.

Az egy-egy nagy fesztiválra vezető úton kialakuló torlódások és az útszélien forgalmi akadályként otthagyt autók tovább rontják a helyzetet, és a közlekedés többi résztvevőjére is hatással vannak. A fesztivállátogatók, akik a dugót okozzák, és maguk is benne ülnek, frusztráltak, stresszesek és gyakran izgatottak, de a torlódás okozta hosszú várakozás és a parkolás nehézségei fokozhatják a stresszt. Különösen bosszantó lehet ez azok számára, akik időponthoz kötött programra érkeztek, például koncertre vagy más előadásra, nyitóünnepségre. A türelmetlen vezetők ilyenkor hajlamosak lehetnek szabálytalan előzésekre, sávváltásokra, vagy egyszerűen az útszélien hagyják autójukat, hogy gyalog folytassák az utat. Egy-egy fesztiválra vezető úton a forgalmi dugó sajátos szociális élménnyé is válhat, mivel az emberek hasonló helyzetben vannak, és ez néha humorral vagy közös zenéléssel könnyíthet a helyzeten, de sokak számára mégis negatív élményként marad meg.

A környéken élők és ott dolgozó gazdák számára a fesztivál okozta forgalmi káosz komoly zavaró tényező lehet. A megszokott napi rutin (például munkába járás vagy bevásárlás) nehezebbé és időigényesebbé válhat. A helyi gazdák számára a torlódások akadályozhatják a mezőgazdasági gépek és járművek szabad mozgását, ami különösen betakarítási időszakban jelenthet komoly problémát. Az útszélien parkoló autók a földek megközelítését is megnehezíthetik, sőt néha a járművek a termőföldekre vagy a mezőre parkolnak, tovább károsítva a környezetet.

Az átutazók (akik nem a fesztiválra tartanak) számára a forgalmi torlódás váratlan akadályt jelenthet. Ha nem tudják előre, hogy fesztivál miatt lassul a forgalom, a helyzet még

inkább frusztráló lehet. Az átutazók gyakran kerülőutakat keresnek, amelyek szintén túlterhelődhetnek, tovább súlyosbítva a helyi forgalmi helyzetet. Azok, akik nem tudnak a fesztiválról, értetlenül állhatnak a helyzet előtt, és nehezen találhatnak megoldást.

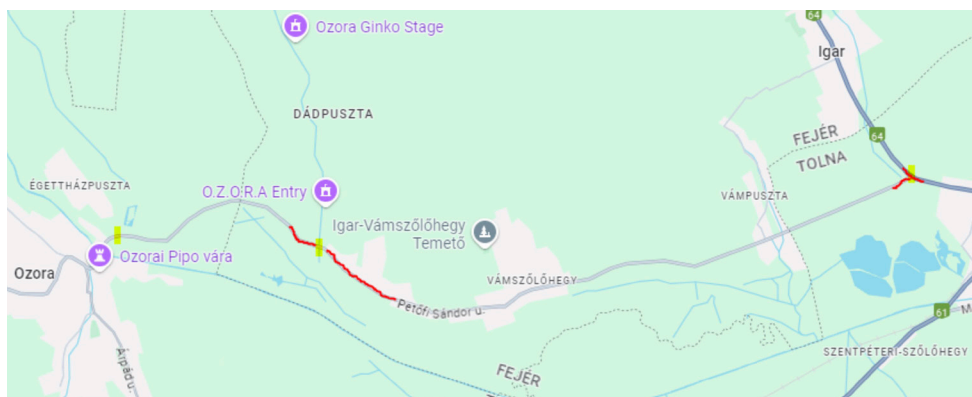
Mindebből következik, hogy a megfelelő parkolási infrastruktúra, a szabályozás és a közlekedési információk időben történő biztosítása kulcsfontosságú. A helyi lakosokkal való együttműködés és kompenzáció szintén elengedhetetlen a fesztiválok fenntartható működtetéséhez.

OZORA fesztivál 2024

A Fejér Vármegyei Dádpusztán évente megrendezett O.Z.O.R.A fesztivál az elmúlt két és fél évtized alatt szinte világraszóló eseménnyé nőtte ki magát. Mára megkerülhetetlen tényező az ország fesztiváltérképén. A fesztivál folyamatosan fejlődik, területe nő, a látogatók száma jelentősen emelkedik. A rendezvény szervezése, annak biztonsága is jelentős változásokon ment keresztül, és mára olyan hozzáadott értéke van, amely növeli a fesztivál vonzerejét, köszönhetően a szervezők, a vagyonvédelmi magáncég és a rendőrség együttműködésének (BUDAVÁRI 2023).

Az OZORA fesztivál hallatán mindenkinek a kábítószeres bűncselekmények jutnak az eszébe. Azonban a fesztivál megítélését – és ezen keresztül vonzerejét is – legalább annyira befolyásolja a közlekedés zavartalanságának biztosítása, mint a fesztiválon előforduló kábítószer-fogyasztás hatékony kezelése és a biztonság minden szegmensének megfelelő garانتálása.

A fesztivál bejáratának (OZORA Entry) közvetlen megközelítése gyakorlatilag egyetlen, rendkívül kis áteresztőképességű úton keresztül történhet, amely alapvető rendeltetése szerint két kistélepülés, Igar és Ozora átmenő forgalmát biztosítja, valamint az útvonal mentén felépült mezőgazdasági üzemek járművei számára biztosít megfelelő útvonalat a felsőbbrendű utak, illetve a termőföldek irányába. Az év 50 hetében ezeket

1. ábra: Az OZORA fesztivál elhelyezkedése (pirossal jelölve a kialakult forgalmi torlódás helye)

Forrás: <http://bit.ly/45XBjwn>

a fenti célokat szolgáló útra a fesztivál ideje alatt többszázszoros terhelés zúdul, ráadásul az sem egyenletesen, hiszen a több tízezer fesztiválózó érkezése túlnyomóan a fesztivál kezdőnapjára tehető, a fesztivál menetében ez a forgalom jelentősen csillapodik, majd az utolsó napokban ismételten megnő, de több napra oszlik el, így a torlódások miatti veszélyhelyzetek kevésbé valószínűek, mint az érkezés idején.

A fesztivál 2024-ben július 26-án, pénteken kezdődött a már szimbolikusnak mondható kapunyitással, amelyre a fesztiválózók együtt, egy időben, gépkocsival szeretnek megérkezni. A szervezők által a rendezvény főbejárati útját keresztező közúttal ellentétes oldalon kb. 50 ezer négyzetméternyi területen alakítottak ki ideiglenes parkolókat, amelyek mintegy 1000-2000 lakóautó, lakóbusz, személygépkocsi parkolását teszik lehetővé.

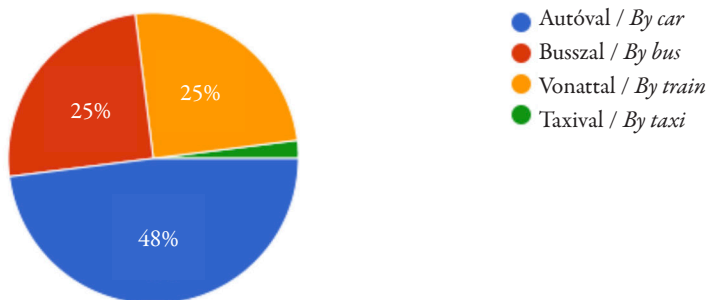
Ahogy a 2. ábra is jól mutatja, a fesztivállátogatók közel 50%-a gépkocsival érkezik a fesztivál helyszínére, azaz a szervezőknek már a felkészülés időszakában nagy hangsúlyt kell fektetniük a gépkocsik érkeztetésére, terelőutak, parkolók, ideiglenes parkolók kialakítására és a megfelelő logisztikára, hogy ne alakuljanak ki indokolatlan torlódások.

Az ideiglenes parkolók feltöltése már a nyitás hetének elején megkezdődött, de legtöbbször a nyitást megelőző csütörtök este és éjszaka, valamint a nyitás napján érkeztek. A szervező kiemelte, hogy a nyitás napján ellentétben a korábbi évekkel megsokszorozódott a repülőtérre busszal érkezők száma is, amely több busz érkezését jelentette. A szervező szerint a legnagyobb problémát az okozta, hogy a látogatók jelentős része a megállási tilalom ellenére felelőtlenül az út szélén hagyta a járművét, és egyszerűen besétált a rendezvény pénztárához, ezzel is növelve a már kialakult torlódást, ami egy idő után teljesen megállította a fesztivál területe és a kijelölt ideiglenes parkoló közötti forgalmat. A kialakult torlódás következtében az út teljesen járhatatlanná vált, azon a közlekedés lehetetlen volt.

A szervező, felmérve a kialakult helyzetet, aznap 12.00 órára tervezett kapunyitást átrakta 10.00 órára. A 11 állandó kassza mellé 7 plusz kasszát nyitottak, és ennek köszönhetően a teljes torlódást szombat hajnal öt órára sikerült feloldani. A szervező elmondása alapján szombat nulla órától azonban már nem a kasszák miatt nem haladt

Mivel érkezik a fesztiválra? / *How did you arrive at the festival?*

100 válasz / 100 answers

2. ábra: A fesztivállátogatók körében kedvelt közlekedési eszközök

Forrás: SUSZTER 2024–2025

a forgalom, hanem a helyi gazdák terményszállító járművei és a fesztivállátogatók gépkocsijai okoztak torlódást. A szervező a kialakult helyzetet látva egyértelműen érzekelte, hogy a következő évben további forgalomszervezési intézkedéseket kell tennie a torlódások elkerülése érdekében, és erre a rendőrség is egyértelműen felhívta a figyelmét az egyeztető tárgyalások keretében.

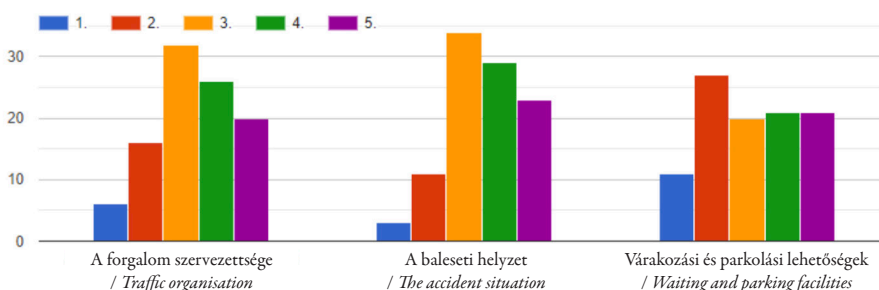
A szervező vázolta a 2025. évi fesztivál közlekedési biztosítására vonatkozó elképzeléseit és a tett intézkedéseket. A fesztivállátogatók érkezése egy olyan regisztrációhoz lesz kötve, amelyben be kell regisztrálni az általa az érkezés során használni kívánt gépjárművet, megjelölve azt a napot, amikor érkezik. A regisztrációval az érkező gépkocsik számát már jól lehet detektálni, és megfelelő tájékoztatást lehet adni, hogy hol és hogyan kell megközelíteni a fesztivál területét, és hol lesz kialakítva az ideiglenes parkolóhely, ahol a kapunyitásig várakozni kell.

A szervező az ideiglenes parkolóhelyet háromszorosára növeli, és egy olyan terelőutat épít ki, kövezéssel és megvilágítással, amely tehermentesíti a közút forgalmát. A fesztivál területén lévő belső utakat kőburkolattal és világítással ellátva kétszer kétsávossá alakítja, hogy a fesztivál kapujától a forgalom az érkezésnél nagyobb ütemben áramolhasson. A kétszer kétsávós utak jelentősége fontos lehet a fesztivál befejezése során is, ami ütemezettebben több napig is eltarthat. 2024-ben a kapuzárás augusztus 6-án 12.00 órakor volt, de a távozó vendégek már előző héten csütörtökön megkezdték a kiköltözést.

A szervező hangsúlyozni kívánta, hogy a fesztivál történetében közlekedési baleset még nem történt, erre nagyon büszke, és mindent megtesznek, hogy a 2025. évben ne legyen torlódás a fesztivál előtt húzódó közúton. Elmondta, hogy negatív visszajelzés eddig a helyben élőkől vagy a helyi gazdáktól nem volt. A szervező minden évben egyeztet a területen gazdálkodókkal, hogy rendben menjen a terményekkel kapcsolatos

Mit gondol az Ön által gépkocsival látogatott fesztiválok közlekedésbiztonsági helyzetéről? (Kérem, válaszát jelölje 1–5-ig terjedő skálán, ahol az 1-es az „egyáltalán nem jó”-t, az 5-ös a „teljesen jó”-t jelenti.)

*What do you think about the traffic safety situation at the festivals you visited by car?
(Please rate your answer on a scale from 1 to 5, where 1 means 'Not good at all'
and 5 means 'Completely good'.)*

3. ábra: Fesztiválok közlekedésbiztonsági helyzete

Forrás: SUSZTER 2024–2025

szállítás, és tiszteletjegyeket juttat számukra, valamint a környékben élők számára, ezzel is csökkentve a kialakult feszültségeket.

A fesztivál közlekedésrendészeti biztosítását ellátó szakemberekkel készített interjúm alapján leírható, hogy a fesztivál közlekedésrendészeti biztosításának előkészítése a rendezvénynek helyet adó terület előtt húzódó, 6407-es számú Simontornya–Nagy-
szokoly–Iregszemcse összekötő út forgalmi rendjének ideiglenes megváltoztatásával kezdődik. Az út viszonylag keskeny keresztmetszetére tekintettel megállási tilalmat, a megnövekedett forgalomra tekintettel pedig sebességkorlátozást vezetnek be mind Ozora, mind pedig Igar-Vámszőlőhegy felől. A „megállni tilos”, a „60-40 km/h” sebességkorlátozó tilalmi táblák, illetve a „gyalogosok” veszélyt jelző táblák kihelyezését a 6407-es összekötő út 6+950 – 7+450 km szelvényei között a közút kezelője közútkezelői hozzájárulásban is előírja.

A közlekedésrendészeti biztosítás sarokpontja a fesztivál kezdő, illetve záró időpontja, mivel ebben a két időpontban érkezik a fesztivállátogatók túlnyomó része, akik főleg gépkocsikkal közelítik meg a helyszínt. A fesztivál területét a 6407-es számú mellékútról – Ozora község, illetve a 64-es számú főút felől – lehet megközelíteni. A jelentősebb forgalom a 64-es számú főút felől érkezik, többek között az M7-M6 autópálya, valamint a fesztiválra vonattal érkezők szállítása miatt.

A 64-es számú főút és a 6407-es számú összekötő út csomópontjában szükség esetén rendőri forgalomirányítást vezetnek be. A csomópont, illetve Ozora község között további gépkocsizárór-állomány biztosítja a forgalom zavartalanságát és a szükséges ellenőrzések végrehajtását, az esetleges torlódások felszámolását.

A fesztivál utolsó napjaiban, viszonylag egy időben, nagyszámú gépjármű hagyja el a területet. Ekkor problémát okozhat a Balatonról hazafelé tartó gépjárműforgalom (M7 autópálya – Enying felől) a 64-es számú főúton, amely forgalom a 6407 csomópontnál találkozik a fesztiválról távozó gépjárművekkel. Erre tekintettel szintén szükséges forgalomirányítás a fenti csomópontban. Ezzel párhuzamosan Simontornya városban, a 64-es és a 61-es számú főút kereszteződésében található forgalomirányító fényjelző készüléket kikapcsolják, és rendőri irányítás mellett halad a forgalom. Erre azért van szükség, mert a két főút kereszteződése és a 6407-64. számú utak csomópontja viszonylag közel van egymáshoz, nagy az esély a torlódásra.

A 2024-es fesztivál nyitónapján, július 26-án a reggeli órától számítva egyszerre nagyszámú gépjármű érkezett, amely a 64. számú főút és a 6407. számú út kereszteződésétől a kora délutáni órától jelentős torlódást okozott. Jóval gyorsabb volt a vendégek érkezése, mint a fesztivál beeresztőképesége. A kialakult forgalmi helyzetet hajnal 03.00 óra körül sikerült normalizálni. A jövőbeni hasonló helyzetek elkerülése érdekében a rendőrség felhívta a szervezők figyelmét arra, hogy a következő alkalommal készítsen új közlekedésbiztonsági elképzelést és beléptetési tervet, annak érdekében, hogy a 6407-es számú úton közlekedési torlódás ne alakulhasson ki, és a beléptetés zavartalan legyen a forgalom jelentős akadályozása nélkül. Az általam a fesztivállátogatók körében végzett, a fesztiválok biztonságát célzó internetes kérdőív közlekedésbiztonságot érintő kérdéseire adott válaszokból kiemelendő, hogy a kitöltők kevésbé elégedettek a forgalom szervezésével és a terület közlekedésbiztonsági helyzetével, és általában elégedetlenek a fesztiválok parkolási lehetőségeivel.

Összegzés

Kutatásom rámutat, hogy a nem jól vagy későn kezelt közlekedési szituációk jelentős problémákat tudnak okozni egy adott fesztivál közlekedésbiztonságának szempontjából. Fontos hangsúlyozni, hogy a rendőrség és a szervezők felismerték és bevezették a szükséges intézkedéseket, amelyek 2024-ben az OZORA fesztivál nyitónapján kialakult jelentős torlódás lassú, de eredményes feloldásához vezetett.

A felismert probléma jövőbeni kezelésére a szervezők és a rendőrség között azonnal megindult egy párbeszéd, amely alapján a szervező az egyeztető megbeszélések során vázolta a tervezett intézkedéseit, és a rendőrség a helyszínen ellenőrizni is tudta a tényleges munkálatok megkezdését. A tanulmány elkészítése során részemről további szakmai javaslatként fogalmazódik meg, hogy a közútról terelőútra történő forgalomterelést a rendőrség végezze, és a szervezővel együtt vizsgálják meg a rendőrség ellenérték fejében végezhető szolgáltató tevékenységéről szóló 16/1999. (II. 5.) Korm. rendelet alkalmazásának lehetőségeit.

Felhasznált irodalom

- BÍRÓ Gyula (2006): A közlekedési bűncselekmények szabályozása és nyomozása a Csemegi-kódextől napjainkig. In FENYVESI Csaba – HERKE Csongor – MÉSZÁROS Bence (szerk.): *Bizonyítékok. Tiszteletkötet Tremmel Flórián egyetemi tanár 65. születésnapjára*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 65–79.
- BUDAVÁRI Árpád (2023): *A reform és a közösség alapú működés kilátásai a magyar rendészetben*. PhD-disszertáció. Budapest: Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Doktori iskola.
- DULA, Chris S. – BALLARD, Mary E. (2003): Development and Evaluation of a Measure of Dangerous, Aggressive, Negative Emotional, and Risky Driving. *Journal of Applied Social Psychology*, 33(2), 263–282. Online: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1559-1816.2003.tb01896.x>
- LUKÁCS András et al. (2010): *Környezetbarát közlekedés*. Budapest: Lélegzet Alapítvány.
- MAJOR Róbert (2009): *A közúti közlekedési balesetek megelőzése, különös tekintettel a rendőrség lehetőségeire és korlátaira*. PhD-disszertáció. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- MAJOR Róbert – FELFÖLDI Péter – MÉSZÁROS Gábor (2019): *Forgalomszervezés és -irányítás*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- MAJOR Róbert et al. (2014): A nagyvárosi lakosság szubjektív biztonságérzetének javíthatósága. *Belügyi Szemle*, 62(5), 98–133. Online: <http://dx.doi.org/10.38146/bsz-ajia.2014.v62.i5.pp98-133>
- MICHALKÓ GÁBOR – NÉMETH József – RITECZ György (2020): *Turizmusbiztonság*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- NÉMETH József (2017): *Közúti közlekedési balesetek Magyarországon 2010–2015, fókuszban a külföldiek*. II. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia, Zalakaros, 2017. Nagykanizsa: Magyarország Pannon Egyetem Nagykanizsai Campus, 85–89. Online: <https://pen.uni-pannon.hu/wp-content/uploads/2025/01/II.TURIZMUS-ES-BIZTONSAG-NEMZETKOZI-TUDOMANYOS-KONFERENCIA-TANULMANYKOTET.pdf>

SUSZTER Tamás (2024–2025): *Kérdőív a fesztiválok biztonságáról* (folyamatban lévő kutatás). Online: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSd2hkop4mIK4zSTivCCc6_-CA23CgJNWqW-hcvXn_mJhE9pbjw/viewform

Jogi forrás

16/1999. (II. 5.) Korm. rendelet a rendőrség ellenérték fejében végezhető szolgáltató tevékenységéről

Hogyan kommunikálunk?

Kutatói rendőrkávéházak és fókuszcsoportos interjúk a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei rendőrök körében, 1. rész

How Do We Communicate?

Research Police Cafés and Focus Group Interviews among Police Officers in Jász-Nagykun-Szolnok County, Part 1

ANDRÁS Hunor Lehel¹

Bevezetés: A rendőrségi kommunikációval szemben is elvárás a hatékonyság, azonban jelenleg a magyar rendőrség nem rendelkezik kommunikációs stratégiával.

Célkitűzések: A tanulmányban arra keresem a választ, hogy a rendőrök miként vélekednek arról, hogy hogyan kommunikálnak egymással, vezetőikkel, a társszervekkel és médiaszolgáltatókkal, illetve a rendőrség mint szervezet hogyan jeleníti meg önmagát a külvilág felé.

Módszertan: Először a rendészettudományban szárnyát bontogató kvalitatív kutatási módszer, a kutatói rendőrkávéház segítségével kérdeztem meg a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság munkatársait. A kétalkalmas Police Caféban heterogén mintavétellel választottam ki a bűnügyi és rendészeti szakterületekről érkező résztvevőket, akik négy előre meghatározott, rendőrségi kommunikációt érintő témában mondhatták el véleményüket, meglátásaikat. Ezután szintén kétalkalmas félig strukturált fókuszcsoportos interjú keretében a vármegyei rendőr-főkapitányság és a helyi szervek bűnügyi,

¹ Rendőr százados, sajtóreferens, Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: AndrasHL@jasz.police.hu

valamint rendészeti vezetői nyilatkoztak a belső és külső kommunikációról, a kommunikációs zajokról, problémamegoldási javaslataikról.

Eredmények: Megállapítottam, hogy bár 2023-ban felülvizsgálták és módosították a kommunikációs szolgálatra, illetve a külső kommunikációra vonatkozó belső normát, még mindig hiányzik az átfogó stratégia, amellyel szemben komplex követelmények és garanciák fogalmazhatók meg. A megkérdezett rendőrök és rendőri vezetők egyöntetűen egyetértettek abban, hogy változtatásokra van szükség a rendőrségen belüli belső és külső kommunikációban.

Konklúzió: A kitűzött rövid, közép- és hosszú távú szervezeti célok, illetve feladatok lefektetéséhez egy olyan tervre van szükség, amely megfogalmazza a fő irányt, és felkészít a jövő várható és váratlan eseményeire. Ezt egységes követelményekkel és előírásokkal lehetne elérni. A továbbiakban ugyanez a kutatási folyamat zajlik majd Pest vármegyében is, amelynek eredményeit egy újabb tanulmányban szándékozom közreadni.

Kulcsszavak: kommunikáció, kvalitatív kutatás, kutatói rendőrkvéház, fókusz-csoportos interjú

Introduction: Police communication is also expected to be efficient, but the Hungarian Police currently do not have a communication strategy.

Objectives: The author of the study seeks to answer how police officers think about how they communicate with each other, their leaders, fellow agencies and media providers, and how the police as an organisation presents itself to the outside world.

Methodology: First I interviewed the staff of the Jász-Nagykun-Szolnok County Police Headquarters using the research police café, a qualitative research method currently gaining ground in police science. In the two-session Police Café, I selected participants from criminal and law enforcement fields through heterogeneous sampling, who were able to express their opinions and insights on four predefined topics related to police communication. Then, also in the framework of a two-session semi-structured focus group interview, the crime and law enforcement leaders of the county police headquarters and local agencies spoke about internal and external communication, communication noise, and their problem-solving suggestions.

Results: I found that although the legislation on the communication service and external communication was revised and amended in 2023, there is still a lack of a comprehensive strategy against which complex requirements and guarantees can be formulated. The police officers and police leaders interviewed unanimously agreed that changes are needed in internal and external communication within the police.

Conclusion: In order to set short, medium and long-term organisational goals and tasks, a plan is needed that articulates the main direction and

prepares for the expected and unexpected events of the future. This could be achieved with uniform requirements and regulations. In the future, the same research process will take place in Pest County, the results of which the author intends to publish in a new study.

Keywords: communication, qualitative research, research police café, focus group interview

Bevezetés

A Magyar Nagylexikon meghatározása alapján a hatékonyság:

„1. A kibocsátás és a ráfordítás viszonyzáma. A ráfordítás fajtajától függően különböző hatékonysági mutatók képezhetők, pl. az anyagfelhasználás hatékonysága, tőkehatékonyság, munkatermelékenység [...] 2. különmemű, egymással nem összemérhető kibocsátásokkal és ráfordításokkal leírható termelési eljárások (tevékenységek, technológiák) összehasonlításából adódó értékelés. Egyik eljárás hatékonyabb egy másiknál, ha ugyanahhoz a kibocsátás(-kombináció)hoz legalább egyik ráfordításból kevesebbet, míg a többiből legfeljebb ugyanannyit használ fel [...]. Hatékony eljárásoknak nevezik azokat, amelyeknél a fenti értelmében nincs hatékonyabb.” (BÁRÁNY 1999: 275)

A hatékonyság a közgazdaságtan alapvető fogalma, innen is ered a közgazdaság-tudományi megközelítés. Néhány rendőrségi kutató az 1980-as években a fenti meghatározás alapján közelítette meg a hatékonyság kérdését (VINCE 2014). A 90-es években Dános Valér rámutatott, hogy a rendőri munkának több olyan területe is van, amely nem mérhető (például bűnmegelőzés, baleset-megelőzés), és pusztán a statisztikai alapú megközelítés nem alkalmas a rendőrség hatékonyságmérésére és értékelésére (VÁRI 2022).

A magyar rendőrség az új életpályamodell bevezetésével nagyobb hangsúlyt fektetett az egyéni teljesítményértékelésre, amellyel szemben alapvető elvárás, hogy mentes legyen a szubjektív elemektől (VINCE 2017). A hatékonyságméréshez pedig megszülettek a normák, amelyek az alábbiak:

- a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes fegyveres szervek hivatásos állományú tagjai teljesítményértékelésének ajánlott elemeiről, az ajánlott elemek alkalmazásához kapcsolódó eljárási szabályokról, a minősítés rendjéről és a szervezeti teljesítményértékelésről szóló 26/2013. (VI. 26.) BM rendelet;
- a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes fegyveres szervek szervezeti teljesítményértékelése keretében elvégzendő, a szervezeti működés teljesítménymutatói értékelésének szempontrendszeréről szóló 36/2013. (XII. 21.) BM utasítás (VINCE 2017).

A teljesítményértékelés az új típusú közszolgálati modellben lényegét tekintve egy fejlesztésközpontú, kompetenciaalapú, egyénre szabott, évente ismétlődő célmeghatározás, amely strukturált formában nyújt visszacsatolást (*Útmutató az új típusú közszolgálati*

teljesítményértékeléshez nem vezető beosztású köztisztviselők számára 2008: 8). Az értékelés alapja a vezető és a beosztott közötti kommunikáció, amelynek során előre kitűzik a világosan és részletesen meghatározott és ténylegesen mérhető célokat, amelyek alkalmasak lehetnek az összehasonlításra (AMBERG–MOLNÁR 2004). El kell hogy fogadjuk a kutatók azon állítását, hogy a rendőrségen mind a rendészeti, mind a bűnügyi és az egyéb (hivatali, humánigazgatási, gazdasági, kommunikációs stb.) területeken számos olyan output van, amelyet nem tudunk teljesen sterilen, objektívan mérni. Önmagában, statisztikai számadatokkal nem tudjuk mérni egy személy vagy szervezet hatékonyságát.

További elemzést igényel, ha a rendőrség külső és belső kommunikációjának a hatékonyságát szeretnénk mérni, illetőleg kimutatni.² Tolnainé Kabók Zsuzsanna szerint a rendészeti kommunikációnak belső és külső dimenziója különböztethető meg (TOLNAINÉ KABÓK 2012). Meglátásom szerint, ha a kommunikáció hatékonyságát említjük, a kettő együttes vizsgálata szükséges, mivel azok egymással szoros kapcsolatban állnak, és egymástól csak részben különíthetők el. Amikor a belső kommunikáció hatékonyságát említem, arra gondolok, hogy a szolgálati ágak, valamint a vezető és beosztott közötti információáramlás – vagy annak hiánya – mennyiben befolyásolja a megvalósuló rendőri intézkedéseket, amelyeken keresztül a rendőrség ellátja alapfeladatait (perszonális kommunikáció). Külső kommunikáció szempontjából pedig azt, hogy a szervezet miként nyilvánul meg a külvilág irányába, és ezzel mennyire növeli a szervezet reputációját (szervezeti kommunikáció). Ezek vizsgálatakor főleg a vezetélméleti, a kommunikációtudományi és a szervezelméleti tanokat kell segítségül hívunk.

A kommunikáció kifejezés a latin *communis* szóból ered, ami azt jelenti, hogy: közös (KLEIN 2001). Legrövidebben úgy írhatnánk le a kommunikáció fogalmát, hogy a *közös jelentéssel bíró információ átvitele* (KLEIN 2001: 417). A szervezetekkel kapcsolatos szakirodalmakban kiemelkedő helyen szerepel a kommunikáció, amely a szervezet éltető ereje. Úgy becsülik, hogy egy átlagember az ébrenlétének 70%-át, egy tipikus vezető pedig közel a 90%-át kommunikációval tölti (KLEIN 2001: 415). Egyáltalán nem mindegy tehát, hogy miként és milyen hatékonyan kommunikálunk. Amikor pedig a rendészeti kommunikációt vizsgáljuk, elmondható, hogy az az általános emberi kommunikációnak egy szűkebb, specifikus területe. Ez szakmai kommunikáció: mindazt jelenti, amit és ahogyan a közbiztonság alakítását, a rendvédelmet szolgáló rendészeti szervezetek közölnek és tesznek (CSERÉP–MOLNÁR 2010). A rendészeti kommunikáció valamennyi területe leírható ugyan a kommunikáció általános kategóriáival, mégis számottevő sajátosságokat mutat. Minden sajátosságot megelőz, sőt predesztinál a hierarchikus viszonyrendszer, amely áthatóan befolyásolja a kommunikáció minőségét, stílusát (CSERÉP–MOLNÁR 2010). A hierarchikus rendszer pedig alapjaiban meghatározza a kétirányú kommunikáció során a visszafelé és kifelé irányuló megnyilvánulás lehetőségét.

A kommunikáció közvetít és befolyásol. Közvetíti a stratégiai és részcélokat, a vezetői elvárásokat, a szervezeti kultúrát, a kívánt mentalitást és a magatartásmintákat (CSERÉP–MOLNÁR 2010). A stratégia a katonai terminológiából került a közigazgatás és a kommunikáció fogalomkörébe. Mai értelmezésünkben a stratégia egy átfogó koncepció, amely távlati célokat, cselekvési sávokat jelöl ki, valamint olyan feladatokat határoz meg,

² Jelen tanulmányban nem a kommunikációs feladatokat ellátó rendőrök egyéni teljesítményértékeléséről esik szó.

amelyek hatásos eszközt jelenthetnek a szervezeti célok eléréséhez (CSERÉP–MOLNÁR 2010). A megfelelő jövőkép kialakításához tehát minden szervezetnek szüksége van egy világos, átlátható, kézzelfogható, távlati célokat kitűző stratégiára. Rendészeti (rendőrségi) kommunikáció tekintetében a magyar rendőrség múltjában és jelenében ez még nem valósult meg.

Kommunikációs szakemberek szerint a rendészeti kommunikációs stratégia nem más, mint „rövid, közép- vagy hosszú távú, tudatos megtervezése annak, hogy a rendészeti szerv

1. hogyan jelenítse meg önmagát a külvilág előtt
2. hogyan tegye lehetővé a belső információáramlást és ezen keresztül a folyamatos, magas színvonalú, hatékony működést” (MOLNÁR 2018).

Hiába jött létre 1999-ben a kommunikációs igazgatóság az Országos Rendőr-főkapitányságon, és hangolták össze a belső kommunikációs rendszert, a rendőrség továbbra sem tudta egységesen meghatározni saját kommunikációs profilját (VÁRI 2016). 2007-ben az akkori országos rendőrfőkapitány, Bencze József rendőr altábornagy meghirdette a „Biztonság, Bizalom, Becsület” elnevezésű programját, amelyben szerepelt a rendőrség kommunikációjának megújítása és egy stratégia felállításának a terve. A program megfogalmazása alapján át kell tekinteni a külső és belső kommunikáció jelenlegi gyengeségeit, írásban indokolt rögzíteni a rendőrség belső és külső kommunikációjának stratégiáját, elveit, módszereit, tartalmát, gyakorlásának határait, tilalmi rendszerét, az egyes szintekhez piramis jelleggel tartozó és azokhoz kapcsolódó feladatokat, követelményeket (VÁRI 2016). Az is szerepelt a programban, hogy a stratégia elkészítése előtt fel kell tárni a kommunikáció gyenge pontjait és azok okait (BENCZE 2009). A rendőrség belső és külső kommunikációjának feltérképezését és egy stratégia elkészítését említi a közel húszéves program, mégis, ha visszatekintünk, a legtöbb rendészettudománnyal foglalkozó kutató a külső kommunikációt kutatta (KRISKÓ 2013), és a rendőrség–média kapcsolatát vizsgálta. Lehetséges, hogy ez a szervezet hierarchikus felépítéséből és zártságából adódik, jóllehet jelenleg több információval rendelkezünk a médiakapcsolatokról, mint a belső kommunikációról. A két kommunikációs dimenzió szorosan összefügg, csakúgy, mint azok hatása a szervezet megítélésére. Szükséges, hogy a kívülállók is betekintést nyerjenek ebbe a zárt világba, főleg azért, hogy megértsék és elismerjék az itt uralkodó szabályok értelmét és értékét, valamint azért is, mert a civil kontroll csak így képes megvalósulni (FINSZTER 2012).

A „Biztonság, Bizalom, Becsület” program keretében 2007-ben készült el a 30 oldalas Főnix Kommunikációs Projekt, amely csak két oldalt szánt a belső kommunikáció és belső PR-tevékenység feltérképezésére és javaslatok megfogalmazására. A projekt java része a külső kommunikációt és a rendőrség közösségi kapcsolatokkal foglalkozó tevékenységét veszi górcső alá, többek között a SWOT-analízist alkalmazva (GARAMVÖLGYI 2007). A munkaprojekt helyesen fogalmazza meg, hogy csak az a szervezet képes kifelé igazán hatékonyan kommunikálni, amelynek belső információs rendszere aktív, a munkatársak tisztában vannak a szervezeti célokkal, és azt is, hogy a hatékonyabb rendőri munkavégzés feltétele a jól működő belső kommunikáció (GARAMVÖLGYI 2007). A művet elemezve

mégis jól láthatóan a külső kommunikáció és a média irányába billen a mérleg, még úgy is, hogy a belső információáramlás fontossága kiemelt.

Jelenleg a rendőrség kommunikációját a nyilvánosság számára adható tájékoztatás rendjéről szóló 24/2023. (X. 12.) ORFK utasítás (a továbbiakban: ORFK utasítás) szabályozza. Az utasítás pontosan megjeleníti a szervezet hierarchikus felépítéséhez igazított kommunikációs szervezet tagozódását, a kommunikációt ellátó szerveket, az alapelveket, a nyilvánosság tájékoztatásának rendjét, a rendőrség közösségi médiában való megjelenését és a rendőrség személyi állományába tartozásra vonatkozó információk internetes felületen való nyilvánosságra hozatalának feltételeit. A norma pontosan meghatározza a kifelé megnyilvánuló kommunikáció protokollját, de itt sem találunk a belső kommunikációra vonatkozó meghatározásokat. Azok inkább az írásbeli kommunikációt, a szóbeli utasításokat, jelentéseket és az adatvédelmet szabályozó különböző normákban találhatók. A belső információk megosztása és áramlása sokkal inkább a rendőrség szervezeti kultúrája által, a hosszú évek alatt kialakított és folyamatos változás alatt álló adatátvitelként írható le. Nem véletlen, hogy fókuszom és kutatásom többek között a kommunikáció ezen területére irányult.

Módszertan

A kutatás elején a módszertan kiválasztásakor figyelembe vettem, hogy melyek azok a kvantitatív és kvalitatív módszerek, amelyekkel a legtöbb heterogén mintavétel útján juthatok objektív információkhoz. A kvantitatív kérdőíves módszer lett volna a legkézenfekvőbb, és ez adta volna a legnagyobb mintát, azonban gyakorló rendészeti és kommunikációs szakemberként biztos voltam benne, hogy nem kaptam volna tényleges és valós adatokat a kitöltési hajlandóság általános hiánya okán. Így az empirikus kutatás első fázisában a rendészettudományi kutatásokban szárnyait bontogató módszer, a Police Caféból eredő kutatói rendőrkávéház mellett döntöttem. A második fázisban – amikor rendőri vezetőket kérdeztem – a fókuszcsoportos interjú módszert választottam.

Police Café – kutatói rendőrkávéház

„A Police Café a World Café közösségfejlesztő módszeren alapul, amely viszonylag fiatal, azonban népszerűsége, elterjedtsége nemcsak magas, hanem világszerte növekvő tendenciát is mutat a szervezetfejlesztéssel foglalkozó szakemberek körében” (GAÁL–MOLNÁR 2015). A World Café módszer egy egyszerű eljárás, amely azonban komoly protokollal rendelkezik. A nemzetközi hálózat hazai megalapítója Ruzsa Ágota, aki meghonosította a módszert Magyarországon (MOLNÁR 2010a). A World Caféból kifejlesztett Police Café is egy közösségfejlesztő technika, amely speciálisan a rendőrök és civilek együttműködését fejleszti, erősíti. Ezt hívjuk Rendőrkávéháznak. Hazánkban a Police Café módszert Molnár Katalin, a Nemzeti Közszerzői Egyetem docense honosította meg (ANDRÁS 2024).

„A Police Café idén tízéves története és 150³ epizódja is bizonyítja, hogy a helyi szintű közös biztonságról szóló párbeszédnek ez a módja a rendőrök és civilek közti hétköznapi együttműködésben igen hatékony. De a Police Café 2021 óta a rendészettudományi kérdések kutatása terén is elindult felfedezőútjára” (ANDRÁS–MOLNÁR 2024). Az elmúlt három évben több olyan – többek között országos – empirikus kutatáshoz használták a módszert (MOLNÁR 2010b), amelyekből tanulmányok (MOLNÁR 2023; 2024b) születtek, és sikeres pályázatokon (GÁL 2024) is elismerték annak létjogosultságát, illetve azt, hogy valid eredményekkel szolgál.

Fókuszcsoportos interjú

A kutatómódszertannal foglalkozó szakirodalom interjúnak nevezi azt az eljárást, amikor a kérdőíves adatfelvétel személyesen zajlik (BABBIE 2017). Az interjú során a kérdezett személy a saját fogalmazásában közli válaszait, ami mélyebb adatok kinyerésére alkalmas, mint a kérdőíves megkérdezés. Az empirikus vizsgálatokban éppen ezért kiemelt helyen szerepelnek az interjútechnikák (MOLNÁR 2010).

Strukturáltságuk alapján megkülönböztetünk:

- teljesen strukturált interjút – lényegében a kérdőíves megkérdezéssel azonos;
- strukturálatlan interjút – a konkrét kérdések adott témakörön belül, a beszélgetés során kialakult irányból fogalmazódnak meg;
- félig strukturált interjút – az előző két típusú interjú kombinációja (ANDRÁS 2024).

A fókuszcsoportos interjút szintén a kvalitatív kutatási módszerek közé sorolják. „A fókuszcsoport egy olyan kutatási módszert jelent, amelynek során az adatok úgy keletkeznek, hogy a kutatás alanyai csoportosan kommunikálnak egy adott témáról” (VICSEK 2006). Az elnevezésében benne van, hogy egy fókuszált, összpontosított beszélgetésről van szó, amely háromnál több személy részvételét feltételezi. Számításba kell venni a módszer előnyeit és hátrányait egyaránt. Tekintve, hogy kutatásom célja a feltárás, ezért esetemben a félig strukturált fókuszcsoportos (vezetői) interjút tartottam a legjobb és legmélyrehatóbb módszernek.

A kutatás körülményei

2024. november 14-én és 22-én szerveztem meg – empirikus kutatásom első szakaszában – a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei rendőrök részvételével zajló és a kommunikációs témát érintő kutatói rendőrkávéházakat. Ezt megelőzően kétalkalmas felkészítő beszélgetést tartottam a témagazdáknak, amelyen inkább a kutatással kapcsolatos kérdéseket beszéltek át, mivel mindannyian jártasak a rendőrségi kommunikációban, illetve részt vettek már Police Cafén, többen témagazdaként is. A rendezvényeknek

³ Azóta már 177-nél tart ez a szám. Lásd: <https://policecafe.hu/renderkavehazak/>

a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság Oktatási és Szabadidő Központja adott otthont. A kávéházakon mint moderátor vettem részt. Megnyitottam az eseményeket, majd tájékoztattam a jelenlévőket a kutatásról és annak kimeneteléről. Az asztaltémákat 4×20 percben lehetett átbeszélni, ezt követően a témafelelősök egyenként, öt percben összegezték a négy asztalnál beszerzett információkat. Az elhangzottak ilyenfajta rendszerezése és összegzése azért is kiemelendő a Cafék során, mivel a résztvevők és a kutató(k) is azonnali visszacsatolást kapnak a felmerült adatokról. Ezen reflexió a szervezet- és közösségfejlesztés egyik kulcsfontosságú eleme.

A résztvevők

A résztvevők meghívása előtt törekedtem a véletlenszerű, de heterogén minta kialakítására. Ennek megfelelően a területi és helyi szervektől (8 db rendőrkapitányság) – szakirányítói és végrehajtói állomány – összesen 25 fő: 17 tiszthelyettes és 8 tiszt, valamint 12-12 bűnügyi és rendészeti és 1 igazgatásrendészeti kolléga vett részt a két rendezvényen. Mindkét rendezvényen a kutatásetikai elveket betartva tájékoztattam a kollégákat a kutatás témájáról és menetéről, majd jelenléti ív és GDPR-nyilatkozat kitöltésére is sor került.

Témák és témafelelősök

Témafelelősöknek – a kérdések jellegéhez igazodóan – vezetői és kommunikációs területen jártas rendőröket kértem fel. A négy asztaltéma és a témagazdák személye az alábbiak szerint alakult:

1. Karsai Lajos r. alezredes (a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság Rendészeti Igazgatóság Közrendvédelmi Osztály vezetője)
2. *Téma:* A rendőrség szervezetén belüli hierarchikus viszonyok hatása a kommunikációra;
3. Vojter-Szabó Zita r. alezredes (a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Igazgatóság Bűnmegelőzési Osztály vezetője – korábban sajtósóvivő)
4. *Téma:* A rendőrség egyes szolgálati ágai közötti kommunikáció és együttműködés;
5. Sipos-Kácsor Andrea r. alezredes (a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság sajtóreferense – első Café) és Baranyiné Fodor Zsuzsa r. őrnagy (a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Igazgatóság Bűnmegelőzési Osztály kiemelt főelőadója – második Café)
6. *Téma:* A rendőrség külső szervezeti kommunikációjának szintjei, típusai-műfajai, eszközei-csatornái;
7. Kovács Ágnes r. őrnagy (a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Igazgatóság Bűnmegelőzési Osztály kiemelt főelőadója – korábban sajtósóvivő)

8. *Téma:* A rendőrség külső szervezeti kommunikációjának hatékonysága; hatása a szervezet megítélésére.

Eredmények

A témagazdák asztalonként jegyzetelték a kollégák által elmondottakat, illetve az összefoglaló prezentációjukhoz flipchartot is használtak. Az egész rendezvényről hangfelvételek készültek, amelyeken egyesével hajtottam végre a tartalomelemzést. A témakörök elemzése során több országos és saját szervezeti egységünkre vonatkozó érdemi adatot sikerült kinyerni. A négy témában a tartalomelemzést követően az alábbiakat állapítottam meg:

A rendőrség szervezetén belüli hierarchikus viszonyok hatása a kommunikációra

- Az eltérő vezetői szűrő miatt van, akit jobban, van, akit kevésbé informál a közvetlen vezetője.
- Napi szinten és különböző csatornákon – e-mail, koordináció, üzenetküldő alkalmazások – érkeznek az utasítások és információk.
- Az üzenetküldő alkalmazások – Viber és Messenger – lehetőséget biztosítanak a gyors információáramlásra, azonban ezek a csoportok sokszor eltérnek a létrehozásuk elsődleges céljától, továbbá nem válik el szorosan egymástól a munkaidő és a szabadidő.
- A vezetőkkel történő kétirányú kommunikáció sok esetben csak az alosztályvezetőig, osztályvezetőig valósul meg. Ahogy haladunk a hierarchiában felfelé, úgy válik egyoldalúvá.
- A Covid-19-pandémia óta több az online képzés és online értekezlet. A munkatársaknak igényük van a jelenléttel megtartandó oktatásokra és állománygyűlésekre. Ezekben a vezetőktől első kézből kapnának tájékoztatást személyzeti és jogszabályi változásokról, továbbá egyéb hasznos információkról, aktuális elvárásokról.
- A végrehajtói állománynak ténylegesen igénye van akár a személyes, akár az online, de mindenképpen a rendszeres eligazításokra.
- A kapitányságvezetők mindennap tartanak eligazítást az osztályvezetőknek, de attól a szervezeti szinttől lefelé már egységenként eltérő az információk, utasítások, feladatok továbbadásának módja és rendszeressége.

A rendőrség egyes szolgálati ágai közötti kommunikáció és együttműködés

- Sok esetben előfordul, hogy egy-egy összefoglaló vagy értékelő jelentést több helyre is meg kell küldeni/fel kell terjeszteni, és ezek tartalmát máshogy

értelmezik az érkeztető szervek. Ebből a dekódolási problémából félreértések, eltérések keletkezhetnek.

- A körzeti megbízott mint személy és mint szolgálati forma az, amely több szolgálati ágat is érint, ezért nagy rajtuk a nyomás, viszont információval is jobban elvannak látva.
- Kisebb szervezeti egységeknél vagy rendőrőrsökön – a kisebb létszám és a fizikai távolság miatt – jobb az együttműködés és az információáramlás.
- A létszámhiány miatt több helyen elmosódtak a beosztások-munkakörök közötti határok, és nagyobb a munkateher egy-egy munkatárson. A több munkafolyamatot ellátó kollégák viszont jobban átlátják a szervezet működését és a szolgálati ágak tevékenységét.

A rendőrség külső szervezeti kommunikációjának szintjei, típusai-műfajai, eszközei-csatornái

- Mindenkivel meg lehet találni a közös hangot, de ehhez türelemre, empátiára és tapasztalatra van szükség. Ebben a tekintetben eltérő a rendőrök felkészültsége, kommunikációs készségük fejlesztése szükséges.
- Egyre kevesebb a középkorú rendőr, aki hidat képez az X és Y, valamint a Z generáció között. Hiányuk a mentorálások során is érezhető.
- A fiatalabb korosztályú rendőrök magasabb technikai tudás birtokában vannak, azonban kommunikációs képességük elmarad az idősebbekétől.
- A rendőrség sokszor negatív megítélése a társszervekkel és egyéb intézményekkel történő kommunikáció során is érezteti hatását. Többször érezhetően projekció áll ezek mögött.
- A rendőrök meglátása szerint kevés pozitív visszacsatolást kapnak a civilektől.
- A legtöbb rendőr maga is elítéli azon kollégáit, akik a hatályos norma ellenére egyenruhában tesznek közzé a hivatással össze nem egyeztethető posztokat, videókat a közösségi médiában, mivel ezek rombolják a rendőrség tekintélyét.

A rendőrség külső szervezeti kommunikációjának hatékonysága; hatása a szervezet megítélésére

- Sokan a magyar rendőrség hivatalos honlapját, a www.police.hu-t a körözött személyek listája, baleseti hírek és határinformációk, esetleg vezetők ellenőrzése céljából használják. Meglátásuk szerint a honlapon lévő közlemények túl hivatalosak, és nem elég érdekesek. Nem mutatják be egy-egy ügy bonyolultságát, a rendőrök erőfeszítéseit és az intézkedések árnyoldalát.
- A fiatalabb korosztályt nem a Facebookon, hanem az Instagramon és a TikTokon lehet elérni, ahol rövid posztokkal vagy videókkal lehetne bemutatni az eredményeket, vagy az imázstevékenységünket kifejteni.

- 50-50%-ban megoszlott a kollégák véleménye azzal kapcsolatban, hogy a jelenlegi (főleg saját vármegyes) videós tartalmak megfelelőek-e, vagy inkább komolyabb stílusban kellene azokat elkészíteni. Úgy gondolják, hogy inkább sokkoló, megelőzési videókat kellene közzétenni.
- A kollégák többsége egyébként nem követi a rendőrségi Facebook-oldalakat, még a saját vármegyei oldalukat sem, ennek ellenére tisztában voltak az ott megjelenő tartalmakkal.

Fókuszcsoportos interjúk

A kutatói rendőrkávéházak lebonyolítását követően december 17-én szerveztem meg – empirikus kutatásom második szakaszában – a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság és a helyi szervek rendőri vezetői körében a fókuszcsoportos interjúkat. A kétszer egy óra időtartamú, félig strukturált interjúkra Skype-videókonferencia útján került sor 7, valamint 8 fő vezető részvételével. Csakúgy, mint az előző részben, itt is törekedtem a heterogén mintavételre. Végül a területi szervtől 1 főosztályvezető, 1 osztályvezető, a helyi szervektől (8 rendőrkapitányság) pedig 8 osztályvezető, 3 őrsparancsnok és 2 alosztályvezető vett részt az interjún. Összesen 15 fő volt; 7-7 fő bűnügyi és rendészeti, valamint 1 fő hivatali területről érkezett.⁴

Az interjúkra a kérdéssort a végrehajtó állomány által megfogalmazottak figyelembevételével állítottam össze. A vezetőknek feltett kérdések és az azokra adott válaszok az alábbiak voltak:

Hogyan, milyen formában kapják az elöljáróktól vagy a felsőbb-irányítói szervtől a feladatokat, utasításokat?

Általánosságban elmondható, hogy a felsőbb szervektől elsősorban NOVA SZE-ÜSZ⁵-ön vagy a Robotzsaru Neo rendszerben, koordináción keresztül, illetőleg e-mail útján érkeznek a feladatok, utasítások. Amennyiben sürgős feladat-végrehajtásról van szó, előfordul Skype, illetve telefon útján is. A területi és helyi szervek vezetőinek is legalább heti egy alkalommal van személyes vagy online formában eligazítás – általában hétfőnként. Vármegyei szinten a felsővezetőknek napi eligazítás van, csakúgy, mint a legtöbb rendőrkapitányságon az osztályvezetők részére. A hétfői eligazításokról emlékeztető készül, amelyet a későbbiekben megküldenek a jelen lévő vezetőknek.

Milyen gyakran van a saját szervezeti egységüknél eligazítás, és milyen formában (személyes, online), valamint véleményük szerint ez elegendő-e?

A kisebb osztályokon, valamint rendőrőrsökön napi szintű eligazítás-beszámoltatás történik a rendészeti és bűnügyi állomány részvételével. (A közterületi állomány részére a vezetőjük a Robotzsaru Rendszerben minden szolgálat esetén készít írásos eligazítást, amelyet tudomásul kell venni, majd a modulban a szolgálat végén be kell számolni a napi feladatok végrehajtásáról. Ebben a formában minden szolgálatban

⁴ A meghívóban húsz vezető részvételével számoltam, azonban szolgálati elfoglaltság miatt öten nem tudtak részt venni az interjúkon.

⁵ Szabályozott Elektronikus Ügyintézési Szolgáltatások.

történik eligazítás – *a szerző megjegyzése.*) Ezeknél a szerveknél jobban megfigyelhető a bűnügy és rendészet közötti oda-vissza irányuló információmegosztás és együttműködés. Nagyobb osztályokon alosztályvezetők és csoportvezetők részére napi, míg az egész állománynak havi egy alkalommal tart az osztályvezető eligazítást. Kevesebb létszámmal működő bűnügyi osztályokon ettől eltekint az osztályvezető, és személyesen ad utasítást a végrehajtó állománynak. Kivétel nélkül szinte mindegyik vezető a hivatalos koordináción, a Nova Zona Chaten, illetve e-mail-küldésen kívül alkalmazza valamelyik üzenetküldő alkalmazást a gyorsabb információáramlás érdekében. Ezzel kapcsolatban kiemelték, hogy a létrehozott csoportokat kizárólag munkáügyben használják.

Szükségesnek tartják-e kapitánysági, illetve vármegyei állománygyűlések megtartását? Ha igen, milyen gyakorisággal és kinek a részvételével? Milyen témákban?

A rendőrkapitánysági, illetve vármegyei állománygyűlések megtartásának kérdésében 50-50%-ban válaszoltak igennel és nemmel a vezetők. Kiemelték, hogy sok esetben az új érkezőket nem ismeri az állomány, ami fordítva is igaz. Ezenkívül fontos lenne a személyes találkozás lehetősége, valamint az is, hogy a vezető személyesen mondja el az állománynak az aktualitásokat, személyzeti kérdéseket, elvárásokat, stb. Több szempontból azonban túlzó a havi állománygyűlések megtartása, elegendő a negyedévenkénti vagy félévenkénti alkalom. Kiemelték továbbá az évertékelő és a szakterületi állománygyűlések fontosságát, amelyek során lehetőség van a személyes találkozóra. Többen elmondták, hogy napi szintű a telefonos vagy Skype-os kommunikáció az osztályok és szervezeti egységek között, ezért feleslegesek a személyes részvételű állománygyűlések, amelyek egyébként is szolgálatsszervezési terhet rónak az osztályokra.

A generációk közötti különbség okoz-e problémát osztályukon? Ha igen, milyen megoldási javaslatuk van?

A hivatali területen, illetőleg a vízügyrendészetnél inkább magasabb szolgálati tapasztalattal és évvel rendelkező hivatásosok vannak állományban. Generációs különbségek a bűnügyi és rendészeti-közrendvédelmi osztályokon és a rendőrörskön tapasztalhatók. A vezetők kiemelték a fiatalabb korosztály – a Z generáció – türelmetlenségét és azt, hogy az általuk kitűzött célt gyorsan akarják elérni. Amennyiben ez nem sikerül, akkor le- vagy átszerelnek. Felgyorsultabban élnek az életüket, és a rendőrségre nem hivatásként, csak egy munkahelyként tekintenek. Motivációs szintjük és felelősségvállalásuk is alacsonyabb. Problémaként jelentkezik az is, hogy a munkaterhek miatt sokszor nincs idő a betanításukra, sok esetben pedig tapasztaltabb mentor sem áll rendelkezésre az osztályokon. Van pozitív tapasztalat, amikor egy idősebb-fiatal rendőr páros kiegészíti egymást. Összességében azonban a rendőrségnek arra kell megoldást találnia, hogy a beérkező új generációt mivel lehetséges megtartani és motiválni, ugyanis a számukra nagyon fontos rugalmasságot (például szolgálatsszervezés, munkakezdés, munkaterhek stb. terén) a jelenlegi hierarchikus rendszer nem, vagy csak részben tudja biztosítani.

Követik-e a rendőrség hivatalos honlapját? Amennyiben igen, mi a véleményük az ott megjelenő közleményekről?

A bűnügyi és rendészeti vezetők, szintúgy, mint a végrehajtó állomány tagjai, a magyar rendőrség hivatalos honlapját a körözött személyek ellenőrzésére, valamint

átírat vagy megkeresés küldését megelőzően a vezetők személyének pontosítására használják. A kiemelt híreket és a főoldali hírfolyamot az aktuális események miatt, illetve a vármegyénkben történt események megjelentetése okán követik. Kiemelték a közleményekkel kapcsolatban a hitelességet és a gyorsaságot.

Követik-e a magyar rendőrség hivatalos közösségi média-oldalait, illetve a főkapitányság Facebook-oldalát? Amennyiben igen, mi a véleményük az ott megjelenő posztokról, videókról?

Ebben a kérdésben is megoszlott a vezetők véleménye. Többek szerint a humoros videókkal könnyebben el tudjuk érni a fiatalokat, és könnyebben tudjuk azt a képet közvetíteni, hogy bizalommal forduljanak irányunkba az állampolgárok. Mások szerint viszont a rendőrség mint félkatonai, hierarchikus rendfenntartó szervezet komolytalanná válik a humoros videók és posztok által. A másik kiemelendő meglátásuk, hogy kiváltképp a megelőzési videók és posztok a Facebookon, TikTokon és Instagramon nem jutnak el az idősebb korosztályhoz. Őket még mindig a televízió és a nyomtatott újságokon keresztül tudnánk elérni.

Amennyiben igaznak fogadjuk el azt az állítást, hogy szoros összefüggés van a vezetői kommunikáció és a munka hatékonysága között, akkor szerintük milyen a hatékony vezetői kommunikáció?

Nagyon fontos a vezetői szűrő – szűrni kell a minden oldalról beérkező információkat. A döntés-előkészítésbe be kell vonni az állományt. Hitelesnek és lényegre törőnek kell lenni. Meg kell becsülni az állományt, és ezt szóban, valamint tettekben is ki kell fejezni számukra.

Kutatói reflexiók

A kutatói rendőrkávéház és a fókuszcsoportos interjú is beavatkozó típusú, kvalitatív kutatási módszer. A kérdésfeltevéssel beavatkozik a folyamatokba, ami feltételezi az interjúvolutak aktív részvételét. A valid eredmények kinyeréséhez alapfeltétel a minta és a csoportlétszám megfelelő megválasztása. A fókuszcsoport jellegéből adódóan rugalmasabb, és a visszacsatolásra is több lehetőség adódik. Fentiek alapján a kutatás mindkét szakaszában elegendő létszámú résztvevővel kalkuláltam a kutatás eredményességéhez.

Következtetések

Jelen tanulmánynak nem célja, hogy egy egész szervezetet érintő kommunikációs stratégiát vázoljon fel. A saját vármegyét érintő kutatásom is rámutatott arra, hogy bár a kommunikációs szolgálatot és a külső kommunikációt érintő normát 2023-ban átdolgozták, mégis egy olyan átfogó stratégia, amellyel szemben igen összetett követelmények és garanciák fogalmazhatók meg, mind a mai napig hiányzik. A rendőrségi kommunikációval szemben is elvárás a hatékonyság, így a kitűzött rövid, közép- és hosszú távú szervezeti célok, illetve feladatok lefektetéséhez egy olyan tervre van szükség, amely megfogalmazza a fő irányt, és felkészít a jövő várható és váratlan eseményeire. A belső kommunikáció

és a vezetői kommunikáció újragondolása szükséges a hatékony információáramlás és a generációk – valamint a vezetők és a fiatalabb generációk – közötti összhang szavatolása érdekében. Ezek tükrében szintén érdemes átgondolni a rendőrség külső kommunikációjának formáit és azok tartalmát.

Felhasznált irodalom

- AMBERG Erzsébet – MOLNÁR Katalin (2004): Személyiségfejlesztő módszerek felhasználása a kommunikációban. *Magyar Rendészet*, 4(4), 133–147.
- ANDRÁS Hunor Lehel (2024): Előtanulmányok egy kutatói rendőrkávéházhoz, 1. rész. Egy országos rendészettudományi vizsgálat kutatói reflexióinak elemzése. *Magyar Rendészet*, 24(2), 215–228. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2024.2.13>
- ANDRÁS Hunor Lehel – MOLNÁR Katalin (2024): Előtanulmányok egy kutatói rendőrkávéházhoz, 2. rész. Az országos Roma Police Café sorozat kutatómódszertani és rendőrszakmai tanulságai. *Magyar Rendészet*, 24(3), 187–199. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2024.3.12>
- BABBIE, Earl Robert (2007): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Budapest: Balassi Kiadó.
- BÁRÁNY Lászlóné et al. szerk. (1999): *Magyar Nagylexikon*. 9. kötet. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- BENCZE József (2009): *A biztonság, a bizalom és a becsület rendőrségi programja*. ORFK intranet.
- CSERÉP Attila – MOLNÁR Katalin (2010): A rendőrség kommunikációs stratégiája és belső kommunikációja. *Rendészeti Szemle*, 58(2), 3–41. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/916>
- FINSZTER Géza (2012): *A rendőrség joga*. Budapest: Duna Mix Kft.
- GAÁL Gyula – MOLNÁR Katalin (2015): A World Café rendészeti alkalmazásának kezdeti tapasztalatai. *Magyar Rendészet*, 15(5), 11–19. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/3597/2912>
- GÁL Erika (2024): Nagytító alatt a kutatói rendőrkávéház – a Police Café módszer rendészettudományi kutatásokban való alkalmazhatóságának vizsgálata. *Magyar Rendészet*, 24(4), 20–216. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2024.4.11>
- GARAMVÖLGYI László (2007): *Főnix Kommunikációs Projekt*. ORFK intranet.
- KLEIN Sándor (2001): *Vezetés- és szervezetszichológia*. Budapest: SHL Hungary Kft.
- KRISKÓ Edina (2013): *A rendőrség társadalmi rendeltetése és a rendőrségi kommunikáció*. Doktori disszertáció. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola. Online: <https://pea.lib.pte.hu/server/api/core/bitstreams/a0a2bd3c-5c0c-402b-aa1a-1bb86b5af388/content>
- MOLNÁR Dániel (2010): Empirikus kutatási módszerek a szervezetfejlesztésben. *Humán Innovációs Szemle*, 1(1–2), 61–72. Online: https://humanexchange.hu/site/uploads/file/61-72_md.pdf
- MOLNÁR Katalin (2018): *Rendészeti kommunikáció – a média tükrében*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- MOLNÁR (Café) Kata (2021): *Police Café módszertani kézikönyv*. Pécs, [k. n.]. Online: www.nyelviktoras.hu/wp-content/uploads/2012/05/Police-Caf%C3%A9-m%C3%B3dszertani-k%C3%A9zik%C3%B6nyv-v%C3%A9gleges.pdf
- MOLNÁR Katalin (2023): A baranyai járási Police Café sorozat kérdőíves hatásvizsgálata. *Rendőrségi Tanulmányok*, 2023(4), 22–64. Online: <https://doi.org/10.53304/RT.2023.4.02>
- MOLNÁR (Café) Kata (2024a): Túl a százötvenedikén *Police Café blogkönyv* 4. rész. Pécs: [k. n.].
- MOLNÁR Katalin (2024b): *A Roma Police Cafék hatásvizsgálata*. (megjelenés alatt)

- TOLNAINÉ KABÓK Zsuzsanna (2012): A rendészeti kommunikáció specifikussága, törvényi szabályozása. *Magyar Rendészet*, 12(3), 77–83.
- Útmutató az új típusú közszolgálati teljesítményértékeléshez nem vezető beosztású köztisztviselők számára (2008). Budapest: Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Személyügyi és Közigazgatási Minőségfejlesztési Szakállamtitkárság – Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Személyügyi Szolgáltató és Közigazgatási Képzési Központ.
- VÁRI, Vince (2014): Statistics and Measuring the Efficiency of Crime Investigation. *Magyar Rendészet*, 14(4), 75–94. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/3905/3163>
- VÁRI Vince (2016): A média és a rendőrség iránti bizalom. *Magyar Rendészet*, 16(4), 73–89. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/2361/1635>
- VÁRI Vince (2017): Teljesítményértékelés és hatékonyságmérés a rendőrségen. Kérdőíves kutatás az egyéni teljesítményértékelésről. *Magyar Rendészet*, 17(5), 161–181. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/1781/1080>
- VÁRI Vince (2022): *A bűnözés kontroll hatékonyságának problematikája*. Chisinau: GlobeEdit.
- VICSEK Lilla (2006): *Fókuszcsoport*. Budapest: Osiris Kiadó.

Jogi források

- 26/2013. (VI. 26.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes fegyveres szervek hivatásos állományú tagjai teljesítményértékelésének ajánlott elemeiről, az ajánlott elemek alkalmazásához kapcsolódó eljárási szabályokról, a minősítés rendjéről és a szervezeti teljesítményértékelésről
- 36/2013. (XII. 21.) BM utasítás a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes fegyveres szervek szervezeti teljesítményértékelése keretében elvégzendő, a szervezeti működés teljesítménymutatói értékelésének szempontrendszeréről
- 24/2023. (X. 12.) ORFK utasítás a nyilvánosság számára adható tájékoztatás rendjéről

A Criminal Psychological Approach to Immigration Resilience

Ákos ERDÉLYI,¹ Barbara MÁGÓ²

Introduction: Managing migration is one of the biggest challenges of the 21st century, in the public, social, political, economic and legal spheres. Research on the psychological effects of migration is a highly complex phenomenon, but scholars have mostly focused on the psychology of immigration, looking at psychological processes only from the perspective of the migrants themselves.

Aims: This study seeks to find a link between the lack of resilience of admissions and the criminality of immigrants, by examining the transpersonal dimensions of the psychology of migration.

Methods: The authors explore the social conditions for successful integration and the deviant behaviours that may be associated with failure to integrate by analysing the intersection of migration and criminal psychology. They also attempt to adapt the concept of resilience to the factors of migration in order to achieve the research objectives.

Results: Immigration, settlement and ultimately citizenship acquisition of people from different cultures requires a high degree of resilience from all private and public actors involved in migration. Effective integration is a guarantee of peace, security and prosperity, while lack of integration tends towards criminalisation.

Conclusions: The key to successful integration is the ability to adapt to changing circumstances through multiple actors.

Keywords: migration, resilience, adaptation, criminal psychology, integration

¹ Psychologist, Assistant Lecturer, Ludovika University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Behavioural Sciences and Criminal Psychology, e-mail: erdelyi.akos@uni-nke.hu

² Police Major, Master Teacher, Ludovika University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Immigration Studies, e-mail: mago.barbara@uni-nke.hu

Introduction

Many areas of social sciences are concerned with the issue of migration. In addition to classical migration theory, this study also attaches particular importance to psychology and criminology. The research on migration in these two disciplines and the conclusions drawn at their intersection contribute greatly to identifying the key points of success in immigrant integration and the deviant and delinquent behaviour that may be associated with failure. In order to achieve this goal, we will try to adapt the concept of social resilience, which has become fashionable today, to the factors of migration, since we have tentatively hypothesised that the successful integration of an immigrant depends on the resilience of all parties involved in migration (the migrant, the state, law enforcement and immigration authorities, the host society, the employer, etc.). This study has been written in a generic way, while being aware of the diversity of people with the right to migrate and their different statuses as aliens. Although different aliens' and refugees' statuses imply – may imply different willingness and possibilities for integration, we aim here to provide comprehensive conclusions for persons who are not nationals of the host country, and to look at the process of immigration broadly, from the perspective of foreignness only.

In psychology, resilience is, in short, the ability to adapt flexibly to a changed situation (ERDÉLYI 2023). If we examine the concept in detail, we can say that resilience is nothing other than the flexible mental resistance to aversive, unpleasant influences and stimuli. “According to some authors, resilience refers to the set of protective factors and processes that contribute to adaptation despite the individual’s exposure to significant risk factors” (KNAPEK – KURITÁRNÉ SZABÓ 2015: 253). Primary resilience research has emerged in the academic community in the context of the study of coping with (psychological) trauma (HÁRDI et al. 2021; KARAŞAR–CANLI 2020; FRIEDBERG–MALEFAKIS 2018; AGAIBI–WILSON 2005); from this interpretative framework, migration can also be understood as a form of trauma, especially when the migrant has been forced to migrate by some external circumstance, such as war. Considered in this context, resilience refers to migrants³ coping with trauma at the individual level, which can be either the migration process itself or negative events experienced during migration that can be treated as trauma, such as looting or sexual harassment.

Immigration, as the abandonment of one’s original place of birth and residence, creates an intrinsically changed situation in one’s life. During the period spent in the country of immigration, the immigrant initially deals with the experience of leaving his or her country of origin and then tries to assimilate fully into the foreign society. The coping strategies and socio-psychological processes used to integrate vary from one individual to another. However, the success of integration also depends on a number of factors outside the individual. In what follows, we will argue for the need for resilience on the part of the three factors most involved in immigration (immigrant, host society, law enforcement) in order to prevent the foreigner from becoming a criminal and, hence, radicalised.

³ In the following sections of our study, we will also take the individual contexts of resilience as the default.

The resilience of immigrants

Let us assume that a person with the right to migrate is a rational being who will only relocate for a longer period of time if it is definitely advantageous for them. Thus, if their housing, employment or social welfare is not guaranteed, they would rather not take on the burden of migration (NAGY 2012). The catalysts for mass illegal migration are of course different, but here we will ignore undocumented irregular migration and forced migration for the purpose of analysis, and only consider the life events associated with the psychological strain of legal migration.

Gathering information about the destination country is therefore the starting point for legal migration. Once information has been gathered, the individual evaluates the situation and, if it is advantageous for him or her to move, sets off. Organising information at this level leads the individual to effective coping and thus to stable resilience (FRIEDBERG–MALEFAKIS 2018). The migrant sets up coping strategies after leaving the home country. First, they have to cope with the experience of loss, which in many cases means not only the loss of the original place of residence but also the absence of proximity to relatives. At the same time, he or she must start to learn the language, since the greater the knowledge of the local language, the greater the degree of social integration. Nowadays, of course, the use of English can become an intermediate solution between work and private life. However, unlike in aliens' proceedings, intermediate language skills are not sufficient for a successful naturalisation procedure, since in the citizenship procedure, states invariably require knowledge of the official language of the country.

The more time an immigrant spends in a foreign destination country, the more he or she becomes distanced from his or her home country, its culture and customs. But if they do not seek to assimilate into the host society, they can easily become rootless. Long-lasting rootlessness can lead to loneliness and, in extreme cases, to identity loss and dissociation disorders (OSVÁTH et al. 2021), which pose a serious therapeutic challenge.

The resilience of an inclusive society

The Bogardus Scale (BOGARDUS 1933) is the most commonly used measure of xenophobia in a society. The social distance scale is calculated by asking the respondent to answer 7 different questions. Whether they would like foreigners to be excluded from their country or to be allowed to stay as tourists, whether they would like to be granted citizenship, and whether they would accept them as a colleague, neighbour, friend or relative. Research conducted before the turn of the century shows that people in Central Europe, including the Visegrád countries, are not receptive to immigrants, with four out of five people in all four countries believing that their country does not need immigrants (BERNÁT 2010). Rejectionist attitudes in themselves make assimilation more difficult and hinder integration. The most visible form of xenophobia (GULYÁS 2016), is racism. "In linking migration and xenophobia, we must take into account that migration (the movement of a significant population across established political forms in search of new places to settle) is usually associated with xenophobia, although historically there are cases where this does

not occur or the problem is theoretically negligible, and vice versa: xenophobia is not only a characteristic of migration, but also has relatively independent forms and cases. People often treat not only the newcomer as a “stranger”, but also the “oldcomer”, and can even create “strangers” for themselves if they need one for some reason (GULYÁS 2016: 33). It is in this context that the terms ingroup and outgroup are discussed in sociology and social psychology. An ingroup is a group of individuals who belong to the same group as the observer, while an outgroup is a group of individuals outside the individual’s group. Along the dimensions thus obtained, we can examine the degree of prejudice and racism towards outgroups (SIK–SZEITL 2015), such as “groups of deviance, different ethnicity or religion compared to the majority of the population, or groups of foreign nationals” (GULYÁS 2016: 34).

The resilience of an inclusive society is also reflected in the labour market. Those who can find a job in the primary, well-paid labour market have a much better chance of integration, but most of them need language skills and a degree. However, the low wages in the secondary labour market, which is more accessible to immigrants, are often insufficient to cover even rent and living costs. The emergence of immigrant ghettos, or immigrant neighbourhoods, also reduces the chances of integration, as they create a parallel social structure to the majority society. Foreigners who are on the economic periphery of society help each other through difficulties, which may be beneficial for recent immigrants, but precludes long-term financial stability.

Social inequalities are exacerbated by religious and cultural differences. While religion as a cultural or civilisational fault line may not in itself be a direct cause of the conflicts and violence that occur (TÓTH 2021), it can be argued that religious differences and non-acceptance may in itself increase crime.

It can be concluded that coexistence or tolerated together-living is not integration at all (TEKE 2020: 298). It would be important for European societies to integrate people from a migrant background to a greater extent and at a higher rate, as people who are integrated into society, have a stable financial background and a positive outlook are less likely to become criminals and less likely to be radicalised. In today’s war-torn world, the need for respectful and peaceful coexistence, i.e. respectful behaviour, is becoming increasingly important.

Resilience of law enforcement agencies

Culture is generally defined as the sum total of material and intellectual goods produced and created by people and humanity (BERDE 2022). Organisational culture is a complex phenomenon, made up of specific norms, rules, procedures, values, symbols and belief systems that are most characteristic of a particular grouping. These norms and systems – preferred by the organisation – become embedded over time in the cognitive and affective behaviour of the newcomer, who gradually internalises the cultural conventions, written and unwritten rules of the organisation (FARKAS et al. 2018). Of course, it is not only the organisation that influences the individual, but also the individuality of the person that influences and is influenced by the organisation and the change and development of the

organisational culture. Mutual cooperation continues until the individual either internalises all aspects of the organisational culture or breaks the link with the organisation due to the stress and burnout caused by failed attempts. One of the reasons for failure may be the impact of generational differences: “Currently, in addition to the small number of ‘baby boomers’, generations X, Y and Z are also present in the organisation (these generations can be addressed and motivated in different ways, and have different needs), but they are already actively interacting with the current ‘alphas’ and forming their image of the organisation” (FARKAS et al. 2018: 75). According to another view (KOVÁCS 2022), the role of organisational culture is to provide a cultural basis for the organisation’s sense of belonging and its ideals, and through this to endow the organisation with its distinctive characteristics. The sources of an organisation’s culture include social perceptions, the history and origins of the organisation’s formation, external factors that influence the organisation, and last but not least the behaviour, will and manifestations of the organisation’s leaders.

If we look at the issue of organisational culture in the context of the police, we have to emphasise that the individuals who make up the organisation need to be resilient to the challenges of subordinate status, as well as having adaptive coping strategies to deal with unequal opportunities, social perceptions and work–life balance (FARKAS et al. 2018). By the organisational culture of migration management, we mean the established procedural mechanisms of a systematic set of persons and bodies implementing EU and national migration legislation. Like all law enforcement agencies, the immigration authorities are obliged to be humane, tolerant, helpful and non-discriminatory in their approach to foreigners. The employment of staff who do not fit in with the organisational culture of the aliens policing body may sooner or later lead to the organisation becoming preoccupied with its own internal problems instead of carrying out its task, with the most harmful consequence being the intensification of the negative phenomenon of the treatment of foreigners (HORVÁTH 2010: 179).

In times of increased migratory pressure or the recent crisis situation caused by illegal migration, law enforcement agencies are under increased pressure as well. Staff are under increased stress due to the higher workload. Stress is most often defined by János Selye (SELYE 1956; ÁDÁM–SALAVECZ 2010), who argues that stress is a non-specific response of the human organism to any kind of stress. Stress is part of our everyday life and it is a phenomenon that is familiar to everyone. However, in everyday speech, stress is most often used in a negative sense and associated with a negative emotional state. It is often used to explain our bad moods, illness, unexpected reactions, poor performance and damaged relationships (URBÁN 2006). Too much pressure at work has a negative impact not only on personal life but also on work itself. Different tasks, direct contact with people, communication difficulties and overtime clearly have frustrating consequences (Borbély et al. 2017: 294). A frustrated employee is dissatisfied, underperforms, makes mistake after mistake, or worse, leaves the organisation. However, it is also important to point out that stress can have more than just a negative impact on our lives: stress mobilises and organises our behaviour, focuses our thinking and motivates us to tackle an aversive, unpleasant situation or task (URBÁN 2006).

In our view, periodic training and development is essential for the creation and maintenance of a stable, effective and responsive police force. These training and development opportunities should include time for language training, improving work–life balance, planning individual career paths and improving the mental health of the force. It would therefore be necessary for law enforcement personnel to undergo training in migration psychology, intercultural awareness and improving their own psychological well-being, in order to help them to cope with stressful situations, situations requiring extreme workloads or, where appropriate, culturally different situations, from a moral, physical and psychological point of view (SCHILD 2016: 271).

A criminal psychological approach to the lack of resilience

The research on resilience has become a popular topic in recent years (decade now), and a deeper understanding of the phenomenon can be found mainly in the field of positive psychology (AFEK et al. 2021; VELA–PAI 2019; LEMAY–GHAZAL 2001). However, the interpretation of resilience in criminal psychology is not yet a common feature in the international research literature, as Hungarian criminal psychology research has neglected the study of the relationship between resilience and offending. At the same time, there is no doubt that from a criminal psychology point of view, valuable results could be obtained from the study of the resilience of offenders, just think of the question of the harms of criminalisation in prisons: To what extent does resilience as a personality trait contribute to the effective coping of individual prisoners with these harms? And this is just one of many questions.

An empirical analysis of the impact of the resilience and/or lack of resilience of the host society and the public authorities involved in immigration on the change in the immigrant's psychological state would be essential. Although the psychological underpinnings of terrorism and radicalisation are well known (FARKAS 2023, 2016; ERDÉLYI 2022; DOOSJE et al. 2016; KRUGLANSKI et al. 2014), the role of resilience, mental flexibility and resilience is less explored. We argue that resilience tests have or can have relevance for criminal psychology. For example, in the context of sexual offences, either a single or repeated act of violence can have a major impact on the mental well-being of the victim – mainly in a negative direction. The victim's resilience and ability to cope effectively and adaptively is reduced, and he or she may develop serious psychopathological pathologies (ERDÉLYI 2023).

The importance of research on resilience is also an important issue in the context of law enforcement organisational culture. The phenomenon of vicarious traumatisation, as used in psychology, is also a major threat to police personnel. The term itself refers to situations where professionals working in the field of psychotherapy, first and foremost psychotherapists, become traumatised themselves while working with traumatised individuals (SZEMEREY 2016). It is important and urgent to develop a therapeutic option that focuses on the mental health and stability of personnel who are subject to increased traumatic, highly vulnerable situations, whether it is road traffic accidents, sexual abuse or migration-related offences.

Summary

While there is a long tradition of scientific studies on integration in the United States, it is new in Europe. The available empirical studies (see for example FACCHINI et al. 2015; SCOTT–CARTLEDGE 2009; HOESCH 2018), which are few in number, make it difficult to draw clear conclusions about the factors of integration that clearly and unequivocally determine social relations. However, it is possible to conclude that states whose inhabitants and institutions are open to immigrants of foreign origin and accepting of different cultures and languages are more successful in terms of integration.

Accepting the former, in our study we tried to argue that resilience, which is gaining ground in positive psychology and is increasingly present in therapeutic situations, is of great importance not only in general psychological terms, but also from the point of view of criminal psychology. We have tried to point out that, whether we are talking about law enforcement personnel or offenders, the phenomenon has serious theoretical and practical questions, the answers to which may open up new possibilities and perspectives for research in criminal psychology.

The relevance of immigration today is constantly growing, both globally and in our immediate environment (KOUDELA 2022). Once a migrant leaves his or her country of origin, he or she is exposed to loneliness, loses his or her roots and is subject to a heavy mental burden of assimilation in the destination country. Optimally, they integrate successfully, but in extreme cases, the psychological burden of migration generates deviant behaviour, which can manifest itself in radicalisation and terrorism. In the context of migration, it may therefore be necessary to develop specific training, group and/or individual sessions that can facilitate successful integration into society and prevent individuals from embarking on a path of deviance.

References

- ÁDÁM, Szilvia – SALAVECZ, Gyöngyvér (2010): A stressz elméleti háttere és mérése: A Selye János Lelki Egészség Program tesztbateriájának bemutatása [Theoretical Background and Assessment of Stress: Review of the Test Battery Utilized in the János Selye Mental Health Programme]. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 11(1), 53–80. Online: <https://doi.org/10.1556/Mental.11.2010.1.4>
- AFEK, Anat – BEN-AVRAHAM, Rina – DAVIDOV, Alexander – BEREZIN COHEN, Noa – YEHUDA, Ariel Ben – GILBOA, Yafit – NAHUM, Mor (2021): Psychological Resilience, Mental Health, and Inhibitory Control Among Youth and Young Adults Under Stress. *Frontiers in Psychiatry*, 11. Online: <http://dx.doi.org/10.3389/fpsyt.2020.608588>
- AGAIBI, Christine E. – WILSON, John P. (2005): Trauma, PTSD, and Resilience. A Review of the Literature. *Trauma, Violence, & Abuse*, 6(3), 195–216. Online: <https://doi.org/10.1177/1524838005277438>
- BERDE, Csaba (2022): A szervezeti kultúra koncepciói új megvilágításban. In FARKAS, Johanna – HORVÁTH, József (eds.): *A rendészeti szervezeti kultúra többszemponú megközelítése*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 33–53. Online: https://doi.org/10.36250/00972_00

- BERNÁT, Anikó (2010): Idegenellenesség Magyarországon és a viseigrádi országokban. In HÁRS, Ágnes – TÓTH, Judit (eds.): *Változó migráció – változó környezet*. Budapest: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 271–272.
- BOGARDUS, Emory Stephen (1933): A Social Distance Scale. *Sociology and Social Research*, 17, 265–271.
- BORBÉLY, Zsuzsanna – FARKAS, Johanna – TÖZSÉR, Erzsébet (2017): A tömeges méretű illegális migráció pszichés következményei a rendészeti feladatellátás során. *Hadtudományi Szemle*, 10(3), 288–304. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/14107>
- DOOSJE, Bertjan – MOGHADDAM, Fathali M. – KRUGLANSKI, Arie W. – DE WOLF, Arjan – MANN, Liesbeth – FEDDES, Allard R. (2016): Terrorism, Radicalization and De-radicalization. *Current Opinion in Psychology*, 11, 79–84. Online: <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.06.008>
- ERDÉLYI, Ákos (2022): Az ámokfutás és a pszichopatológiai terrorizmus lélektana. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 10(2), 91–110. Online: <https://doi.org/10.32561/nsz.2022.2.7>
- ERDÉLYI, Ákos (2023): A gyermekprostitúció lélektani kérdései. In BARÁTH, Noémi Emőke – MEZEI, József (eds.): *V. Rendészet – Tudomány – Aktualitások: A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével*. Konferenciakötet. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 17–31.
- FACCHINI, Giovanni – PATACCHINI, Eleonora – STEINHARDT, Max F. (2015): Migration, Friendship Ties, and Cultural Assimilation. *The Scandinavian Journal of Economics*, 117(2), 619–649. Online: <https://doi.org/10.1111/sjoe.12096>
- FARKAS, Johanna (2016): A magányos merénylők radikalizálódása. *Acta Humana*, 4(5), 17–31.
- FARKAS, Johanna (2023): Az iszlám radikalizálódás pszichológiai háttere. A push–pull rizikófaktorok aspektusa. *Magyar Rendészet*, 23(3), 159–173. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.3.10>
- FARKAS, Johanna – KOVÁCS, Gábor – KRAUZER, Ernő (2018): A rendőrség szervezeti kultúrája. *Belügyi Szemle*, 66(12), 71–81. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.12.5>
- FRIEDBERG, Ahron – MALEFAKIS, Dana (2018): Resilience, Trauma, and Coping. *Psychodynamic Psychiatry*, 46(1), 81–113. Online: <https://doi.org/10.1521/pdps.2018.46.1.81>
- GULYÁS, Éva (2016): A migráció és az idegenellenesség fokozatai – egy xenofóbia-skála lehetősége. *Acta Humana*, 4(1), 33–47.
- HÁRDI, Lilla – KRÓÓ, Adrienn – KÉRI, Szabolcs (2021): Traumával és stresszorzal összefüggő zavarok. In NÉMETH, Artila – FÜREDI, János – LAZÁRY, Judit – SOMLAI, Zsuzsanna (eds.): *A pszichiátria magyar kézikönyve*. Budapest: Medicina Könyvkiadó, 307–312.
- HOESCH, Kirsten (2018): *Migration und Integration: Eine Einführung*. Wiesbaden: Springer. Online: <https://doi.org/10.1007/978-3-658-09736-3>
- HORVÁTH, József (2010): Gondolatok a rendőrség szervezeti kultúrájáról. In GAÁL, Gyula – HAUTZINGER, Zoltán (eds.): *Quo vadis rendvédelem? Szabadságjogok, társadalmi kötelezettségek és a biztonság*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XI, 177–190.
- KARAŞAR, Burcu – CANLI, Derya (2020): Psychological Resilience and Depression during the Covid-19 Pandemic in Turkey. *Psychiatria Danubina*, 32(2), 273–279. Online: <https://doi.org/10.24869/psyd.2020.273>
- KNAPEK, Éva – KURITÁRNÉ SZABÓ, Ildikó (2015): Reziliencia: rugalmas ellenálló képesség a gyermekkori bántalmazással szemben. In KURITÁRNÉ SZABÓ, Ildikó – TISLJÁR-SZABÓ, Eszter (eds.): *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna. A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia*. Budapest: Oriold és Társai Kiadó, 251–269.

- KOUDELA, Pál (2022): Könyvismertetés: Pratyusha Tummala-Narra (ed.): Trauma and Racial Minority Immigrants: Turmoil, Uncertainty, and Resistance című művéhez. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 77(1), 141–144. Online: <https://doi.org/10.1556/0016.2022.00007>
- KOVÁCS, Gábor (2022): A rendészeti szervezeti kultúra. In FARKAS, Johanna – HORVÁTH, József (eds.): *A rendészeti szervezeti kultúra többszemponútú megközelítése*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 79–100. Online: https://doi.org/10.36250/00972_00
- KRUGLANSKI, Arie W. – GELFAND, Michele, J. – BÉLANGER, Jocelyn J. – SHEVELAND, Anna – HETIARACHCHI, Malkanthi – GUNARATNA, Rohan (2014): The Psychology of Radicalization and Deradicalization: How Significance Quest Impacts Violent Extremism. *Advances in Political Psychology*, 35(1), 69–93. Online: <https://doi.org/10.1111/pops.12163>
- LEMAY, Raymond – GHAZAL, Hayat (2001): Resilience and Positive Psychology: Finding Hope. *Child and Family*, 5(1), 10–21.
- NAGY, Boldizsár (2012): *A magyar menekültjog és menekültügy a rendszerváltozástól az Európai Unióba lépésig*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- OSVÁTH, Péter – TIRINGER, István – OZSVÁTH, Károly – TÉNYI, Tamás – FEKETE, Sándor (2021): Disszociatív zavarok. In NÉMETH, Attila – FÜREDI, János – LAZÁRY, Judit – SOMLAI, Zsuzsanna (eds.): *A pszichiátria magyar kézikönyve*. Budapest: Medicina Könyvkiadó, 313–323.
- SCHILD, Marianna (2016): A migráció pszichológiai vetületei. *Hadtudományi Szemle*, 9(1) 270–283.
- SCOTT, Sam – CARTLEDGE, Kim H. (2009): Migrant Assimilation in Europe: A Transnational Family Affair. *International Migration Review*, 43(1), 60–89. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2008.01147.x>
- SELYE, Hans (1956): *The Stress of Life*. New York: McGraw-Hill.
- SIK, Endre – SZEITL, Blanka (2015): Az idegenellenesség alakulása Magyarországon. *Credo*, 21(4), 53–63.
- SZEMEREY, Márton (2016): A viszontlátétel és az empátia terhei. A testélmény szerepe a vikariáló traumatizáció kialakulásában. *Imágó*, 5(3–4), 25–40.
- TEKE, András (2022): *Emberi biztonság és migráció* (Human Security and Migration). Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság.
- TÓTH, Péter (2021): Migráció és mimetizmus. In JANCÓS, András – SZABÓ, Annamária – NEMES, Márk – RUSZKAI, Szilvia É. (eds.): *Ütközéspontok VII*. Szeged: JATE Press, 207–215.
- URBÁN, Róbert (2006): Az érzelmek és a stressz pszichológiája. In OLÁH, Attila (ed.): *Pszichológiai alapismeretek*. Budapest: Bölcsész Konzorcium, 370–394.
- VELA, Shae-Leigh Cynthia – PAI, Nagesh (2019): A Theoretical Review of Psychological Resilience: Defining Resilience and Resilience Research over the Decades. *Archives of Medicine and Health Sciences*, 7(2), 233–239. Online: http://dx.doi.org/10.4103/amhs.amhs_119_19

Újragondolt szerepek a biztonság megteremtésében, PhD-kutatási jelentés

Rethinking Roles in Creating Security, PhD Research Report

LIPPAI Zsolt¹

Cél: A kutatás célja a magánbiztonság precíz elméleti alapjainak kidolgozásához való hozzájárulás a jövőbeni eredményesebb és hatékonyabb rendészeti működés érdekében; a tevékenység jelenkori állapotanalízisének elvégzése; az egyes szerepvállalások, belépési feltételek kidolgozása; az állami peremfeltételek, feltételrendszerek, a jogi és tulajdonosi felelősségek kimunkálásához való hozzájárulás.

Módszertan: A kutatás során a releváns nemzetközi és hazai szakirodalom, jogszabályok, belső normák, az elérhető online és papíralapú adatbázisok és egyéb anyagok feldolgozására került sor. A kutatási eredmények folyamatos és összehasonlító vizsgálatával pedig a téma egészének elméleti és gyakorlati szempontok szerinti vizsgálta valósult meg.

Megállapítások: A kutatás során feltárt eredmények alapján megfogalmazhatók olyan ajánlások és alternatívák, amelyek jelentős mértékben járulhatnak hozzá az állami rendészeti szervek további tehermentesítéséhez, továbbá a nemzetgazdasági szempontból is gazdaságosabb, költségkímélőbb, a magánbiztonsági és önkormányzati szektorral együttműködő, erőforrásaival hatékonyan gazdálkodó rendőri működéshez.

Érték: A kutatási jelentés szerzője a magánbiztonság átfogó tudományos kutatásához, feltérképezéséhez kíván hozzájárulni, felismerve annak tényét, hogy a kutatott téma a rendőri működés folyamatosan időszerű kérdése, ugyanis a rendőrség működésében az elmúlt két évtized számos, addig nem tapasztalt helyzetet eredményezett. A feladatok és elvárások mennyiségi és minőségi átalakulása a biztonság megteremtésének és fenntartásának állami és nem állami szereplői közötti kapcsolat átértékelését is szükségessé teszi.

¹ R. alezredes, adjunktus, Nemzeti Közszerzési Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, e-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu

Az elkészített PhD-dolgozat tudományos eredményei e tevékenység tanulmányozásához nyújtanak segítséget.

Kulcsszavak: közbiztonság, magánbiztonság, újrarendelt szerepek, kutatási jelentés

Aim: The aim of the research is to contribute to the development of a precise theoretical basis for private security, in order to enable more effective and efficient law enforcement in the future; to carry out a current state analysis of the activity; to develop the specific roles and entry conditions; to contribute to the elaboration of the state boundary conditions, the conditionality, the legal and ownership responsibilities.

Methodology: The research involved a review of the relevant international and national literature, legislation, internal standards, available online and paper databases and other materials, and a continuous and comparative analysis of the research findings to examine the whole topic from a theoretical and practical perspective.

Findings: The results of the research can be used to formulate recommendations and alternatives that can make a significant contribution to further reducing the burden on public law enforcement agencies, and to a more economical and cost-effective police operation, in cooperation with the private security and municipal sectors, and with efficient resource management.

Value: The author of the research report wishes to contribute to the comprehensive scientific research and mapping of private security, recognising the fact that the researched topic is a continuously topical issue of police operation, as the last two decades have resulted in several unprecedented situations in the operation of the police. The quantitative and qualitative transformation of tasks and expectations also calls for a reassessment of the relationship between public and non-public actors in the creation and maintenance of security. The scientific results of this PhD thesis will help to study this activity.

Keywords: law enforcement, private security, rethinking roles, research report

A tudományos probléma megfogalmazása

A tudományos probléma lényege egybecseng a Magyarország jelenleg hatályos bűnmegelőzési stratégiájában megfogalmazottakkal, amelyek szerint a cél egy olyan szakpolitikai stratégia létrehozása, amely a jelenlegi magyar és nemzetközi helyzet, illetőleg a prognosztizálható jövőbeni trendek figyelembevételével meghatározza a következő tíz év jogalkotási, szervezetfejlesztési, képzési és szemléletformálási feladatait, valamint az össz-társadalmi fellépés lehetőségeit a bűnmegelőzés területén [1291/2023. (VII. 19.) Korm. határozat]. Hazánk alaptörvénye alapján a közrend, közbiztonság fenntartása alapvetően

a rendőrség feladata (Magyarország Alaptörvénye 46. cikk), azé a szervezeté, amely már nem minden szegmensében birtokolja a biztonságot veszélyeztető valamennyi jogsértő magatartás elhárításához, megakadályozásához szükséges erőt, eszközt vagy infrastruktúrát. Kijelenthető, hogy a rendőrség – bár főszerepet tölt be, de – csak az egyik eleme a biztonságnak mint szolgáltatásnak. A szolgáltatásnak, amelyben egyre erősödő, hatékony és professzionális jelenléttel kap teret a civil szféra törvényalkotó által szabályozott közbiztonság-erősítő tevékenysége. Napjaink valóságának magától értetődő és a közgondolkodásban is megjelenő eleme, hogy a rendészeti feladatok egy részét – a rendőrség jogszíntványait nem csorbítva, annak tevékenységét inkább kiegészítve, támogatva, tehermentesítve – át kell engedni a civil szféra szereplőinek. A közbiztonságról és annak védelméről beszélve többé már nem kerülhető meg a civil elem részvétele.

A magánbiztonság meglévő hazai, viszonylag csekélynek mondható irodalmát vizsgálva azt láthatjuk, hogy egy meglehetősen vitatott, tudományos alaposággal kevésbé kimunkált területről van szó. Vitatott azért, mert a magánbiztonság helye, szerepe és jelentősége kapcsán számos kérdőjel mutatkozik, hiszen egy viszonylag fiatal területről van szó, amely a rendszerváltás óta épült ki hazánkban. Talán emiatt sem történt meg maradéktalanul a precíz elméleti alapok kidolgozása.

Kutatásom célja a hiátus legalább részbeni pótlása a jövőbeni eredményesebb és hatékonyabb rendészeti működés érdekében; a tevékenység jelenkori állapotanalízisének elvégzése; az egyes szerepvállalások, belépési feltételek kidolgozása; az állami peremfeltételek, feltételrendszerek, a jogi és tulajdonosi felelősségek kimunkálásához való hozzájárulás.

Hipotézisek

Doktori értekezésemben (LIPPAI 2024) az alábbi négy hipotézis vizsgálatát hajtottam végre.

Az első hipotézis (a továbbiakban: H1)

A rendészeti igazgatásban a legitim fizikai erőszak monopóliuma birtokában teljesített hatósági eljárások mellett egyre nagyobb szerepet kap a jogkövető társadalommal való együttműködés és a hivatal szolgáltató jellege, amely nem csupán megfigyeli, hanem együttműködik a társadalommal. Ez a paradigmaváltás indokolja az állami és nem állami szereplőknek a biztonság megteremtésében és fenntartásában meglévő szerepének újragondolását.

A második hipotézis (a továbbiakban: H2)

A biztonság megteremtésében és fenntartásában részt vevő komplementer rendészeti szereplők (önkormányzati rendészeti szervek, magánbiztonsági vállalkozások, polgárőrségek) tevékenysége az állami rendészeti szervek objektív szempontokkal értékelhető, nagyobb fokú eredményességét és feltehetően költségkímélőbb működését eredményezi.

A harmadik hipotézis (a továbbiakban: H3)

A magánbiztonsági szektor állami rendészeti szerveket kiegészítő, új és korszerű tevékenysége a közrend, a közbiztonság fenntartását biztosító új rendészeti alappillér. Ez a megváltozott szereposztás a hatósági beavatkozásokat szűkebb területre korlátozhatja, terheket vesz le a rendvédelmi hivatalokról, miközben növeli a tulajdonosi felelősségvállalást, és erősíti a közösségek önvédelmi képességeit.

A negyedik hipotézis (a továbbiakban: H4)

A rendészet új területei – a magánbiztonságtól a kollektív önvédelemig – megerősítik azokat a törekvéseket, amelyek pontosítani kívánják a rendészetelmélet helyét a társadalomtudományok rendszerében. A magánbiztonsági szektor térnyerése szükségessé teszi a kor követelményeinek megfelelő közbiztonsági stratégia kialakítását, amelyhez a tematikájában gazdagodó rendészettudomány jelentős segítséget nyújthat.

Kutatási célok

Kutatásomban a tevékenység jelenkori állapotának analízisét, a komplementer rendészeti szereplők rendészeti szerveket tehermentesítő, nemzetgazdasági szempontból is meghatározó jelentőségű vizsgálatát tűztem ki célul. Ennek során objektív forráskritikai következtetések levonására, a további költséghatékonyabb, eredményesebb együttműködésre és szerepvállalásra vonatkozó javaslatok megtételére törekedtem. Megvizsgáltam a tevékenységre vonatkozó nemzetközi és európai uniós elgondolásokat, gyakorlatokat, illetőleg azok nemzetgazdasági szempontú hasznosulását, összefüggéseit és ellentmondásait.

Bizonyítottam, hogy a rendészettel, így a biztonságunk megteremtésének állami szereplőivel, kiemelten a rendőrségi szervezet tevékenységével sokan és sokféleképpen foglalkoztak és foglalkoznak. A rendészettudomány kutatói közül viszont csak igen kevesen irányították figyelmüket a biztonság megteremtésének nem állami szereplőire, a rendészet speciális szerveire, „perifériáira”, a hagyományosnak is nevezhető rendészeti felfogástól eltérő módszerek alkalmazására. Az állami és nem állami szereplők közös munkavégzése, közös biztonságunk megteremtésének és fenntartásának egymást kiegészítő, tehermentesítő tevékenysége, az egyes szerepek újragondolásának lehetősége szintén kevésbé kutatott terület (CHRISTIÁN 2010: 1).

Értekezésemmel a magánbiztonság átfogó tudományos kutatásához, feltérképezéséhez kívánok hozzájárulni. A kutatott téma a rendőri működés folyamatosan időszerű kérdése, ugyanis a rendőrség működésében a rendszerváltást követő időszak számos addig nem tapasztalt helyzetet eredményezett. Prioritássá vált annak megalapozott, felelős megválasztása, hogy a rendőrség mely feladataira összpontosítsa erőit, és melyeket engedhet át a civil, komplementer rendészeti szereplőknek (a magánbiztonsági szolgáltatóknak, az önkormányzati rendészeti szervezeteknek vagy a polgárőrségnek) (KARDOS 2018). Ebből következően pedig joggal adódik a kérdés, hogy mely területeken erősíti együttműködését

velük – így biztosítva az állami feladatok racionalizálását, a hatékonyabb és költségtakarékosabb, nemzetgazdasági szempontból is elengedhetetlenül fontos szervezeti működést.

Célom a sokszínűség korszakának megfelelő új stratégiák, komplex látásmód kidolgozása, a rendészeti tevékenység racionalizálása, a magánbiztonság tudományos megalapozása, továbbá az, hogy felhívjam a figyelmet a magán- és közbiztonság együttműködéséről való tudományos gondolkodás fontosságára.

Kutatási módszerek

Kutatásomat a releváns nemzetközi és hazai szakirodalom, jogszabályok, belső normák, az elérhető online és papíralapú adatbázisok és egyéb anyagok feldolgozásával kezdtem. A kutatási eredmények folyamatos és összehasonlító vizsgálatával a téma egészét elméleti és gyakorlati szempontok szerint vizsgáltam. Az így kapott részismereteket egymásra épülő, logikailag is egységes egészévé kapcsoltam össze. Induktív és deduktív módszerek alkalmazásával az egyes adatokból, eredményekből általános törvényszerűségeket fogalmaztam meg, illetve általános megállapításokból egyedi következtetéseket vontam le (KUI 2021: 19).

Átfogó, többemű empirikus kutatásom során – a könyvtári és egyéb online adatbázisokban elérhető valamennyi releváns szakirodalom feldolgozását követő – célirányos tanulmányutakon vettem részt, valamint állami és komplementer rendészeti szervek vezetőivel szakmaspecifikus interjúkat készítettem. Tevékenységem kiemelt elemeként *Újragondolt biztonság* címmel szakértői kérdőívet szerkesztettem, amelyet egyforma reprezentációban harminckét felső vezetői beosztású rendészeti szakember töltött ki a nyolc, általam relevánsnak ítélt szegmentációban.

A kutatást előkészítő elméleti megállapításokat és a kérdőív szakmai tapasztalatait figyelembe véve – dolgozatom folytatását arra alapozva – vizsgáltam meg egy nagy tömeget vonzó, nemzetközi vonatkozású, kiemelt sportrendezvény hazai szervezésének és lebonyolításának rendjét. Elemeztem az érintett állami és magánszereplők tevékenységét és együttműködését, annak hazai és nemzetközi gyakorlatát. Végül személyes és online interjúk, valamint célirányos szakmai tanulmányutak tapasztalataival egészítettem ki az eredményeket.

Értekezésem elkészítésével megkíséreltem kibontani és elmagyarázni a biztonság megteremtésének és fenntartásának állami és nem állami szereplői közötti kapcsolat mechanizmusait. Igyekeztem az idáig vezető utat értelmezve és a lehetséges jövőt sugallva, annak tudományos megközelítését a gyakorlati szakemberek munkája nyomán keletkező ismeretekkel összekapcsolni, továbbá a szakmai vitákat úgy az olvasó elé tárni, hogy az uralkodó nézetek tekintetében szabadon eldönthesse, melyiket tartja helyesnek és irányadónak.

Az elvégzett vizsgálat tömör bemutatása fejezetenként

A *Bevezetés* című fejezetben rámutatok a rendészet mint állami monopólium paradigmájának meghaladottságára és a rendfenntartás szükségszerű pluralizációjára. Ismeretem, indokolom kutatásom hipotéziseit és főbb kérdéseit, illetőleg előrevetitem értekezésem egyes sarokpontjait. Bizonyítom kutatásom időszerűségét és annak tudományos jellegét. Az elvégzendő állapotanalízis igazolására bemutatom, hogy míg a biztonság megteremtésének állami szereplőivel számos kutatás foglalkozik, addig a nem állami szereplők tekintetében egy meglehetősen vitatott és tudományos alapossággal csak kevésbé kimunkált jogterületről van szó. Dolgozatom elméleti és dogmatikai alapjait, kutatási módszereit, célkitűzéseit elemezve írok kutatási eredményeim felhasználási lehetőségeiről.

A *Helyet kér a rendészettudomány* című történeti fejezetben a rendészettudomány fogalmának korszakonkénti fejlődését elemzem. A rendészettudomány eredetét kutatva mutatok rá, hogy az ember egy tudományágat csak akkor ismer meg teljesen, ha annak történelmét is ismeri. A rendészettudomány egyes korszakainak megjelenítésével, a jelen korunkban is rendkívüli tudományos értékkel bíró művek feldolgozásával azok meghatározó gondolatait állítom egymással párhuzamba. Bizonyítom, hogy bárhogy is alakuljon a rendészet fogalmának értelmezése, bizonyos lényegbeli állandóságot mégis magában hordoz. Ugyanis vannak a rendészetnek olyan állandó feladatai, amelyek a fogalomfejlődés minden szakaszában a „policiais” tevékenység tárgyát képezték, és amelyek nélkül a rendészet el sem képzelhető.

A *biztonság megteremtésének és fenntartásának állami és nem állami szereplőiről* című fejezet célja a hagyományosnak is nevezhető rendészeti felfogástól eltérő módszerek bemutatása. A szereplőket egy új és rendkívül izgalmas nézőpontból vizsgálom, esetenként különösen érzékeny témakörökre is rámutatok egy különlegesen érdekes és aktuális problémakört elemezve. Az újszerűnek is tekinthető módszerek vizsgálatával a magánbiztonság átfogó tudományos kutatásához, a sokszínűség korszakának megfelelő rendészeti szerepvállalások feltérképezéséhez kívánok hozzájárulni. A fejezet – szakmai interjúk, tanulmányok és tanulmányutak feldolgozásával – e tevékenység tanulmányozásához nyújthat segítséget.

A *magánbiztonság mint hozzáadott érték* című fejezet célja a tevékenység kapcsán mérhető tényezők feltérképezése. A rendészet új struktúráját vizsgálva, a biztonság megteremtésének sokszereplős küldetéséhez hozzáadott társadalmi-gazdasági érték fogalmát elemezve mutatok rá a posztmodern társadalmak változó rendészeti jellegére. Az államilag monopolizált rendészeti korszak végével a mai rendészet multilaterális tevékenységével érvelve világítok rá, hogy modern világunk rendészete átalakulóban, szerkezete változóban van. Bizonyítom, hogy a rendészet már nem a kormányok kizárólagos előjoga, sőt már az is kérdéssé vált, vajon a kormányok-e a biztonság első számú szolgáltatói. A magánbiztonsági szektor szolgáltatásai által biztosított társadalmi-gazdasági hozzáadott érték a biztonság javított vagy többletértékéből áll, amelynek alapján a biztonság összértéke növekszik. A biztonsági stratégiákból pedig a magánbiztonsági ágazat a továbbiakban már nem zárható ki, hiszen létezéséből fakadóan nyújt kézzelfogható társadalmi-gazdasági értéket.

A magánbiztonság nemzetközi trendjei című fejezetben Észtország, Bulgária, Nagy-Britannia, Mexikó, Dél-Afrika, Ausztrália és Kanada magánbiztonsági szektorának kialakulását és jelenkori helyzetét elemzem. A biztonságipar sok esetben eltérő fejlődésű, de számos azonosságot mutató mindennapjaiba betekintve a magánbiztonság nemzetenként eltérő elméleti tartalmát vizsgálom. Követendő külföldi példák és gyakorlatok ismertetésével világítok rá az azok működésére, valamint a nemzetközi jog által csak kevésbé szabályozott katonai magánvállalatok nemzetközi tevékenységére. A vizsgálathoz eltérő angolszász vagy kontinentális jogrendszerű, posztkommunista és szélsőségekkel is jellemezhető példákat mutatok be, és megvizsgálom az egyes nemzetek magánszektorainak rezsimeket, államokat erősítő vagy gátló működését. Bizonyítani kívánom, hogy míg a szektort övező politikai viták nagyrészt hasonlóak, az azokra adott válaszok államonként, nemzetenként is eltérhetnek.

Az Újrarendelt biztonság kutatási jelentés című fejezet célja a jelen helyzetet értékelő és a jövőbeni lehetőségeket elemző valós helyzetkép kialakítása. Kérdőíves kutatással egyrészt egy olyan problématerkép felvázolására törekszem, amely segíthet a döntéshozóknak, a jogalkotóknak, továbbá a biztonság megteremtésében szerepet vállalóknak a biztonsági szakma megújításában, a rendészeti tevékenység újrarendelésében. A fejezetben elemzem a tudományos kutatásom szakmai megalapozását célzó kérdőíves kutatás előzményeit, célját, a választott téma újszerűségét, a disszemináció társadalmi, gazdasági és tudományos jelentőségét, a szakmai kérdőív elemzése során tett megállapításokat. Rámutatok arra, hogy az ifjú rendészettudomány művelőinek a felmerülő problémákat minél több szinten és perspektívából, a kellő tudományos alapossággal kell megvizsgálniuk. A módszertani megközelítést pedig olyan érdeklődő attitűdre kell alapozni, amely intézményi és egyéni szinten egyaránt meg kívánja érteni a rendészet valóságának kereteit adó társadalmi jelenségeket. Kutatásom, PhD-dolgozatom ehhez nyújthat segítséget.

A Biztonság, biztosítás, szolgáltatás, az UEFA EURO 2020 labdarúgó-Európa-bajnokság szervezése Magyarországon című gyakorlati fejezetben hazánk kötelezettség- és szerepvállalását helyezem górcső alá az esemény hazai lebonyolításában. Megvizsgálom a nemzetközi vonatkozású sportesemény biztonságának megteremtésében részt vevő állami és nem állami szereplők összefüggő, egymásra utalt és egymást segítő, együttműködő tevékenységét. Gyakorlati példa útján bizonyítom a rendezés során a magán- és közbiztonság közötti képzeletbeli határvonal visszavonhatatlan elmosódását.

Összegzés, tézisek, befejezés címmel befejezésként a dolgozat fejezeteit, a kutatási kérdéseimre, hipotéziseimre kapott válaszokat és a disszertációm kutatási eredményeit foglalom össze.

Összegzett következtetések

H1 – Az első hipotézis elkülöníti egymástól az állam hatóságait a nem állami szereplőktől, majd megfogalmazza azt a feltételezést, hogy a két terület között új típusú együttműködés jöhet létre. Ennek lényege, hogy az erőszak-monopólium birtokában cselekvő hatóságok egyre eredményesebben kooperálnak a jogkövető helyi lakossággal és a gazdaság tényezőivel, a civil társadalom pedig felelős magatartással mind szélesebb körben társadalmisítja

saját biztonságának védelmét. Az ilyen módon megteremtelt biztonság elsősorban nem az állami represszió, hanem a jogkövető társadalmi összefogás terméke.

Nemzetközi és hazai példák, gyakorlatok összehasonlító vizsgálatával a magán- és a köztulajdon birtoklásának (jogok és kötelezettségek) oldaláról megközelítve vizsgáltam meg a biztonság megteremtésében és fenntartásában részt vevő állami és nem állami szereplők jelenlegi és jövőbeni szerepét (TÓTH 2023: 1050). A vizsgálat során rámutattam a biztonságmegóvás nem hatósági módszereinek térnyerésére, az egyes polgárok és közösségeik önvédelmi képességeinek erősödésére, a polgári rendfenntartás előtérbe kerülésére, a magánbiztonsági tevékenység folyamatosan bővülő területeire és növekvő térhódítására. Kutatási eredményeim alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a biztonság megteremtésének tevékenysége és végrehajtási mechanizmusa megérett az újragondolásra. Az állami rendészet monopóliumának megtörésével a magánbiztonsági szektor szereplői egyre növekvő szerepet vállalnak a biztonság mint termék megteremtésében (KERESZSI–NAGY 2017: 275). Tevékenységük az állami rendészeti szervek tehermentesítését, azok költséghatékonyabb működését eredményezi. Megfelelő állami szabályok és kontrollmechanizmusok megalkotásával pedig az egyes rendészeti tevékenységek fokozatos átadása, a rendészeti feladatok további racionalizálása valósulhat meg.

Dolgozatom első hipotézisét – hivatkozva különösen az értekezésemben megjelenített és feldolgozott hazai, illetőleg nemzetközi szakirodalmakra és gyakorlatokra, a kiemelt nemzetközi vonatkozású sportrendezvény szervezési tapasztalataira, a szakmai interjúkra és a kérdőíves kutatásom eredményeire – sikerült maradéktalanul alátámasztani, megerősíteni.

H2 – A második hipotézis szemügyre veszi a biztonság felett őrködő, komplementer (a biztonságot védelmező, egymást kiegészítő, munkamegosztásban tevékenykedő szereplők együttesét alkotó) rendészeti együttműködést, feltételezve, hogy ez az összefogás hatékonyabb védelmet nyújt, mint a rendészeti hatóságoknak kizárólag az állami kényszerre támaszkodó eljárásai. Annak vizsgálata során bizonyítottam, hogy a biztonság megteremtéséhez és fenntartásához kapcsolódó objektív mérési faktorok megjelenítése mutat rá a komplementer rendészeti szereplők állami rendészeti szerveket kiegészítő, tehermentesítő szerepvállalásának nagyobb fokú eredményességére és költséghatékonyaságára. Az eredmények nemzetgazdasági szempontrendszerű elemzése pedig bizonyíthatja a biztonság megteremtésében és fenntartásában részt vevő állami és nem állami szervek együttműködésének jelenkori és jövőbeni, gyakorlati és gazdasági szemléletű hasznosulását.

Értekezésem második hipotézise kapcsán – különös tekintettel a szakértői kérdőív kiértékelése során megállapított eredmények és a hozzáadott értékek vizsgálata alapján – kijelenthetem, hogy a komplementer rendészeti szereplők tevékenysége az állami rendészeti szervek egyértelmű tehermentesítését és utóbbiak költséghatékonyabb működését eredményezi. Továbbra is fenntartva azon szakmai véleményemet, amely szerint a biztonság megteremtésében és fenntartásában közreműködő állami és nem állami rendészeti szereplők különösen összetett természetű tevékenységének – annak minden elemére kiterjedő – meghatározása pontos mérőszámokkal csak igen nehezen, az egyes gyakorlatok mélyreható vizsgálatával végezhető el. Ezáltal értekezésem második hipotézisét maradéktalanul alátámasztottam, megerősítettem.

H3 – A harmadik hipotézis azt tartja, hogy a rendészet komplementer működése valamennyi szereplő számára előnyökkel szolgál. A biztonság védelmezésének részbeni társadalmasítása a rendészeti hatóságokat tehermentesíti olyan feladatoktól, amelyeket korábban csak hatósági jogkörben lehetett teljesíteni. A civil társadalom növelheti önvédelme képességeit, a gazdasági élet szereplői pedig megerősíthetik tulajdonosi felelősségvállalásukat. Ennek kapcsán vizsgáltam meg, hogy milyen jelentőséggel bír a magánbiztonsági szektor szereplőinek korszerű, újszerű és széles körben hasznosítható tevékenysége; illetve, hogy milyen lehetősége van a közrend, a közbiztonság fenntartását biztosító új rendészeti alappillér meglétének. A hipotézis vizsgálata főként külföldi gyakorlatok és példák, valamint a szakértői kérdőív elemzésével valósult meg. A nemzetközi gyakorlatok elemzésekor rámutattam, hogy a megfelelő állami kontrollmechanizmusok mellett működő biztonsági ipar tevékenysége jelentősen erősítheti, de esetenként gyengítheti is az adott állam és az állami rendészeti szervek működési hatékonyságát.

Az *Újragondolt* biztonság című szakértői kérdőív kiértékelésekor állapítottam meg, hogy a magánszektor működése napjainkra a biztonság megeremtésének meg nem kerülhető tényezőjévé vált. Jelentős hatású, de még fejlődés alatt álló erőt képvisel, amelyet szakmai bizonytalanság és részleges elutasítás mellett jelenleg még nem kísér minden szegmenst szabályozó jogalkotói szándék. A magánbiztonsági szektor működése és az ahhoz kapcsolódó egyéb tevékenységek sok elemükben újragondolásra vagy éppen megalkotásra várnak – gondolva itt például a hatósági felügyeletre, a szakmai érdekképviselőre, a képzések/továbbképzések/speciális képzések rendszerére.

Az út, amelyen a rendszerváltást követően a biztonság megeremtésének nem állami szereplői elindultak, még számos további szakmai kihívást tartogat, amíg a tevékenység teljes körű állami szabályozása és hatósági ellenőrzése megvalósul, és a magánbiztonsági szektort elismerik önálló rendészeti alappilléreként. Értekezésem harmadik hipotézisét is maradéktalanul alátámasztotta, megerősítette a kutatásom, azzal együtt, hogy a teljes értékű, a közrend, a közbiztonság fenntartását biztosító új rendészeti alappillér megeremtése még a jövő feladata.

H4 – A negyedik hipotézis a komplementer szemléletnek a rendészettudományi kutatásokra gyakorolt hatásaira mutat. Feltételezhető, hogy egyfelől ez a témaválasztás a tudományterület kompetenciáját multidiszciplináris irányba gazdagíthatja, másfelől a gyakorlat és az elmélet harmonikusabb együttműködését segítheti. A hazai szakirodalomban hosszabb ideje vita folyik a rendészettudomány rendszertani helyéről; a vita azonban mindeddig nem tulajdonított kellő jelentőséget a biztonsági tanulmányok eredményeinek, amelyek a rendészet közjogi primátusát meghaladó szélesebb társadalomtudományi megközelítésre figyelmeztetnek. Kutatómunkám során arra tettem – és teszek a jövőben is – kísérletet, hogy igazoljam a rendészetelmélet módszertanának kiterjesztését tudományközi és multidiszciplináris irányokba is.

A rendészettudomány jeles művelőinek gondolatai és a dolgozatomban megjelenített kutatási eredmények alapján a rendészettudomány multidiszciplináris tudománnyá vált, amelyben elengedhetetlen tényezőnek tűnik a más, kapcsolódó tudományokkal való közös gondolkodás, ami viszont alapvetően indikálja, hogy a rendészetelmélet megváltozott helyét kijelöljük a társadalomtudományok rendszerében. Azt is kimondhatjuk, hogy a rendészet

alkalmazói a tematikájában gazdagodó rendészettudomány művelőitől pontosan a mindennapi gyakorlatban is használható alkalmazott kutatások kézzelfogható eredményeit, a kor követelményeinek megfelelő közbiztonsági stratégia kialakítását várják. Ezáltal értekezésem negyedik hipotézisét is maradéktalanul alátámasztotta, megerősítette a kutatásom.

Új tudományos eredmények

Tudományos eredménynek tartom azt a metodikai újítást, amellyel a hagyományosnak is nevezhető rendészetelméleti felfogástól eltérő módszerek bevezetésével vizsgálom az eddig háttérbe szorított szempontokat. A közjogi források mellett a magánjogi kútfőkre koncentrálva, a hatósági kényszer mellett a jogkövető társadalom lehetőségeit tárom fel, a politikai rendszer mellett figyelmet fordítva a polgári társadalom alapértékeire, a tulajdon tiszteletére, a szerződéses szabadságra és a szabad piac működésére.

Tudományos eredmény, hogy a kutatómunkám maradéktalanul igazolta az első hipotézisben megfogalmazott következtetéseket. Bebizonyítottam, hogy a rendészeti igazgatásban a legitim fizikai erőszak-monopólium birtokában teljesített hatósági eljárások mellett egyre nagyobb súlyt kap az együttműködés a jogkövető társadalommal, a hivatal szolgáltató jellege, ami nem csupán megfigyeli, hanem együttműködik a társadalommal. Ez a paradigmaváltás indokolja az állami és nem állami szereplőknek a biztonság megteremtésében és fenntartásában vitt szerepének az újragondolását.

Tudományos eredményként a kutatásom által kimunkált objektív mérési faktorok segítségével igazoltam, hogy a biztonság megteremtésében és fenntartásában részt vevő komplementer rendészeti szereplők (önkormányzati rendészeti szervek, magánbiztonsági vállalkozások, polgárőrségek) tevékenysége harmonizálható az állami rendészeti szervek anyagi és eljárásjogi teljesítményével, és mindez nagyobb fokú eredményességet és költség-hatékonyabb működést tesz lehetővé.

Tudományos eredményként a kutatásom módszereivel és a hazai irodalomban eddig nélkülözött gazdag nemzetközi forrásokra támaszkodva alátámasztottam azt a felismerést, hogy a magánbiztonsági szektor állami rendészeti szerveket kiegészítő, új és korszerű tevékenysége a közrend, a közbiztonság fenntartását biztosító új rendészeti alappillér. Ez a megváltozott szereposztás a hatósági beavatkozásokat szűkebb területre korlátozhatja, terheket vesz le a rendvédelmi hivatalokról, miközben növeli a tulajdonosi felelősségvállalást, és erősíti a közösségek önvédelmi képességeit; azzal a megjegyzéssel, hogy a harmadik hipotézisben megfogalmazott teljes értékű új rendészeti alappillér megteremtése a jövő feladata.

Tudományos eredmény, hogy kutatásom más megvilágításba helyezi a rendészettudomány értelmezését. Eszerint a rendvédelem új területei – a magánbiztonságtól a kollektív önvédelemig – megerősítik azokat a törekvéseket, amelyek pontosítani kívánják a rendészetelmélet helyét a társadalomtudományok rendszerében. A magánbiztonsági szektor térnyerése szükségessé teszi a kor követelményeinek megfelelő közbiztonsági stratégia kialakítását, amelyhez a tematikájában gazdagodó rendészettudomány jelentős segítséget nyújthat.

Ajánlások

Jelenkorunk kockázati társadalmainak polgárai mérhető eredményeket kívánnak látni védelmükkel és biztonságukkal kapcsolatban. A rendészet alkalmazói a rendészettudomány kutatóitól a mindennapi gyakorlatban is hasznosítható, alkalmazott kutatások ajánlásait várják, és a gyakorlat is egyre növekvő érdeklődést mutat a rendészettudomány produktumai iránt.

Mindennapjaink rendészeti gyakorlata a sokszínűség korszakának megfelelő új stratégiák, komplex látásmód kidolgozását, a magán- és közbiztonság együttműködéséről való tudományos gondolkodás, a tevékenységgel kapcsolatos elméleti és gyakorlati kérdések tisztázásának igényét támasztja. A biztonság megteremtésével és fenntartásával kapcsolatos feladatokat és azok végrehajtási gyakorlatát minden részletre kiterjedő, objektív, szakértői állapotanalízis tárgyává kell tenni.

Szükségessé vált annak megállapítása, hogy melyek azok az állami rendészeti tevékenységek és kapcsolódó erőszakmonopólium-gyakorlási lehetőségek, amelyeket egyértelműen állami hatáskörben kell tartani, és melyek azok, amelyek részben vagy teljes egészében átadhatók a magánbiztonsági szektornak. Fontos annak a vizsgálata is, hogy mindezen tevékenységek milyen állami jogalkotási és felelősségvállalási szabályok, garanciák megvalósulása mellett hajthatók végre. Megfelelő állami szabályok és kontrollmechanizmusok megalkotásával ugyanis a rendészeti feladatok további racionalizálása előtt nyílhat tér.

Az együttműködés fundamentuma a közös cél kijelölése, a közösen elfogadott elméleti alapok, a dogmatikailag tiszta kifejezések és az egyes szerepek, felelősségvállalások egyértelmű meghatározása. Fontos felismerni, hogy a modern rendészet egyértelműen több annál, mint amit a rendőrség csinál, illetőleg a komplementer rendészeti szereplők tevékenysége, biztonsághoz hozzáadott értékének valósága is megkérdőjelezhetetlen.

A biztonság mint kollektív társadalmi termék számos új elemmel gyarapodott. A fenyegetésektől mentes állapot megteremtésére és fenntartására irányuló tevékenység új szereplőkkel egészült ki. A rendészet a továbbiakban már aligha értelmezhető a közigazgatás szintiszta tevékenységeként, ugyanis ahhoz elégtelennek bizonyulnak az állam- és jogtudományok klasszikus intézményei.

Tovább nem halogatható feladat meghatározni a rendészet funkcióját, társadalmi rendeltetését és tárgyát, illetve középpontba helyezni közfeladatát. Lényeges továbbá az elméleti és gyakorlati kérdések tisztázása, a biztonságunkat fenyegető régi és új veszélyek detektálása. A sokszínű, újszerű válaszok a társadalmi és hatósági veszélyelhárítás harmóniája mellett emelhetik magasabb szintre a közrendet, a közbiztonságot és a polgárok szabadságát.

A rendészettudomány multidiszciplináris tudománnyá vált, amelyben elengedhetetlen a kapcsolódó tudományokkal való közös gondolkodás. A rendészetelmélet megváltozott helyét pontosítani szükséges a társadalomtudományok rendszerében.

Kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága

A kutatás eredményei alapján a magyar rendészet kutatása új irányt vehet, az új rendészeti alappillér azonosításával nagyobb mértékű tudományos megalapozottságot, pontosabb és precízebb elméleti alapot nyerhet a magánbiztonság mint a rendészettudomány eddig kevésbé kutatott területe. A kutatás során feltárt eredményekkel megfogalmazhatók olyan ajánlások és alternatívák, amelyek jelentős mértékben járulhatnak hozzá az állami rendészeti szervek további tehermentesítéséhez, továbbá a nemzetgazdasági szempontból is gazdaságosabb, költséghatékonyabb, a magánbiztonsági és önkormányzati szektorral együttműködő, erőforrásaival hatékonyan gazdálkodó rendőri működéshez.

A biztonság megteremtésére irányuló tevékenység racionalizálásával számos állami rendészeti feladat részben vagy egészben átadható az egyes nem állami szereplőknek, ami hazánk nemzetgazdasága számára jelentős költségvetési megtakarítást eredményezhet. A feltárt eredmények a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen, különösen a Rendészettudományi Karon folyó képzésekben, illetve a biztonság megteremtésében és fenntartásában érintett állami és nem állami szervek mindennapi munkájában és oktatási tevékenységében is hasznosíthatók.

Felhasznált irodalom

- CHRISTIÁN László (2010): *Alternatív rendészet*. PhD-disszertáció. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola.
- KARDOS Pál (2018): A főváros kétszintű önkormányzati rendszeréből eredő problémák az önkormányzati rendészeti feladatellátást érintően a kerületek szemszögéből. *Magyar Rendészet*, 18(4), 105–125. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.5>
- KEREZSI Klára – NAGY Veronika (2017): A rendészettudomány kritikai megközelítése. In BODA József – FELKAI László – PATYI András (szerk.): *Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 273–282.
- KUI László (2021): *A magyar határőrizet technikai generációváltásai és lehetséges fejlesztési irányok*. PhD-disszertáció. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/16236>
- LIPPAI Zsolt Sándor (2024): *Újragondolt szerepek a biztonság megteremtésében*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola. Online: <https://doi.org/10.17625/NKE.2024.036>
- TÓTH Levente (2023): Közterületi térfigyelő rendszerek eltérő fejlődése Európában. *Belügyi Szemle*, 71(6), 1041–1057. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.6.6>

Jogi források

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
1291/2023. (VII. 19.) Korm. határozat. Nemzeti Bűnmegelőzés Stratégia (2024–2034)

Az egyéni teljesítményértékelés kompetenciaalapú megközelítései a rendészeti szerveknél

Competency-based Approaches to Individual Performance Assessment in Law Enforcement Agencies

HORVÁTH Bíborka¹

Bevezetés: Az egyéni teljesítményértékelés kiemelkedő szerepet játszik a köz-igazgatási és rendvédelmi szervezetek hatékonyságának növelésében, azonban a rendszer objektivitásának és átláthatóságának megvalósítása gyakorlati kihívásokat jelent. Az eddigi kutatások rámutattak az értékelési rendszerek szubjektivitásából és a kompetenciák komplexitásából fakadó nehézségekre, de a fejlesztésre vonatkozó konkrét lépések gyakran hiányoznak.

Célkitűzések: A tanulmány célja a magyar rendőrségi teljesítményértékelési rendszer és az Alapkompetencia Vizsgáló rendszer összehasonlítása mellett azok kompetenciaalapú megközelítésének elemzése és javaslatok megfogalmazása az objektivitás és hatékonyság növelésére.

Módszertan: A tanulmány a jelenlegi hazai és nemzetközi teljesítményértékelési rendszerek összehasonlító elemzésén alapul. A szakirodalom alapján összehasonlítja a magyar kompetenciamérési és -értékelési rendszereket. A nemzetközi szakirodalmi példák bevonásával elemzi és foglalja össze a meglévő gyakorlatokat és az azokból levonható tanulságokat.

Eredmények: Az elemzés feltárta, hogy a kompetenciák egyértelmű meghatározása és szétválasztása javítja az értékelési folyamat átláthatóságát. A részletes visszajelzések és az egyénre szabott fejlesztési tervek növelik a munkavállalók elégedettségét és fejlődését. A nemzetközi gyakorlatokból származó módszerek, mint például a viselkedésalapú megfigyelés és a konstruktív visszacsatolás, elősegíthetik a hazai rendszerek fejlesztését. A modern technológiai

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: horvath.biborka97@gmail.com

eszközök bevonása szintén hozzájárulhat az értékelési folyamat pontosabbá és hatékonyabbá tételéhez.

Konklúzió: A rendőrségi teljesítményértékelés fejlesztése érdekében kulcsfontosságú a kompetenciák pontos definiálása és az értékelési folyamat objektívabbá tétele. A rendszer eredményessége érdekében a vezetők és alkalmazottak közötti együttműködés, valamint a rendszeres felülvizsgálat elengedhetetlen. A jövőbeni kutatások a fejlesztési folyamat hatásait vizsgálhatják, különösen a technológiai innovációk integrálásának területén.

Kulcsszavak: rendőrségi egyéni teljesítményértékelés, kompetenciafejlesztés, közszolgálati alapkompenciák

Individual performance appraisal plays a prominent role in improving the effectiveness of public administration and law enforcement organisations, but achieving objectivity and transparency in the system poses practical challenges. Previous research has highlighted the difficulties arising from the subjectivity of appraisal systems and the complexity of competencies, but concrete steps for improvement are often lacking.

The aim of this study is to compare the Hungarian police performance evaluation system with the Basic Competency Examination (CPE) system, analyse its competency-based approach and make recommendations to increase its objectivity and effectiveness.

The study is based on a comparative analysis of current national and international performance assessment systems. It compares Hungarian competence measurement and assessment systems based on the literature. It analyses and summarises existing practices and lessons learned from them by including examples from the international literature.

The analysis revealed that a clear definition and separation of competences improves the transparency of the assessment process. Detailed feedback and individualised development plans increase employee satisfaction and development. Methods from international practices, such as behavioural observation and constructive feedback, can help to improve national systems. The use of modern technological tools can also help to make the appraisal process more accurate and efficient.

In order to improve police performance evaluation, it is crucial to define competences precisely and to make the evaluation process more objective. Collaboration between managers and staff and regular review are essential for the effectiveness of the system. Future research could examine the impact of the development process, particularly in the area of integrating technological innovations.

Keywords: police individual performance assessment, competency development, basic public service competencies

A kompetencia definíciójának változatossága

A kompetencia szónak sokféle definíciója született az évek során, változatosságuk egyik oka, hogy a fogalmat a különböző tudományágak másképp értelmezik vagy más szempontjait tartják fontosnak a fogalomnak. Például a szervezetszociológiában a kompetens egyén az, aki a szervezeten belül képes megválasztani és hatékonyan alkalmazni az adott cél eléréséhez szükséges eszközöket, a neveléstudományban pedig az, aki képes a megfelelő tudást elsajátítani, az új ismereteket integrálni a saját tudásába, és képes a tanulásra, fejlődésre (PLÉH 2011). A Teljesítményértékelési Rendszerrel (TÉR) foglalkozó Lóczy Péter és Varga-Mészáros Brigitta megfogalmazása alapján pedig „a kompetenciák magukba foglalják a közszolgálati feladatok ellátásához szükséges ismeretek, jártasságok, készségek, képességek, szociális szerepek vagy értékek, az énkép, valamint meghatározott személyiségvonások és a hatékonysági motiváció együttesét” (LÓCZY–VARGA–MÉSZÁROS 2015: 14). Egy másik megközelítés szerint a kompetencia az egyén azon személyiségjegye, képessége vagy készsége, amely közvetlenül befolyásolja az eredményes munkavégzést, így annak lényeges alapfeltételeként szolgál (MALÉY-SZABÓ 2013). Az előbbi egy rendszer-szintű, a közszolgálat speciális követelményeit és a személyes, valamint szociális tényezők széles spektrumát integráló definíció, míg az utóbbi egy letisztultabb, a hatékony munkavégzéshez közvetlenül kapcsolódó személyes tulajdonságokra, képességekre és készségekre összpontosító megközelítés.

Az egyéni teljesítményértékelés kötelező elemű kompetenciaértékelése

Lóczy és Varga-Mészáros (2015) összefoglalója alapján a kormánytisztviselők és állami tisztviselők munkateljesítményét írásban értékelik a vezetők a törvény előírásai alapján. A teljesítményértékelésnek egységesen érvényes kötelező és ajánlott elemei vannak. A kötelező elemek közé tartozik a munkaköri teljesítmény és a kompetenciaalapú munkamagatartás, míg az ajánlott elemek között szerepelnek a stratégiai teljesítménykövetelmények, fejlesztési célok, év közbeni többletfeladatok és kompetenciák. Ezek az elemek három fő dimenzióba sorolhatók: a munkakörhöz kapcsolódó követelmények, a tisztviselő személyéhez kötődő viselkedési jellemzők és a szervezethez és személyhez köthető speciális dimenziók. Az értékelési modulok alkalmazása a területi sajátosságoknak megfelelően történik (LÓCZY–VARGA–MÉSZÁROS 2015).

Mind a kötelező, mind pedig az ajánlott elemek között vannak olyanok, amelyek az értékelt kompetenciáira, azok meglétére és fejlesztésére vonatkoznak. A kötelező „kompetenciaalapú munkamagatartás meghatározása” alatt 14+1 kompetenciát értékelnek (1. melléklet), a 10/2013. (I. 21.) Korm. rendelet 3. számú melléklete alapján. Ezeket a kompetenciákat 5+1 csoportba sorolják. Az értékelő vezetők az értékelés kezdetén elő kell írnia a kompetenciaalapú munkamagatartást értékelő lap használatát, és erről tájékoztatnia kell a tisztviselőket. Az értékelő vezetők minden tisztviselőre ki kell töltenie az értékelő lapot az első öt faktorialapjalal, míg a vezetők esetében a hatodik faktor is kötelező. Az értékelés során az értékelő vezető meghatározza, hogy milyen

teljesítményfokozatot érdemel a tisztviselő kompetenciaalapú munkamagatartása alapján. Az informatikai rendszer automatikusan összesíti és kifejezi százalékban az értékelés eredményét (LÓCZY–VARGA–MÉSZÁROS 2015).

Az egyéni teljesítményértékelés ajánlott elemű kompetenciaértékelése

A kötelezők mellett, az ajánlott elemek között szerepel a „kompetencia-értékelés”. A közszolgálati tisztviselőknek számos változatos készséget és képességet kell alkalmazniuk a munkájuk során. A „kompetencia-értékelésről” szóló jogszabály egy olyan rendszerű megközelítést tükröz a teljesítményértékelésében, amelyben huszonhat különböző készség és képesség leírását tartalmazó kompetenciaterkép van meghatározva [26/2013. (VI. 26.) BM rendelet]. Az értékelők szabadon állíthatják össze a kompetenciakészleteket mind a vezető, mind pedig a nem vezető beosztású kolléga részére. Fontos hangsúlyozni, hogy a kötelező elemű „kompetenciaalapú munkamagatartás” értékelésében szereplő négy személyes és szociális kompetencia (eredményorientáció, motiváció; kommunikáció; csapatmunka, együttműködés; problémamegoldás) nem használható fel az ajánlott elemű „kompetencia-értékelés” során, mivel ez párhuzamos értékeléshez vezethet. A vezetői pozícióban lévő állami alkalmazottak és a beosztottak kompetenciacsoportjába hat olyan képesség kerül, amelyet a közigazgatási szervezet vezetője határoz meg. Ezután – a megmaradó huszonkét képesség közül – a munkáltató további három értékelendő kompetenciát választ ki a vezető és a nem vezető állami alkalmazottak számára. Ez összesen kilenc, az egyén igényeihez igazított, személyre szabott képesség értékelésének lehetőségét biztosítja mind a vezetők, mind a beosztottak számára (LÓCZY–VARGA–MÉSZÁROS 2015).

Ha a rendeletben szereplő kompetenciaterkép 26 kompetenciájához nem társul részletesebb leírás vagy definíció arról, hogy az egyes készségek és képességek mit jelentenek például egy rendőr szempontjából, akkor fennállhat annak a lehetősége, hogy az értékelés szubjektívvá válik. Ilyen esetben az értékelő kénytelen lehet saját megítélése alapján értékelni az egyént. Egy egységes definíciókészlet hiánya magában hordozhatja annak a kockázatát is, hogy nem alakul ki egy közös, egységes nyelv, amely megkönnyítené az egyéni teljesítmény pontos leírását, valamint az értékelt számára világossá tenné, hogy jelenleg hol tart a kompetenciák szintjén. Ez megnehezítheti annak megértését is, hogy milyen konkrét lépésekre lenne szükség a fejlődés érdekében a következő év során.

A TÉR és az AKV kompetenciarendszerek összehasonlítása

A Teljesítményértékelő rendszer (TÉR) és az egységes közszolgálati alapkompenciákat mérő Alapkompétencia Vizsgáló (AKV) tesztrendszerek kompetenciákkal foglalkoznak, azonban a két rendszer között alapvető különbségek vannak, más elveken működnek, amelyeket a 2. melléklet táblázata is szemléltet. Míg az egyik a teljesítmény értékelését segíti, a másiknak az alkalmasságvizsgálatban van szerepe.

Az AKV teszrendszer célja az egységes közszolgálati alapkompenciák mérése és egy kompetenciaalapú kiválasztási, valamint értékelési rendszer biztosítása a közszolgálati munkakörökben. Ez az eszköz átfogóan értékeli azokat a kompetenciákat, amelyek kulcsfontosságúak az új belépők alkalmasságának meghatározásához. A rendszer átfogó jellege abban rejlik, hogy a kompetenciák különböző dimenzióit – attitűdöket, motivációkat és viselkedési jellemzőket – is mérhetővé teszi. Ez a megközelítés nemcsak a szükséges készségek szintjének pontos meghatározását teszi lehetővé, hanem a jelentkezők kompetenciához való hozzáállását és motivációját is figyelembe veszi a felmérés során (MALÉTSZABÓ et al. 2018; HÓGYE-NAGY-BALÁZS-MÜNNICH 2023).

Ezzel szemben a közszolgálati teljesítményértékelési rendszer kiemelt célja, hogy objektívan mérje az egyéni teljesítményt, és hozzájáruljon az egyének fejlesztéséhez a rendvédelmi szektorban. A rendszer alapvetően a jogszabályokban meghatározott kompetenciák [a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (Hszt.), a 26/2013. BM rendelet és a 10/2013. (VI. 30.) KIM rendelet] értékelésére épül, amelyek főként viselkedéses és szakmai szempontokat tartalmaznak (LÓCZY-VARGA-MÉSZÁROS 2015). A közszolgálati alkalmazottak éves értékelésekor a vezetők értékelik az egyéni teljesítményeket az év során végzett munka alapján. Ennek keretében meghatározzák a kötelező és ajánlott (opcionális) értékelési szempontokat, majd ezek alapján értékelik és visszajelzést adnak az alkalmazottnak. Az alkalmazott minősítése az éves teljesítményértékelések súlyozott átlagán alapul. Az értékelés folyamata és dokumentációja elektronikus úton történik, egy egységes rendszeren keresztül, ami biztosítja az egységes és átlátható értékelést az egész közszolgálati szektorban (LÓCZY-VARGA-MÉSZÁROS 2015).

Bár némely kompetenciák elnevezése azonos a két rendszerben, az egyik rendszer általánosabb, mint a másik. Például a „csapatmunka, együttműködés” (AKV-ban csak „együttműködés”) jelentése a kormányrendelet szerint az, hogy „az értékelt munkavégzése során hogyan képes másokkal együttműködni, velük a feladatokat, illetve a felelősséget úgy megosztani, hogy közben az elérendő cél és az eredmény ne kerüljön veszélybe, továbbá hajlandó-e magától segítséget felajánlani, ötleteket és információkat átadni másoknak” [10/2013. (I. 21.) Korm. rendelet, 3. melléklet]. Ezzel szemben az AKV rendszerben leírta kifejtik, hogy az egyén „a hiányzó ismeretek megszerzése érdekében közvetlen munkakörnyezetében segítséget kér és ad; a feladatmegoldás érdekében törekszik a másokkal való együttműködésre; tevékenységét összehangolja munkatársaival; közös feladat-végrehajtás során kiemelt figyelmet fordít társaira és környezetére; felismeri az együttműködés akadályait és törekszik azok elhárítására” (MALÉTSZABÓ 2023b: 7).

Az egyéni teljesítményértékelés kötelező elemeiben fellelhető 14+1 kompetenciát összehasonlítva az AKV tesztben mért alapkompenciákkal, látszik, hogy vannak átfedések, de a teljesítményértékelés kompetenciái az egyes részkompetenciái vagy viselkedésgyei az AKV tesztben lévő kompetenciáknak, azaz az AKV tesztben a megfogalmazás és a kompetenciák szintjeinek leírása részletesebb és árnyaltabb. Például a „közszolgálatból és a szervezeti kultúrából fakadó magatartási, viselkedési, öltözködési szabályok és/vagy az alakiság betartása, valamint a munkakörnyezet rendezettségé” kompetencia [10/2013. (I. 21.) Korm. rendelet] az AKV rendszerben beletartozik a „szabálykövetés, fegyelmzett-ség” készségbe (MALÉTSZABÓ 2023a).

Egy másik különbség a két rendszer között, hogy az AKV-t elvégző személyek a tesztet egy számítógépes programon keresztül töltik ki a KOMP rendszerben, amelynek a megvalósítása szabályozott keretek között történik. Ez lehetővé teszi az értékelés mélyebb strukturálását és összehasonlíthatóságát. A rendszerszerű, standardizált mérési eszközök a kompetenciák attitűd-, motiváció- és képességalapú megközelítésén alapulnak. Ez az objektivitás növelését és az értékelések összehasonlíthatóságát szolgálja. Emellett a rendszer 12 alapkompenciára épül, amelyek az egész közszolgáltatásra egységesen érvényesek (MALÉT-SZABÓ-TAKÁCS-FEHÉR 2021). A TÉR rendszer a jogszabályok által meghatározott kompetenciákra épül, de az értékelés jellemzően az értékelők szubjektív megítélésére támaszkodik, ami csökkentheti a rendszer objektivitását.

Globális nehézségek a rendőri egyéni teljesítményértékelésben

A rendőri tevékenységek egy részét nehéz mérhetővé tenni, ami megnehezíti az objektív értékelést nemcsak Magyarországon (VÁRI 2017), de külföldön is (COUTTS-SCHNEIDER 2004; SANDERS 2008; VAN THIELEN et al. 2018). Vári Vince felmérése szerint a válaszadók többsége nem elégedett a rendőrségi egyéni teljesítményrendszerrel, illetve az értékelést befolyásolja a vezető szubjektív megítélése az egyénről. Egy belga kutatás szerint az alkalmazotti teljesítményértékelés csökkentheti a rendőrök jólétét, ha rosszul alkalmazzák azt (VAN THIELEN et al. 2018). Egy kanadai kutatásban pedig a rendőrök többsége nehezményezte, hogy az egyéni teljesítményértékelések során nem kapnak rendszeres informális visszajelzéseket, az értékelésük szubjektív, valamint a kapott értékelés végül nem vezetett jobb munkateljesítményhez vagy a karrierfejlesztési célok eléréséhez (COUTTS-SCHNEIDER 2004).

Neena Tiwana és munkatársai egy szakirodalmi összefoglaló tanulmányt készítettek ebben a témában, és úgy találták, hogy a teljesítménymérés gyakran költséges, és a legpontosabb mutatók felmérése általában drága és időigényes. Az olcsóbban elérhető és rutinszerűen gyűjtött operatív adatok pedig inkább csak háttérinformációként szolgálnak, és nem feltétlenül tükrözik a valós teljesítményt (TIWANA-BASS-FARRELL 2015). David M. Gorby amerikai kutató szerint a hagyományos teljesítménymutatók, mint például az elfogások és bírságok száma, a reakcióidő és a bűncselekmények megoldási aránya, nem képesek megragadni a modern rendőrségi munka összetett jellegét, mivel a rendőri munka nagy része nemcsak a bűnüldözésre, hanem a közösségi szolgáltatokra és a közrend fenntartására összpontosít. A szerző szerint a közösséggel való együttműködés és a problémamegoldás a modern rendőri munka kulcsfontosságú elemei. A hagyományos mérési módszerek azonban nem veszik figyelembe ezeket az eredményeket, mint például a hatékony kommunikációt, a diszkréciót, a közösségi kapcsolatok ápolását és az olyan készségeket, mint a konfliktusmegoldás, mivel ezeket nem mérik, és így statisztikai adatokkal nem lehet őket alátámasztani (GORBY 2013).

A leírtakból kitűnik, hogy a rendőri egyéni teljesítményértékelés egyik fő problémája, hogy nagyon nehéz objektívan mérhetővé tenni az egyes kompetenciákat, ahogyan a teljesítmény más aspektusait is. Mivel a kompetenciák elég sokrétűek és komplexek, így nemcsak értékelni lehet nehéz, de az értékelést értelmezni sem egyszerű, főleg, ha az értékelt

nem kap egy részletes leírást az eredményei mellé, amely megmagyarázza, hogy mit csinál jól, és pontosan mik a fejlesztendő területei. Ha az egyén nincs teljesen tisztában azzal, hogy pontosan mit és hogyan kellene fejlesztenie, az nemcsak az egyén jövőbeni teljesítményére lesz negatív hatással (COUTTS–SCHNEIDER 2004), de felmerül a kérdés, hogy ez hogyan hathat a szervezet teljesítményére (SANDERS 2008). Vári tanulmánya szerint a szubjektív, hiányos értékelés és az ehhez társuló munkavállalói elégedetlenség negatív hatást gyakorol az egész szervezet teljesítményére (VÁRI 2020).

A teljesítményértékelés külföldi kitekintése és megoldási javaslatok

A teljesítményértékelés rendszereinek célja a rendőrség hatékonyságának és eredményességének mérése, valamint a társadalmi bizalom növelése. A hagyományos, mennyiségi alapú mutatók helyett egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a minőségi mutatók, mint például a lakossági elégedettség és a rendőrség iránti bizalom (VÁRI 2020). Vári szerint az országok közötti különbségek ellenére közös elem, hogy a rendőrség társadalmi hatásait egyre inkább figyelembe veszik a teljesítményértékelés során. A modern rendszerek előtérbe helyezik a lakossági elégedettséget és a társadalmi bizalom növelését célzó mutatókat.

Tiwana és munkatársai összefoglaló munkájukban többek között két olyan teljesítménymérési rendszert mutatnak be, amelyet más országokban is használnak. Az egyik a Compstat (Computer Statistics) rendszer, amelyet a New York-i rendőrség vezetett be az 1990-es években, hogy javítsa a bűnügyi statisztikákra alapuló rendészeti teljesítmény-menedzsmentet. Ez a rendszer napi adatgyűjtésre és statisztikai elemzésekre épül, amelyek segítik a rendőri vezetést a bűncselekmények típusának, időbeli és földrajzi megoszlásának azonosításában, így hozzájárul a proaktív, helyi alapú bűnmegelőzési intézkedések bevezetéséhez. Azonban ez a rendszer „önbevállalós”, mindenki saját magára vonatkozóan tölti ki, így az adatok torzíthatnak. A Compstat rendszert leggyakrabban az adatok manipulálásának kritikája éri (TIWANA–BASS–FARRELL 2015).

A másik rendszer a Balanced Scorecard (BSC), amelyet Robert Kaplan és David Norton fejlesztett ki a vállalati szektor számára, de később a rendvédelmi szervezeteknél is alkalmazták. A BSC keretrendszer egyensúlyt teremt a rendőrségi célok között négy különböző teljesítménymutató területén: pénzügyi, ügyfél-orientáltság, belső folyamatok és tanulás/fejlődés dimenziók mentén (TIWANA–BASS–FARRELL 2015). Ennek a rendszernek az egyik fő előnye, hogy nemcsak a múltbeli teljesítmény értékelésére szolgál, hanem előremutató stratégiák kialakítását is lehetővé teszi. A rendőrségi szervezetek esetében ez azt jelenti, hogy nem csupán a bűnügyi statisztikák és a letartóztatások száma alapján mérik a sikert, hanem figyelembe veszik a lakossági elégedettséget, a bűnmegelőzési programok hatékonyságát és a szervezeti belső működés javítására tett erőfeszítéseket is (TIWANA–BASS–FARRELL 2015). A BSC rendszer segítségével a rendőrségi vezetés jobban megérti a rendészeti célkitűzések közötti összefüggéseket, és meghatározhatja a szervezet hosszú távú stratégiai céljait. Ezen túlmenően az átláthatóság növelésével hozzájárulhat a közbizalom erősítéséhez is. Ugyanakkor egyes mutatók elfedhetik a valós teljesítményt, vagy nem teljesen relevánsak a rendészeti tevékenységek méréséhez. Az is előfordulhat, hogy a rendészeti egységek eltérő működési környezetben tevékenykednek,

így a közös mérőszámok alkalmazása torz összehasonlításokat eredményezhet (TIWANA–BASS–FARRELL 2015). Ráadásul a teljesítménymutatók túlságosan nagy hangsúlyt fektethetnek a könnyen mérhető adatokra, míg a nehezebben számszerűsíthető tényezők – például a rendőrök közösségi kapcsolatai vagy a lakosság bizalma a rendőrség felé – háttérbe szorulhatnak (TIWANA–BASS–FARRELL 2015).

Tiwana és munkatársai összefoglaló tanulmánya összehasonlította a rendőri teljesítménymenedzsmentet más iparágakéval, és hangsúlyozta, hogy bár vannak átfedések, a rendőrségi tevékenységek különleges módszertani kihívásokkal járnak. Kiemelték, hogy a rendőrségi munka hatékonyságának mérése gyakran nem támaszkodhat egyszerűen kvantitatív mutatókra, mert ezek számos nem kívánt hatással járhatnak, például a statisztikák manipulációjával.

A rendőri egyéni teljesítménymérés dilemmáival szembekerülve David J. Roberts egy olyan értékelési rendszert ajánl, amely az egyéni rendőri tevékenységek hatékonyságát vizsgálja, beleértve az intézkedések számát, az esetek felderítési arányát és a közösségi kapcsolatépítési eredményeket (ROBERTS 2006). Gorby hangsúlyozza a teljesítményalapú menedzsment fontosságát a rendészetben, amely az elérendő célokat és eredményeket helyezi előtérbe, nem pusztán a statisztikai adatokat. Egy ilyen keretrendszerben a rendőrségi szervezetek a közösségi elvárások alapján határozzák meg a céljaikat és értékeiket, így a rendőrségi tevékenység nemcsak a bűnüldözésről, hanem a közösségi szükségletek kielégítéséről is szól. Az új értékelési módszerek kialakítása során fontos, hogy a rendőrök teljesítményét ne csupán a mennyiségi eredmények alapján ítéljék meg, hanem a szélesebb körű közösségi szolgálatok és a közösség által értékelt minőségi jellemzők alapján is (GORBY 2013).

Matthijs Koedijk és munkatársai Hollandiában új módszertani keretet mutattak be a rendőrök pszichológiai kompetenciáinak viselkedéses megfigyelésen alapuló értékelésére. A kutatás célja egy olyan értékelési eszköz kifejlesztése, amely jobban tükrözi a rendőrök gyakorlati teljesítményét, mint a hagyományos, személyiségjegyekre és önbevallásra alapozott módszerek. A szerzők hangsúlyozzák, hogy a viselkedéses megfigyelés az egyik legjobb eszköz a pszichológiai kompetencia gyakorlati megnyilvánulásainak mérésére (KOEDIJK et al. 2021).

Tiwana és munkatársai az átláthatóság és a feleltesek nyílt kommunikációjának fontosságát hangsúlyozzák, amely elősegíti a rendőri tevékenységek hatékonyságának, felelősségvállalásának és kommunikációjának javítását. Emellett a tanulmány azt javasolja, hogy a rendőrségi teljesítmény mérésében érdemes olyan indikátorokra összpontosítani, amelyek ténylegesen értéket képviselnek a közösség számára, és egyben ösztönzik a tisztességes és eredményes rendőri munkát (TIWANA–BASS–FARRELL 2015). David Lilley és Sameer Hinduja amerikai kutatók több tényezőt is azonosítottak, amelyek növelik a teljesítményértékelés iránti elégedettséget. Ilyen tényező például az értékelő képzés, a szélesebb teljesítménykritériumok vagy az értékelési folyamat fejlesztési célú alkalmazása. Azok a szervezetek, amelyek nagyobb hangsúlyt fektettek a szakmai fejlődésre, és bővítették az értékelési kritériumokat, összességében magasabb elégedettségi szintet értek el a munkavállalóiknál. A tanulmány javasolja, hogy a rendőri vezetők rendszeresen vizsgálják felül az értékelési folyamatokat, és igazítsák azokat a szervezeti célokhoz. Az ilyen rendszeres

felülvizsgálatok hozzájárulhatnak a folyamat igazságosságának és pontosságának növeléséhez, ezáltal javítva az alkalmazotti és vezetői elégedettséget (LILLEY–HINDUJA 2007).

Bryan Vila és munkatársai az USA-ban egy új metrikus rendszer kifejlesztését mutatják be, amely a rendőrtisztek viselkedésének objektív értékelésére szolgál a nyilvánossággal való találkozások során. A kutatás célja a rendőrök döntéshozatali és viselkedési mintáinak mikroszintű mérése volt különböző dimenziókban. A kutatás során az absztrakt fogalmakból konkrét, mérhető változókat határoztak meg, például a „helyzeti tudatosság” fogalmát olyan mérhető tényezőkre bontották le, mint a gyanúsítottak számának pontos azonosítása. Emellett több száz résztvevő értékelt a viselkedési mintákat egy hétfokú Likert-skálán, és az eredmények alapján pontos, intervallum szintű mérőszámok születtek. Továbbá, a situációs tényezők (például világítási viszonyok, a gyanúsított viselkedése) mérésére külön metrikát fejlesztettek ki, ami lehetővé tette az egyéni teljesítmény objektív összehasonlítását a különböző körülmények között. A szerzők szerint az új módszertan lehetőséget nyújt a rendőrök teljesítményének pontosabb mérésére a helyzetek összetettségének figyelembevételével, elősegítve a rendőri munka átláthatóságát és legitimitását (VILA–JAMES–JAMES 2018).

Robert C. Davis és munkatársai hangsúlyozzák, hogy a hagyományos mutatók, mint például a bűnügyi statisztikák, a letartóztatások száma és a reagálási idő, nem elegendők a modern rendőrségi munka komplexitásának mérésére. Ehelyett szélesebb körű mutatókat kell bevezetni, amelyek figyelembe veszik a közösségi bizalom szintjét, a tisztességes bánásmódot, a belső szervezeti kultúrát és az erőforrások hatékony felhasználását. A kutatás során kidolgoztak egy standardizált, olcsón alkalmazható teljesítménymérési rendszert, amelyet több amerikai városban teszteltek. A módszer lehetővé teszi, hogy a rendőrségi teljesítményt összehasonlítsák más szervezetekkel, és időben is nyomon kövessék. A cél egy átfogó adatbázis létrehozása volt, amely támogatná a döntéshozatalt és a rendőrségi reformokat. A módszer alapját a Commission on Accreditation for Law Enforcement Agencies (CALEA) által meghatározott teljesítménymutatók képezik, és a kilenc teljesítménydimenzióra épül (például a szolgáltatások minősége, a bűnözés és áldozattá válás csökkentése, közösségi elégedettség stb.). Az adatokat háromféle módon gyűjtötték össze: vizsgálták a közvéleményt a rendőrség hatékonyságáról és tisztességességéről, elemezték az állampolgárokkal történt specifikus interakciókat, és felmérték a rendőrök munkahelyi elégedettségét, integritását és vezetőségük megítélését (DAVIS et al. 2015).

A rendőri munka hatékonyságának növelése, kompetenciák fejlesztése – külföldi kitekintés

Az Európai Unió egyes országaiban alkalmazott rendőrképzési és kompetenciamérési eljárások között vannak hasonlóságok és különbségek is, ezeket próbálta meg feltárni Fórizs Sándor és Mészáros Bence egy összefoglaló tanulmányban. A szerzők szerint a kompetenciafejlesztés és a képzések hasonlíthatnak egymásra a situációs gyakorlatok és moduláris vizsgarendszerek alkalmazásának, a fizikai és pszichológiai alkalmasság mérésének és a vezetői képességek külön fejlesztésének és értékelésének tekintetében. A kompetenciamérések azonban részleteiben és a prioritásokban is eltérnek: míg Németország

a szimulációkra és az Assessment Centerre helyezi a hangsúlyt, Ausztria az egészségügyi és fizikai feltételek kiemelt mérését alkalmazza. Emellett a kompetenciafejlesztés megközelítése is változik: Finnországban kétlépcsős, míg Ausztriában rugalmas, blokkokra osztott modell működik (FÓRIZS–MÉSZÁROS 2021).

Ausztriában a belügyminisztérium kérésére kifejlesztettek egy kompetenciafejlesztési profilt és a hozzá kapcsolódó rendőrképzési programot, amely segíti a rendőröket a gyorsan változó társadalmi elvárásokhoz való alkalmazkodásban. A képzés során a résztvevők elméleti, moduláris tréningeken és gyakorlati, szimulációs helyzeteken vesznek részt. A kompetenciaprofilhoz olyan elemek tartoznak, mint a személyes kompetenciák (például felelősségvállalás, hitelesség, megbízhatóság), társas-kommunikációs kompetenciák (például együttműködés, segítőkészség, kommunikációs készség), a szakmai és módszertani kompetenciák (szakértelem, interdiszciplináris tudás, módszeres gondolkodás), tevékenységi kompetenciák (például rugalmasság, konfliktuskezelés, eredményorientáltság) és kulcskompetenciák (például helyzethez igazodó cselekvés és önreflexió) (SCHLESINGER–NAGL–KREMNITZER 2017).

Michael L. Birzer és Ronald Tannehill szerint a rendőrképzés hatékonysága növelhető a hagyományos, hierarchikus módszerek lecserélésével egy rugalmasabb, tanulóközpontú megközelítésre. Ez nemcsak az egyes rendőrök teljesítményét javítja, hanem a közösségi bizalom növekedéséhez is hozzájárulhat. A rendőrség szerepe az évek során kibővült, különösen a közösségi rendészet (*community policing*) bevezetésével. A rendőröknek olyan képességekre van szükségük, mint az empátia, problémamegoldás és kulturális érzékenység, hogy hatékonyabban kommunikáljanak a lakossággal. A szerzők a konstruktivista pedagógiai megközelítést javasolják a rendőrképzésben. Ez a módszer a tanulók aktív részvételére, önálló gondolkodására és a tanultak gyakorlati alkalmazására összpontosít (BIRZER–TANNEHILL 2001).

A kompetenciákat az oktatásban kell elkezdni fejleszteni. Az oktatásnak interaktív-nak kell lennie, lehetővé téve a hallgatók számára, hogy tapasztalataikból és reflexióikból tanuljanak (BIRZER–TANNEHILL 2001; FEKETE–BAJNOK–HEGEDŰS 2023). Ilyen például a problémaközpontú módszer, amelynek középpontjában valós életből vett helyzetek elemzése és megoldása áll. Ez a megközelítés fejleszti a kritikai gondolkodást és az együttműködési készségeket, amelyeket a rendőröknek a mindennapi munkájuk során alkalmazniuk kell. Emellett a tapasztalt tisztek által vezetett mentori programok segíthetik az újoncokat abban, hogy gyorsabban elsajátítsák a szükséges készségeket (BIRZER–TANNEHILL 2001).

Rendvédelmi kompetenciafejlesztés Magyarországon

Magyarországon a 2010-es évek elején a Belügyminisztérium kezdeményezésére átfogó és részletes kutatások eredményeként meghatározták azokat a kompetenciákat, amelyeket elvárnak a közszolgálati dolgozóktól és vezetőktől (HEGEDŰS 2014; MALÉT-SZABÓ et al. 2021). Többek között ez is hozzájárult a képzési rendszer évtizedek óta tartó, folyamatos átalakulásához. Bevezették a rendvédelmi hivatásos állomány kompetenciáinak mérésére a KLIR rendszert (Kétlépcsős Integrált Alkalmasságvizsgálati Rendszer), amellyel belépéskor a rendvédelmi hallgatók kompetenciáit is mérik. A KLIR rendszer lényege, hogy

két szinten elemzi, mennyire felel meg egy személy egy adott munkakör elvárásainak, ezzel segítve a sikeres beválást. Az első szakaszban azt vizsgálják, hogy az egyén rendelkezik-e azokkal az egészségi, pszichológiai és fizikai adottságokkal, amelyek nélkülözhetetlenek az adott pozíció betöltéséhez. Ha ez a feltétel teljesül, a második szakaszban a személy pszichológiai tulajdonságait vetik össze a munkakör speciális követelményeivel. A KLIR rendszer ezen elemzésének alapját a KOMP kompetenciarendszer adja, amelyben kiemelt szerepet kapnak az egységes közszolgálati kompetenciák és az ezek mérésére szolgáló AKV tesztrendszer, különösen a klasszikus beosztotti pozíciók esetében (MALÉT-SZABÓ-TAKÁCS-FEHÉR 2021).

A rendvédelmi felsőoktatásba belépő hallgatók kompetenciáit is ezen elvek szerint mérik. A rendszer eredményei lehetőséget adnak arra, hogy a felsőoktatásban célratörően tudjanak fókuszálni a fejlesztendő területekre, az oktatási programok jobban igazodhatnak a hallgatók egyéni szükségleteihez, hozzájárulva a tanulási folyamat hatékonyságának növeléséhez és a munkahelyi elvárásokra való felkészítéshez (FEKETE et al. 2022; MALÉT-SZABÓ et al. 2021).

A képzés az Európai Felsőoktatási Térséghez való csatlakozást követően egyre inkább hallgatóközpontúvá vált, előtérbe helyezve az interaktivitást és a tapasztalati tanulást. Az oktatásban a viselkedéstudományok, az etika, a kommunikáció és a pszichológia integrálásával törekszenek a szociális kompetenciák, például a kommunikációs készségek, problémamegoldás és konfliktuskezelés fejlesztésére (FEKETE et al. 2022).

Az oktatók kihívásként említik a megváltozott hallgatói elvárásokhoz való alkalmazkodást és a pedagógiai képességek fejlesztésének szükségességét. A módszerek között szerepelnek tréningek, kooperatív technikák, problémaalapú tanulás, és projekt módszer. Emellett a digitális oktatás területén is innovatív megoldásokat vezettek be, különösen a pandémia idején, ami a módszertani sokszínűséget tovább gazdagította. Összességében a képzés célja, hogy a hallgatók ne csak technikai tudással, hanem magas szintű interperszonális és vezetői készségekkel is felvértezve kerüljenek ki az oktatási rendszerből (FEKETE et al. 2022; FEKETE-BAJNOK-HEGEDŰS 2023).

Konklúzió

A kompetenciaalapú teljesítményértékelési és alkalmasságvizsgáló rendszerek kulcsfontosságú szerepet töltenek be mind a rendőrségi, mind a közszolgálati szektorban az egyéni és szervezeti hatékonyság növelésében. Bár mindkét rendszer alapvetően a kompetenciák mérésére és fejlesztésére irányul, a TÉR inkább a specifikus, jogszabályok által meghatározott szempontokra, míg az AKV rendszer a szélesebb körű, standardizált és részletesebb megközelítésekre épül.

Az elemzésekből látszik, hogy a teljesítményértékelés kulcsfontosságú szerepet játszik a rendőrségi munka hatékonyságának növelésében, de működtetése kihívásokkal teli feladat, nemcsak Magyarországon, hanem nemzetközi szinten is. Az objektív értékeléshez elengedhetetlen a kompetenciák pontos és közhírhő meghatározása, valamint a visszajelzések részletessége, hogy az értékelt egyének tisztában legyenek fejlődési irányjaikkal.

Az összehasonlításból, illetve a külföldi tanulmányokból kiderül, hogy az értékelési rendszerek hatékonyságát a modern technológiák, például az elektronikus platformok integrációja tovább fokozhatja. Ezek az eszközök támogatják a rendszer átláthatóságát és az egyéni fejlődési tervek pontosabb kialakítását. Az értékelési folyamat igazságosságának és átláthatóságának növelése mellett az oktatásban alkalmazott interaktív és gyakorlatorientált módszerek további alapot nyújtanak a kompetenciák fejlesztéséhez.

Felhasznált irodalom

- BIRZER, Michael L. – TANNEHILL, Ronald (2001): A More Effective Training Approach for Contemporary Policing. *Police Quarterly*, 4(2), 233–252. Online: <https://doi.org/10.1177/109861101129197815>
- COUTTS, Larry M. – SCHNEIDER, Frank W. (2004): Police Officer Performance Appraisal Systems: How Good Are They? *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 27(1), 67–81. Online: <https://doi.org/10.1108/13639510410519921>
- DAVIS, Robert C. et al. (2015): Revisiting “Measuring What Matters:” Developing a Suite of Standardized Performance Measures for Policing. *Police Quarterly*, 18(4), 469–495. Online: <https://doi.org/10.1177/1098611115598990>
- FEKETE Márta – BAJNOK Andrea – HEGEDŰS Judit (2023): Akciókutatás a rendészeti felsőoktatásban: egy tantárgyfejlesztés reflexiója. *Neveléstudomány*, 11(2), 20–31. Online: <https://doi.org/10.21549/NTNY.41.2023.2.2>
- FEKETE Márta et al. (2022): A magatartástudomány helye és a kompetenciafejlesztés lehetőségei a rendészeti felsőoktatásban. *Belügyi Szemle*, 70(10), 2029–2046. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.10.6>
- FÓRIZS Sándor – MÉSZÁROS Bence (2021): Rendőrtisztképzés az Európai Unió néhány országában, jó gyakorlatok. *Magyar Rendészet*, 21(Különszám), 123–152. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.1.ksz.8>
- GORBY, David M. (2013): The Failure of Traditional Measures of Police Performance and the Rise of Broader Measures of Performance. *Policing*, 7(4), 392–400. Online: <https://doi.org/10.1093/police/pat023>
- HEGEDŰS Judit szerk. (2014): *Tanulmánykötet a belügyi vezető-kiválasztási eljárásról*. Budapest: Belügyminisztérium. Online: https://real.mtak.hu/28656/1/14_TANULMANYKOTET.pdf
- HÓGYE-NAGY Ágnes – BALÁZS Katalin – MÜNNICH Ákos (2023): Az AKV teszt bemutatása. In MALÉTSZABÓ Erika et al. (szerk.): *Az egységes közszolgálati alapkompenciákat vizsgáló tesztrendszer pszichológiai alapjai*. Budapest: Belügyminisztérium, 11–17.
- KOEDIJK, Matthijs et al. (2021): Observational Behavior Assessment for Psychological Competencies in Police Officers: A Proposed Methodology for Instrument Development. *Frontiers in Psychology*, 12, 589258. Online: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.589258>
- LILLEY, David – HINDUJA, Sameer (2007): Police Officer Performance Appraisal and Overall Satisfaction. *Journal of Criminal Justice*, 35(2), 137–150. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2007.01.002>
- LÓCZY Péter – VARGA-MÉSZÁROS Brigitta (2015): *A Teljesítményértékelési Rendszer (TÉR)*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem.

- MALÉT-SZABÓ Erika (2013): A belügyi vezető-kiválasztási rendszer tudományos megalapozása, avagy egy belügyi kutatás első eredményei. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 141–149. Online: <http://www.pecshor.hu/periodika/XIV/malet.pdf>
- MALÉT-SZABÓ Erika (2023a): A rendvédelmi irányítói kompetenciák fogalma, helye és szerepe. In MALÉT-SZABÓ Erika et al. (szerk.): *A rendvédelmi szervek irányítói feladataira történő kompetencia alapú kiválasztás*. Budapest: Belügyminisztérium, 7–16.
- MALÉT-SZABÓ Erika (2023b): Az egységes közszolgálati alapkompentenciák fogalma, helye és szerepe. In MALÉT-SZABÓ E et al. (szerk.): *Az egységes közszolgálati alapkompentenciákat vizsgáló tesztrendszer pszichológiai alapjai*. Budapest: Belügyminisztérium, 4–10.
- MALÉT-SZABÓ ERIKA – TAKÁCS-FEHÉR Mária (2021): A Kétlépcsős Integrált Alkalmasságvizsgálati Rendszer – a tudomány válasza a rendvédelmi hivatásos állomány alkalmasságvizsgálatának kihívásaira. *Belügyi Szemle*, 69(8), 1385–1409. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.8.6>
- MALÉT-SZABÓ Erika et al. (2018): Rendőri alapkompentenciák az egységes közszolgálati alapkompentenciák tükrében. *Rendőrségi Tanulmányok*, 1(1), 15–74. Online: https://epa.oszk.hu/04000/04093/00001/pdf/EPA04093_rendorsegi_tanulmanyok_2018_1_015-074.pdf
- MALÉT-SZABÓ Erika et al. (2021): Kompetenciarendszerek kialakítási és mérési módszertana a belügyi alkalmasságvizsgálati rendszerben. *Belügyi Szemle*, 69(8), 1361–1383. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.8.4>
- PLÉH Csaba (2011): A pszichológia mint a nevelés eszmei hivatkozási kerete. *Educatio*, 20(1), 18–36. Online: https://epa.oszk.hu/01500/01551/00055/pdf/educatio_EPA01551_2011-01-tan2.pdf
- ROBERTS, David J. (2006): *Law Enforcement Tech Guide for Creating Performance Measures that Work. A Guide for Executives and Managers*. Washington, DC: U.S. Department of Justice. Online: <https://ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/law-enforcement-tech-guide-creating-performance-measures-work-guide>
- SANDERS, Beth A. (2008): Using Personality Traits to Predict Police Officer Performance. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 31(1), 129–147. Online: <https://doi.org/10.1108/13639510810852611>
- SCHLESINGER, Thomas – NAGL, Andreas – KREMNITZER, Julia (2017): Competence Profile and Competence Training for the Police Service. *SLAK-Journal – Journal for Police Science and Practice*, 7, 70–79. Online: https://doi.org/10.7396/IE_2017_H
- TIWANA, Neena – BASS, Gary – FARRELL, Graham (2015): Police Performance Measurement: An Annotated Bibliography. *Crime Science*, 4(1), 1. Online: <https://doi.org/10.1186/s40163-014-0011-4>
- VAN THIELEN, Tine et al. (2018): How to Foster the Well-being of Police Officers: The Role of the Employee Performance Management System. *Evaluation and Program Planning*, 70, 90–98. Online: <https://doi.org/10.1016/j.evalproplan.2018.07.003>
- VÁRI Vince (2017): Teljesítményértékelés és hatékonyságmérés a rendőrségen. Kérdőíves kutatás az egyéni teljesítményértékelésről. *Magyar Rendészet*, 17(5), 161–181. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/1781/1080>
- VÁRI Vince (2020): *A rendőrség teljesítmény- és hatékonyságmérésének keretei és a mérés indikátorai*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem. Online: <https://real.mtak.hu/128760/1/Arendorsegteljesitmeny-eshatekonysagmeresenekkeretei.pdf>

VILA, Bryan – JAMES, Stephen – JAMES, Lois (2018): How Police Officers Perform in Encounters with the Public: Measuring what Matters at the Individual Level. *Policing: An International Journal*, 41(2), 215–232. Online: <https://doi.org/10.1108/PIJPSM-11-2016-0166>

Jogi források

2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról
- 10/2013. (I. 21.) Korm. rendelet a közszolgálati egyéni teljesítményértékelésről
- 26/2013. (VI. 26.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes fegyveres szervek hivatásos állományú tagjai teljesítményértékelésének ajánlott elemeiről, az ajánlott elemek alkalmazásához kapcsolódó eljárási szabályokról, a minősítés rendjéről és a szervezeti teljesítményértékelésről
- 10/2013. (VI. 30.) KIM rendelet a közszolgálati tisztviselők egyéni teljesítményértékeléséről

Two Murders Involving the Dismemberment of Corpses in the Same Family – Female Offender and Death Penalty

Péter DULAI¹

Introduction: There are a growing number of sources available to researchers about the perpetrators of crimes sentenced to death for public offences committed during the Kádár Regime. However, very little information is available on the assessment of pardon applications and the justification for commuting sentences.

Aim: The aim of the study is to give an idea of the jurisprudence of the period, the role of public opinion and the difficulties of research by presenting a unique case in criminology, criminalistics and criminal law.

Methodology: I present the case of the woman who, with the help of her husband, murdered one of her sons called József, and several years later, she murdered her husband with the help of her other son called László using the documents still available, press reports and forensic studies of the crime referenced by professionals.

Results: The perpetrator was not executed, but was pardoned and her sentence was commuted to a fixed term of imprisonment. However, the public could not have known this; this information comes from the sources I have analysed that are not public.

Conclusion: The most important lesson to be learned from the court proceedings in this case is that although the person sentenced to death was granted clemency, the public was not informed of this as the press was not allowed to publish this information. The primary reason for this might have been fear of the expected public outcry. This kind of social pressure most surely influenced the work of the police and the law enforcement agencies. To confirm or refute this, several criminal cases with similar decisions should be examined to gain a better understanding of the practice at the time.

¹ PhD student, Ludovika University of Public Service, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, e-mail: dulai.peter@gmail.com

Keywords: corpse dismemberment, female offender, death penalty, Kádár Regime, clemency

Introduction

Murders with corpse dismemberment are rare, but they usually receive significant attention. Covering up or attempting to kill a person by mutilation does not carry a heavier penalty under criminal law, but it is extremely shocking to the public. In the international literature, the dismemberment of the body is attributed to three reasons: ease of transport, hindering identification and hatred or rejection of the victim (ROSS–RADISCH 2018). It is important to note that this very rare, but all the more outrageous to the public, method does not constitute a criminal offence. The murder itself may, of course, be committed with particular cruelty, for example, but this qualifying circumstance cannot be confused with what happened to the victim's body after death (DULAI 2021). What were the chances of a mother of several children who was sentenced to death when there was a precedent that a death sentence was carried out “only” for the crime of attempted murder? How would the first murder have been discovered if the second had not happened?

Cases

19 February 1972, Balkány, Szabolcs-Szatmár-Bereg county, Hungary: József Sz. visited Mihály Karsai's house for the second time that day, but still could not find the watchmaker and his family. This was strange because Mihály's three-wheeled motorbike was in the yard. The head of the family was so disabled that he could not even get dressed without help. Soon after, the father of the man who had inexplicably disappeared from the motorbike arrived on the scene, and the district officer, after breaking down the door to the room, noticed suspicious circumstances. There seemed to be suspicious blood stains in various places in the house, but mostly on the stone floor. In the meantime, it turned out that Mihály Karsai's wife and one of her children from her first marriage had gone to Budapest to visit relatives. While the members of the on-site inspection team from the county police headquarters found more and more suspicious clues in Karsai's house, the man's wife said that her husband had not travelled with them, but stayed at home with a friend whose name she did not know. Meanwhile, in the house, it was already clear that Mihály Karsai had been killed. Someone had tried to cover up the traces of blood, but the unknown person (or persons) had not been effective enough. The members of the on-site inspection team also opened up the built-in tiled stove in the bedroom, where they found human body parts and bone remains. They then found the dismembered body of the watchmaker in a potato pit dug into the ground in the wood chamber. Since Mrs Karsai's story about the unknown friend seemed unlikely, the wife became the prime suspect. The investigators in the capital told her that they had found her husband dead in the house, and then Erzsébet and her son László were put into a car and set off on the more than

300-kilometre journey to Balkány. Mrs Karsai, who played the role of a worried spouse, practically blurted out during the long journey when she asked if they had managed to find her husband's killer. This question was very suspicious because she had not been told that there had been a murder. Shortly afterwards, Mrs Karsai made a confession and then remarked: "At least my son Jóska's case will be solved" (MAGYAR 1972).

The 39-year-old Mrs Karsai (Erzsébet Kodák) was born into a poor family in 1931. Five of her eleven siblings died. She completed six grades and then worked as a labourer. In 1950, she married József Ujvári, a bricklayer, but he drank and behaved aggressively, so the marriage was not a happy one. Nevertheless, they had four children before divorcing in 1958. From then on, Erzsébet raised her three sons and daughter alone, while working as a cleaner at the hospital in Nyíregyháza. It was there that she met Mihály Karsai, who had been paralysed from the waist down years earlier. The watchmaker was living well in Balkány, but needed someone to look after him. Erzsébet needed a man with the right financial background. They married in 1967. Karsai took care of the four children, while Erzsébet sold her apartment in Nyíregyháza so that they could build a new house in place of the old one in Balkány.

One of her sons called József, disappeared before construction began. The aggressive, troubled child reportedly did not like to work, and lived on his parents or grandparents, along with his other brother, László. József probably had serious mental problems, as he was repeatedly examined in psychiatric hospitals. Because Erzsébet had been spectacularly concerned about her son for years, no one suspected that she had anything to do with his disappearance. Sometimes, when an unknown body was found in the neighbourhood, she and her neighbour would get into a taxi and, on arriving at the police station, ask if it was her son who had been found. The neighbour was also given money to prove that Erzsébet had done everything she could to find out what had happened to her son, should she need it in the future. During this period, on 14 November 1969, Miklós, the middle child, hanged himself in his grandparents' garden. The suicide was the subject of legends. Miklós had earlier allegedly said that his brother József had been killed and that he knew who did it, but he could not reveal the name because then he would be killed too. Despite this, however, the police investigated the death under state administrative procedure, meaning that no criminal offence was suspected. The suicidal boy was buried.

Meanwhile, Mrs Karsai's second marriage began to fall apart. Caring for the disabled head of the family was becoming an increasing burden, but Mihály refused to divorce. Mrs Karsai then decided to get rid of her husband, sell the house and move to Nyíregyháza with the children. But she did not dare to commit the murder alone, so for months she persuaded, bullied and almost prepared her son László. "I told him that his brother (József) had not disappeared, but that his foster father had killed him and brutally dismembered him. I thought it would awaken in him a hatred for Mihály and he would be capable of killing him. I told him he must die the way he had done to József. When we were alone, almost every time I suggested to him that he should be killed... Then came 18 February 1972. I knew we had to kill him before we left for my sister-in-law's. Then we'd cut him up and burn him. I knew we wouldn't have time to finish the whole thing, but I expected we'd get home on the 21st and then we'd burn what was left of it and I'd report it missing. I will say I don't know when and I don't know who made it disappear"

(Hírnök 2000), confessed the suspect, but her plan was flawed, because on the day after the murder, the aforementioned man showed up at their house and saw the wheelchair orphaned in the yard.

“We were going to my sister-in-law’s in Budapest for Julianna’s name day. We went to bed around 10 p.m. I had already prepared the small axe and the woodcutter’s block. I told my son that I would go to bed together with my husband, that László should wait in the kitchen and I would tell him when it was time. After a little while I went out to László, but when I saw that he did not want to commit the murder, I said to him that we must do to him what he did to his brother. Don’t be afraid, I will be by your side! – I put the axe in his hand and led him into the room” (Hírnök 2000).

Erzsébet even told her son to hit the man on the head with the hilt of the axe, so that there would be no blood. Karsai was awakened by the first blow and cried out not to be hurt. László was almost silenced by the events, but his mother persisted until the boy finally struck the victim several more times on the head. Next came the dismemberment of the body, which, as it soon turned out, Mrs Karsai had already practised. László, following his mother’s instructions, first cut off the foster father’s head, but had to remove the platinum from the stove because the head did not fit into the firebox. Indeed, the burning of the body parts was not finished until the last train left for Pest, so they put the body parts in a wash pot and hid it in the potato pit. In Budapest, they visited several nightclubs with Mihály’s brother, who was dead by then, and even asked how his brother was.

László collapsed after the arrest, realising that he had been badly misled by his mother, to whom he was so attached, into committing a serious crime. After his condition improved, he denied Erzsébet and confessed to everything. Meanwhile, a metal prosthesis made to replace one of Mihály Karsai’s femoral heads was found among the ashes and burnt bones in the house’s tiled stove. This alone was enough to identify the victim.

In the meantime, investigators found a witness who found strange an earlier statement made by Mrs Karsai when they were together at the cemetery at the grave of Miklós, who had committed suicide. “Rest in peace, and you too, my son Jóska”, Mrs Karsai said. This information did not satisfy the investigators, as József’s mother herself had previously claimed that she had no idea where he was, and had regularly made worried enquiries to the police. During the investigation, a piece of bone was found, which Mrs Karsai had buried in his son’s, Miklós’s grave, but it was burnt and was not suitable for examination. They did, however, manage to find an earthenware stove that the family had sold after demolishing the old house. The new owners said they had not used it because it gave off an unpleasant smell when they tried to light it. It was then discovered that it was because Erzsébet had tried to burn József in it years earlier.

It was obvious that the severely disabled watchmaker would not have been able to kill a young man on his own. If he had done it, he would have needed an accomplice. On 21 October 1968, Mrs Karsai testified. “He demanded that I give him the two thousand forints he was entitled to from the apartment in Nyíregyháza. They often quarrelled about this and at such times my son threatened to kill both Mihály and me. [...] My husband and I then decided to stop tolerating his threats and to kill him ourselves and dismember his body. On 21 October, the time seemed to have come. [...] I gave him two Tardyls and a Seveal. This made him sleepy and he went to bed. Then I told my husband he could

come. He took the axe and killed the boy. Then he chopped him up and burned him in the portable pottery stove. [...] I helped him (Hírnök 2000)”.

The Szabolcs-Szatmár-Bereg County Prosecutor's Office charged Mrs Karsai as co-defendant with the particularly cruel and premeditated murder of several people, while László Ujvári was also charged as co-defendant with the particularly cruel, premeditated murder of several people. In light of the murder of the two family members, the suicide of Miklós, the other son, was also very suspicious. The boy had left no suicide note and, before his death, he had allegedly complained a lot about his mother, who had humiliated and insulted him. However, no foul play was suspected.

Verdict

The Nyíregyháza County Court found Mrs Karsai guilty of premeditated and profiteering crimes committed against several people, partly as an accomplice and partly as an instigator, and sentenced her to life imprisonment as the main penalty. László Ujvári was found guilty of premeditated murder and sentenced to 12 years' imprisonment. The prosecutor appealed for an aggravation on the grounds of misclassification, the defence appealed for a different classification and for leniency. In the case of Mrs Karsai, the Supreme Court commuted the first instance judgment by finding that both murders were committed with a view to complicity and partly for profit, and sentenced the defendant to death. The convicted person and her defence counsel, who was obliged to do so by law, applied for clemency, and the Presidential Council commuted Mrs Karsai's sentence from death to life imprisonment.²

Discussion

As the criminal case file is no longer available, the reasons for the Presidential Council's decision to grant the pardon are not known. In case of women on death row, similar cases occurred in the Kádár era, for example when the prisoner had a dependent child, but there are also cases where the prisoner became pregnant after the crime was committed but before being arrested, a fact which only came to the attention of the authorities after the death sentence had been passed. In the case of Mrs Karsai none of these factors applied. However, there are known cases of crimes committed, for example, by a woman who was sentenced for an “only” attempted murder with the maximum penalty available at the time.³

² In Hungary at the time, the sentence was twenty years, but in case of good behaviour, the prisoner could be released on parole after fifteen years. A 1989 newspaper article reveals that Erzsébet was released on parole at the age of 56, shortly before the fall of communism. According to my information, she died on 2 February 2019 at the age of 97 (DULAI 2022a; CSURGAY 1989).

³ In the case of Mrs Szabó, the penultimate woman executed in Hungary, the minutes of the deliberations show that the decision in that criminal case was not clear, but the clemency request was eventually rejected (DULAI 2022b).

Moreover, the crime of double dismemberment and its trial received a great deal of press coverage, which meant that the work of the law enforcement bodies could have been influenced by the social pressure felt at the time. Mrs Karsai was nevertheless pardoned, although it is perhaps no coincidence that this was not reported in the press. In other cases, the press did not report the news of the pardon application. This complicates the work of the researcher, as there is no database in which to filter for information on this matter.

It should also be noted that, although two case studies on the crime were published after the indictment and the final judgement, neither article discussed professional conclusions or possible lessons to be drawn from the case.

References

- CSURGAY, Judit (1989): Elmaradt az ebéd a daraboló gyilkossal. *Mai Nap*, 18 May 1989.
- DULAI, Péter (2021): *Gyilkosság a panel tetején*. Budapest: Cser Kiadó.
- DULAI, Péter (2022a): „Ne félj, én melletted leszek!” – mondta Erzsébet, aki fiát a férjével, férjét a másik fiával ölette meg. *WMN*, 14 November 2022. Online: <https://wmn.hu/wmn-life/58787-ne-felj-en-melletted-leszek--mondta-erzsebet-aki-fiat-a-ferjevel-ferjet-a-masik-fiaval-ollette-meg>
- DULAI, Péter (2022b): „Neki is sósavat öntsének a szájába!” Népharag és példa nélküli ítélet az utolsó előtti női kivégzett bűntetőügyében. *ArchívNet*, 22(4). Online: <https://www.archivnet.hu/neki-is-sosavat-ontsenek-a-szajaba-nepharag-es-pelda-nelkuli-itelet-az-utolso-elotti-noi-kivegzett>
- Hírnök (2000): Holttest a cserépkályhában. *Hírnök*, 1(35), 16–17.
- LÁPOSI, Lőrinc – VEDRES, Géza (1976): *A bolttest darabolásával leplezett emberölések*. Budapest: A Belügyminisztérium Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnöksége.
- MAGYAR, Pál (1972): Többrendbeli emberölés bizonyítása. *Belügyi Szemle*, 10(8), 97–101.
- ROSS, Ann H. – RADISCH, Deborah (2018): Toolmark Identification on Bone: Best Practice. In ROSS, Ann H. – CUNHA, Eugénia (eds.): *Dismemberments. Perspectives in Forensic Anthropology and Legal Medicine*. New York: Academic Press, 165–182. Online: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-811912-9.00011-3>

Kutatásom naplója, avagy gondolatok és anomáliák az online fizetésekkel kapcsolatos visszaélések köréből

Diary of my Research, or Thoughts and Anomalies about the Scope of Crimes Related to Online Payments

Packosz NIKIFOROSZ¹

Bevezetés: Az online fizetések megbízhatósága alapvető fontosságú a gazdasági rendszer stabilitása szempontjából, ezért az ezekhez kapcsolódó bűncselekmények kérdésköre napjaink digitális társadalmának egyik kulcsterülete. A cikk az online fizetésekhez kapcsolódó bűncselekmények multidiszciplináris vizsgálatát tűzi ki célul, rámutatva a kriminalisztikai, jogi és szociológiai nézőpontokból eredő kihívásokra.

Célkitűzések: A kutatás célja az online fizetési visszaélésekhez kapcsolódó jelenségek komplex elemzése a jogtudomány, kriminalisztika és szociológia területeinek szintézisével. Kiemelt figyelmet fordít arra, hogyan definiálható a kibertér és a fizikai tér metszéspontjain keresztül a bűnelkövetői tevékenység, valamint milyen eszközökkel és módszerekkel növelhető a bűnűldözés és a bűnmegelőzés hatékonysága.

Módszertan: A kutatás jogdogmatikai elemzésre, statisztikai trendvizsgálatokra és szekunder adatokra alapozva tárja fel a bűncselekmények természetét. A multidiszciplináris megközelítés lehetővé teszi az elméleti alapok és a gyakorlati alkalmazások összekapcsolását, miközben innovatív megoldásokat keres a kriminalisztikai és jogi eszközök fejlesztésére.

Eredmények: A kutatás előzetes eredményei alapján az online fizetési visszaélések mögött meghúzódó legfontosabb tényezők a kibertér anonimitása, a pszichológiai manipulációs technikák elterjedése, valamint a szabályozás hiányosságai. A szervezett bűnözés kibertérbeli formái újradefiniálják

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendésztudományi Doktori Iskola, e-mail: pnikko82@gmail.com

a bünszervezet fogalmát, míg a bűnmegelőzés hatékonyságát jelentős mértékben befolyásolja a szolgáltatók és a hatóságok együttműködése.

Konklúzió: A tanulmány rávilágít arra, hogy az online fizetési visszaélések elleni küzdelemben a proaktív bűnüldözési stratégiák és a magas szintű szolgáltatói együttműködés kulcsszerepet játszhatnak. Az eredmények alapján az elkövetők elleni hatékony fellépés érdekében elengedhetetlen a multidiszciplináris szemlélet, valamint a társadalmi tudatosság „tudatosabb” növelése.

Kulcsszavak: online fizetések, szervezett bűnözés, geográfiai kivételések, pszichológiai manipuláció, kiberbiztonság

Introduction: The issue of online payments and related crimes is one of the key areas of today's digital society. Their reliability is fundamentally important for the stability of the economic system. The aim of this article is to provide a multidisciplinary analysis of crimes related to online payments, highlighting the challenges that arise from a forensic, legal, and sociological perspective.

Objectives: The research aims to synthesise the fields of jurisprudence, criminalistics, and sociology to perform a complex analysis of the phenomena related to online payment fraud. Particular attention is paid to how criminal activity can be defined through the intersections of cyberspace and physical space and what tools and methods can be used to increase the effectiveness of law enforcement and crime prevention.

Methods: The research reveals the nature of crimes based on legal dogmatic analysis, statistical trend studies, and secondary data. The multidisciplinary approach enables the connection of theoretical foundations and practical applications while seeking innovative solutions for developing forensic and legal tools.

Results: Based on the preliminary research results, the most important factors behind online payment frauds are cyberspace's anonymity, the spread of psychological manipulation techniques, and deficiencies in regulation. Cyberspace forms of organised crime redefine the concept of a criminal organisation, while the effectiveness of crime prevention is significantly influenced by the cooperation of service providers and authorities.

Conclusions: The study highlights that proactive law enforcement strategies and a high level of service provider cooperation can play a key role in the fight against online payment fraud. Based on the results, a multidisciplinary approach and a more "conscious" increase in social awareness are essential to effectively combat perpetrators.

Keywords: online payments, organised crime, geographic projections, psychological manipulation, cybersecurity

Bevezetés

Az államilag, nemzetközileg elismert fizetési formákba, illetve fizetési rendszerekbe vetett bizalom, tehát a lakosság, a kereskedelmi és pénzügyi szektor ez irányú szubjektív biztonságérzetének fenntartása a pénzügyi rendszer működésének fundamentuma. Úgy tűnhet, hogy ez főként a pénzforgalmi szolgáltatók (magán)érdeke. Valójában azonban ez az egyik alappillére a nemzeti és globális gazdasági működésnek, így kompromittálása kulcsfontosságú érdeket sért, amellyel szemben ehhez igazodó súlyú ellenlépésekkel, eszközökkel kell(ene) fellépni. Ezen állítást támogatja alá a Nilson Report² 2025 januári előrejelzése, miszerint a bankkártyával történő visszaélések mindösszesen 404 milliárd dollár kárt okoznak majd a következő tíz évben (MAREK 2025).

Jelen írás egy hosszabb kutatómunka első lépéseként az online fizetésekkel kapcsolatos visszaéléseket három nézőpontból vizsgálja. Ezen kereteken belül kíván irányt találni, s talán mutatni a témakör mélyebb megismeréséhez, a rendészeti szempontból releváns kihívások azonosításához és az ezekkel szembeni hatékony fellépéshez. Egy időben nem titkolt cél az is, hogy a témához kapcsoló kutatás részeként felmérje, tesztelje a szakmai közeg reakcióját.

Mielőtt rátérnék a jogi, kriminalisztikai és szociológiai nézőpontú megközelítésekre, szükséges ennek a „trükkös” bűncselekményi körnek a meghatározása. A címben szereplő bűncselekmény-kategória szóösszetételének első alkotóeleme („online fizetés”) álláspontom és saját definícióm szerint főként technikai attribútumok alapján a következőképpen írható le tudományos³ igényvel. Online fizetésnek tekinthető minden olyan pénzügyi tranzakció, amelyet pénzintézet vagy egyéb, nem készpénzes fizetésre szakosodott pénzforgalmi szolgáltató⁴ által biztosított

- eszközzel⁵ és/vagy
- platformon⁶ vagy számítógépes programon⁷ vagy
- egyéb módszerrel vagy eljárással

hajtanak végre, úgy, hogy a pénzmozgással járó művelet feldolgozása/engedélyezése élő internetkapcsolaton alapul.

A szóösszetétel második alkotórésze („kapcsolatos visszaélések”) – szemben az első elem jelentős fogalomkör-szűkítő hatásával – szabadságot enged a technológiai fejlődésnek. Ugyanakkor elgondolásom szerint nem a Büntető törvénykönyvben⁸ (a továbbiakban: Btk.) rögzített törvényi tényállások, hanem a modus operandi perspektívájába helyezi a szókapcsolatot. Az online fizetéseket és fizetési rendszereket közvetlenül vagy közvetett módon támadó elkövetési módszerek tág értelemben vett főhalmaza nyitott fogalomkör, amelyet alkotóelem szinten kizárólag a Btk. törvényi tényállásainak történő megfeleltetéssel lehet taxatív listába rendezni.

² A legelismertebb hír- és adatforrás a bankkártya-, feltöltőkártyás és mobilfizetési iparágakkal kapcsolatban.

³ Az online fizetés definíciója a pénzügyi szektorban elég változatos, sokszor inkább példázó jellegű. Ugyanakkor az új technológiákra figyelemmel változó fogalom.

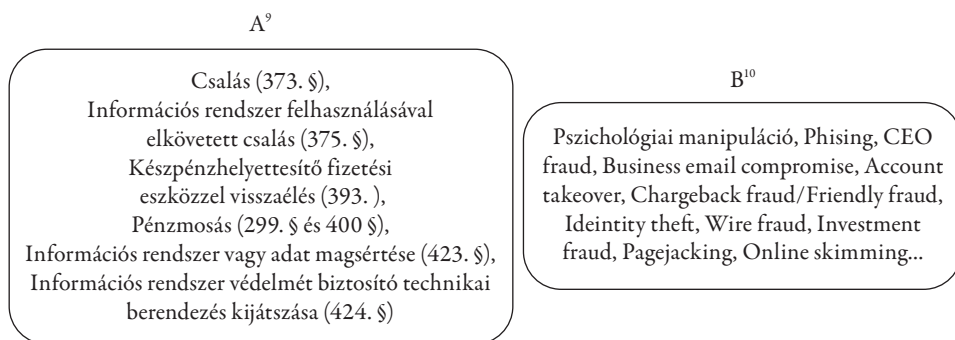
⁴ Ideértve a kriptovaluta-kereskedésre szakosodott szolgáltatókat és online fizetési rendszereket, például: PayPal.

⁵ Ideértve az eszközhöz kapcsolódó adatokat. Tipikusan készpénz-helyettesítő fizetési eszközök.

⁶ Például: weboldal.

⁷ Például: mobilapplikáció.

⁸ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény.

1. ábra: Az online fizetéssel kapcsolatos visszaélések csoportosítása
Forrás: a szerző szerkesztése

Összegezve és leegyszerűsítve az online fizetésekkel kapcsolatos visszaélésekre jelenleg nincs közmegegyezésen vagy jogszabályon alapuló általános definíció. Ez egy általam használt hibrid elnevezés, amelynek életre hívása éppen azért szükséges, mert olyan elkövetéseket foglal magában, amelyek a rendészetet feltehetően átfedésben levő jogi, kriminális és szociológiai kihívásokkal szembesítik, így azt remélem, újszerű eredményre vezet együttesen vizsgálni őket. Más, de egyáltalán nem elhanyagolható érvem, hogy az FBI IC3⁹ 2023-as évre vonatkozóan kiadott internetes bűnözési jelentésében (FBI 2024: 20–21) a sértettek számát alapul véve a top 10 bűncselekményből 5, míg az okozott kár összeget alapul véve a top 10 bűncselekményből 4 sorolható az online fizetésekkel kapcsolatos visszaélések körébe.

Szintén megjegyzendő, hogy az Europol által legújabban használt terminológia szerint külön kategóriának tekintik az online csalásokat (*online fraud schemes*) és a fizetési csalásokat (*payment fraud*), amely utóbbit a kiberbűncselekmények közt jegyzik, és főként a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaéléseket értik alatta. Az online csalások közt találhatjuk a különböző adatszerzéseket (*phising*), befektetési csalásokat (*investment fraud*), a romantikus csalásokat (*romance fraud*) és a különböző megtévesztő üzleti e-mailes csalásokat (*CEO fraud*), valamint a saját ügyfél megtévesztő magatartásán alapuló csalásokat (*chargeback fraud* vagy *friendly fraud*) (Europol 2024). Az általam jegyzett fogalomkörbe mindez értelemszerűen beletartozik, amennyiben a bűncselekmény célzataként akár önkéntes, akár csalárd úton megvalósuló online fizetésre kerül sor.

A bevezetést lezárandó a jelen cikk alapját képező kutatás alternatív elméleti keretét tekintve a klasszikus tudományos kutatási módszerek körén kívülről indul el a téma szubjektívizált¹⁰ bemutatásával és feldolgozásával.

⁹ Federal Bureau of Investigation – Internet Crime Complaint Center (Szövetségi Nyomozó Iroda – Internetes Bűncselekmények Panaszközpontja).

¹⁰ William Faulkner Nobel-díjas író úttörőként a szépirodalom területén alkalmazta, míg Quentin Tarantino Oscar-díjas rendező a filmművészetben implementálta az események szubjektívizált bemutatását, azaz ugyanazon események különböző, de egymással összefüggő (sőt interakcióban lévő) nézőpontokból történő bemutatását.

Jogi aspektus

Az elején leszögezhetjük, hogy az online fizetésekkel kapcsolatos visszaélések vonatkozásában sosem volt és sosem lesz könnyű helyzetben a jogalkotás és az igazságszolgáltatás sem.¹¹ A teljesség igénye nélkül számba vett és magyar szempontból kötőerővel rendelkező nemzetközi szabályozás sarokpontjai a Budapest Egyezmény,¹² a PSD1¹³ és PSD2,¹⁴ valamint a 2019/713 EU irányelv.¹⁵ Ezek szabályozzák a bűncselekménnyé nyilvánítandó cselekményeket, a nemzetközi bűnügyi együttműködés kereteit, és kötelezettséget rónak a privát/szolgáltatói szektor szereplőire is (kiemelten az ügyfélbiztonság, illetve a szolgáltatás biztonságossága vonatkozásában). A jogalkotói cselekvésből jól kitapintható a felismerés, hogy a szolgáltatói szektor együttműködése (értsd: adatszolgáltatása, bűnmegelőzési és biztonságos szolgáltatásra törekvő tevékenysége) nélkül nem lehet eredményesen fellépni a bűnelkövetőkkel szemben.

A jövőre nézve és a fentiekhez képest – mind a jogalkotói reakcióidő, mind a tényleges szabályozási/szakmai tartalom tekintetében – jelentős fejlődést jelent a PSD2 hatáselemzése alapján bevezetni kívánt pénzforgalmi szolgáltatásokra vonatkozó szabálycsomag (PSD3¹⁶ és PSR¹⁷). Ezt egészíti ki magyar részről a 2024. évi XVIII. törvény¹⁸ (a továbbiakban: online csalások elleni tv.), amely 2024. augusztus 1-jétől hatályos.

A PSD3 és PSR együttesen nagyobb felhatalmazást ad, illetve szabadságot enged a fizetési szolgáltatóknak. Ezen intézkedések közül kiemelendő, hogy 1) hatálybalépésüket követően a fizetési szolgáltatók megoszthatják egymás közt a csalással kapcsolatos információkat; 2) szigorúbb szabályozást követel meg a fizetési rendszerekhez és számlainformációkhoz való hozzáférés területén; 3) valamint még erősebb ügyfél-hitelesítési előírásokat ír elő.

Ugyanitt kell kiemelni az Európai Parlament és a Tanács 2023/1543 számú rendeletét¹⁹ (a továbbiakban: Elektronikus bizonyíték rendelet), amely a jogi aktus típusára tekintettel Magyarországra nézve közvetlen hatályú (nem szükséges a rendelet

¹¹ A jogalkotás a szabályozandó terület állandó változása, míg az igazságszolgáltatás a későbbiekben kifejtett felderítési és bizonyítási nehézségek okán.

¹² Az Európa Tanács Budapest, 2001. november 23-án kelt számítástechnikai bűnözésről szóló egyezménye, amelyet hazánkban a 2004. évi LXXIX. törvény implementált, hirdetett ki.

¹³ Az Európai Parlament és a Tanács 2007/64/EK irányelve (2007. november 13.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról. Hatályban volt 2018. január 12-ig.

¹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2366 irányelve (2015. november 25.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról.

¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2019/713 (2019. április 17.) irányelve a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel elkövetett csalás és a készpénz-helyettesítő fizetési eszközök hamisítása elleni küzdelemről.

¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és elektronikuspénz-szolgáltatásokról, a 98/26/EK irányelv módosításáról, valamint az (EU) 2015/2366 és a 2009/110/EK irányelv hatályaon kívül helyezésétől (javaslat, Brüsszel, 2023. június 28.).

¹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és az 1093/2010/EU rendelet módosításáról (javaslat, Brüsszel, 2023. június 28.).

¹⁸ Az online csalások elleni fellépés érdekében szükséges törvények és egyéb büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2024. évi XVIII. törvény.

¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2023/1543 rendelete (2023. július 12.) a büntetőeljárás során az elektronikus bizonyítékokkal kapcsolatban, valamint a büntetőeljárást követően a szabadságvesztés-büntetések végrehajtása céljából kibocsátott, közlésre kötelező európai határozatokról és megőrzésre kötelező európai határozatokról.

implementációja a hazai jogba). Ugyan elfogadott és hatályos rendeletről van szó, de a 34. cikk (2) bekezdésére figyelemmel csupán 2026. augusztus 18. napjától alkalmazandó, így ezt is a jövőbe mutató kategóriába sorolhatjuk. Nem túlzás azt állítani, hogy új időszámítás kezdődik jövő év augusztus közepén, mert ez az uniós rendelet két erős fegyvert (ti. a közlésre kötelező európai határozat és megőrzésre kötelező európai határozat; a továbbiakban: KKEH és MKEH) ad a bűnüldözési és igazságszolgáltatási szervek kezébe. A KKEH és az MKEH legfontosabb jellemzője, hogy részletesen szabályozott keretek közt, de immár lehetőség nyílik az Európai Unió tagállamában letelepedett vagy képvisellel rendelkező szolgáltató közvetlen megkeresésére tíznapos általános és nyolcórás soron kívüli válaszadási kötelezettséggel. A kikérhető adatok körét az Elektronikus bizonyíték rendelet a 3. cikk 3. pontban említett szolgáltatásokhoz kapcsolódó adatokban (főként internet- és elektronikus hírközlési szolgáltatási adatok) határozza meg. Emellett az adatokat a személyes szférába történő beavatkozás mértéke alapján rangsorolja, s ehhez igazodóan írja elő a hozzáféréshez szükséges súlyú – például legalább három év szabadságvesztéssel fenyegetett – bűncselekmény gyanúját. Figyelemre méltó, hogy a jogszabály kiemelt bűncselekményként tekint a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélésre és az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalásra.

A nemzeti hatáskörben meghozott és Magyarországon hatályos online csalások elleni tv. két kiemelten fontos intézkedése nem akkora horderejű, mint az előbbi uniós rendelet, mégis egyértelmű jelzés arra nézve, hogy a bűnüldözési kapacitások és képességek támogatásra szorulnak. Az ügyészi jóváhagyást igénylő adatkérések körének leszűkítésével a rendészeti szervek adatkérési ideje is lerövidül, mivel ezen esetekben már nem szükséges a gyakorlatban szükségképpen idővesztéssel járó ügyészi jóváhagyás bevárása. Emellett a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 9. § (2) bekezdésével együttesen értelmezve az online csalások elleni tv. 35. szakasza „megteremti annak lehetőségét, hogy hatósági szankció kilátásba helyezése nélkül is megkereshetők legyenek különféle szervezetek, az általuk önkéntesen adható adatok megszerzése érdekében. Ebben az esetben az adatszolgáltatás jogalapja nem a hatósági kötelezés, hanem a megkeresett szervekre vonatkozó magánjogi rendelkezések alkalmazása, különösen a megkeresett szerv és a vele szerződött ügyfél közötti megállapodásban foglalt rendelkezések, ideértve a megkeresett szerv általános szerződési feltételeit, üzletszabályát is.”²⁰ Hozzáteszem, hogy álláspontom szerint az adott szolgáltató polgári úton perelhetővé válik, ha az adatszolgáltatás elmaradása és a bűncselekményből eredő kár megtérülése között ok-okozati összefüggés állapítható meg. Ebből a perspektívából nézve mégsem tét (szankció) nélküli a hatósági megkeresés negligálása.

Helyes tehát az irány, az önkéntes alapú adatszolgáltatás azért hangsúlyozottan fontos, mert a szolgáltatói szektornak gyakran nem (csupán) a motiváció, hanem a jogi felhatalmazás hiánya (ti. különféle titoksértésektől vagy személyes adatok megsértésétől való félelem) jelentette az akadályt az egymással vagy a nyomozó hatósággal történő közös fellépésben.

A fentiek tükrében dicséret illeti a jogalkotókat (EU- és nemzeti szinten egyaránt), de hátradólni sajnos nincs ok, előrelépés szükséges az adatkérések szintjén, méghozzá két

²⁰ Részlet az online csalások elleni tv. 35. §-hoz fűzött indoklásából.

irányban. Az adatok beszerzésének időtartamát tovább kell csökkenteni, míg a megkereshető szolgáltatók földrajzi lefedettségét növelni kell az EU határain kívülre is.

Hogyan lehet érdekeltté tenni a szolgáltató szektort az önkéntes együttműködésben? Az ügyfélbizalom lehet az egyik kulcs. Meggyőződésem, hogy a pénzügyi ágazat felügyeletét ellátó szerv által nyilvános, megbízható szolgáltatói védjegy hozható létre az online fizetési körben, ami a rendészeti vagy más hatósági szervekkel történő együttműködést deklarálja. Az ügyfél eldöntheti, hogy egy saját vagy más személy sérelmére elkövetett bűncselekmény esetén a biztonságosabb vagy a kevésbé biztonságos szolgáltatót választja (előbbi esetben nagyobb eséllyel térülhet meg a kár[a]). Nyilván, amennyiben nem működik együtt a szolgáltató, az is vonzó lehet bizonyos ügyfélkörnek (leginkább a bűnelkövetői körnek), de így lassan, piaci alapon válhatnak szét a prudens és szürke vagy fekete zónában működő piaci szereplők. Hozzá kell tennem, hogy ez a védjegy típusú megkülönböztetés főként demokratikus keretek között működő országokban lehet vonzó a felhasználók számára.

Szintén a jogi szabályozás területéhez tartoznak a szervezett bűnözéssel, illetve a bünszervezet kibertérbeli megállapíthatóságával vagy épp meg nem állapíthatóságával összefüggő szempontok. Egytértek Mezei Kittivel abban, hogy „a kiberbűnözői csoportok [...] természetüknél fogva nehezen illeszthetők be a szervezett bűnözés hierarchikus, homogén struktúrájába” (MEZEI 2020: 256). Gyakran ugyanis minden egyéb, a Btk. 459. § (1) bekezdés 1. pontjában meghatározott feltétel teljesülése ellenére sem állapítható meg a bünszervezetben történő elkövetés (vagy részvétel), mivel a „hierarchikusan szervezettség” mint attribútum hiányzik. Az online térben szerveződött laza együttműködések tehát nem felelnek meg a szervezett bűnözés fogalmának, azonban komoly társadalmi veszélyt jelentenek, és jelentős károkat okoznak (LEUKFELDT–LAVORGNA–KLEEMANS 2017).

Amennyiben a jogszabályi definíció csupán egyetlen elemével lenne probléma, akkor a szervezett bűnözés fogalom meghatározásának módosítása, kiegészítése, pontosítása mellett érvelnék. Azonban az online fizetésekkel kapcsolatos visszaélések zászólshajója, a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés (Btk. szerinti információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás) alapesete mindössze három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Ráadásul az ilyen típusú bűncselekményt elkövető szervezett csoportok átlagos működési ideje Máttyás Szabolcs 2018-as tanulmánya szerint alig több mint négy hónap (MÁTYÁS 2018: 164). Így tulajdonképpen ezekkel együtt már három szükségképeni elem megléte is kérdéses a bünszervezet megállapíthatóságához.

Amennyiben a vizsgált cselekmény nem éri el az ötéves büntetési tételt, és a bünszervezetben történő elkövetést mint minősítő körülményt sem lehet alkalmazni, továbbá a hároméves büntetési tételt elérő cselekménnyel kapcsolatban pedig egyéb okokból nem állapítható meg az üzletszerű vagy bünszövetségben történő elkövetés, akkor a bűnelkövetővel (eljárásjogi terminológiával gyanúsítottal) szemben a Be. alapján nem vethetők be a bírói engedéllyel alkalmazható leplezett eszközök. Következésképpen egy társadalom számára veszélyes jelenséggel szembeni arányos rendészeti fellépés lehetséges vész el.

Meg kell jegyezni azt is, hogy az online fizetésekkel kapcsolatos visszaélések nem feltétlen, ám gyakori, mondhatni természetszerű velejárója a pénzmosás, amelynek a Kúria Bvf.I.830/2017 számú határozata szerint térben és időben el kell különülnie az alapbűncselekménytől. Ez esetben viszont a legalább ötévi szabadságvesztéssel büntetni rendelt

pénzmosás kapcsán alkalmazhatóvá válnak az általam hiányolt leplezett eszközök. Persze korántsem bizonyos, és gyanú szintjén sem feltétlenül állapítható meg, hogy az alpbűncselekmény és a pénzmosás elkövetője egy és ugyanazon személy, ellenben ennek az elvi és gyakorlati lehetősége sem kizárt.

Tizenöt-husz évvel ezelőtt még komoly viták folytak a hazai jogalkalmazásban (a rendőrség-ügyészség-bíróság tengelyben) arról, hogy az akkor még készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés (ma információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás) bűncselekménynek kit tekin(s)tünk sértettjének? Kialakult ugyanis egy olyan gyakorlat, hogy a nyomozó hatóság a bankkártya-kibocsátó pénzintézetet jelölte meg sértettként a gyanúsítások során. Amennyiben több kibocsátó bankot érintett a visszaélés, akkor a rendbeliséget is a kibocsátó bankok száma határozta meg, az azonos bank sérelmére elkövetett cselekmények elkövetési értékei (a minősítés szempontjából és a folytatólagos egységre figyelemmel) pedig összeadódtak. Ezen típusú megközelítés alapja az volt, hogy akkoriban tipikus elkövetési forma volt az úgynevezett skimming,²¹ amely során a világ különböző pontjain megszerzett bankkártyaadatokkal egy teljesen másik helyen (országban) éltek vissza. Ilyen esetben egyértelműen a sértetti érdekkörön kívüli okból történt az adatszerzés, azaz maga a sértett semmilyen tőle elvárható módon nem tudta volna azt megakadályozni. A „hiba” tehát a szolgáltatónál történt, az ő biztonsági intézkedését játszotta ki az elkövető, így a keletkezett kárért automatikusan a bankkártya-kibocsátó pénzintézet felelt. Amennyiben nem a kibocsátó bankot tekintik sértettnek, rendkívül nehézkes (jogsegély útján időigényes és nem feltétlenül eredményes) lett volna a sértettek megszólítása (kihallgatása vagy egyéb formailag helyes nyilatkoztatása). Véleményem szerint ebben a formátumban a bűncselekmény tényálláson belüli minősítése arányban állt az elkövetés súlyával (ti. kárértékkel), azaz a kárösszeg Btk. által meghatározott sávok szerinti emelkedésével megnőtt a kiszabható szabadságvesztés időtartama.

Ezzel a régi – lássuk be, jogi és logikai bakugráson alapuló – értelmezéssel szakított a jogalkalmazás, és kialakult az az egyöntetű álláspont, hogy a sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette. A bankkártyaszerződés ugyanis egy fizetési számlához kapcsolódó kötelelem, amely a jogosult fizetési számlájának egyenlege feletti rendelkezési jogosultságot és lehetőséget biztosítja. A pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV. törvény (a továbbiakban: Pft.) IX. fejezete alapján a pénzforgalmi szolgáltató helytállása nem feltétel nélküli. A kár jogosulatlan fizetési megbízási teljesítésével már bekövetkezik, ehhez képest a kár tényleges viselése időben elkülönülten történik. Az utólagosnak tekinthető kárviselés érvényesülése tartalmilag a számlatulajdonos kárának megtérítésében realizálódik.

Az újabb, jogi szempontból helyes értelmezés azonban nem feltétlenül várt vagy bekalkulált következménnyel járt. Szemléltetésképpen vegyünk két elméleti példát:

²¹ A skimming bankkártyaadatok technikai (mágnescsik-leolvasás és PIN-kód kifürkészésére alkalmas mikrokamera) úton történő jogosulatlan megszerzése tipikusan pénzkiadó automatáknál, esetleg POS-terminálknál. Újabb formája az úgynevezett digital skimming, amelyet ugyanezen az alapelven, de nem pénzkiadó automata „kihasználásával”, hanem a kibertérben, online szolgáltatók fizetéssel kapcsolatos biztonsági intézkedéseinek kijátszásával hajtanak végre.

Az első esetben az elkövető hat hónapos időtartam alatt 150 darab, különböző személyekhez köthető bankkártya adatainak jogosulatlan felhasználásával követ el visszaéléseket (hajt végre online tranzakciókat), bankkártyánként (mögöttes számlatulajdonosonként) egységesen 400 ezer Ft kárt okozva. A bűncselekmény minősítése ebben az esetben a Btk. 375. § (5) bekezdésébe ütköző és az (1) bekezdés szerint minősülő információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás büntette (alapesete), amely bűncselekmény büntetési tételének felső határa három év szabadságvesztés. Az alapeseti tényállás ugyanis 500 ezer Ft károkozásig nem veszi figyelembe az üzletszerűséget (és a bűnszövetséget sem) mint felminősítő körülményt. Az összesített kártérték 60 millió forint, az elkövetés egyébként megfelelne az üzletszerűség megállapításához, de mindez kizárólag a büntetés kiszabásánál lehet szempont, azaz a büntetés – a Btk. halmazati büntetésre vonatkozó rendelkezéseire figyelemmel – legfeljebb a négy év hat hónapos tételt érheti el.²²

A második esetben az elkövető egyetlen bankkártya adatainak jogosulatlan felhasználásával követ el egyetlen visszaélést, amivel 5 050 000 Ft kárt okoz²³. A bűncselekmény minősítése ebben az esetben a Btk. 375. § (5) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés szerint minősülő információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás büntett, amely bűncselekmény büntetési tételének felső határa öt év szabadságvesztés.

Talán többen egyetértenek velem abban, hogy az első példában leírt cselekménynek nagyobb a társadalomra veszélyessége, és az általános igazságérzet szerint súlyosabb cselekmény, mint a második bűneset. (Költői) kérdés, hogy vajon ez volt-e a jogalkotói szándék?

Kriminalisztikai aspektus

Az online fizetésekkel kapcsolatos visszaélések vonatkozásában felmerül, hogy a hagyományosan alkalmazott rendészeti erők/eszközök/módszerek mi módon adaptálhatók a kibertérre. Mielőtt azonban ezt taglalnánk, álláspontom szerint külön kell választani az ilyen típusú bűncselekmények nyomozásának két fő irányvonalát. Egyrészt a sértettközpontú megközelítésben rendkívül fontos az elkövetési (kár)összeg elkövetőnél történő realizálódásának megakadályozása, vagy a kár megtérülésének biztosítása. Másik (cél) halmazt alkotnak az elkövető azonosítása, felelősségre vonása érdekében végzett nyomozási cselekmények.

A pénzvisszaszerzés sikere – figyelemmel a jogi fejezetben már részben kifejtett hazai és nemzetközi szabályozásra – elsősorban a sértetti büñfelismerési reakcióidőn, másodsorban a sértetthez tartozó pénzforgalmi szolgáltató cselekvési készségén múlik. Ezt követi csupán a rendészeti közbeavatkozás és a rendészeti csatornákon történő tranzakciófelfüggesztés vagy számlazárolás.

²² A Btk. 81. § (3) bekezdése alapján bűnhalmazat esetén a büntetési tétel felső határa a legmagasabb büntetési tétel felével emelkedik. Jelen esetben tehát a hároméves tételt lehet a felével emelni.

²³ Figyelembe véve a bankkártya-limitációs és egyéb kártyahasználati szokásokat a példa nem túl életszerű, de nem is zárható ki. De ugyanilyen megítélés alá esik, ha az elkövető belép a sértett online bankolási rendszerébe, és 5 050 000-Ft összeget jogosulatlanul utal át magának, ami realisabb helyzetnek tekinthető.

Vagyonviszaszerzési szempontból úttörő intézkedésnek számít, hogy az Európai Unió Tanácsa 2024. május 30-án elfogadta a pénzmosás elleni szabályok új csomagját,²⁴ amely főként a kriptóágazat szolgáltatóira telepít új kötelezettséget, miután kiterjeszti rájuk a pénzmosás elleni szabályokat. Emellett – egyebek között – szigorúbb ügyfél-átvilágítási követelményeket határoz meg (például a kriptovaluta-átváltókra nézve), szabályozza a tényleges tulajdonlás kérdését, valamint 10 ezer eurós felső határt állapít meg a készpénzfizetésekre (Európai Tanács 2024). Mindez azt is jelenti, hogy több mint 16 évvel a Bitcoin megjelenése után²⁵ jogszabályi kötelezettség alapján a kriptovaluták nyomkövethetővé, tulajdonosaik azonosíthatóvá válhatnak.

Az elkövető azonosítása (és földrajzi tartózkodási helyének megállapítása) ennél összetettebb, kreatívabb protokollt igényel. Az anonimitást biztosító lehetőségek tárháza jelentős, Amelyről azóta is érvényes, számomra irányadó összefoglaló tanulmány olvashatunk az *American Behavioral Scientist* tudományos folyóiratban *Eltérések a kiberbűnözés forgatókönyvétől, avagy az anonimitást biztosító online eszközök nyomában* címmel. A szerzők az elkövetői anonimitást biztosító eszközöket proxyalapú szolgáltatások (virtuális számítógépek, VPN²⁶-ek és SOCKS proxyk,²⁷ TOR böngésző,²⁸ MAC-cím²⁹ maszkolók), pénzügyi szolgáltatások (kriptovaluták és valutaváltók) és offline (fedő postai címek; postaládák; postafiókok használata) kategóriákba sorolták. A tanulmány a proxyalapú szolgáltatások lényegi céljaként tudatosítja az elkövetésre használt számítógép IP-cím alapján történő nyomkövethetőségének és magán a számítógépen hagyott digitális ujjnyomatok számának minimálisra szorítását (VAN HARDEVELD – WEBBER – O'HARA 2017). Mindezek azt jelentik, hogy a kibertérben fellelhető nyomok a különböző szolgáltatók által tárolt adatokra szűkülnek, azonban a szolgáltatók együttműködése (adatszolgáltatása) korántsem biztosított még Európán belül sem.

A párhuzamos (virtuális) valóságban az elkövetési mozzanatok, műveletek elkülönülten zajlanak a fizikai tértől. E kettő között (ti. kibertér és fizikai tér) kevés átfedés, szűk átjárás van. A nyomozások nehézsége éppen ebben rejlik, mert a cél, hogy az elkövetőt kiszakítsuk a virtuális térből, és olyan környezetbe (valós térbe) helyezzük, ahol vele szemben eljárást és/vagy intézkedést lehet (le)folytatni. A nyomozó hatóság feladata

²⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/1113 rendelete (2023. május 31.) a pénzátutalásokat és egyes kriptoeszköz-átruházásokat kísérő adatokról és az (EU) 2015/849 irányelv módosításáról.

²⁵ A Bitcoin 2009. január 3-án „bocsátották ki”.

²⁶ A virtuális magánhálózat (Virtual Private Network) egy biztonságos „alagutat” hoz létre a felhasználó és az internet között, elrejtve a felhasználó személyazonosságát és online tevékenységeit.

²⁷ Olyan kiszolgáló, amely a SOCKS (Socket Secure) protokollt használja az adatok továbbítására. A SOCKS protokoll egy olyan utasításkészlet, amely megszabja, hogy egy kliens hogyan irányíthatja át a forgalmat egy proxyszerveren, miközben a böngészési adatait titkosan és biztonságban tartja. Ez azt jelenti, hogy az eszköz és a meglátogatni kívánt webhelyek között helyezkedik el, így az internetre irányuló kérések először a SOCKS proxyn keresztül mennek keresztül. A SOCKS proxy továbbítja kéréseit a meglátogatni kívánt erőforrás webserverehez, így a fogadó szerver csak a proxyszerver IP-címét látja, nem pedig a kliens valódi IP-címét.

²⁸ Webböngésző, amely lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy olyan hálózathoz férhessenek hozzá, amely anonimálja a webforgalmat, hogy privát böngészést biztosítson. A gyakran az úgynevezett Dark Web eléréséhez használt Tor böngésző elrejtja az IP-címeket és a böngészési tevékenységeket azáltal, hogy a webes forgalmat csomópontoknak nevezett különböző útválasztókon keresztül irányítja át.

²⁹ A MAC-cím (Media Access Control-cím) egyedi azonosító, amelyet minden hálózati eszköz kap, hogy azonosítható legyen a hálózaton belül.

tehát a kibertér geográfiai kivetüléseinek, azaz a kibertér és a fizikai tér metszéspontjainak azonosítása, amely az elkövető valós földrajzi pozíciójának³⁰ meghatározásán keresztül elvezethet a személyazonosságának megállapításához (mindez persze fordítva is igaz lehet). Az elkövető és az eljárás valós térbe helyezése elengedhetetlen az elkövető által használt mobil-, számítástechnikai vagy egyéb eszközökhöz történő hozzáférés (forenzikus vizsgálat) és kulcsfontosságú bizonyítékok beszerzése szempontjából. Visszatérve a kibertér geográfiai kivetüléseire, érdemes ezen fogalomkör jelentését tisztázni, kezdve azzal, hogy vonatkozásában kizárólag a rendészeti releváns információkról beszélünk. Geográfiai kivetülés az az információ, amely az elkövető (aktuális vagy egykori) földrajzi pozíciójára vagy mozgására vagy személyazonosságára utaló elektronikus vagy más formátumú adat, vagy cselekvés, amely a kibertérben keletkezett, történt, vagy a kibertérből származik, és a fizikai térhez (a tér egy meghatározható pontjához vagy a tér leszűkített területéhez) közvetlenül vagy közvetett módon társítható.³¹ A geográfiai kivetülés tág értelmezésére ad okot, hogy a nyomozás során – figyelembe véve más rendelkezésre álló információkat és azok összevetését – nem csupán egy adott földrajzi pozíció vagy jól körülhatárolható földrajzi terület lehet releváns. Gondoljunk egy termék online megrendelésénél a kiszállításra, ami szintén egyfajta kivetülése a kibertérben lezajlott cselekvésnek, mégis csupán közvetett módon (ti. a csomagküldő szolgálat cselekvésén keresztül) kapcsolódhat az elkövető földrajzi helyzetéhez.

A nyomozás kibertérben kutakodó fázisában adatkérési, információszerzési céllal szükségképpen bevonják a szolgáltató szektort (e-mail-, mobil-, közösségimédia-, pénzforgalmi szolgáltatók stb.). A rendészeti kapacitások és képességek a kibertérben fokozottan korlátozottak. Ezért ezek növelése, vagyis a (köz)feladat hatékony ellátása érdekében az adatszolgáltatáson túlmenően is bevonhatók lennének a bűnüldözési feladatokba a szolgáltató szektor szakosodott szereplői.³² Jelenleg a Be. alapján (egyedileg) lehetőség van külső szereplő bevonására szakértő kirendelése útján, ám itt indokolt egy magasabb együttműködési szintben gondolkodni. Létező példaként állhat előttünk a 2002-ben az Egyesült Királyságban létrehozott hibrid finanszírozású³³ rendészeti szerv, a Dedicated Card and Payment Crime Unit (a továbbiakban: DCPCU), amely a pénzügyi ágazat elleni – ezen belül kiemelten fizetésekkel kapcsolatos – visszaélések nyomozásáért felelős. A DCPCU szoros együttműködésben dolgozik a finanszírozó (UK Finance³⁴) 300 tagszervezetével, amely gyakorlatilag lefedi valamennyi, az Egyesült Királyság területén elérhető pénzforgalmi szolgáltatót. Emellett szintén szoros, operatív munkakapcsolatban állnak a kulcsfontosságú csalás- és kiberbűnözés elleni küzdelemmel foglalkozó szervezetekkel, a távközlési ipar és a közösségi média vállalataival.

³⁰ Ez a földrajzi pozíció lehet az elkövetéskori, de akár az elkövetést követő pozíció- vagy mozgásspektrum is, illetve ezek átfedésben.

³¹ Tipikusan ilyen információ az eszköz azonosítására alkalmas IP-cím, MAC-azonosító, de ilyen információ lehet például egy család módon rendelt termék kiszállítási címe, vagy akár az elkövető által használt e-mail-címmel megrendelt fizikai térben megvalósult szolgáltatás.

³² Például a piaci alapon működő, magánkézben lévő kiberbiztonsági laborok.

³³ A DCPCU finanszírozását a City of London Police (London Városi Rendőrség), a Metropolitan Police (Fővárosi Rendőrség) és a UK Finance (Pénzügyi Szolgáltatások Együttműködési Központja) együtt biztosítja.

³⁴ A UK Finance az Egyesült Királyság banki és pénzügyi szolgáltatási szektorának brit kereskedelmi szövetsége, amely 2017. július 1-jén alakult.

Az Európai Unió Elektronikus bizonyíték rendelete fényében már nem tűnik teljesen utópisztikusnak egy olyan – első körben EU-n belüli – szabályozás, amely valamennyi online fizetési szolgáltatót nyújtó entitás részére kötelezővé teszi a rendészeti szervek számára 0–24 órában elérhető és azonnali válaszadásra képes adatszolgáltató részleg működtetését. Ez a mesterséges intelligencia robbanásszerű fejlődése mellett az eddiginél jóval költséghatékonyabb módon valósítható meg. A valós idejű reakciót lehetővé tevő, de nyilvánvalóan rendkívül komplex, részletes szabályozást, valamint számítástechnikai értelemben homogén kiépítésű rendszert igénylő bűnmegelőzési és bűnüldözési infrastruktúra kifejlesztésével jelentősen visszaszorítható lenne az eredményes (kárt okozó) és/vagy kármegterülés nélküli bűncselekmények száma.

Álláspontom szerint számos, néhol némi „átalakítással” kiválóan működő módszer (a korábbi titkos információgyűjtés fogalomhasználata szerinti erő/eszköz/módszer) áll a nyomozó hatóságok rendelkezésére, de ezek tényleges alkalmazási gyakorlata/gyakorisága elmarad a fenyegetettség magas szintjéhez képest. Ilyen módszer például az informátor, a bizalmi személy vagy a nyomozó hatósággal egyéb módon együttműködő személy (a továbbiakban: együttműködő személyek) alkalmazása. Az együttműködő személyek személyazonossága a büntetőeljárás során alapesetben kizárólag a nyomozó hatóság számára (azon belül is korlátozottan) ismert, és a nyomozó hatóság a szakma szabályainak megfelelően ezen anonimitás megtartására törekszik. A kibertérben működő szervezett bűnözői csoportok felderítése és az ellenük történő fellépés eredményessége érdekében megfontolandónak tartom olyan (kiber-)együttműködő személyek alkalmazását, akikkel mind a kapcsolattartás, mind az esetleges javadalmazás online és anonim formában történik. Személyazonosságuk felfedésére még a nyomozó hatóság számára, illetve semmilyen más formában sem kerülhetne sor. A szokatlannak, idegennek tűnő és bizonyos szempontból kockázatos felvetést a kizárólag kibertérben tevékenykedő bűnözők eltérő profilja (személyisége), valamint az ezen személyek együttműködési hajlandóságának emelkedésével arányosan megnövekvő információszerzési képesség igazol(hat)ja.

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényben (a továbbiakban: Be.) jól szabályozott sértetti szerepkör eljátszása és/vagy a csapda rendszeres alkalmazása esetén a social engineering,³⁵ azaz adathalász jellegű bűncselekmények felderítése lehet eredményesebb. Mi több, ez kellő elrettentő erőt is mutathat az elkövetők vagy potenciális elkövetők felé. A sértetti szerepkör végigjátszásával, vagyis a színlelt tévedésbe eséssel az elkövetőre nézve érzékeny adatokhoz juthat közelebb a nyomozó hatóság. Problémát okozhat azonban, hogy a bűncselekmény elszenvedése során nem feltétlenül biztosítható a bűncselekmény tárgyát képező pénzösszeg megtartása, nyomon követése. Itt jegyezném meg azt is, hogy a fedett nyomozó kibertérbe applikálása számos fizikai térben meglévő problémakörtől mentesen valósulhat meg. Dekonspirálódás esetén kizárólag rendőri mivoltára derül fény, azonban ő maga (a személye) nem lepleződik le és nem „kopik el”, szinte azonnal

³⁵ A social engineering csalás egy tág fogalom, amely azokra a csalásokra utal, amelyekben a bűnözők visszaélnék egy személy bizalmával annak érdekében, hogy közvetlenül pénzhez vagy bizalmas információkhoz jussanak egy későbbi bűncselekmény lehetővé tétele érdekében. A közösségi média a preferált csatorna, de nem szokatlan a telefonos vagy személyes kapcsolatfelvétel sem (Interpol [é. n.]).

bevethető másik feladatra. Sőt párhuzamosan több ügyben is tud online feladatokat (vagy feladatokat online) végrehajtani.

A (nyomravezetői) díj kitűzését a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 27. § (1) bekezdése a felderítési képességet növelő, a nyomozás eredményességét segítő intézkedésként nevesíti és a 91/A. § (1) bekezdés e) pontjában felsorolt bűncselekmények esetében teszi lehetővé alkalmazását. A felsorolásban megtalálhatók az online fizetésekkel kapcsolatos visszaélések, így véleményem szerint a díjkitűzést a kibertérben oly módon (is) biztosítani kellene, hogy arra bárki anonim módon jelentkezessen, és akár anonimizált formában (kriptoalutában) manifesztálódjon számára a díj. Ez a kiterjesztő és megengedő adaptáció egyúttal kizárná az Rtv. 27. § (2) bekezdésében előírt kizárási ok ellenőrizhetőségét, így jogszabály-módosítási kötelezettséggel járna. Tekintve, hogy a nyomravezetői díj kifizetése polgári jogi értelemben egyfajta eredménykötelem terméke, nem látom annak veszélyét, hogy dupla haszonszerzés céljából anonim módon maga az elkövető jelentkezne a nyomozó hatóságnál. Ugyanakkor egy ezt kizáró jogszabályi rendelkezés megalkotását sem tartanám feleslegesnek.

Tapasztalatom szerint a tipikusan adatszerező jellegű (és csalárd online fizetési visszaélést elősegítő) bűncselekményekhez használt módszereket a nyomozó hatóság maga nem alkalmazza, vagy szintén nem elég széles körben alkalmazza. Gondolok itt a legegyszerűbb, e-mailen keresztül küldött vírusra vagy más, az elkövetői eszköz anonimitását biztosító intézkedések kijátszására képes vagy távoli rejtett hozzáférést biztosító egyéb számítástechnikai programra. Az elkövetők ugyanis szinte minden általuk kibertérben (fel)használt segítő szolgáltatáshoz (e-pénztárcák, kriptoalutaváltó és -kereskedő platformok, azonnali üzenetküldő alkalmazások) és a sértettekkel történő csalárd szándékú kapcsolatfelvételhez/kommunikációhoz is tipikusan e-mail-postafiókot használnak. Mindez növeli saját sérülékenységüket, amit a nyomozó hatóságnak a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat közreműködésével érdemes lenne rendszerese(bbe)n tesztelni, kihasználni.

A proaktivitásra reflektálva idekíváncozik, hogy az Európai Unió Rendőrségi Hivatala 2017-ben első ízben tartotta meg a Cyber-patrolling Week³⁶ elnevezésű műveletét, amely az online térben kiemelten veszélyes bűncselekmény-területekre – elsők közt a fizetési visszaélésekre – fókuszált. Azóta állandó kiberjárőrözési tevékenységre szakosodott rendőri erővel rendelkezik az indonéz rendőrség, míg a hongkongi rendőrség különböző egységei a bűnmegelőzés és felderítés érdekében az internet nyilvános felületein folytatnak rendszeres kereséseket bűncselekményekkel (például csalárd banki honlapok, illegális sportfogadási tevékenységek, gyermekpornográfia, kábítószer-kereskedelem) összefüggő adatokra vonatkozóan.

Szociológiai (bűnmegelőzési) aspektus

Számos tanulmány (például PEERSMAN et al. 2024) foglalkozik a kibertérben tevékenykedő bűnelkövetők háttérével, motivációival, illetve az elkövetési hajlamra ható tényezőkkel. Ezek közül kiemelendő az anyagi haszonszerzés, a gazdasági nehézségek (beleértve

³⁶ Kiberjárőrözési hét.

a munkanélküliséget), az online közösségek támogató szubkultúrája (szélsőségesen az elkövetők dicsőítése), az anonimitás (alacsony mértékű lebukási veszélyérzet) és a fejlett technikai tudású egyének jelenléte.

A tanulmányok hangsúlyozzák, hogy az online fizetésekkel kapcsolatos visszaéléseket nem lehet kizárólag egyéni erkölcsi kudarcoknak tulajdonítani, hanem tágabb társadalmi kontextusban kell értelmezni. Az olyan tényezők, mint a rendszerszintű egyenlőtlenség, az oktatáshoz való hozzáférés hiánya és a vagyon felhalmozását előtérbe helyező társadalmi normák hozzájárulnak a család magatartások igazolásához. Sőt, az online közösségek szerepe az identitásformálásban és az összetartozás-érzés kialakulásában is hangsúlyos. Ezek a virtuális közösségi terek tehát nem csupán technikai támogatást kínálnak, a tagok morálisan legitimizálják egymás cselekedeteit, csökkentve ezzel a büntudat vagy a megbánás érzését.

A fentieket kiegészítendő a félelem (az elkövető által sugalmazott következménytől), a kapzsiság, a tájékoztatatlanság és a hiszékenység mind olyan alapvető sértetté válást befolyásoló tényezők, amelyekkel szemben ellenálló képességgel kizárólag a tudatos felhasználók rendelkeznek.

Kapcsolódó problémakörként azonosíthatók a különböző tömeges felhasználói profilok létrehozására (és az ezekkel történő különböző interakciókra) szakosodott és a kibertérben megvalósuló felhasználói interakciókra jelentős hatást gyakorló úgynevezett mobilfarmok. A több (akár ezres nagyságrendű) mobilkészülék egyidejű, valós irányítására alkalmas hálózat megtevesztő célokat szolgál. Ezek közé tartozhat a népszerűség színlelése (nézettség, kedvelések, kommentek generálásával, valamint a követők számának növelésével) és a jogszerű, biztonságos tevékenység/működés illúziójának megteremtése.

Magyarországra fókuszált statisztikák szerint

- 2024 harmadik negyedében közel 10,3 millió kibocsátott fizetési kártya volt forgalomban (*A fizetési kártyák száma a negyedév végén 2024*);
- az internethasználók aránya 2023 évben (a 16–74 éves népesség százalékában) – az EU átlaggal pontosan megegyezően – 91% volt (KSH 2024);
- 6,2 millióan használnak okostelefont és nagyjából 6 millióan interneteznek mobiltelefon-készüléken a 18–69 éves korosztályban – derült ki az eNET legújabb reprezentatív kutatásából (MTI 2022);
- az internetezők 44%-a online bankolásra (is) használja a világhálót (NMHH 2023).

A fenti számok és azok következetesen emelkedő tendenciája határozza meg a céltábla nagyságát, azaz az elkövetők számára szinte minden második magyar állampolgár célpont lehet valamilyen szempontból. Képletesen szólva nem szükséges túpontos „lövéseket” leadni, hogy ezen potenciális sértettek elérhetővé váljanak. Az, hogy nagy(obb) számban eredményes a megtevesztés, arányosan következik a nagyobb számú sértetti elérésből és a jelenleg leginkább veszélyt jelentő pszichológiai manipuláción és megtevesztésen alapuló adathalászat kifinomult módszereiből.

A social engineering terjedése mutatja, hogy az online fizetésekkel kapcsolatos bűncselekmények célkeresztjébe ismét az ember(i) (tényező) került. Nem véletlenül. A jogi aspektusban kifejített nemzetközi és hazai szabályozás a szolgáltatók ügyfél-azonosítási

és tranzakció-jóváhagyási protokolljainak szigorítását eredményezte, ezáltal az elkövetők közkedvelt kifejezéssel élve a leggyengébb láncszem/ellenállás felé terelődtek. Nem szükséges az erős, bonyolult technikai intézkedések kijátszása, ha maga a sértett adja meg az érzékeny adatokat. Az elkövetői kör tehát gyorsan adaptálódik, változtat, és természeténél fogva is rugalmasabb, mint az erre reagáló jogalkotási vagy igazságszolgáltatási gépezet.

Ismét kiemelendő, hogy a felhasználói tudatosság, a potenciális sértettek önvédelmi reflexeinek kialakítása minden eddiginél fontosabb, hangsúlyos szerepet követel. Gondolok itt arra, hogy a megtévesztés eszköztára a deepfake-jelenség³⁷ és a mesterséges intelligencia párosításával már nem csupán a figyelmetlen, idős vagy tapasztalatlan állampolgárookra jelent különös veszélyt. Ezt támasztja alá az FBI IC3 2023. évre kiadott internetes bűnözési jelentése (FBI 2024: 17), amelyben a bejelentők, azaz a bűncselekmény áldozataul esettek száma alapulvételével képzett statisztika nem mutat szignifikáns eltérést a 20 és 60 év közötti korcsoportokon belül (62 ezer és 88 ezer között mozog a négy korcsoport bejelentési átlaga). Ugyanez a statisztika jelentős negatív irányú kilengést mutat a 20 év alatti korosztálynál (16 ezer bejelentés), míg ellentétes kilengés tapasztalható a 60 évnél idősebb korosztálynál (100 ezer bejelentés).

A felhasználói tudatosság növelése tehát kapacitásmegtakarítást eredményez mind a rendészeti, mind a szolgáltatói szektorban. Láthatunk egy erre az érdekközösségre alapozó kiváló kezdeményezést, amelyet Kiberpajzs³⁸ néven többek közt a Magyar Nemzeti Bank, a Bankszövetség és az Országos Rendőr-főkapitányság hozott létre. Kérdés, hogy a platform képességei milyen tényleges ügyfélelérési lehetőséget biztosítanak, vajon letörhető-e a pszichológiai manipulációval okozott kárösszeg standardnak látszó magas száma?

Az online fizetésekkel kapcsolatos visszaélések további facilitátora az elkövető oldalról az internetes technológiák proliferációja (köszönhetően a Darkneten elérhető fórumokon szerveződött „szabadegyetemeknek”³⁹), míg a sértett szempontjából az, hogy az új technológiák hozzáférhetősége, használata megelőzi, ha tetszik beelőzi az ezen technológiákkal kapcsolatos felhasználói tudatosság kialakulását vagy megszerzését. Hozzáteszem, a mesterséges intelligencia abszolút térnyerése ez esetben nem kizárólag az elkövetések kifinomultságában, hanem a (potenciális) sértetti elérések számában is megmutatkozik.

³⁷ Deepfake alatt az olyan médiatartalmat értjük, amelyben egy személy vonásait mesterséges intelligencia segítségével úgy módosítják, hogy az valaki másnak tűnjön. A kifejezés a deep learning és a fake kifejezések kombinációja. Az alkotó tehát szándékosan akarja megtéveszteni a befogadót, és ehhez gépi tanulást és mesterséges intelligenciát használ (MAGONY 2023).

³⁸ „[A]z MNB mellett a Magyar Bankszövetség (mint a hazai bankok érdekképviseleti szerve), az Országos Rendőrfőkapitányság, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, a Nemzeti Kibervédelmi Intézet, valamint a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2022 őszén KiberPajzs néven közös kommunikációs és edukációs kampányt indított, amelyhez időközben az Igazságügyi Minisztérium, a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, a Magyar Államkincstár és a Nemzetgazdasági Minisztérium is csatlakozott. A szervezetek az együttműködés során folyamatosan vizsgálják a fogyasztói szokásokat, azok változásait, valamint a pénzügyek, illetve a pénzforgalom lebonyolítása kapcsán megfigyelhető visszaélési mintázatokat és kiberbiztonsági kockázatokat” (forrás: <https://kiberpajzs.hu/a-kezdemenyezesrol>). Megjegyzés: Azóta további jelentős csatlakozók is voltak, mint például a Nemzeti Védelmi Szolgálat, a Szerencsejáték Zrt. vagy a Mastercard.

³⁹ A Darknet-fórumokon a felhasználók nem csupán illegális kereskedelemmel (bankkártyaadatok, kábítószer, drogok), de egymás okításával is foglalkoznak. Teljes és részletes metodikai leírások, ehhez kapcsolódó tanácsok érhetőek el, amelyek alapján alapfokú számítástechnikai ismeretekkel lehet bűncselekményeket véghez vinni.

A Magyar Nemzeti Bank által vezetett statisztika szerint a 2024. év III. negyedévében az elektronikus pénzforgalomhoz kötődő visszaélések kapcsán az ügyfélre terhelt kárösszeg elérte a mindösszesen közel 5 milliárd forintot⁴⁰ (*Az elektronikus pénzforgalomhoz kötődő visszaélések kapcsán lekönyvelt kár megoszlása az ügyfelek és a pénzforgalmi szolgáltatók közt 2024*). Ezzel szemben a pénzforgalmi szolgáltató által viselt kár „csupán” 140 millió forint volt. Fontos leszögezni, hogy a hivatkozott kárösszegek nem kizárólag a social engineering útján megvalósuló bűncselekményeket tükrözik, de a Pft. IX. fejezetében meghatározott kárfelelősségi szabályokból – miszerint az ügyfél felel a kárért a súlyosan gondatlan magatartás tanúsítása esetén – már következtetni lehet, hogy a közel 5 milliárd forintos kárösszegben jelentős mértékben van jelen a pszichológiai manipuláción alapuló adathalászáttal okozott kár. Ellenőrizve ezt a feltevést, a tárgyi statisztika szerint a jelen bekezdésben hivatkozott 5 milliárd forintból körülbelül 2,2 milliárd forintért felelős a social engineering, de ugyanitt az is kiolvasható, hogy a 2023. év I. negyedévéhez képest 2024 III. negyedévére, tehát szűk két éven belül több mint négyszeresére nőtt a pszichológiai manipuláción vagy megtévesztésen alapuló, elektronikus pénzforgalomban bekövetkezett sikeres visszaélések által okozott kár (*Az elektronikus pénzforgalomban bekövetkezett sikeres visszaélések 2024*).

Hogyan lehetne hatékonyabb a bűnmegelőzés? Egyrészt a meglévő tudatosságépítő anyagok és figyelemfelhívó információk célközönséghez történő eljuttatása terén lehet fejlődési potenciál. Az idősebb generáció tagjai nem feltétlenül az online térből tájékozódnak, inkább a hagyományos médiafelületeket (televízió) követik. Gondoljunk bele, hogy a Covid-járvány idején a köztelevízióban folyamatosan sugárzott tartalom következtében kis túlzással nem volt olyan, aki ne tudta volna a helyes kézmosás szabályait (más kérdés, hogy alkalmazta-e). Másrészt a felnövekvő generációk, a gyermekek vonatkozásában megfordítható lenne a modern technológiák használata és a használati tudatosság kialakulásának időbeli sorrendje. A Nemzeti Alaptanterv részeként, a kibertudatossággal foglalkozó összetett tantárgy oktatása indokolt lehet már általános iskolás kortól azzal, hogy annak egyik tematikus eleme lehet a kiberbiztonsággal, ezen belül online fizetésekkel kapcsolatos ismeretek megszerzése. Nemzetközi kitekintésben találhatunk ez irányú törekvéseket és példákat. Dél-Ausztráliában középiskolás diákok számára a tanterv reformjának részeként idén vezették be az online biztonságról és a közösségi média veszélyeiről szóló tantárgyat (Government of South Australia 2024), míg Vietnámban már a 2021/22-es tanévtől kezdve valamennyi állami iskolában a védelem és biztonság elnevezésű tantárgy keretében oktatják a kiberbiztonságot (VNA/VNP 2021). Észtország egy 2007-ben sérelmére végrehajtott komplex kibertámadást⁴¹ követően kiberbiztonság szempontjából a világ egyik legerősebb oktatási rendszerét építette ki egészen az óvodáskortól kezdődően az egyetemi tanulmányokig bezárólag (*Cyber security education in Estonia: from kindergarten to NATO Cyber Defence Centre 2022*).

Végül ne feledkezzünk meg arról, hogy a szolgáltatói szektornak (is) elemi érdeke, hogy még előkészületi vagy kísérleti szakban szűrje ki a csalárd pénzügyi tranzakciókat.

⁴⁰ Pontosan 4 856 850 830 forint.

⁴¹ A támadássorozat következtében a kormányzati és pénzügyi szektor, valamint az online média szinte teljes palettája vált elérhetetlenné.

Ezt jellemzően a felhasználói szokásokon alapuló és a mesterséges intelligencia által elemzett adatok segítségével végzik. Ilyen, a felhasználó szokásos tevékenységi sablonjától eltérő, csalárd műveletre utaló adat lehet: az eltérő eszközről történő belépés vagy belépés rövid időn belül eltérő eszközökről; a belépés ismeretlen vagy gyanús IP-címről; a felhasználói profiladatok hirtelen megváltoztatása; a belépés távoli földrajzi helyről; a rövid időn belüli sorozatos alacsony összegű tranzakciók; a sorozatos belépési kísérletek (BERGER 2024).

Konklúzió

Összegzésképpen megállapítható, hogy a kibertérben az elkövetők az anonimitást biztosító és konspirációs eszközök alkalmazásával, valamint a fragmentált földrajzi lefedettségű nemzetközi jogi szabályozás révén, továbbá geopolitikai okokból eredően a jelenlegi nem egységes nemzetközi bünyügyi együttműködést biztosító környezetben helyzeti előnyből indulnak.

Kiemelt problémakörként azonosítható a fentiekén túl a felgyorsult technológiai fejlődés, amelyet nehezen követnek le mind a jogi szabályozók, mind a rendészeti képességek. Valamint a bűnüldözési kapacitás korlátozottsága, amit főként a bűnmegelőzés eredményességével lehet(ne) ellensúlyozni.

Számomra mindebből az következik, hogy az online fizetésekkel kapcsolatos visszaélések területén (is) a reaktív helyett proaktív, a szolgáltatókkal magas szinten együttműködő bűnüldözési modellnek kell(ene) érvényesülnie.

Írásom célja ezáltal olyan tényezők és összefüggések szemleszerű felvillantása, amelyek kihatással vannak az elkövetői és bűnüldözői oldal közti egyensúlyra vagy fegyveregyenlőségre.

A kibertér mint bizonyos értelemben fizikai és virtuális határok nélküli⁴² dinamikusan változó halmaz – a fizikai térrel szemben – kevésbé alkalmas a viszonylagos meghatározásokra (ezáltal különféle beazonosításokra). A jog hagyományosan kialakult fogalomrendszere, mint például a (területi, személyi, tárgyi) hatály, a személyiségi jogok, vagy éppen a kikényszeríthetőség teljesen másképpen értelmezhetők és érvényesíthetők. De máshogyan kell-e felderítést/nyomozást végezni, vagy bűnmegelőzési tevékenységet folytatni? A kibertér tágan vett történései mindenképpen kivetülnek az általunk ismert fizikai térben? Kutatásomban – fókuszálva az online fizetésekkel kapcsolatos visszaélésekre – többek közt ezen kérdéseket kívánom körüljárni.

Befejezésképpen ideillőnek tartok megosztani egy jogászberkekben jól ismert anekdotát és az anekdota jelen korra aktualizált átíratát: Pólay Elemér⁴³ jogászprofesszor egyetemi előadásán megkérdezte diákjait: ha kinéznek az ablakon, mit látnak? Sokféle választ kapott, de a legfrappánsabbat végül ő maga adta: „Ott (szerk.: odakint) jogalanyok és jogtárgyak vannak.”

⁴² Itt jegyzendő meg, hogy közismert becslések szerint a kibertéren belül a nyíltan elérhető úgynevezett surface web nagyjából 5%, míg az általános keresők által nem indexált tartalmat reprezentáló Deepweb és a sokszorosan titkosított Darknet együttesen körülbelül 95% „teret” foglal el.

⁴³ Pólay Elemér 1949-től 1985-ig a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának nemzetközileg elismert vezető professzora.

Amennyiben rendőr hallgatók részére tennék fel a kérdést, hogy mit látnak, ha „körülnéznek” az interneten, Pólay Elemér nyomán válaszuk így hangzana: Sértetteket és (bűn)elkövetőket!

Felhasznált irodalom

- A fizetési kártyák száma a negyedév végén* (2024. szeptember 30.). A szerző adatigénylése a Magyar Nemzeti Banktól.
- Az elektronikus pénzforgalomban bekövetkezett sikeres visszaélések* (2024. szeptember 30.). A szerző adatigénylése a Magyar Nemzeti Banktól.
- Az elektronikus pénzforgalomhoz kötődő visszaélések kapcsán lekönyvelt kár megoszlása az ügyfelek és a pénzforgalmi szolgáltatók közt* (2024. szeptember 30.). A szerző adatigénylése a Magyar Nemzeti Banktól.
- BERGER, Burkhard (2024): *How to Use Behavioral Analytics to Understand & Prevent Fraud*. Online: <https://www.chargeflow.io/blog/use-behavioral-analytics-prevent-fraud>
- Cyber Security Education in Estonia: From Kindergarten to NATO Cyber Defence Centre (2022). *E-Estonia*, 2022. március 16. Online: <https://e-estonia.com/cybersecurity-education-in-estonia-from-kindergarten-to-nato-cyber-defence-centre/>
- Európai Tanács (2024): *A pénzmosás elleni küzdelem: a Tanács jogszabálysomagot fogadott el*. Online: <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2024/05/30/anti-money-laundering-council-adopts-package-of-rules/>
- Europol (2024): *Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2024*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Online: <https://doi.org/10.2813/442713>
- FBI (2024): *FBI Releases Internet Crime Report*. Online: <https://www.fbi.gov/contact-us/field-offices/sanfrancisco/news/fbi-releases-internet-crime-report>
- Government of South Australia (2024): *South Australian Students to Learn About Dangers of Social Media*. Online: <https://www.education.sa.gov.au/department/media-centre/our-news/south-australian-students-to-learn-about-dangers-of-social-media>
- Interpol [é. n.]: *Social Engineering Scams*. Online: <https://www.interpol.int/Crimes/Financial-crime/Social-engineering-scams>
- KSH (2024): *Internethasználók aránya [a 16–74 éves népesség százalékában]*. Online: https://www.ksh.hu/stadat_files/ikt/hu/ikt0029.html
- LEUKFELDT, E. Rutger – LAVORGNA, Anita – KLEEMANS, Edward R. (2017): Organised Cybercrime or Cybercrime that is Organised? An Assessment of the Conceptualisation of Financial Cybercrime as Organised Crime. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 23, 287–300. Online: <https://doi.org/10.1007/s10610-016-9332-z>
- MAGONY Gellért (2023): *In Too Deep (fake) – Suggestions on How to Avoid Harmful Social Influences of Deepfakes*. Online: <https://constitutionaldiscourse.com/gellert-magony-in-too-deepfake-suggestions-on-how-to-avoid-harmful-social-influences-of-deepfakes/>
- MAREK, Lynne (2025): Card Fraud Losses Will Increase Over Next Decade. *Payments Dive*, 2025. január 15. Online: <https://www.paymentsdive.com/news/payments-fraud-losses-prevention-nilson-outlook/737440/>

- MÁTYÁS Szabolcs (2018): A szervezett bűnözés kriminálgeográfiai vizsgálata. In FRIGYER László (szerk.): *Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információáramlási szempontból*. I. kötet. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 134–168.
- MBUNGU KALA, Emile (2024): Influence of Online Platforms on Criminal Behavior. *International Journal of Research Studies in Computer Science and Engineering (IJRSCSE)*, 10(1), 25–37. Online: <https://doi.org/10.20431/2349-4859.1001004>
- MEZEI Kitti (2020): *A kiberbűnözés aktuális kihívásai a büntetőjogban*. Budapest: L'Harmattan.
- MTI (2022): Itt a nagy kutatás: kiderült, hogy mire használják a magyarok az okostelefonjukat. *Portfolio*, 2022. május 27. Online: <https://www.portfolio.hu/uzlet/20220527/itt-a-nagy-kutatas-kiderult-hogy-mire-hasznaljak-a-magyarok-az-okostelefonjukat-547345>
- NMH (2023): *Internethasználati szokások, digitális média- és tartalomfogyasztás*. Online: https://nmh.hu/cikk/235951/Internethasznalati_szokasok_digitalis_media_es_tartalomfogyasztas
- PEERSMAN, Claudia et al. (2022): *Understanding Motivations and Characteristics of Financially-Motivated Cybercriminals*. Online: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2203.08642>
- VAN HARDEVELD, Gert Jan – WEBBER, Craig – O'HARA, Kieron (2017): Deviating From the Cybercriminal Script: Exploring Tools of Anonymity (Mis)Used by Carders on Cryptomarkets. *American Behavioral Scientist*, 61(11), 1244–1266. Online: <https://doi.org/10.1177/0002764217734271>
- VNA/VNP (2021): Cybersecurity to Be Included in High School Curriculum. *Báo Ảnh Việt Nam*, 2021. január 20. Online: <https://vietnam.vnnet.vn/english/print/cybersecurity-to-be-included-in-high-school-curriculum-251227.html>

Jogi források

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
2004. évi LXXIX. törvény az Európa Tanács Budapest, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezményének kihirdetéséről
2009. évi LXXXV. törvény a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
2024. évi XVIII. törvény az online csalások elleni fellépés érdekében szükséges törvények és egyéb büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról
- A Kúria Bvf.I.830/2017 számú határozata
- Az Európai Parlament és a Tanács 2007/64/EK irányelve (2007. november 13.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 97/7/EK, a 2002/65/EK, a 2005/60/EK és a 2006/48/EK irányelv módosításáról és a 97/5/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2366 irányelve (2015. november 25.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 2002/65/EK, a 2009/110/EK és a 2013/36/EU irányelv és a 1093/2010/EU rendelet módosításáról, valamint a 2007/64/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/713 (2019. április 17.) irányelve a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel elkövetett csalás és a készpénz-helyettesítő fizetési eszközök hamisítása elleni küzdelemről, valamint a 2001/413/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/1113 rendelete (2023. május 31.) a pénzáttalásokat és egyes kriptoeszköz-átruházásokat kísérő adatokról és az (EU) 2015/849 irányelv módosításáról

- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/1543 rendelete (2023. július 12.) a büntetőeljárás során az elektronikus bizonyítékokkal kapcsolatban, valamint a büntetőeljárást követően a szabadságvesztés-büntetések végrehajtása céljából kibocsátott, közlésre kötelező európai határozatokról és megőrzésre kötelező európai határozatokról
- Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és elektronikuspénz-szolgáltatásokról, a 98/26/EK irányelv módosításáról, valamint az (EU) 2015/2366 és a 2009/110/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (javaslat, Brüsszel, 2023. július 28.)
- Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és az 1093/2010/EU rendelet módosításáról (javaslat, Brüsszel, 2023. június 28.)

Speciális Önkéntes Rendőrség az Egyesült Királyságban

Special Volunteer Police Force in the United Kingdom

KARDOS Pál¹

Cél: Az Egyesült Királyságban működő, önkéntesekből álló rendészeti szervezet, a Speciális Önkéntes Rendőri egység tevékenységének és összetételének elemzése, a működésére vonatkozó szabályozás bemutatásával.

Módszertan: A tanulmány szerzője magyarországi önkéntes polgárőrként, gyakorló rendészeti szakemberként vázolja fel a brit önkéntes szervezet működését érintő fontosabb kérdéseket, annak működését, az általa meghatározónak ítélt szabályozási elemeket, a tagságra vonatkozó legfontosabb jellemzőket, párhuzamot vonva a hazai önkéntesek szerepvállalásával.

Megállapítások: A szerző az Egyesült Királyság különleges rendőrségének a közrend, közbiztonság megteremtésében és fenntartásában való jelentős szerepét elemzi, rámutatva, hogy a különleges rendőri szerep – az ahhoz való tapasztalatszerzés terepeként – előszobája lehet a hivatásos rendőrré válásnak.

Érték: A tanulmány az önkéntes szervezeti működés átfogó tudományos kutatásához, feltérképezéséhez kíván hozzájárulni, felismerve annak tényét, hogy a kutatott téma, a bűnmegelőzés, a közrend, a közbiztonság fenntartásában való önkéntesi közreműködés folyamatosan időszerű kérdés, az önkéntesek szerepvállalása pedig fontos és jelentős segítség a rendőrség számára.

Kulcsszavak: speciális önkéntes rendőr, különleges önkéntes rendőr, különleges szolgálát, közrend, közbiztonság

¹ Mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; igazgató, Zuglói Önkormányzati Rendészet; elnök, Budapesti Polgárőr Szövetség; általános és oktatási elnökhelyettes, Országos Polgárőr Szövetség, e-mail: kardosp@uni-nke.hu

Aim: Analysis of the activities and composition of the Special Volunteer Police Unit, a volunteer law enforcement organisation operating in the United Kingdom, with a presentation of the relevant regulations governing its operation.

Methodology: As a Hungarian volunteer civil guard and practising law enforcement professional, the author of the study outlines the most important issues affecting the operation of the British volunteer organisation, its functioning, the regulatory elements he considers decisive, and the most important characteristics of membership, drawing parallels with the role of volunteers in Hungary.

Findings: The author analyses the significant role played by the United Kingdom's special police force in establishing and maintaining public order and safety, pointing out that the role of special police officers – as a field in which to gain experience – can be a stepping stone to becoming a professional police officer.

Value: The study aims to contribute to a comprehensive scientific research and mapping of voluntary organisational activities, recognising that the topic under investigation, crime prevention, volunteer participation in maintaining public order and public safety is a constantly topical issue, and that the role of volunteers is an important and significant help to the police.

Keywords: volunteer special police officer, special service, public order, public safety

Bevezető

Kutatásaim fő területe a bűnmegelőzés, azon belül különösen a társadalmi bűnmegelőzés, az önkéntes rendészeti tevékenység. Ennek kapcsán fontosnak tartottam tanulmányozni a jó külföldi gyakorlatokat, a társadalmi bűnmegelőzés megvalósulási formáit más országokban, három alapelvet figyelembe véve: az önkéntességet, az ellenszolgáltatás nélkül végzett tevékenységet és a lőfegyver nélkül folytatott szolgálatokat.

Jelen tanulmány az Egyesült Királyságban tett tanulmányi látogatások alkalmával szerzett empirikus tapasztalatok és az ezek során számomra biztosított oktatási szakanyagok, tájékoztatók, szakmai iránymutatások felhasználásával készült.

Önkéntesek közreműködése a rendvédelemben

Hosszú ideje hagyománya van annak, hogy a rendvédelemben, a közrend fenntartásában, a bűncselekmények megelőzésében önkéntesek is közreműködnek ilyen vagy olyan formában, különféle elnevezésekkel. Hazánkban a Polgárőrség működik, törvényi felhatalmazással rendelkezve a civil bűnmegelőzési tevékenység végzésére, stratégiai partnerként segítve a rendőrség munkáját, jelentős óraszámú közös szolgálatot teljesítve a rendőrséggel.

Sok helyütt az önkéntesek közreműködése azonban mást jelent a magyar polgárőrség működéséhez képest, hiszen a világban számos helyen találkozhatunk önkéntes rendőrséggel, olykor kifejezett rendőrségi jellegű és azonos felhatalmazással rendelkező, önkéntesekből álló szervezetekkel. Elég a New York-i példát említeni, amelyről számos bemutatató cikk, tanulmány született.

Érdekes téma épp ezért a brit rendőrség működése, ahol szintén találkozunk önkéntes rendőrséggel, amely hangsúlyos szerepet vállal a szigetország rendfenntartásában. Érdekes tehát megismerkednünk az Egyesült Királyság Speciális Önkéntes Rendőrségével, a Polgárőrség ottani megfelelőjével, amelyet Special Constabularynek neveznek.

A Speciális Önkéntes Rendőrségről általában

A Special Constabulary (Speciális Önkéntes Rendőrség) az Egyesült Királyság és egyes koronafüggő tartományok törvényes rendőri erőinek önkéntes egysége. Minden egyesült királyságbeli területi rendőri szerv külön önkéntes rendőri egységgel rendelkezik; kivéve az Észak-Írországi Rendőrségi Szolgálatot, amelynek – ellenszolgáltatás fejében működő, nem önkéntes alapú – tartalékos egysége van.

A Speciális Önkéntes Rendőrség képzett önkéntesekből áll, akik értékes kapcsolatot biztosítanak a rendőrség és a helyi közösség között; tisztjeit különleges önkéntes rendőrtisztnak nevezik. A különleges önkéntes rendőrtisztek azonos jogkörrel rendelkeznek, mint hivatásos főállású kollégáik, és velük együtt dolgozva rendőri feladatokat látnak el. Angliában és Walesben a legtöbb speciális önkéntes rendőri egység saját szervezeti felépítéssel és osztályozási rendszerrel rendelkezik. A speciális önkéntes rendőrségeket egy főtitzt vezeti (Special Constabulary Policy Manual for Force Practitioners 2017).

A Speciális Önkéntes Rendőrség kialakulása, története

A lakossági rendfenntartás gondolata az angolszász időkig nyúlik vissza; kiemelve, hogy az angol törvényi szabályozás szerint minden állampolgárnak törvényes kötelezettsége a rendőrség munkájának segítése. 1673-ban, II. Károly uralkodása idején, a vallási konformitás érvényesítésével kapcsolatosan növekvő nyilvános rendezetlenségekre adott uralkodói válaszként vezették be, hogy a polgárok rendezetlensége idején ideiglenesen rendőri feladatokat láthatnak el és esküt tehetnek, így növelték a közterületeken jelen lévő rendfenntartói erők létszámát. A bevezetett szabályozás minden állampolgárt, aki nem volt hajlandó tudomásul venni a felszólítást, pénzbírsággal és börtönbüntetéssel fenyegetett. Az 1673-as törvényt évszázadokkal később is végrehajtották, és főként a szabadidős rendőrök behívására szolgált Észak-Angliában.² A közrend fenntartásával összefüggő, hasonló jellegű probléma a 18–19. századi ipari forradalom során ütötte fel ismét a fejét, amikor a termelési folyamatok gépesítése miatt az észak-angliai munkások százezreinek nyomor és

² Lásd: <https://web.archive.org/web/20131116133326/http://www.policesspecials.com/history.html>

éhítség jutott osztályrészül. 1819-ben Anglia-szerte parlamenti reformot követelő tömeggyűlésekre került sor, amikor egy hatvanezer fős manchesteri tüntetés során egy rendőr megölték; mindezen események fényében 1820-ban törvényt fogadtak el, amely lehetővé tette a bírák számára, hogy férfiakat toborozzanak önkéntes különleges rendőröknek.

Az angol parlament 1831-ben törvényt fogadott el a különleges rendőrök kinevezésére vonatkozó törvények módosításáról, a rendőrség munkája hatékonyságának növelése érdekében (Special Constabulary Policy Manual for Force Practitioners 2017: 5). Ez a törvény, amely a mai napig a különleges önkéntes rendőrségre irányadó szabályok alapját képezi, kifejezetten a zavargások időszakán kívül tette lehetővé különleges önkéntes rendőri egységek létrehozását, ha a hivatásos rendőri állomány feladatellátását, illetve létszámát egy adott területen elégtelennek ítélték. A különleges önkéntes rendőrök – a hivatásos rendőri állománnyal megegyező tartalmú – teljes letartóztatási jogot kaptak, továbbá fegyvereket és speciális rendőri felszereléseket is viselhettek szolgálati feladataik ellátása során.

1835-ben ismét törvényi szinten definiálták újra a Speciális Önkéntes Rendőrség működését, kiterjesztve annak joghatóságát; majd azt végül az 1914-ben elfogadott különleges rendőrtörvény szabályozta és formálta át a ma létező szervezetté, közvetlenül az első világháború kitörése után (érdekességként megjegyezve, hogy a szervezet egyik feladata a vízellátás biztosítása volt a harcok során). A második világháború alatt a szokásos feladataik mellett számos olyan esetre képezték ki őket, mint például az elsősegélynyújtás sérülésein, a repülőgép-balesetek helyszínének kezdeti biztosítása, az emberek eltávolítása a fel nem robbant bombák, robbanótettek közeléből, illetőleg feladatuk volt a világitásra vonatkozó előírások betartásának ellenőrzése.

A különleges rendőrtisztek 2007-ig csak a számukra meghatározott illetékességi területen gyakorolhatták jogaikat, végezheték feladataikat; majd az 1996. évi rendőrségi törvényben ezt követően módosították és 2007. április 1-jétől a speciális önkéntes rendőrség tisztjei Anglia és Wales egész területén élhetnek hatáskörükkel. Hangsúlyozva azt is, hogy Angliában és Walesben minden különleges rendőr, rangjától függetlenül tisztnek minősül; továbbá azt is, hogy a hivatásos rendőrökével azonos letartóztatási és igazoltatási jogosultsággal rendelkezik. A különleges önkéntes rendőrök nem alkalmazottak, hanem speciális tisztségviselők, és minden rendőr személyes felelősséggel tartozik tetteiért vagy tétlenségéért, intézkedéséért vagy annak mellőzéséért.

A legutóbb közzétett statisztikai közlemény szerint 2023. szeptember 30-án Anglia és Wales belügyminisztériumainál 6330 különleges rendőr szolgált. Az 1996. évi rendőrségi törvény alapján a különleges rendőrtisztek a Rendőrség főtisztjének irányítása és ellenőrzése alatt állnak.

A Speciális Önkéntes Rendőrséget érintő szabályozás

A Speciális Önkéntes Rendőrség működésével az 1965. évben kiadott Különleges Rendőrségi Szabályzat rendelkezésein túl – azokkal összhangban – számos, rendészeti tárgyú jogszabály foglalkozik, részletesen meghatározva annak feladatait és jogállási kérdéseit. A szervezetre vonatkozó szabályozás az elsődleges jogszabályokban szerepel. A jogállami

berendezkedésből következően minden rendőri erőnek törvényes kötelessége betartani a jogszabályokban és rendeletekben foglalt rendelkezéseket, ami alól a Speciális Önkéntes Rendőrség sem kivétel. A törvény által szabályozott területeken kívül számos iránymutatás vonatkozik a Speciális Önkéntes Rendőrségre, annak működésére. Ellentétben a rendeletekben foglaltakkal, ezeket nem kötelező a fegyveres erőnek betartani (kivéve, ha jogszabály is előírja). Ezen normák célja az, hogy hasznos útmutatást biztosítsanak a különleges rendőrök hatékony irányításához. A Nemzeti Különleges Rendőrségi Stratégiát pedig időközönként felülvizsgálják, összhangban a „Polgárok a Rendőrségben Nemzeti Stratégia” frissítésével.

A speciális önkéntes rendőrök alkalmazása, toborzás, képzés

Az 1996. évi angol rendőrségi törvény kimondja, hogy a Rendőrség felelős a különleges rendőrök toborzásáért; a speciális toborzási eljárások lefolytatása szintén a Rendőrség feladata. Ezeket gyakran az erre szakosodott egységek vagy a munkaerő-toborzási HR-osztályok végzik (*Special Constabulary Policy Manual for Force Practitioners 2017:7*).

Azon jelölteken, akiket előzetes meghallgatásra hívtak, biometrikus szűrési ellenőrzést végeznek. A biometrikus átvilágítás a leendő különleges önkéntes rendőrökre is vonatkozik, nem csak a hivatásos állományba jelentkezőkre. A jelölt ismételt megkeresésére a toborzási és átvilágítási folyamat összes többi szakaszának kielégítő befejezése után kerül sor. A feltételes ajánlatot követően ujjlenyomat- és DNS-mintát vesznek, és a jelölteket a megfelelő adatbázisokban ellenőrzik. A kinevezést nem szabad megerősíteni mindaddig, amíg kielégítően el nem végezték az ellenőrzéseket a jelentkező kinevezésre való alkalmasságának megerősítésére.

Nemzeti toborzási folyamat és online értékelési folyamat

A pályázóknak közvetlenül a választott rendőrséghez kell jelentkezniük. Jelentkezésüket a szervezet elbírálja, és akik továbbjutnak, azokat országos szűrésre és interjúra küldik. Ez a folyamat ellenőrzi a szerepkör kulcskompetenciáinak meglétét és értékeit.

Az országos toborzást úgy alakították ki, hogy a Speciális Önkéntes Rendőri feladatokra jelentkezők bebizonyíthassák alkalmasságukat a felvételi folyamat következő szakaszában való részvételre. Két feladtból áll:

- helyzetértékelési teszt,
- magatartási formák kérdőíve.

A kiválasztásnál figyelembe vett szempontok

A Speciális Önkéntes Rendőrségnél ugyanazokat az általános rendőrré váláshoz szükséges egészségügyi alkalmassági és látásra vonatkozó előírásokat kell alkalmazni, mint

a hivatásos állományú rendőrtisztjeinél (*Special Constabulary Policy Manual for Force Practitioners* 2017: 9–10).

Egészségügyi alkalmasság kérdésköre

Ahhoz, hogy valaki különleges önkéntes rendőrtiszt legyen, jó egészségi állapottal, megfelelő testi adottságokkal kell rendelkeznie; fizikailag és mentálisan képesnek kell lennie arra, hogy ellássa a különleges önkéntes rendőrtiszt feladatokat. Azoknak a pályázóknak, akiknek feltételes kinevezést kínálnak, vagy akik a sikeres jelöltek csoportjába kerülnek, orvosi kérdőívet kell kitölteniük, és a kinevezés előtt orvosi vizsgálaton kell részt venniük, ami magában foglalja a látásvizsgálatot is. Ha a pályázó az egészségügyi és látási előírásoknak nem felel meg, nem nevezhető ki különleges rendőrtisztnek.

Erőnlét

A Speciális Önkéntes Rendőrségre jelentkezőknek munkaköri alkalmassági vizsgálaton kell részt venniük, ami kulcsfontosságú elem az önkéntes tisztek toborzásában és bevetésében. Ez az aerob teszt, amely a szolgálatellátásához elengedhetetlenül szükséges erőnléti állapot felmérésére irányul. Azoknak a speciális önkéntes rendőröknek, akiknek feladatuk ellátásához speciális tiszti biztonsági képzést kell elvégezniük, egy többlépcsős alkalmassági vizsgán el kell érniük a megkívánt szintet.

Fogyatékoság

Ha egy jelölt valamilyen fogyatékosággal rendelkezik, csak olyan feladatra alkalmazható, amelynek az állapotából adódóan eleget tud tenni. Ezek a jelentkezők általában valamilyen speciális szaktudással rendelkeznek, amellyel hozzájárulhatnak a Rendőrség munkájának segítéséhez, a bűnmegelőzéshez. A pályázóknak minden lényeges információt meg kell adniuk fogyatékoságukkal kapcsolatban, illetve amelyre szükségük lehet ahhoz, hogy megfelelhessenek a különleges önkéntes rendőri feladatokra történő felvételi folyamata során.

Ha a szolgálatot teljesítő különleges önkéntes rendőr fogyatékosává válik, a Rendőrségnek haladéktalanul foglalkoznia kell e kérdéssel, és orvosi szakvéleményt kell kérnie, hogy megbizonyosodjon arról, hogy az érintett az esélyegyenlőségi törvény rendelkezéseit figyelembe véve folytathatja-e a szolgálatot.

Életkor

Természetes személyek 17. életévük betöltése után jelentkezhetnek különleges önkéntes rendőrtisztnek, de 18 éves koruk előtt nem nevezhető ki. Nincs felső korhatára

a különleges önkéntes rendőrtisztté válásnak, de az egyéneknek meg kell felelniük a szükséges alkalmassági, egészségügyi és látási követelményeknek.

Állampolgárság

A pályázóknak brit állampolgároknak vagy az Európai Gazdasági Térség (EGT) tagországi vagy Svájc állampolgárainak kell lenniük. Nemzetközösségi állampolgárok és külföldi állampolgárok is jogosultak pályázni, de csak akkor, ha az Egyesült Királyságban élnek határozatlan idejű beutazási vagy tartózkodási engedéllyel vagy EU-s letelepedett státusszal.

Lakóhelyi követelmények

Ha a kérelmező a közelmúltban külföldön tartózkodott, a Rendőrségnek gondoskodnia kell arról, hogy megfelelően leinformálható legyen a jelentkező. Ha a kérelmező az elmúlt három év során három hónapnál hosszabb ideig tartózkodott külföldön, előfordulhat, hogy a Rendőrség nem mindig tud elegendő információt szerezni a szükséges szintű háttérellenőrzés átvilágításának a végrehajtásához. Minden jelentkezőnek rendelkeznie kell érvényes nemzeti biztosítási számmal.

Oktatási képesítések

A speciális önkéntes rendőröknek szóban és írásban is kompetensnek kell lenniük angol nyelven. A pályázóknak nem kell hivatalos képesítéssel rendelkezniük ahhoz, hogy különleges önkéntes rendőrtisztek lehessenek. A formális képesítéssel nem rendelkezők számára azonban az angol és matematikai ismereteket felmérő teszt része lesz az előszűrési folyamatnak.

Etikai kódex

A különleges önkéntes rendőrökre ugyanazok a viselkedési, megjelenési és felelősségi normák vonatkoznak, mint a hivatásos rendőrtisztekre; azzal együtt, hogy be kell tartaniuk a szakmai feddhetetlenségre és az etikus magatartásra vonatkozó szabályokat is. Iránymutatásul a rendészeti etikai kódex felvázolja a kötelező magatartásokat mindazok számára, akik a rendészeti területen dolgoznak és önkénteskednek. Ez magában foglalja azokat a megfontolásokat, amelyek olyan, a rendőri munkával összefüggésben kulcsfontosságú szempontokhoz kapcsolódnak, úgymint a jelentkező bűnügyi előélete, egyes külső jegyei (például a tetoválások) vagy a személy életvitele során tanúsított pénzügyi felelősség. A kérelmező külső megjelenésére, anyagi körülményeire, bűnügyi előéletére és személyes

kapcsolataira (mind az egyénre, mind a közeli családjára és barátaira/társaira) vonatkozó szabályozás ugyanaz, mint a hivatásos tiszteket érintő normák.

Átvilágítás

A hivatásos rendőrségnél – így a Speciális Önkéntes Rendőrségnél is – mindenkinek a legmagasabb etikai és szakmai normákat kell betartania, továbbá a maximális feddhetetlenséggel kell eljárnia. Elengedhetetlen, hogy a közvélemény megbizonyosodjon arról, hogy az átvilágítási folyamatok során hatékonyan ki lehet szűrni azokat, akik potenciálisan kockázatot jelentenek, vagy akik egyébként alkalmatlanok az önkéntes rendőrségi szolgálatra. Ez erősíti a lakosság rendőrségbe vetett bizalmát.

Összeférhetetlenség

Egyes foglalkozások összeegyeztethetetlenek a különleges önkéntes rendőrtiszti léttel. Ennek oka lehet a betöltött tisztség jellege, egy adott iparágban vagy ágazatban végzett munka, a szerepköri felelősségek és hatáskörök (College of Policing 2022: 2). Nem lehetnek speciális önkéntes rendőrtisztek:

- a reguláris fegyveres erők tagjai;
- a rendőri közösséget támogató szervezetek (alapítványok és egyesületek) tisztségviselői;
- rendőrségi és bűnügyi biztosok;
- parlamenti képviselők;
- a magánbiztonsági szektor vezetői;
- bírák, igazságügyi hivatalnokok és a Koronaugyészség valamennyi alkalmazottja;
- határőrtisztek;
- egyéb funkciót ellátó, társadalmi megbízatással rendelkező szomszédsági és utcafelügyelők és egyéb egyenruhás járőrök;
- forgalomszabályozással összefüggő feladatokat ellátó állami és önkormányzati alkalmazottak, bírósági végrehajtók.

A főtisztek mérlegelési jogköre

Vannak ugyanakkor olyan foglalkozások, amelyek esetében a pályázó alkalmasságát a vezető tisztségviselőnek – mérlegelési jogkörével élve – helyben kell eldöntenie a jelentkező kinevezéséhez vagy annak elutasításához. Az ilyen beosztásokban dolgozó jelentkezők egyedi döntéssel nevezhetők ki különleges önkéntes rendőrtisztnak. Ilyen szerepkörök lehetnek különösen

- a fegyveres erők tartalékos tagjai;
- a tűzoltóság tagjai;

- az olyan területeken alkalmazottak, amelyek ügyféljogokat biztosítanak;
- az orvosok és az egészségügyi területen dolgozók;
- a határőrség vagy a Nemzeti Bűnüldözési Ügynökség (National Crime Agency) tagjai;
- vagyonvédelmi cégek tulajdonosai/vezetői szerencsejátékkal összefüggő vállalkozások tulajdonosai/vezetői;
- pártfogó felügyelők;
- a büntetőjogi ügyintézésrel foglalkozó ifjúsági és szociális munkások;
- végrehajtók, magánnyomozók;
- biztonsági szervezetek alkalmazottai és biztonsági személyzet, örök és ajtófelügyelők;
- közvetlenül a rendőrségi és bűnügyi biztosoknak dolgozó személyek;
- pártpolitikai vonatkozású vagy kötődésű szerepekben dolgozó személyek.

Képzés és fejlesztés

Minden önkéntes rendőr egy képzési folyamaton megy keresztül, amely az első szolgálatba lépéssel kezdődik. Az alapképzés két szakaszban zajlik (*Special Constabulary Policy Manual for Force Practitioners* 2017: 16–17).

A képzés első szakasza

Az első tanulási szakaszban elméleti ismereteket, gyakorlati készségeket és viselkedési formákat sajátítanak el az új speciális önkéntes rendőrök, amelyek előkészítik a járőrtárral végrehajtott biztonságos járőrözést. Annak érdekében, hogy megfelelő mértékű tapasztalatokat szerezzenek, a jelentkező speciális önkéntes rendőröket értékelik, mielőtt egy tapasztalt önkéntes rendőrtiszttel járőrözni engedik őket. Ebben a szakaszban az új különleges önkéntes rendőrök (SC) személyi biztonsági képzésben is részesülnek.

Járőrtárs (APS)

Az első tanulási fázis és a személyi biztonsági képzés sikeres befejezése után az új speciális önkéntes rendőrök önálló intézkedésre nem jogosult járőrtárs státuszban működhetnek. Ez a szakmai fejlődés azon szakasza, amelyben az új különleges önkéntes rendőrök tapasztalt különleges önkéntes rendőrtiszttel járőröznek. Ezen időszakban is biztonságos és törvényes módon kell eljárniuk, és bizonyítaniuk kell, hogy elsajátították a feladatukhoz kapcsolódó alapvető feladatellátási készségeket. Ennek a fázisnak az elején a tanulóknak meg kell figyelniük, hogy tapasztalt kollégáik hogyan kezelik a valós eseményeket. Ahogy pedig egyre több tapasztalatra, önbizalomra és képességre tesznek szert a közvetlen megfigyelés során, az új speciális önkéntes rendőröknek el kell kezdeniük alkalmazni az első tanulási szakasz során elsajátított alapvető rendészeti készségeket.

Részben intézkedésre jogosult járőr

A járőrtárs tevékenységet végző különleges önkéntes rendőröknek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy bizonyítani tudják az addig megszerzett tudásukat; erről az úgynevezett operatív kompetencia portfólióban adnak számot. Mindezt egy oktató értékeli annak megállapítása érdekében, hogy felügyelet mellett, de már bizonyos fokú önállósággal, biztonságosan és jogszerűen elláthatják-e feladatukat. Ha úgy ítéli meg, hogy minden releváns szempontból alkalmasak feladatuk ellátására, akkor megszerzik az irányított járőri státuszt. A második fázisú járőri státusz egy magasabb kompetenciaszintet jelent, de még mindig nem teszi lehetővé a teljesen önálló munkavégzést; a második szintet elért különleges önkéntes rendőröket csak felügyelt környezetben lehet helyezni, akár önállóan, akár egy csapat tagjaként. Az elvégzett felmérések szerint egy újonnan belépő különleges önkéntes rendőr jellemzően 18-24 hónap alatt érheti el a második fázisú járőrszintet. Utána maradhat e szinten, vagy dönthet úgy, hogy továbblép a következő fázisba.

A minősített önkéntes rendőrré váláshoz szükséges speciális képzés

Ebben a szakaszban az új különleges önkéntes rendőrök elsajátítják a magasabb szintű rendészeti ismereteket. A továbbképzés során a rendészeti gyakorlat öt területe közül választhatnak:

- reagáló önkéntes rendészeti tevékenység;
- közösségi önkéntes rendőrségi tevékenység;
- közlekedési önkéntes rendőrségi tevékenység;
- információvédelemmel és készségfejlesztéssel összefüggő önkéntes rendészeti tevékenység;
- rendészeti tevékenységgel összefüggő vizsgálatok lefolytatásával összefüggő önkéntes rendőri tevékenység.

Minősített különleges rendőr (QSC)

Ha egy különleges önkéntes rendőrtiszt sikeresen befejezte a második fázisú tanulást a választott terület(ek)en, számot kell adnia az ezzel kapcsolatos tudásáról. További kötelező szakmai gyakorlaton történő részvétele során értékeli, hogy megfelelő kompetenciával rendelkezik-e a magasabb szintű feladatok ellátásához, amennyiben megfelel a szükséges kritériumoknak, a jelöltet minősített speciális önkéntes rendőrré nevezik ki. Innentől önállóan bevethető a választott rendészeti területen. Az önkéntes rendőri tevékenységet végző járőröknek négy-hat hónapon belül el kell érniük a minősített különleges önkéntes rendőri szintet a választott rendészeti területen.

Ha egy különleges önkéntes rendőr hivatásos rendőrré szeretne válni, akkor el kell végeznie a második képzési szakaszt, és igazolnia kell a megfelelő kritériumok szerinti kompetenciáját a rendészeti gyakorlat mind az öt területén. Az új speciális önkéntes rendőröknek képesnek kell lenniük arra, hogy a rendészeti gyakorlat mind az öt területén

minősített különleges önkéntes rendőri szintet érjenek el a második szint teljesítését követő két éven belül. Hangsúlyozva azt is, hogy a Rendőrség felelős a tisztek folyamatos képzéséért és fejlesztéséért, valamint a speciális önkéntes rendőrtisztek képzéséért is.

Rendőrségi vezetői program

A rendőri vezetői program hivatásos rendőröknek és a speciális önkéntes rendőröknek egyaránt szól. Ez egy ötlépcsős fejlesztési program, amely az Országos Rendészeti Vezetői Központ irányításával zajlik, és támogatja a vezetői készségek fejlesztését az egyén rendőri pályafutása során. Minden egyes szakasz célja, hogy az egyéneknek a karrierjük során következetes színvonalú vezetői fejlődést biztosítson, legyen szó a készségek bővítéséről és fejlesztéséről vagy az előléptetésre való felkészülésről.

Hatáskörök és joghatóság

A különleges önkéntes rendőrök túlnyomó többsége az Egyesült Királyság 45 területi rendőrségi egységének valamelyikében szolgál. Attól függően, hogy hol jelentkeztek, teljes rendőri jogkörrel rendelkeznek a három különböző országrész egyikében, Angliában és Walesben, Skóciában vagy Észak-Írországban. Ez megegyezik a hivatásos tiszteknek biztosított joghatósággal, bár 2007. április 1-je előtt Angliában és Walesben a különleges önkéntes rendőrök csak az illetékességi területükön rendelkeztek joghatósággal. A közelmúltban bekövetkezett változások miatt a különleges önkéntes rendőrtisztek ugyanazokat a határokon átnyúló jogköröket gyakorolják, mint a hivatásos rendőrtisztek.

A Brit Közlekedési Rendőrség különleges önkéntes rendőrei pontosan ugyanazokkal a jogosítványokkal és kiváltságokkal rendelkeznek, mint a hivatásos közlekedési rendőrök, és ugyanazok a határokon átnyúló jogköreik. Angliában, Walesben és Skóciában dolgoznak, és gyakran a saját állomáshelyüktől 40-80 mérföldre teljesítenek szolgálatot.

A Rendőrség kijelölt főtisztje felelős minden, a különleges rendőrtisztek kiküldésével és bevetésével kapcsolatos döntésért. Az 1996. évi rendőrségi törvény szerint a rendőrségi területre kinevezett minden különleges önkéntes rendőr a rendőrfőkapitány irányítása és ellenőrzése alatt áll.

Feladatok

A járőrszolgálaton kívül a különleges önkéntes rendőrök gyakran részt vesznek a kommunikációs tevékenység ellátásában és az állampolgárok részére történő felvilágosítás adásában, alapvetően a Rendőrség által biztosított eseményeken, például sportmérkőzéseken, fesztiválokon, felvonulásokon és ünnepségeken. Az ezeken a látványos, nagy tömegeket vonzó eseményeken végzett munkájuk alapján kialakult a szigetországban a különleges önkéntes rendőrökről egy sztereotip kép, pedig ez a szerepkör csak egyet képvisel a váltalt feladatok széles skálájából. Angliában és Walesben számos rendőri egység bevezette

a szomszédsági rendészeti erőket, és a különleges önkéntes rendőrséget integrálták ebbe a koncepcióba.

Rendelkezésre állás

A különleges önkéntes rendőröket a törvény nem kötelezheti arra, hogy szolgálatra jelentkezzenek (ellentétben a hadsereg tartalékos katonáival), és a munkáltatókat sem lehet kötelezni arra, hogy vészhelyzet esetén fizetett szabadságot biztosítsanak azon munkavállalóknak, akik különleges rendészeti feladatokat kívánnak ellátni.

Nincs országosan kötelező elvárás a különleges rendőrtiszt által teljesítendő éves szolgálati órák számát illetően. A rendvédelmi szervek saját szükségletüket fogalmazhatják meg az általuk igényelt szolgálati órákra vonatkozóan, például heti, havi vagy éves bontásban. Az elmúlt évek adatai alapján a legtöbb rendőri egység azt várja a különleges önkéntes rendőröktől, hogy hetente körülbelül négy óra szolgálatot teljesítsenek (ez körülbelül havi 16 vagy évi 200 óra).

Az otthon és az egyén szokásos szolgálati helye közötti utazási idő általában nem számít szolgálati időnek a rendőrségi szabályzat értelmében. Az utazási idő 2002-ben kikerült a rendőrségi szabályozásból, és mára csak nagyon korlátozott körülmények között maradt meg.

Különleges műveletek

Sok különleges önkéntes rendőr megragadta a lehetőséget, hogy csatlakozzon a rendőrségen belüli speciális hivatásos csapatokhoz, például a tengerészeti támogatáshoz, a kutyás egységekhez és az útrendészethez, így speciális rendőri szaktudást sajátíthatnak el. Durham Constabulary, Warwickshire Police, a West Mercia rendőrség, valamint a devoni és cornwalli rendőrség évek óta képezi néhány önkéntes rendőri egységet a közúti rendészeti egységeikkel való együttműködésre; amit kibővítettek és jelenleg a Warwickshire-rel és a West Merciaival egyesített különleges önkéntes rendőri egységek a hivatásos bűnmegelőzési csapatokkal dolgoznak. Érdekességként megemlíthető, hogy 1995-ben a cheshire-i rendőrség különleges önkéntes rendőrei segítettek a Védelmi Minisztérium tisztjeinek egy megfigyelési műveletben a Crewe melletti Radway Greenben található egykori királyi hadianyaggyárban.

Közrend

Számos különleges önkéntes rendőrt képeznek ki közrendvédelmi feladatok elvégzésére, beleértve a tömegrendezvények, például a labdarúgó-mérkőzések, kulturális-zenei rendezvények rendjének biztosítására. A nyugat-yorkshire-i rendőrségben 24 különleges önkéntes rendőr részesült 2. szintű (Police Support Unit) képzésben, és az Operation Target csapat részévé vált.

Járművezetés

A speciális önkéntes rendőrök az irányadó, speciális rendőrségi járművezető-képzési követelményeknek és a helyi szabályzatnak megfelelően képezhetők ki rendőrségi járművek vezetésére. Az egyes szervek saját helyi járművezetési szabállyal rendelkeznek. Maguk döntenek arról, hogy biztosítják-e a speciális önkéntes rendőrtisztek részvételét a járművezetői tanfolyamokon. A szabályozás azonban nem tesz külön említést a speciális önkéntes rendőrökről (a járművezetéssel összefüggésben), de van néhány részletszabály a rendőri járműhasználattal kapcsolatban, például mentesíti a rendőrséget a többi járműhasználóra vonatkozó egyes kötelezettségek és korlátozások alól. Ezek a „rendőrségi célokra használt” vagy „helyi rendőri szerv tulajdonában lévő” járművekre vonatkoznak, így azokra a rendőrautókra is, amelyeket speciális önkéntes rendőrök és hivatásos rendőrök vezetnek.

A különleges rendőrök megjelenése, rangok, ruházat, felszerelés

Jelenleg összesen kilenc rendfokozat létezik a speciális önkéntes rendőrök vonatkozásában, de jellemzően csak hatot használnak. Ugyanakkor nincs egyenértékűség például a hivatásos rendőrőrmester és a különleges önkéntes rendőrőrmester között, így a magasabb rendfokozatú vagy besorolású különleges önkéntes rendőrtisztnak sincsen többletjogosultsága, mint egy hivatásos tisztnak. Művelési környezetben a különleges önkéntes rendőrtisztnak – függetlenül a beosztásától vagy besorolásától – nincs irányítási vagy utasítási jogköre a hivatásos tisztre nézve, bár a gyakorlatban egy nagyon tapasztalt vezető különleges önkéntes tiszt informálisan ideiglenesen felügyelheti a tapasztalatlan hivatásos tiszteket.

Különleges rendészeti besorolások:

- különleges rendőrőrmester,
- különleges felügyelő,
- különleges főfelügyelő,
- különleges főtiszthelyettes,
- különleges főtiszt.

Egyenruha

A különleges rendőrök általában ugyanolyan egyenruhát viselnek, mint hivatásos kollégáik. Egyes rendőri egységekben az azonosítószámuk előtt egy bizonyos számjegy szerepelhet, vagy további jelvények lehetnek a váll-lapjukon, ami általában egy korona, fölötte vagy alatta SC betűkkel. Korábban az angol és walesi rendőrségi szervezetek különleges rendőrei nem viseltek sisakot gyalogos járőrözés közben, hanem járőrsapkát hordtak, de ma már a legtöbb csapatnál sisakot viselnek. Egyes rendőrségi szervezetek speciális alkatokat is létrehoznak a szokásos társaikétól eltérő sapkajelvényekkel, bár ez ma már rendkívül ritka.

Felszerelés, kényszerítő eszköz

A speciális önkéntes rendőrtisztek ugyanazokat az egyéni védőfelszereléseket viselik, mint a hivatásos társaik, például bilincs, rendőrbot, vegyi eszköz és védőmellény. 2022. május 19-én Priti Patel belügyminiszter bejelentette, hogy a különleges önkéntes rendőrök viselhetnek Tasert (elektromos sokkolót); ugyanakkor Tasert nem adnak ki automatikusan a speciális önkéntes rendőröknek. A közelmúltban történt további jogszabályi változások azonban lehetővé teszik a kellő tapasztalattal rendelkező speciális önkéntes rendőrtisztek számára, hogy elvégezzék azt a képzést, amely ahhoz szükséges, hogy Tasert használhassanak a szolgálat során. Ahhoz, hogy egy speciális önkéntes rendőrtiszt jogosult legyen erre, rendelkeznie kell:

- a második szintet elért járőr státusszal,
- 12 hónapos teljesített szolgálattal a DPS elérése óta,
- 200 óra teljesített szolgálattal a DPS elérése óta.

A fenti kritériumoknak megfelelő és a Taser-képzésre kiválasztott önkéntesek ugyanazon a speciális képzésen vesznek részt, mint a hivatásos tisztek. Ha sikeresen teljesíti ezt a kurzust, a speciális önkéntes rendőrtiszt ellátható Taserrel. A képzés lehetőségéről és a különleges önkéntes rendőrök Taserrel történő felszereléséről szóló döntések helyben hatályos operatív döntések. Bár törvényileg nincs kizárva, a speciális önkéntes rendőrök – a fokozott átvilágítás előírása és a szükséges képzési kötelezettségek miatt – mégsem viselnek lőfegyvert.

Szolgálati etika

A speciális önkéntes rendőrökre a 2020. évi Rendőrségi Teljesítési Szabályzat és a 2020. évi Rendőrségi Viselkedési Szabályzat irányadó. A rendőri köteleességszegéssel, a nem megfelelő eljárásokkal kapcsolatos rendelkezéseket a Belügyminisztérium folyamatosan ellenőrzi. 2024. január 24-én új etikai kódexet vezettek be. A kódex tükrözi a mai rendészeti tevékenység kihívásait, és az etikus döntéshozatalt a rendészeti tevékenység előterébe helyezi. A kódex háromra csökkenti a korábbi kilenc rendészeti alapelveket, amelyek könnyebben használhatók és érthetőek:

- közszolgálat,
- bátorság,
- tisztelet és empátia.

A kódex meghatározza a közszolgálat, a tisztelet, az empátia és a bátorság fogalmait, amelyeket a rendőr a szolgálatok során a nyilvánosság által követhetően, az állampolgárok védelmében minden esetben alkalmaz. A kódex támogatja mindazokat, akik a rendőrség kötelékében dolgoznak és önkénteskednek, hogy a megfelelő dolgokat a megfelelő módon és a megfelelő okok miatt tegyék. Célja azoknak a tiszteknek, alkalmazottnak és önkénteseknek a támogatása, akik kiváló munkát szeretnének végezni közösségükért. Ez az új etikai kódex meghatározza a vezető tisztek felelősségét a kódex betartása és a szakmai

kultúra fenntartása érdekében. Kiemeli annak fontosságát, hogy tanuljunk a múltbeli problémákból és helyzetekből, vonjuk le ezek tanulságait. Egyúttal meghatározza, hogyan néz ki a jó rendészet.

Ennek megfelelően az önkéntes rendőr:

- legyen nyitott és őszinte;
- tanúsítson méltányosságot és tiszteletet;
- mindig humánusan döntsön;
- képezze magát pályafutása során;
- utasítsa el a szakszerűtlen eljárást és a hibás magatartást;
- viselkedése feleljen meg az alapvető társadalmi elvárásoknak.

A különleges rendőrök elfogadottsága

A korábbi időkben a hivatásos rendőrök gyakran lenézték az önkéntes rendőrtiszteket, a hobby bobby gúnynévvel illették őket, és kétségbe vonták az alkalmasságukat az önkéntes rendőri munkára. Az 1980-as években elterjedt nézet volt, hogy a különleges önkéntes rendőrök megakadályozzák a hivatásos tiszteket abban, hogy túlórapénzt keressenek (LEON 1989).

Szakmai érdekképviselet

A Speciális Önkéntes Rendőrtisztek Egyesülete bejegyzett jótékonyági szervezetként jött létre a különleges önkéntes rendőrtisztek képviseletére, valamint a Belügyminisztériumban és a Rendészeti Kollégiumban való képviseletük érdekében. Az egyesület jóléti és jogi segítséget is nyújtott az önkéntes rendőrtiszteknek, például támogatta őket a kötelességességi ügyekben.

A 2022-es rendőrségi, büntető- és végrehajtási és bírósági törvény tette lehetővé a különleges önkéntes rendőrtisztek számára, hogy csatlakozzanak az újonnan létrejött szervezeti egységhez. Ugyanolyan képviseletet kapnak, mint a hivatásos rendőrök, és jogosulttá váltak arra is, hogy az egyesületben képviselőkké váljanak. Tagdíjat kell fizetniük, annak ellenére, hogy nem fizetett önkéntesek. A tagság számos előnyt biztosít számukra, gondolva például a csoportos biztosításra és a tagsággal járó egyéb privilégiumokra, azzal együtt, hogy a tagság nem kötelező jellegű.

Elismerések, érmek és kitüntetések

A Royal Warrant által 1919. augusztus 30-án alapított Különleges Önkéntes Rendőrségi Hosszú Szolgálat Érmét (Special Constabulary Long Service Medal) a különleges önkéntes rendőrtisztek kilenc év szolgálat után kaphatják meg, és minden további tízéves időszakra szolgálati jelet adnak ki. Az éremre gravírozzák a kitüntetett nevet és rangját, valamint a kitüntetés dátumát is. A különleges önkéntes rendőrtisztek más kitüntetésekre

is jogosultak, ezek teljes listája megtalálható a brit különleges rendőrtisztek neve mellett a 2019-es újrakénteltettek között, amikor is a Special Constabulary hét tagja is kapott elismerést. A különleges önkéntes rendőrök napjainkra már jogosulttá váltak a Királyi Rendőrség kitüntetésére is, ugyanis 2022. március 11-én II. Erzsébet néhai királynő jóváhagyta a királyi parancs módosításait, amelyek kifejezetten kimondják, hogy az angliai, walesi és a skóciai különleges önkéntes rendőrség tagjai is jogosultak az éremre. A Lord Ferrers Díj a rendészeti önkéntességhez nyújtott kiemelkedő hozzájárulást ismeri el. A korábban Special Constable és Police Support Volunteer Awards néven ismert díjak kiemelik az önkéntesek létfontosságú szerepét a rendőrség támogatásában, akik szabadidejüket a közösségek biztonságosabbá tételére és a rendőrség hatékonyságának fokozására áldozzák Angliában és Walesben. A díjakat 2013-ban nevezték át Lord Ferrersnek, a volt belügyminiszternek az emlékére, aki 1993-ban alapította a kitüntetések.

Összegzés

Az Egyesült Királyságban működő Speciális Önkéntes Rendőrség hosszú hagyományokon alapuló, önkéntesekből álló, a lakosság nagy fokú bizalmát élvező szervezetként jelentős szerepet tölt be az ország rendvédelmében, jól kiegészítve és segítve a hivatásos rendőrség munkáját. Hatáskörében, jogosultságaiban, megjelenésében a brit Speciális Önkéntes Rendőrség ugyan jelentősen eltér például a hazai polgárőrségtől, de szerepükben valahol mégis párhuzam vonható, annyiban feltétlenül, hogy fontos letéteményesei a közbiztonság megteremtésének, a rend fenntartásának, jelentős segítséget biztosítva a hivatásos rendőri erőknél.

A tanulmány rávilágít arra, hogy az önkéntesek közreműködése a rendvédelemben sok helyen meghonosodott, és e rendszer képes hatékony módon működni, az állampolgárok szubjektív biztonságérzetének megteremtéséhez hozzájárulni. Tanulmányom során egyértelművé vált, számos országban tapasztalható, hogy a társadalom, az állampolgárok alapvető igénye a jó közbiztonság, és ennek megteremtéséhez személyes motivációjuk alapján szabadidejükből, önkéntesen hozzá kívánnak tenni. Azért tartom fontosnak vizsgálni a különböző modellek működését, mert a jó gyakorlatok sok esetben adaptálhatók a hazai társadalmi bűnmegelőzés gyakorlatába.

Felhasznált irodalom

College of Policing (2022): *Guidance Notes for Completing the Special Constable Application Form*. Online: <https://www.durham.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/force-content/durham/careers/staff-roles/guidance-notes-for-completing-special-constable-application-form.pdf>

LEON, Clare (1989): The Mythical History of the 'Specials': Sorting Out the Fact from the Fiction. *Liverpool Law Review*, 11, 187–197. Online: <https://doi.org/10.1007/BF01079404>

Special Constabulary Changes Orders and Medals (2022): *Research Society Journal*, 09. 61.

Special Constabulary Policy Manual for Force Practitioners (2024): The College of Policing in U.K. Ryton-on-Dunsmore.

A szabálysértési őrizet evolúciója

The Evolution of Misdemeanour Detention

SKORKA Tamás¹

Bevezetés: A szabálysértések igazgatásellenes és kriminális magatartásokra oszthatók, amelyek közül a kriminális jellegű jogsértések társadalomra veszélyessége nagyobb. Ez indokolja, hogy a szabálysértési elzárással is sújtható szabálysértések elkövetőivel szemben sajátos eljárási rendet határoz meg a szabálysértési jog.

Célkitűzés: A szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés elkövetése miatt szabálysértési őrizetbe vett személlyel szembeni gyorsított eljárás feltételrendszerének, kialakulásának vizsgálata a szabálysértési jog kezdeteitől.

Módszertan: A vizsgálat során áttekintettem az első, a második, valamint a hatályos szabálysértési kódex joganyagát. Ennek során összehasonlítottam a három törvény rendelkezéseit a szabálysértési őrizet, az eljáró hatóságok és az eljárás tekintetében.

Eredmények: Az elemzések azt mutatják, hogy a szabálysértési jog – kvázi kihágási jogként – nem nélkülözheti a kriminális jellegű szabálysértések esetén a kényszerintézkedések – köztük a szabálysértési őrizet – alkalmazását, és az ehhez szükséges jogszabályi környezet adott.

Következtetések: A jogalkalmazó szervek fokozott együttműködése szükséges, hogy az őrizetbe vétel formai és tartalmi követelményei egyaránt érvényesülni tudjanak.

Kulcsszavak: szabálysértés, szabálysértési őrizet, szükségesség-arányosság, kizáró okok

¹ Rendőr alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészeti Doktori Iskola, e-mail: skorka.tamas@uni-nke.hu

Introduction: Offences can be divided into administrative offences and criminal offences, with criminal offences being more dangerous to society. This is the reason why the law on misdemeanours lays down a specific procedural regime for offenders who commit misdemeanours that are punishable by imprisonment.

Aim: Examination of the conditions and development of expedited proceedings against persons taken into custody for committing an offense punishable by misdemeanour detention, from the beginnings of misdemeanour law.

Methodology: The study reviewed the legal material of the first, second and current codes of misdemeanour offenses. In doing so, I compared the provisions of the three laws regarding misdemeanour detention, the acting authorities, and the procedure.

Results: The analyses show that the law of misdemeanours, as a quasi-misdemeanour law, cannot do without the use of coercive measures, including detention, in the case of criminal offences, and that the necessary legal environment is in place.

Conclusions: Increased cooperation between law enforcement authorities is needed to ensure that the formal and substantive requirements for detention are met.

Keywords: offence, misdemeanour detention, necessity–proportionality, grounds for exclusion

Bevezetés

A szabálysértési jog az 1953. évi 16. törvényerejű rendelettel jelent meg a magyar jogrendszerben. Majd 1955-ig párhuzamosan élt együtt a kihágási joggal. Az 1955. évi 17. törvényerejű rendelet megszüntette a kihágási jogot. A szabálysértési jog tehát átvette azokat a jogsértő magatartásokat, amelyek korábban a kihágási jog részeként a büntetőjogi trichotómia legkisebb súlyú deliktumait tartalmazták. A szabálysértési jog ezen túlmenően a közigazgatás-ellenes magatartások szankcionálásának feladatát is ellátta. A szabálysértési őrizet azonban egyértelműen az előbbi típusba tartozó szabálysértésekhez kapcsolódik. A kihágások elbírálását az 1880. évi XXXVII. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyvek életbeléptetéséről, majd a kihágási eljárás szabályairól szóló 59/1952. (VII. 1.) MT rendelet szabályozta (K1S 2019: 26–27). Ez a joganyag tartalmaz kényszerintézkedéseket (őrizetbe vétel, előzetes letartóztatás) is, de tekintve, hogy a büntetőeljárás szabályait alkalmazza, nem tartozik a vizsgált tárgykörbe.

Az őrizet a legsúlyosabb kényszerintézkedés a szabálysértési jogban, amely az őrizetbe vett személyt alapvető emberi jogainak gyakorlásában korlátozza. A személyes szabadság, a tartózkodási hely szabad megválasztása, a mozgásszabadság csak törvényben meghatározott ok és eljárás keretében korlátozható. A szabálysértési őrizet egyértelműen büntetőjogi gyökerű jogintézmény, így az okok és a szabályok is döntően erről a jogterületről származnak. A jogsértést elkövető személy személyes szabadságának korlátozására a szabálysértési eljárás eredményes és gyors lefolytatása érdekében kerül sor. A szabálysértési jog

nem mondja ki ugyan (minden esetben), de érvényesül a büntetőeljárás során megismert cél is, amely szerint ne történjen bűnisméltás, illetve az elkövető ne kerüljön ki a hatóság látóköréből.

Az alapvető emberi jogok védelmét a szigorú nemzeti szabályozáson felül a nemzetközi jog is biztosítja. Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló római egyezmény (a továbbiakban: EJEE) 5. cikk 1. c) alpontja a törvényes letartóztatást vagy őrizetbe vételt akkor tartja jogszerűnek, ha a cél a bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személy hatóság elé állítása, vagy amikor szükséges az újabb bűncselekmény elkövetésének vagy az elkövető szökésének a megakadályozása.

A hazai szabályozás tehát megfelel a nemzetközi vállalásoknak. Az objektív feltételek mellett azonban vannak olyan tényezők, amelyek a kényszerintézkedést fogantató hatóság mérlegelési jogkörébe tartoznak (szubjektív tényezők). A kellő bizonyítottság vagy az ügy egyszerű megítélésének kérdése ezek közé tartozik. A gyorsított eljárásra csak akkor van lehetőség, ha a teljes körű bizonyítási anyag rendelkezésre áll. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy egy bírósági tárgyaláson – idézések nélkül – a bíróság érdemben dönteni tud a rendőrség által összegyűjtött bizonyítékok alapján (KIS–PAPP 1999: 219).

A továbbiakban az objektív feltételeket, illetve a végrehajtás szabályait – elrendelő hatóság, elrendelési okok, időtartam, jogvédelem – fogom vizsgálni a magyar szabálysértési jogtörténet három szabálysértési kódexe őrizetbe vételre vonatkozó szabályainak elemzésével.

Őrizetbe vétel az 1968. évi I. törvényben

A szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény (a továbbiakban: I. Sztv.) két helyen szabályozza az őrizetbe vételt, eltérő időtartammal és céllal, illetve elrendelési feltételekkel. A törvényben az őrizetbe vétel első formája a IV. fejezetben, *Az előkészítő és a tárgyalást megelőző eljárás* cím alatt az *Előzetes intézkedések* között szerepel.

A tulajdon elleni szabálysértés, az orgazdaság, valamint a rendőrségi hatáskörbe tartozó szabálysértések felderítése során a rendőrség gondoskodott az elkövető kilétének megállapításáról, az elkövető és a tanúk kikérdezéséről, a tárgyi bizonyítékok megszerzéséről és az eljárás eredményességét szolgáló körülmények feltárásáról. A rendőrség a helyszínt megsemmisíthette, helyiség-ellenőrzést és személmotozást végezhetett, szakértő közreműködését vehette igénybe. A szabálysértés gyanúja esetén pedig az elkövetőt – személyazonosságának megállapítása, a bizonyítékok megszerzése céljából, továbbá ha a szabálysértést felszólítás ellenére sem hagyta abba – feltartóztathatta, előállíthatta és huszonnégy órai időtartamra őrizetbe vehette [I. Sztv. 44. § (1) bekezdés]. Az őrizet időtartamát tekintve tehát korlátozott, mindösszesen huszonnégy óra volt. Egyrésztől szolgálta az eljárás előkészítését, másrésztől közrendvédelmi célzatú volt, mivel a rendőrség részére lehetővé tette a jogsértő magatartást folytató személy helyszínről történő eltávolítását, ezáltal a jogsértő cselekmény megszakítását. Az őrizetbe vett személyt a rendőrség a tulajdon elleni szabálysértés és az orgazdaság elbírálására hatáskörrel rendelkező községi tanács végrehajtó bizottsági szakirányító szerve vagy a városi (fővárosi kerületi) tanács végrehajtási igazgatási osztálya elé állította. Ez a rendőrségi jogkör hasonlított ugyan a büntettek felderítésére

irányuló nyomozási cselekményekhez, azoktól azonban mégis lényegesen eltért. A szabálysértést elkövetők esetében a rendőrség csupán kisebb fokban korlátozhatta az elkövető jogait, személyes szabadságát, ezért nem is volt szükség a büntetőeljárásban részletesen körülírt, kötöttebb, a rendőri szervekre nagyobb munkaterhet hárító eljárási cselekményekre (KÖVESDI 1970: 145). Az eljárás eredményességét szolgáló kikérdezés, helyszíni szemle, szakértő igénybevétele, lakcímfelügyelőlap alkalmazása, körözés kibocsátása mellett az elkövető személyes szabadságának korlátozására is lehetősége volt a rendőrségnek. A fel-tartóztatás a helyszíni intézkedés befejezéséig, illetve a személyazonosság megállapításáig tartott. Az előállítás alkalmazására a személyazonosság igazolását megtagadó személyekkel szemben került sor. Az előállítás időtartama a négy órát, kivételesen a nyolc órát nem haladhatta meg. Ha az intézkedések ezen időtartam alatt nem jártak sikerrel, csak akkor kerülhetett sor az őrizetre (BM 10-24/8/1969. 12.). A huszonnégy órás őrizetbe vétel szintén a személyazonosság megállapítását, illetve a bizonyítékok beszerzését szolgálta (10/1968. BM. ut. 21/3).

Az I. Sztv. VIII. fejezetében, az *Egyes szabálysértési ügyekre vonatkozó külön rendelkezések* között szabályozta az őrizetbe vétel másik formáját, *Az elzárással sújtható szabálysértés miatt indult ügyek külön szabályai* cím alatt. Az elzárással sújtható szabálysértések a törvény Harmadik részében, az *Egyes szabálysértések* között kaptak helyet. A tényállások nem képeztek önálló fejezetet, a harmadik részben található huszonhat tényállás közül a jogalkotó hét esetben tette lehetővé az elzárás büntetés alkalmazását.² Ezek a szabálysértések túlnyomórészt egyes büntettek törvényi tényállásának enyhébb alakzatai (KÖVESDI 1970: 314). A törvényi tényállás szövegében, az elkövetési magatartást követően szerepeltek a kiszabható szankciók, amelyek a legsúlyosabbal, az elzárással kezdődtek. Az elzárás kiszabását – tekintve, hogy a legalapvetőbb emberi jogot, a személyes szabadságot sérti – a törvény garanciális rendelkezésekkel bástyázta körül. A törvény eleve a pénzbírságot tekintette fő büntetésnek, és az elzárás alkalmazását csak a „jogszabály által meghatározott kivételes esetekben” tette lehetővé [I. Sztv. 16. § (1) bekezdés]. Ebből következően valamennyi elzárással büntethető szabálysértés elkövetője büntethető volt pénzbírsággal is. A törvény tehát az elzárás büntetést vagylagos szankcióként tartotta számon, a jogalkalmazóra bízta, hogy a büntetés kiszabás elveinek szem előtt tartásával döntsön a két szankció között, mivel a kettő együtt nem volt alkalmazható. A következő garanciális elem, hogy: „Szabálysértés miatt büntetesként elzárást törvény vagy törvényerejű rendelet állapíthat meg” [I. Sztv. 19. § (1) bekezdés]. Tehát az elzárás büntetés alkalmazásának lehetőségét csak a legfelsőbb államhatalmi szerv, az országgyűlés vagy az Elnöki Tanács tudta megteremteni. Megjegyzendő, hogy a hét elzárásos szabálysértés mindegyike a törvényben szerepel, az egyes szabálysértésekről szóló 17/1968. (IV. 14.) Korm. rendelet nem is tartalmazhatott egyet sem. A szabálysértési törvény nem mondta ugyan ki *expressis verbis*, hogy elzárás büntetést csak a rendőrség szabhat ki, de a hatásköri rendelkezésekből ez egyértelművé vált. Az I. Sztv. ugyanis azt a megoldást alkalmazta, hogy a tényállás utolsó bekezdésében jelölte meg a hatóságot, amelynek hatáskörébe tartozott az adott jogsértés miatt az eljárás lefolytatása. A megjelölt hét tényállás esetében

² Közveszélyes munkakerülés, üzletszerű kéjelgés, garázdaság, verekedés, veszélyes fenyegetés, kitiltás és rendőrhatalmú felügyelet szabályainak megszegése, kényszerelvonó-kezelés alóli kibúvás.

ez a hatóság kivétel nélkül a rendőrség volt. A döntés hátterében feltehetően az állt, hogy az elzárással is büntethető szabálysértések többsége eleve a közrend-közbiztonság ellen irányuló olyan jogsértés, amely rendőri intézkedést kíván. A rendőrség pedig jogszabályi felhatalmazással és kialakult gyakorlattal rendelkezett a személyes szabadság korlátozására. Ebből következően az őrizetbe vétel zökkenőmentes lefolytatásának elősegítése is indokolta ezt a megoldást. Alátámasztja ezt az is, hogy a törvény magyarázatában a hetvenkét órás szabálysértési őrizet elrendelésének okai között az általános szempontokon túl – úgymint a szabálysértés súlya, az elkövetés módja, az elkövető személyi körülményei³ mellett – az adott terület közbiztonsági helyzetének értékelése is szerepel (MÉSZÁROS 1986: 118). Ennek értékelésére pedig vitathatatlanul a rendőrség jogosult.

Az I. Sztv. még nem rendelkezett – a jelenleg hatályos szabálysértési törvényhez hasonlóan – külön előkészítő eljárásról, bár a tulajdon elleni szabálysértés és az orgazdaság esetén a rendőrség előzetes intézkedések megtételére volt jogosult. Lényeges különbség a két szabályozás között, hogy az I. Sztv.-ben nem kapott helyet a bíróság. A jelenleg hatályos szabálysértési törvény szerint elzárást csak bíróság szabhat ki. Az elzárással büntethető szabálysértéseket a rendőrség által lefolytatott előkészítő eljárást követően a bíróság bírálja el, és az őrizetbe vételt követően a rendőrség a bíróság elé állítja az eljárás alá vont személyt. Az I. Sztv. ebből a szempontból egy tipikusan közigazgatási büntetőjogot megtestesítő törvény volt, hiszen az igazságszolgáltatási tevékenységet nem egy független bíróság, hanem egy közigazgatási szerv, a rendőrség látta el. A bíróság hiányából adódóan nem volt külön szabálysértési eljárást megelőző előkészítő szakasz (természetesen ettől még a bizonyítékok összegyűjtése megtörtént), és a rendőrség „saját magának” vette őrizetbe az elkövetőt. A „saját magának” veszi őrizetbe itt azt jelenti, hogy a rendészeti feladatokat ellátó közterületi állomány foganatosította az őrizetet a rendőrség szabálysértési hatóságát megtestesítő igazgatásrendészeti szerv elé állítás érdekében.

Az I. Sztv. alapján az elzárással sújtható szabálysértés elkövetőjét a rendőrség őrizetbe vehette [I. Sztv. 82. § (1) bekezdés]. Az intézkedés célját a következő bekezdés adta, amely szerint az őrizetbe vett elkövetőt három napon belül a szabálysértési hatóság elé kellett állítani. Tehát az eljárás lefolyásának gyorsítása volt a cél. Garanciális jellegű az ügyész értesítésének kötelezettsége a huszonnégy órát meghaladó tartamú őrizet esetén, ugyanakkor valószínűleg a rendőrség eljárását tekintve gyorsítólag hatott. Míg az őrizet foganatosítása a rendőrség mérlegelésén múlt, addig az őrizetbe vételtől számított három napon belüli szabálysértési hatóság elé állítás már kötelező érvényű szabály volt. Ha a bizonyítás kiegészítésére volt szükség, a szabálysértési hatóság az elkövetőt – ügyészi jóváhagyással – további nyolc napig őrizetben tarthatta. Tehát egy relatíve csekély súlyú jogsértés miatt, amelynek elkövetése még nem is bizonyított, az elkövető személyes szabadsága akár tizenegy napig korlátozható volt. Ez a szabályozás napjainkban már nem állná meg a helyét, nem felelne meg a személyes szabadság korlátozása alapvető elveinek.

³ Az elkövető személyi körülményeit a törvény nem, de A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 21. számú utasítása, amely Budapesten, 1975. évi szeptember hó 11-én kelt, A Szabálysértési Törvény végrehajtási utasításának módosítása tárgyában már rögzíti a rendőrség számára. Nevezetesen, ha az elkövető ismételtelen vagy folyamatosan követte el a szabálysértést, magatartásából, életmódjából arra lehet következtetni, hogy az eljárás alól kivonja magát, több elzárással sújtható szabálysértést követett el, stb. akkor indokolt a szabálysértési őrizet foganatosítása, az egyéb feltételek fennállása esetén.

Az elzárással sújtható szabálysértések általában egyes bűntettek törvényi tényállásának enyhébb alakzatai voltak, ezeket főleg garázda, munkakerülő, állandó lakóhellyel nem rendelkező elemek követték el. Az elbírálásukra vonatkozó szabályokat az jellemezte, hogy a rendőrhatalóság részére hatékony, de törvényességi garanciákkal körülbástyázott beavatkozást tettek lehetővé (I. Sztv. ind. 82. §-hoz). A garanciákat a személyes szabadság korlátozásának rövid időtartamai, a szigorú ügyészi kontroll és a fellebbezés gyors elbírálása jelentették. Az elzárás kiszabása esetén az elkövetőnek a fellebbezést a határozat kihirdetésekor kellett bejelentenie. Az ilyen fellebbezés esetén az őrizet a jogerős határozat meghozataláig meghosszabbítható volt, viszont a fellebbezést gyorsan, három napon belül el kellett bírálni [I. Sztv. 82. § (4) bekezdés].

A törvény végrehajtásának tapasztalatai azonban rámutattak a szabályozás hiányosságaira is. Az általános miniszteri indoklás szerint a törvény csak a legfontosabb garanciális rendelkezéseket foglalta össze, és így mentes volt minden olyan részletszabálytól, amely az általános elvekből és szabályokból önként következik. Az I. Sztv. több kérdésről – többek között az őrizet foganatosításának időpontjáról is – hiányosan rendelkezett. Az általános elvek és szabályok alapján bizonyos kérdésekre nem lehetett a jogbiztonság szempontjából megnyugtató választ adni. Az előzetes intézkedések során foganatosított őrizet esetében a személyazonosság megállapítása, a bizonyítékok megszerzése, a szabálysértés tovább folytatásának megakadályozása olyan okok, amelyekből következett, hogy a rendőrség az őrizetet nyomban alkalmazhatja. Az elzárással sújtható szabálysértések esetén az őrizet alkalmazásának időpontja azonban már nem volt ennyire nyilvánvaló. A szabályozás e tekintetben túl tág teret hagyott a jogalkalmazók számára, lehetőséget adva a merőben eltérő gyakorlatok kialakulására. Ha figyelembe vesszük, hogy az őrizet szerepe az eljárások gyorsítása, akkor célszerű lett volna a foganatosítás időpontját tettenéréshez, tudomásra jutáshoz, esetleg az elkövető tartózkodási helyének feltalálásához kötni, feltéve azt, hogy az őrizet nélkül az eljárás lefolytatása nem lett volna biztosítható. A szabályozás ad abszurdum lehetőséget biztosított arra, hogy akár hetek-hónapok múlva vegyék őrizetbe az elkövetőt, olyan időpontban, amikor ennek már nincs jelentősége (BARTUS 1970: 269).

A szabálysértési őrizet végrehajtása az első szabálysértési kódex alapján

Az I. Sztv. végrehajtásáról a belügyminiszter 10/1968. (BK. 6.) BM. számú utasítása rendelkezett. Ez alapján az elzárással is sújtható szabálysértés elkövetőjének előállításakor az őrizetbe vételről a kapitányság vezetője, távollétében az ügyeletes tiszt döntött. Az őrizetbe vétel időtartamát az elkövetőnek a rendőri szerv helyiségébe való előállításának időpontjától kellett számítani (MÉSZÁROS 1986: 118). Az őrizetbe vétel határozattal történt. Az őrizetbe vett személyt huszonnégy órán belül orvossal kellett megvizsgáltatni, és ha az orvosi vélemény alapján a fogdán nem volt elhelyezhető, akkor szabadítani kellett. Nemi betegség esetén – ha az őrizet fenntartása indokolt volt – az őrizettest nemibeteg-kezelő gyógyintézetbe kellett átszállítani. Érdeklenség, hogy az értesítési kötelezettségek között az elkövető által megjelölt személyen túl az elkövető munkahelye is

szerepelt. A priorálás a BM. ORFK Bűnügyi Nyilvántartó és Statisztikai Osztálynál történt. A priuszlapot géptávirón továbbították. Ha az elzárással is sújtható szabálysértések elkövetőjét őrizetbe vették, akkor a szabálysértési hatóság kizárólag a tárgyalás alapján hozhatott érdemi határozatot.

A rendőrhatalósági kényszerintézkedések és a szabálysértési őrizet korabeli értékelése

A rendőrhatalósági kényszerintézkedésekről szóló 4/1976. (VII. 24.) BM rendelet lehetővé tette a rendőrség számára a rendőrhatalósági felügyelet, illetve a kitiltás alkalmazását. A jogszabály hatálybalépését követően Pádár László ezredes, a BM ORFK rendészeti osztályának vezetője 1977. november 29-én a rendőr-főkapitányságok igazgatásrendészeti osztályának II. fokú szabálysértési és közbiztonsági ügyintézői számára tartott tanácskozáson már értékelte annak hatásait. Az értékelés során elmondta, hogy az emberi szabadságjogokat csak megfontoltan, az adott egyén összes körülményeinek alapos mérlegelésével, az elérni kívánt célokkal arányban álló mértékben lehet a jogszabályi keretek között korlátozni. Az ezredes a szabálysértési jogterületen jónak értékelte a helyzetet, azonban az elzárásos szabálysértések elkövetőivel szembeni fellépések tekintetében számos negatívumot tapasztalt. Véleménye szerint „az előállítások és az őrizetbe vételek gyakran differenciálatlanok. Egyes rendőrkapitányságokon, akit előállítanak, azt őrizetbe is veszik. Az őrizetet számos hatóságnál a szükséges időn túl is, az elkövetőnek a szabálysértési előadó elé állításáig indokolatlanul fenntartják” (KOVÁCS 1977: 6). Látható, hogy a rendőrség negyven évvel ezelőtt is hasonló nehézségekkel küzdött, mint napjainkban.

Rés a pajzson, avagy joghézag a szabálysértési őrizettel szembeni jogorvoslat tekintetében

Az I. Sztv. széles teret adott a szabálysértési eljárásban érvényesíthető jogorvoslatoknak, és a szabálysértési őrizet jogintézménye is kellő garanciákkal volt körülbástyázva. Ennek ellenére pont a személyes szabadság korlátozása esetén keletkezett joghézag a jogorvoslat érvényre juttatása terén.

Az I. Sztv. alapján őrizetbe vett személy csak abban az esetben tudott fellebbezést benyújtani az őrizet ellen, ha az ügyében a szabálysértési hatóság I. fokú határozatot hozott. Fellebbezésében a kiszabott szankción túl az őrizet elrendelését is sérelmezhetette. Azonban nem minden esetben jutott el az őrizetbe vett személy ügye a szabálysértési hatóságig. Ha az előzetes intézkedés során megállapítást nyert, hogy a feljelentés tárgyát képező cselekmény sem szabálysértést, sem bűncselekményt nem valósított meg, az iratok irattárba helyezéséről a rendőrhatalóság vezetője döntött. Így előállt az a furcsa helyzet, hogy a szabálysértési őrizetbe vett személy részére – szabálysértési eljárás hiányában – nem nyílt lehetőség az őrizetbe vétel elleni jogorvoslatra. Ezen érveléssel némiképp szembe megy, hogy az előzetes intézkedések ellen a törvény panaszjogot biztosít. A gyakorlatban azonban erre nem került sor, talán azért sem, mert még az őrizetet elrendelő, illetve

megszüntető határozatokon sem tüntették fel a panaszjogról szóló tájékoztatást (SZENDREI 1977: 74). A megoldás a panasz ügyész általi elbírálása lehetett volna, ami a hatályos jogunkban már megjelent.

Szabálysértési vagy bűnügyi őrizet?

A szabálysértési tényállások esetében a jogterület létrejöttétől jelen vannak a kettős alakzatú jogsértések. Első szabálysértési törvényünk is tartalmazott ilyen jogsértéseket, ezek közé tartozott a közveszélyes munkakerülés. A szabálysértést az a munkaképes személy követte el, aki munkakerülő életmódot folytatott, feltéve, hogy az eset összes körülményeire (különösen az elkövetés módjára és az elkövető személyi körülményeire) tekintettel a cselekmény kisebb jelentőségű volt. Abban az esetben, ha az elkövető visszaeső volt, akkor a magatartás már bűncselekményt valósított meg [I. Sztv. 91. § (1)–(2) bekezdés]. A visszaesés tényét, azt, hogy a személyt két éven belül már büntették közveszélyes munkakerülés miatt, a nyilván tartóban történő lekérdezéssel lehetett bizonyítani. Az őrizetbe vételkor a már rendelkezésre álló telefonos priusz ellenére is szabálysértési őrizetbe vették az elkövetőt. Az ügyészi gyakorlat, hogy az írásbeli priusz hiánya miatt – annak beszerzése érdekében – a szabálysértési őrizet meghosszabbításának van helye, megerősítette a rendőrség gyakorlatát. Végeredményben tehát a bűncselekmény gyanúja esetén szabálysértési őrizetet rendeltek el. A jogtalan gyakorlat előnye abban állt, hogy nem kellett bűnügyi őrizetet elrendelni. A szabálysértési őrizet – meghosszabbítással – akár tizenegy napos határideje alatt a tényállás tisztázható, az írásbeli priusz megérkezik. A szabálysértési őrizet után elrendelt nyomozás eredményességi mutatója kiváló volt, hisz mindösszesen egy nap alatt megtörtént a gyanúsított kihallgatása, a vétségi jelentés elkészítése, a priusz csatolása és az iratismertetés. Az elkövető részéről azonban hátrányos helyzetet teremtett az erősen megkérdőjelezhető gyakorlat, hogy az ügyfeldolgozás tökéletlensége, az előírt lekérdezési határidő túllépése, a technikai háttér (géptávíró) fejletlensége miatt szenvedte el a személyes szabadságának gyakran lényegesen hosszabb korlátozását. Mindemellert a szabálysértési őrizetes részére – eltérően a büntetőeljárástól – még védő kirendeléséről sem kellett a rendőrségnek intézkednie (BÍRÓ 1985: 61).

Közbiztonsági vagy igazgatásrendészeti őrizet

A rendőrségről szóló 1955. évi 22. törvényerejű rendelet 13. § (4) bekezdése lehetőséget adott a rendőrség számára, hogy a közbiztonság fenntartása érdekében őrizetbe vételt foganatosítson. Az őrizetbe vételnek két konjunktív feltétele volt. Egyrésztől őrizetbe lehetett venni azt, akinek a személyazonosságát más módon megállapítani nem lehetett, vagy azt, akinek az érdekei (túlittasság, ön- és közveszélyes állapot) ezt szükségessé tették. Másrésztől a közbiztonsági őrizetet nem lehetett alkalmazni, ha a büntetőeljárásban, illetve a szabálysértési eljárásban meghatározott őrizetbe vétel feltételei fennálltak. A szabályozás tehát rendezte az egyes eljárások viszonyát. Szükséges is volt ez a rendezés, tekintettel arra, hogy az egyes őrizetek elrendelési okai között átfedés volt. A közbiztonsági őrizetet egyes szerzők igazgatásrendészeti őrizet néven említik (SZENDREI 1977: 71).

A szabálysértési őrizet megszüntetése

Magyarországon a 20. század utolsó évtizedében bekövetkező politikai változások, az állami berendezkedés megváltozása, a demokratikus jogállam létrehozása, ezen belül az alapvető emberi jogok garanciális biztosítékainak kiépítése a jogrendszer átalakítását kívánta, illetve mindez a jogrendszer segítségével történt meg.

Az egyes törvények és törvényerejű rendeletek hatályon kívül helyezéséről és módosításáról szóló 1990. évi XXII. törvény egyik fő feladata a közigazgatási dereguláció volt. A törvény egyik célja az volt, hogy a jogállamiság alkotmányos követelményeit érvényre juttassa a magyar jogrendszer megújulás előtt álló törvényi szintű szabályaiban. Ebben a tekintetben az alapjogok garanciáinak megteremtése kiemelkedő fontosságú volt. Ezen szabályok meghozatalával nem lehetett várni a szabálysértési jogterület átfogó újraszabályozásáig. Ezt a célt szolgálta – többek között – a szabálysértési pénzbírságot elzárásra átváltoztató határozat bírósági felülvizsgálatával kapcsolatos szabályok megteremtése.

A törvény részletes indokolása szerint a szabálysértés mint a társadalomra csekély fokban veszélyes jogsértő magatartás és az egyes szabálysértési cselekményekért kiszabható elzárás büntetés súlya egymással nem állt arányban. A szabálysértési ügyekben államigazgatási szervek jártak el, amelyek bírói kontroll nélkül a személyes szabadságot súlyosan korlátozó szankciókat alkalmaztak. Ez egy demokratikus jogállamban az alapvető emberi jogok védelmével a mai napig összeegyeztethetetlen. Ezért a törvény – még arra az átmeneti időre is, amíg a *szabálysértési jogterület újraszabályozása* meg nem történik – megszüntette a szabálysértések elzárás büntetéssel történő szankcionálását.

A törvénymódosítás eredményeképpen tehát az elzárás büntetés kiszabásának lehetősége megszűnt,⁴ azonban a meg nem fizetett pénzbírság elzárásra történő átváltoztatásának lehetősége továbbra is fennmaradt. Ezt a megoldást a hazai joggyakorlat tapasztalatai indokolták, amelyek szerint, ha megszűnt volna ez a lehetőség, akkor a fenyegetettség hiányában a kiszabott pénzbírságok mintegy harmadát nem fizették volna be. Természetesen a szabálysértési törvénybe – garanciális elemként – bekerült a meg nem fizetett pénzbírság elzárásra történő átváltoztatását elrendelő államigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálatának lehetősége (I. Sztv., Bírósági felülvizsgálat 71/A. §).

A fenti jogelvi megfontolások motiválták a szabálysértés elkövetése miatti őrizetbe vétellel kapcsolatos előírások hatályon kívül helyezését is. Ezzel a megoldással a szabálysértési elzárás mint kiszabható büntetési nem, illetve a szabálysértési őrizet mint személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedés csaknem egy évtizedre kikerült a szabálysértési jogból. Ennyi időre volt szüksége a jogalkotónak az új szabálysértési kódex megalkotására.

⁴ Érdekeség, hogy az 1990. évi XXII. törvény 10. §-a átmeneti rendelkezésként megtiltja a jogerős, de még végre nem hajtott elzárás büntetés végrehajtását. Kivételt állapít meg ez alól a pénzbírságbüntetés – végrehajtási szakban történt – átváltoztatása miatti elzárásokra. Abból a megfontolásból, hogy a jogi szabályozás változása miatt az elzárásbüntetéssel sújtott (súlyosabb szabálysértési cselekményt elkövető) személy ne kerülhessen előnyösebb helyzetbe annál, akit az elzárás az enyhébb fokú szabálysértésért kiszabott pénzbírság miatt sújt, a Javaslát előírja a végre nem hajtott elzárás büntetés átváltoztatását pénzbírságra.

Alapjogi akadályok a szabálysértési őrizet útjában

A szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény (a továbbiakban: II. Sztv.) tehát egy hosszú előkészítő eljárás eredményeképpen jött létre. Az új törvény egy „jogi rendszerváltást” is eredményezett a szabálysértési jog területén, amelyet kiemelten a fórumrendszerben bekövetkezett jelentős változások, a szabálysértés törvény általi meghatározottsága, valamint az Alkotmánybíróság (a továbbiakban: AB) vonatkozó döntései és az EJEE-hez való csatlakozás indukáltak.

Az AB több ponton is kijelölte az utat a szabálysértési jogalkotás számára. Az I. Sztv. rendelkezéseivel szemben több indítvány érkezett a taláros testülethez, amelyeket az AB egyesített, és egy eljárás keretében bírált el. Az őrizetbe vétel szempontjából a 63/1997. (XII. 12.) AB határozat első két kérdésköre lényeges. Az I. Sztv. csak a pénzbírságot elzárásra átváltoztató határozatok elleni jogorvoslat tekintetében nyitotta meg a bírói utat, de a szabálysértési határozatok bíróság előtti megtámadására nem volt lehetőség. Magyarország a Római Egyezményhez történő csatlakozásakor, annak 6. cikk 1. bekezdésében biztosított „bíróshoz fordulás jogával” kapcsolatban fenntartást tett, amely szerint a közigazgatási hatóságok előtt szabálysértés miatt folyó eljárásokban nem tudja biztosítani a bírósághoz fordulás jogát, mert a hatályos magyar jogszabályok nem teszik ezt lehetővé. Az AB állásfoglalása szerint ez a helyzet alkotmányellenes, mivel nincs összhangban az Alkotmány közigazgatási határozatok bírói ellenőrzéséről, illetőleg a bírósághoz fordulás jogáról szóló rendelkezéseivel. A szabálysértési törvény akár kriminális magatartásokat, akár közigazgatás-ellenes magatartásokat szankcionál, eltérő okok miatt, de köteles biztosítani a bírósághoz fordulás jogát.

Az AB határozat másik tárgyalt indítványa a szabálysértési eljárás során kiszabott és meg nem fizetett pénzbírság – munkabérből (egyéb járandóságból) való letiltásának eredménytelensége esetén – elzárásra történő átváltoztatása alkotmányellenességének kérdése. Az 1990. évi XXII. törvény hatálybalépése után megszűnt a szabálysértési hatóság azon lehetősége, hogy a szabálysértés elkövetőjével szemben elzárás büntetést alkalmazzon. A meg nem fizetett pénzbírság esetében azonban a szabálysértési hatóság – egy közigazgatási szerv – által kiszabott pénzbírságot a szabálysértési hatóság mint közigazgatási szerv változtatja át elzárásra. Az I. Sztv. a 71/A. § (1) bekezdésében adott lehetőséget az elkövetőnek, hogy a pénzbírságot elzárásra átváltoztató határozat ellen kérelmet terjesztessen elő a bírósághoz, amelyben az átváltoztatásról szóló határozat törvényességének felülvizsgálatát kérhette, az alaphatározat elleni jogorvoslatra azonban nem volt lehetőség, így a szabálysértési pénzbírság – bizonyos esetekben – egyben feltételes szabadságelvonást jelentett.⁵ Az AB megállapította, hogy az országgyűlés mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet idézett elő, és az I. Sztv. 18. §-ában és 71/A. §-ában foglalt rendelkezéseket – 1998. december 31. napjával – megsemmisítette. Ez a megoldás lehetőséget

⁵ A pénzbírság kiszabása akkor válik burkolt szabadságelvonássá, ha a szabálysértési hatóság folyamatosan olyan mértékű pénzbírságokat szab ki, amelyek megfizetésére az elkövetőnek nincs reális lehetősége, így az átváltoztatást követően hosszabb időre büntetés-végrehajtási intézetbe kényszerül.

adott a jogalkotónak, hogy a küszöbönálló bírósági szervezeti reform kapcsán alkalmassá tegye a helyi bíróságokat a szabálysértési ügyek fogadására.

A II. Sztv. a fenti alapjogi problémákat tehát rendezte. A jogorvoslat lehetősége minden ügykörre kiterjedt, és a szabálysértési hatóság határozata ellen az eljárás alá vont személy által benyújtott kifogást nem egy másodfokú államigazgatási szerv, hanem egy független bíróság bírálta el. Az elzárás büntetést visszavezették a szabálysértési jogba, azonban már nem a közigazgatási szerv, hanem a bíróság alkalmazhatta. Az elsőfokú bíróság határozata ellen benyújtott fellebbezést pedig másodfokon a megyei bíróság bírálta el. A törvényességet erősítette, hogy a szabálysértési hatóság eljárása, határozatai és intézkedései ellen az ügyész óvással élhetett, és amennyiben azzal a szabálysértési hatóság nem értett egyet, akkor a helyi bíróságra küldhette [II. Sztv. 36. § (1)–(4) bekezdés].

Őrizetbe vétel a II. Sztv.-ben

A II. Sztv.-ben az elzárás büntetéssel sújtható szabálysértések száma csökkent. Az előző szabálysértési kódexben szereplő nyolc tényállás közül megmaradt a veszélyes fenyegetés, a tiltott (üzletszerű) kéjelgés és a verekedéssel hasonló tartalmú rendzavarás. A tényállások tartalmazták az elzárás büntetés alkalmazásának lehetőségét, illetve a hatáskör címzettjeként a bíróságot.

A II. Sztv. (közlönyállapot) a XIII. fejezetében az *Egyes szabálysértési ügyekre vonatkozó külön rendelkezések* között szabályozta *Az elzárással is sújtható szabálysértésekre vonatkozó általános eljárási szabályokat*, és itt kapott helyet a *Gyorsított bírósági eljárás az elzárással is sújtható szabálysértések esetében* is. A törvény az elzárással is sújtható szabálysértések esetében két eljárásrendet különböztetett meg. Ezen szabálysértéseket alapvetően – immáron megfelelően a nemzetközi kötelezettségvállalásnak és az alkotmányos követelményeknek – az elkövetés helye szerint illetékes helyi bíróságok, szükséges esetben bizonyítási eljárást lefolytatva, tárgyaláson bírálták el [II. Sztv. 119. § (1) bekezdés]. Emellett azonban lehetőséget biztosított a törvény az 1990. március 15-től átmenetileg megszüntetett szabálysértési őrizetbe vétellel lefolytatott eljárási mód alkalmazására is. A II. Sztv. már kifejezetten gyorsított eljárásról beszélt. A törvény szövege is úgy fogalmazott, hogy az elzárással is sújtható szabálysértés miatt őrizetbe vett személyt a rendőrség gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából bíróság elé állítja [II. Sztv. 125. § (1) bekezdés]. Az elnevezés mellett a részletszabályok is változtak, illetve jelentősen bővültek. A rendőrség a bíróság elé állítás időpontjáról haladéktalanul értesítette a bíróságot és a sértettet, valamint gondoskodott arról, hogy a bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak. Közölte az eljárás alá vont személlyel, hogy milyen szabálysértés miatt és milyen bizonyítékok alapján állítják majd bíróság elé. Az eljárás alá vont jogainak biztosítása érdekében védőt rendelt ki, vagy az eljárás alá vont személy meghatalmazott védőjét idézte, és biztosította a védő számára az iratok megismerését és az eljárás alá vont személlyel történő kommunikációt. A bírósági tárgyaláson pedig gyakorlatilag az ügyész szerepét töltötte be, képviselte a „vádát”, átadta az iratokat és a tárgyi bizonyítási eszközöket a bíróságnak, előterjesztette a feljelentést.

Az I. Sztv. szerint a huszonnégy órát meghaladó tartamú őrizetbe vételről az ügyész értesíteni kellett, illetve az őrizetbe vett elkövetőt három napon belül a szabálysértési hatóság elé kellett állítani. Az őrizet hosszabbításáról is az ügyész rendelkezett. A II. Sztv. megszüntette az ügyészség közreműködését az őrizetbe vétel kapcsán. A törvényességet a bíróság jelenléte biztosította az eljárásban.

Az őrizet időtartama is változott, a bíróság érdemi határozatának meghozataláig, de legfeljebb huszonnégy óráig tarthatott. Az eljárás alá vont személyt nyomban szabadon kellett bocsátani, ha a szabálysértési őrizet tartama alatt a bíróság a gyorsított eljárást nem folytatta le, vagy nem szabott ki elzárást. Az I. Sztv. szerint az őrizetbe vett elkövetőt három napon belül kellett a szabálysértési hatóság elé állítani, de ügyészi jóváhagyással lehetőség volt további nyolc nap őrizetben tartásra, ha a bizonyítás kiegészítésére volt szükség. Ez a rendelkezés nem szolgálta a jogbiztonságot, nem készítette a rendőri szerveket a bizonyítékok soron kívüli összegyűjtésére, méltánytalan volt az elkövetővel szemben, ad absurdum tizenegy nap után a szabálysértési hatóság megállapíthatta azt is, hogy nem történt szabálysértés. Ezt a helyzetet a II. Sztv. megszüntette. Huszonnégy óra után szabadítani kellett az őrizettest, illetve ha a bíróság elzárást szabott ki, és az nem emelkedett jogerőre, és alappal feltételezhető volt a bűnismétlés, akkor a másodfokú határozat meghozataláig meghosszabbítható volt az őrizet, de ebben az esetben sem haladhatta meg a hetvenkét órát [II. Sztv. 77. § (1)–(5) bekezdés].

Jogorvoslati kérdések

A II. Sztv. sem rendezte a szabálysértési őrizettel szembeni jogorvoslatot megfelelő módon. A törvény szövege szerint a bíróság a tárgyaláson, az ítélet közlése után nyilatkoztatja az eljárás alá vont személyt és védőjét, hogy kívánnak-e fellebbezést benyújtani. Amennyiben elzárás büntetés kiszabására került sor, a fellebbezés kérdésében azonnal nyilatkozni kellett. Fellebbezés esetén a bíróság az őrizetet meghosszabbította, és az iratokat haladéktalanul felterjesztette a megyei bírósághoz [II. Sztv. 126. § (4)–(5) bekezdés]. Az őrizet meghosszabbítása külön határozattal történt. A megyei bíróság a szabálysértési őrizet tartamának meghosszabbítása miatt bejelentett fellebbezést az érdemi határozat ellen bejelentett fellebbezéssel együtt bírálta el. A gyorsított eljárás során hozott ítélet és az őrizetet meghosszabbító határozat ellen tehát fellebbezésre adott lehetőséget a törvény, azonban az őrizetbe vétel ellen nem volt önálló jogorvoslat.

A gyorsított eljárást lehetővé tevő szabálysértési őrizet a kényszerintézkedések között szerepel a törvényben, azonban míg a ruházat, csomag és jármű átvizsgálása, a lefoglalás és a rendbíróság ellen a jogosultak panaszt tehetnek, addig a feltartóztatás és előállítás, az elővezetés és a szabálysértési őrizet ellen a törvény nem adott panaszjogot [II. Sztv. 86. § (1) bekezdés]. Az utóbbiak jogorvoslatát a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) igyekezett biztosítani. Az Rtv. szerint a szabálysértési eljáráshoz kapcsolódó rendőri intézkedések, illetve kényszerítő eszközök alkalmazása miatti jogorvoslatra a szabálysértési eljárás szabályai voltak az irányadók. Az intézkedések elleni panaszt az ügy érdemében hozott vagy az eljárást megszüntető határozat elleni jogorvoslati kérelemben kellett előterjeszteni. Ha nem került sor szabálysértési eljárásra, csak

akkor indulhatott panasz eljárás az intézkedést foganatosító rendőri szervnél [Rtv. 92. § (2)–(3) bekezdés]. Az őrizetbe vétel ellen, mint a rendőrség által foganatosított szabálysértési kényszerintézkedés ellen, a bírósági ítélet során lehetett legelőször jogorvoslattal élni. Adott esetben három nap fogva tartás után. „Az önálló jogorvoslat hiánya alkotmányossági aggályokat vetett fel” (KIS–PAPP 1999: 219).

A szabálysértési őrizet elrendelése miatti önálló jogorvoslat hiányának kérdését egy alkotmányjogi panasz miatt indult eljárásban az AB is vizsgálta. Az AB megállapította, hogy a II. Sztv.-nek a szabálysértési őrizetre vonatkozó szabályozása azzal, hogy a bűncselekmény társadalomra veszélyességét el nem érő magatartás miatt, önálló jogorvoslati lehetőség nélkül eredményez hetvenkét óráig tartó szabadságkorlátozást, nem felel meg az Alkotmány rendelkezéseinek. Azért, mert a jogalkotó nem biztosított az érintettek számára a szabálysértési őrizet elrendelése ellen hatékony jogorvoslatot, még az őrizet önmagában nem alkotmányellenes, de tény, hogy a hetvenkét órás időtartam nem felel meg „a lehető legrövidebb időn belüli” szabadon bocsátás vagy bíróság elé állítás alkotmányi követelményének. Az AB álláspontja szerint semmi sem indokolja, hogy a szabálysértési őrizettel szemben annak elrendelésekor ne lehessen jogorvoslattal élni, a kérelem elbírálásának ideje és módja viszont már a jogalkotó kompetenciájába tartozik [3/2007. (II. 13.) AB határozat]. Az őrizet elrendelésével szembeni azonnali (kihirdetésekor), önálló jogorvoslati lehetőség végül csak a harmadik szabálysértési kódex hatálybalépésével valósult meg.

A korábbi szabályozáshoz képest pozitívan értékelendő az értesítési kötelezettség bevezetése. A szabálysértési őrizet elrendeléséről az eljárás alá vont személy által megjelölt hozzátartozót vagy más személyt, illetve a fegyveres szervek hivatásos állományú tagja, valamint a sorkatonák esetében a parancsnokot a rendőrség haladéktalanul értesítette [II. Sztv. 77. § (6)–(7) bekezdés].

Tettenérés

A II. Sztv. az őrizetbe vétel feltételeihez egy időbeli korlátot, a tettenérést társítja. A bűnet-eljárásban hagyományosan azt tekintik tettenérésnek, ha valaki a bűncselekményt szemtanú jelenlétében követi el. Ezt irányadónak tekinthetjük a szabálysértési eljárásban is (KIRÁLY 2013: 156). A közbiztonság javítása érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló 2010. évi LXXXVI. törvény 8. §-a 2010. augusztus 19-ei hatállyal kibővítette a tettenérés fogalmát úgy, hogy az is tettenérésnek minősül, ha a szabálysértés helyszínéről elmenekült elkövetőt a rendőrség az elkövetéstől számított 48 órán belül fogja el. A törvény indokolása szerint életszerű, hogy az elkövető a szabálysértés helyszínét már elhagyta ugyan, ám a helyszínen fellelhető nyomok láncolata, vagy például tanúvallomás alapján rövid időn belül azonosítható és elfogható.

A fiatalkorúak őrizete

A tényleges szabálysértést elkövetők között a fiatalkorúak az elmúlt évek átlagát tekintve alig két százalékot (hét-tízezer fő) tesznek ki (BSR 2025). Felelősségre vonásuk azonban

problémát jelent. A szabálysértési jog nem rendelkezik megfelelő eszközökkel a fiatalkorú elkövetők cselekményeinek szankcionálására. A fiatalkorúak által elkövetett cselekmények között pedig hagyományosan jelentős számú a tulajdon elleni jogsértés, ami lehetővé teszi a gyorsított eljárás lefolytatását. Az országgyűlési biztos vizsgálatát egy 2006-os, az eltiltás hatálya alatti járművezetéssel megvalósított szabálysértés miatt őrizetbe vett fiatalkorú ügye indította el. Az illetékes bíróság a rendőrség eljárását törvényesnek találta, az eljárás alá vont személlyel szemben a gyorsított eljárás keretében tartott tárgyaláson figyelmeztetést alkalmazott.

A rendőrség álláspontja szerint a II. Sztv. 15. § a) pontja, amely szerint a fiatalkorúval szemben nincs helye elzárásnak, csak a büntetés kiszabása során irányadó elv, ami a bíróságra nézve kötelező. A II. Sztv. 77. § (1) bekezdése alapján a rendőrség elzárással is sújtható szabálysértés esetén, ha tettenérés történik, az eljárás alá vont személyt gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából őrizetbe veheti. Az őrizet egy kényszerintézkedés, az Sztv. viszont csak az elzárás mint jogkövetkezmény alkalmazását tiltja a fiatalkorúakkal szemben. Tekintettel arra, hogy a törvényben foglalt feltételek fennálltak, a hatóság jogszerűen vette őrizetbe a szabálysértés fiatalkorú elkövetőjét, ellenkező esetben a bíróság már az iratanyag átvételekor jelezte volna a rendőrségnek, hogy nem állnak fenn az őrizet feltételei, és előkészítő eljárást követően kívánja tárgyalni az ügyet. A II. Sztv. a szabálysértési őrizet esetén nem határoz meg kifejezetten kizáró okot a fiatalkorúakra nézve, a törvény rendszertani értelmezéséből azonban a biztos szerint az következik, hogy a fiatalkorúval szemben nem alkalmazható ez a szabadságkorlátozó intézkedés. A biztos szerint ez aránytalan jogkorlátozás, indokolt lenne a fiatalkorúak szabálysértési őrizetének tilalmát beiktatni a II. Sztv. rendelkezései közé, mert ennek hiánya a személyes szabadsághoz való joggal összefüggő visszásságot okoz (*Beszámoló az állampolgári jogok országgyűlési biztosának tevékenységéről* 2007). Erre napjainkig nem került sor...

Őrizet a hatályos szabálysértési törvényben

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs. tv.) szinte változatlanul vette át a II. Sztv. szabálysértési őrizetre vonatkozó szabályozását. A hatálybalépés óta eltelt csaknem tizenhárom év alatt viszont a törvény őrizetbe vételt szabályozó 72. §-a hét bekezdésről tizenhétre „hízott”. A módosítások szinte kivétel nélkül garanciális rendelkezéseket tartalmaznak a személyes szabadság korlátozásának törvényessége érdekében. Meghatározták a fogva tartás helyét, az ott töltött idő számításának, illetve a megelőző kényszerintézkedések beszámításának szabályát, a kötelező tájékoztatások módját és tartalmát, a haladéktalan szabadítás eseteit. A jogi képviselő helyett ügyvéd kirendelése vált kötelezővé a rendőrség számára. A külföldi anyanyelv használatához fűződő jogát a fogva tartás során is biztosítani kell, illetve a fogyatékossgal élő személyeket (hallássérült, siketvak, vak, beszédképtelen, értelmi fogyatékos) is az állapotuknak megfelelő módon kell

tájékoztatni.⁶ A kártalanítási okok között megjelent a hetvenkét órán túli őrizet [Szabs. tv. 133/A. § (3) bekezdés]. A vagyon elleni jogsértések elleni hatékonyabb fellépést tette lehetővé, hogy a tulajdon elleni szabálysértés tetten ért elkövetőjét – 2013. január 1-jétől – a rendőrség kiérkezéséig bárki visszatarthatja. A legfontosabb módosítás azonban kétségkívül az őrizetbe vétel során figyelembe veendő tényezők törvénybe iktatása volt [Szabs. tv. 73. § (1c) bekezdés].

A jogszabály szövege szerint, de nem szellemének megfelelően...

Az AB több határozatában megfogalmazta, hogy „a szabálysértési eljárás bár jelentős mértékben eltér a büntetőeljárástól, tartalmilag azonban rokonságot mutat” azzal. Az AB rámutatott arra is, hogy a szabálysértési eljárásnak a kriminális jellegéből következően meg kell felelnie a büntetőeljárással szemben támasztott alkotmányos követelményeknek is [63/1997. (XII. 12.) AB határozat]. Az AB ezen megállapításait az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) gyakorlatát figyelembe véve alakította ki, amely szerint a büntetőügyekre irányadó szabályok szerint ítélt meg olyan ügyeket is, amikor a jogsértés a nemzeti jog szerint nem minősül bűncselekménynek, hanem adott esetben pont szabálysértésnek. Az AB a személyes szabadság korlátozásának vizsgálata során a szükségesség-arányosság tesztet alkalmazza. Alapvető jog tartalmának korlátozására akkor van lehetőség, ha ezt egy másik alapjog, a szabadság védelme, vagy egyéb alkotmányos cél indokolja, figyelemmel arra, hogy az elérni kívánt cél és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya arányban legyen egymással [2/1990. (II. 18.) AB határozat].

Az őrizetbe vétel során tehát az elrendelő hatóságnak vizsgálnia kell, hogy a fogva tartás elkerülhető-e alternatív megoldás alkalmazásával. A szabálysértési őrizet csak egy az elzárással büntethető szabálysértések elbírálásának lehetőségei közül. A lehetőségek a helyszíni figyelmeztetéstől a helyszíni bírságon át az előkészítő eljárást követő szabálysértési eljárásig nagyon széles spektrumon mozognak. A jogalkotó az őrizetbe vétel során mérlegelendő körülmények felsorolása (a cselekmény tárgyi súlya, az elkövetés körülményei, az elkövető személyi körülményei és szabálysértési előélete) és törvénybe iktatása révén lehetőséget teremtett a rendőrség számára, hogy ne csak formai, hanem tartalmi követelményeknek is megfelelő kényszerintézkedéseket tudjon foganatosítani (2021. évi XXXI. törvény 52. §).

Összegzés

A szabálysértési őrizet kérdésköre évtizedek alatt fejlődött ki. Magán viseli az EJEB gyakorlatát és az AB értelmező tevékenységét (MÁNDI 2013). A jogszabályi háttér megfelelő. A feladat a jogalkalmazásban részt vevő szervek előtt áll, hogy az objektív feltételek

⁶ Megjegyzem, ez a szabály ellentmondásos abból a szempontból, hogy a fogyatékos személlyel szemben elzárást, közérdekű munkát nem lehet kiszabni, illetve értelmi fogyatékos esetén a szabálysértési felelősségre vonás is kétséges lehet.

fennállása esetén ne automatikus döntést hozzanak, hanem figyelemmel legyenek a törvény szellemét megtestesítő szubjektív feltételek meglétére is, és a döntés előtt végezzék el a szükségesség-arányosság tesztjét.

A Kúria precedensképes határozata (Pfv.20837/2021/5. sz.) kimondta a végszót: a személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedés jogszerű, ha az irányadó eljárási rendet betartották, és ezen túlmutatóan a kényszerintézkedés elrendelése indokolt: érvényesül a szükségesség és arányosság követelménye. A szabálysértési őrizet jogszerűségét nem csupán formális, hanem tartalmi szempontból is értékelni kell!

Felhasznált irodalom

- BARTUS Imre (1970): A szabálysértési kódex végrehajtásának törvényességi tapasztalatai. *Állam és Igazgatás*, 20(3), 266–275.
- Beszámoló az állampolgári jogok országgyűlési biztosának tevékenységéről* (2007). Országgyűlési Biztos Hivatala. Online: <https://www.parlament.hu/irom38/05016/05016.pdf>
- BÍRÓ Endre (1985): A szabálysértési őrizet meghosszabbításának törvényességi problémáiról. *Belügyi Szemle*, 23(11), 60–62.
- BSR (2025): *Szabálysértések. Szabálysértés elkövetők*. Belügyminisztérium. Online: <https://bit.ly/3JwlOmu>
- KIRÁLY Eszter (2013): *Szabálysértési jog*. Budapest: Novissima Kiadó.
- KIS Norbert (2019): A szabálysértési jog kialakulása, fejlődése és elméleti alapjai. In HOLLÁN Miklós – NAGY Judit (szerk.): *A szabálysértési jog tankönyve*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó – Wolters Kluwer, 25–33.
- KIS Norbert – PAPP László (1999): *A szabálysértésekről szóló 1999. évi törvény magyarázata*. I. kötet. Budapest: Magyar Hivatalos Közlönykiadó.
- KOVÁCS József (1977): A körülmények gondos mérlegelése alapján. *Magyar Rendőr*, 31(51–52), 6.
- KÖVESDI Ferenc szerk. (1970): *A szabálysértési jogszabályok magyarázata*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- MÁNDI Veronika (2013): *Alkotmányossági aggályok a szabálysértési őrizetbe vétel gyakorlatára kapcsán*. Online: <https://ujbtk.hu/mandi-veronika-alkotmanyossagi-aggalyok-a-szabalysertesi-orizetbe-vetel-gyakorlata-kapcsan/>
- MÉSZÁROS József szerk. (1986): *A szabálysértési jogszabályok magyarázata*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- SZENDREI Géza (1977): A szabálysértési őrizet. *Belügyi Szemle*, 15(3), 71–74.

Jogi források

1880. évi XXXVII. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyvek életbeléptetéséről
- 59/1952. (VII. 1.) MT rendelet a kihágási eljárás szabályairól
1953. évi 16. törvényerejű rendelet. A rendőrségi kihágási bíraskodás megszüntetése és a kihágási eljárásra vonatkozó egyes rendelkezések módosítása
1955. évi 17. törvényerejű rendelet a kihágás intézményének és a kihágási bíraskodásnak megszüntetéséről
1955. évi 22. törvényerejű rendelet a rendőrségről

- A belügyminiszter 10/1968. (BK. 6.) BM. számú utasítása a szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény végrehajtásáról
- Belügyminisztérium 10- 24/8/1969. A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 8. számú utasítása Budapest, 1969. augusztus hó 26-án
- A Magyar Népköztársaság belügyminiszterhelyettesének 4. számú utasítása Budapest, 1970. évi március hó 10-én. A közbiztonsági őrizetbevételek gyakorlatának egységesítéséről
- 4/1976. (VII. 24.) BM rendelet a rendőrhatalósági kényszerintézkedésekről
1990. évi XXII. törvény egyes törvények és törvényerejű rendeletek hatályon kívül helyezéséről és módosításáról
1990. évi XXII. törvény indokolása az egyes törvények és törvényerejű rendeletek hatályon kívül helyezéséről és módosításáról szóló törvényjavaslathoz
- 2/1990. (II. 18.) AB határozat az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvény egyes rendelkezései alkotmányellenességének vizsgálatáról
1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről
1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
- 63/1997. (XII. 12.) AB határozat
1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről
- 3/2007. (II. 13.) AB határozat
2010. évi LXXXVI. törvény a közbiztonság javítása érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról
2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
2021. évi XXXI. törvény a közbiztonság erősítése érdekében egyes rendészeti igazgatási törvények módosításáról
- A Kúria Pfv.20837/2021/5. számú precedensképes határozata személyiségi jog megsértése tárgyában

„Maga nem egy hivatalnok típus”

Interjú Finszter Géza professor emeritussal

“You Are Not a Bureaucrat”

Interview with Professor Emeritus Géza Finszter

ERDŐS Ákos,¹ LIPPAI Zsolt²

Bevezetés

Magyarországon az 1980-as évek végén jelentős változások indultak el a politikai és társadalmi színtereken. A változást sürgetők elsődleges célja a pártállami berendezkedés leváltása, a demokratizálás volt. A politikai hatalom gyökeres átrendeződésének kívánata elkerülhetetlenül kényszerítette változásra az olyan hatóságokat, mint a rendőrség és más rendészeti szervek. 1990-ben – mondhatni a rendszerváltozás pillanatában – a következő ténymegállapítások jelentek meg a *Belügyi Szemlé*ben:

„A rendőrség válságban van. Erről már nyíltan beszélhetünk, sőt mindenki tetszése és leleménye szerint elláthatja a jelenséget a legdrámaibb jelzőkkel. De ebben az esetben az igazság kimondása nem jelenti a megoldás felfedezését [...]. A válságra még nincs megfelelő terápiánk, és tulajdonképpen nem rendelkezünk valamire való diagnózissal sem. Nem ismerjük a jelenlegi krízis igazi természetét, miként nincs valóságos képünk a rendvédelmi szervek mai állapotáról” (FINSZTER 1990: 3).

A tanulmány szerzője egy óvatos, mégis valamiféle szükségszerű felépülést, fejlődést szolgáló terápiát sürgető diagnózisa alaposságával zárja gondolatait:

¹ R. alezredes, PhD, osztályvezető, adjunktus, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék, Fejlesztési Osztály, e-mail: erdos.akos@uni-nke.hu

² R. alezredes, PhD, adjunktus, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, e-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu

„A válságból akkor van kiút, ha létrejön a magyar demokrácia szilárd politikai rendszere; ha az új kormány és a parlament késedelem nélkül határoz a rendőrség modernizációjáról; ha független szakértők bevonásával pontos és részletes funkcionális elemzés alá veszik a rendőrség egész tevékenységét és valamennyi szervezetét; ha az előbbiekre építve létrejön egy korszerű rendőrségi jog; ha megszületik az új szervezeti rend, és megvalósul a műszaki-technikai fejlesztés az eddiginél lényegesen nagyobb anyagi forrásokból, és végül ha a rendőr visszakapja elorvasztott szakmai tudását és visszanyeri társadalmi megbecsülését” (FINSZTER 1990: 13).

A korabeli beszámoló világos, őszinte képet fest a pártállami rendszerből kiszakadó és az új politikai, társadalmi berendezkedésben helyet kereső rendőrségről. Egy évvel később, a Belügyminisztérium szakmai és tudományos folyóiratában újabb helyzetértékeléssel találkozunk, amely a következőket emeli ki:

„A rendőrség modernizációja egyre sürgetőbb feladat. Ennek érdekében a rendszerváltás, 1990 tavasza óta számos fontos intézkedés történt. A pártállami szisztéma lebontásával megszűnt a rendőrség közvetlen pártirányítása. [...] A rendőrség vezetői közül azok, akik ezzel az új helyzettel nem tudtak megbarátkozni, már időben távoztak [...]. A magyar rendőrség irányító szervezete, az Országos Rendőr-főkapitányság kivált a Belügyminisztériumból, ezzel világosan elkülönült egymástól a miniszteriális normatív irányítás és a közvetlen szakmai vezetés. [...] Külföldi szakemberek bevonásával megkezdődött az egész rendőrségi tevékenység tudományos igényű átvilágítása annak érdekében, hogy a jövőben egy valóban modern, korszerű szervezet jöjjön létre. [...] Gyökeres átalakulás történik a rendőrségi tevékenység jogi alapjainak megteremtésében. Elkészült a rendőrségi törvény tervezete, és az talán már a közeljövőben a Parlament elé kerül. [...] Megszűntek azok a rendőrhatalósági kényszerintézkedések, amelyek nem egyeztethetőek össze a jogállamiságról alkotott demokratikus felfogásunkkal. A büntetőjog területén jelentős dekriminalizáció történt [...]. A változások jótékony hatása még várat magára. A legitimitációját megszerző rendőrségnek morálisan és szemléletében is fel kell nőnie az új helyzethez. [...] növelni kell a szakmai tudást, a rendőrök műveltségét, korszerűsíteni kell a technikai felszerelést és emelni szükséges az anyagi megbecsülést. [...] Mindehhez sok pénz kell, de mi szeretnénk meggyőzni a társadalmat, hogy érdemes erre áldozni, mert a nagyobb biztonság növeli a társadalom teljesítőképességét és az egyéni szabadságot [...]” (FINSZTER 1991: 39–41).

Ma már tudjuk, hogy a történelmi események bizonyos tekintetben útját állták a dinamikus meginduló változási folyamatoknak (lásd például a rendőrségi törvény megszületését). A fő törekvés iránya azonban egyértelmű volt és maradt mindvégig: a rendőrséget, a rendészetet a jog uralma alá helyezni. A rendőrség, illetve a szélesebb értelemben vett rendészet és a jog összefonódásának fontos üzenete van. Minderre egy 2014-es jegyzetben a következő indokolást kapjuk:

„Ezzel is hangsúlyozni kívánjuk, hogy a rendőrség a modern államban a jog hadserege. Miközben mások jogainak megvédelmezésén fáradozik, és ennek érdekében jogot korlátoz, maga is a jogrend szigorja szerint tartozik működni” (FINSZTER 2014: 11).

A rendszerváltás jogalkotási és jogalkalmazói vívmányai új lehetőségeket nyitottak meg Magyarország, a magyar társadalom és persze a hazai rendészeti szervek számára.

„A legalitás talaján végrehajtott rendszerváltás biztosította az állami szervek számára a folyamatosságot, ami a rendvédelem esetében azt jelentette, hogy az új jogállami értékeket a korábban kialakított szakmai tudás megőrzése mellett építhette fel. A változtatás kötelességét ellenben az a tény diktálta, hogy ez az átalakulás valóban forradalmi volt” (FINSZTER 2018: 376).

Az előzőkben mintegy három évtized elmúlt történetének különböző időpillanataiból ragadtunk ki a rendészetre, a rendőrségre vonatkozó megállapításokat. E gondolatokban ugyanakkor nem pusztán a korszak és téma közös, hanem a szerző személye is. Finszter Géza a rendészettudomány kortárs alkotóinak – minden okkal – jól ismert alakja.

A *Magyar Rendészet* szerkesztősége tisztelettel és nagy szeretettel köszönti prof. dr. Finszter Gézát, az MTA doktorát, aki idén töltötte be 80. életévét. Finszter Géza életműve meghatározó jelentőségű a magyar kriminológia, a rendészettudomány és a jogpolitika területén. Szaktudása, elemző gondolkodása, valamint a jogállami rendészet melletti következetes kiállása hosszú évtizedek óta iránytűként szolgál szakmai és tudományos közösségünk számára.

Jelen lapszámunkban személyes hangvételű interjúval tisztelgünk e gazdag életpálya és rendíthetetlen szakmai elköteleződés előtt. A beszélgetésben Finszter Géza visszatekint tudományos munkásságának fontos állomásaira, megosztja gondolatait a rendészet mai helyzetéről és jövőjéről, valamint bepillantást enged abba is, hogyan látja saját szerepét a hazai közélet és tudomány alakulásában.

Fogadják szeretettel az interjút – és ezúton is jó egészséget, további alkotó éveket kívánunk a Professzor Úrnak!

Interjú

Magyar Rendészet: *Mindenekelőtt szeretnénk megköszönni a lehetőséget, hogy a megszokottól eltérő módon, egy kutatási területén méltán elismert tudós saját életútján és személyes tapasztalásain keresztül vizsgálhatjuk meg a rendészet és a rendészettudomány hazai fejlődésének elmúlt, közel fél évszázadának történetét.*

Finszter Géza: Köszönöm az elismerő jelzőket, de a tudósi minősítéssel azért visszafogott lennék. Ez nem álszerénység. Meggyőződésem, hogy a társadalomtudományok legtöbb területén amíg valaki aktív és elméleti munkát végez, addig inkább kutató. Az idő múlása fogja eldönteni, hogy eltaláltuk-e a jövőt, és jár-e érte a tudósi rang.

M. R.: *Tudományos pályája kezdetén mikor és milyen személyes körülmények, szakmai élethelyzetek motiválták a tudományos munka, a tudományos kutatás folytatására?*

F. G.: Tulajdonképpen az az igazi kérdés – amit esetleg tapintatból nem kívánnak feltenni –, hogy hogyan lettem rendőr. 1968-ban Magyarország pártállami diktatúra volt, így aki akkor rendőrnek állt, attól elvárták a létező egypárti rendszer elfogadását. Tény, hogy aki most 80 éves, annak a pályája szükségszerűen ebben a diktatórikus időszakban kezdődött. 1968-ban, 23 éves koromban szereztem meg a jogi diplomát. 1968. május 16-án vettek fel a BM Vizsgálati Osztályra, próbaidős alhadnagyként, és onnantól megszakítás nélkül a rendészeti területen dolgozom. Mindennek azért is lehet jelentősége, mert voltaképp a rendőri pályából fakadt a tudományos munka iránti érdeklődésem.

Amikor a jogi egyetem nappali tagozatán végeztem, már a kispesti bíróságon voltam gyakornok, és vártam a fogalmazói előkészítést, bíró szerettem volna lenni. 1968 márciusában a Pesti Központi Kerületi Bíróság elnöke – Mátyás Miklós – összehívta a gyakornokokat és közölte, hogy fogalmazói kinevezésekre egyelőre nincs lehetőség, keresenek maguknak más hivatást. Ez engem akkor elkeserített, de sajnos hiányzott belőlem a konfliktust is vállaló kitartás. Az elutasítást követően egykori oktatóimhoz fordultam álláslehetőséget keresve. Elsőként Vékás Lajoshoz. Korábban az ő polgári jogi szemináriumára jártam, ami komoly szellemi élményt jelentett. Vékás (a későbbi akadémikus) külkereskedelmi területet javasolt, de az nem vonzott igazán.

A „B” megoldást az Államigazgatási Tanszék vezetőjétől, Berényi Sándortól kaptam, aki mellett demonstrátorként ügyködtem. Berényi professzor nagyon segítőkész volt, de figyelmeztetett: az államigazgatásban nem lát egyetlen olyan területet sem, ahol el tudna engem képzelni. Azt is hozzátette – erre nagyon jól emlékszem ma is –, hogy „maga nem egy hivatalnok típus”. Nahát, ebben tökéletesen igaza volt. Viszont felajánlotta, hogy bemutat egy rendőr alezredesnek, aki a végzett hallgatók között keres leendő kollégákat a Gyorskocsi utcában működött Vizsgálati Osztályra. Ezt a lehetőséget megragadtam. Az állambiztonsági szolgálat kötelékébe kerültem, és itt kezdődött a kutatói pályám is.

A napi munka során voltak konfliktusos helyzetek. Az elméleti megközelítés ezek megoldásában is segített. Miért lettem kutató? Részben azért is, mert ez volt a számomra járható út. Példa erre az első bűnügy, amelynek vizsgálatát rám bízták. Történt, hogy a határőr járőrök Fertőrákoson elfogtak egy fiatal lányt a távolsági busz megállójában, aki megpróbált a szerelméhez szökni Olaszországba. Útközben felismerte, hogy tervét nem tudja végrehajtani, így inkább visszafordult. Miután kihallgattam a gyanúsítottat, azonnal rohantam a főnökömhöz azzal, hogy itt voltaképp önkéntes visszalépés történt. Előjáróm nem volt elragadtatva, magatartásomat nem találta eléggé „hatóságközpontúnak”. Ennek ellenére többször jeleztem az illetékes ügyésznek, hogy a gyanúsított letartóztatása nem indokolt. Végül tíz nap után az ügyész a szabadlábra helyezés mellett döntött. Elérkezettnek láttam az időt, hogy szakmai fórumon foglalkozzunk a problémával. Javaslatomat elfogadták, én pedig igyekeztem alaposan felkészülni. A kiváló jogtudós, Angyal Pál egyik, 1905 körül megjelent tanulmányára hivatkoztam, ami az önkéntes elállás, illetve a kedvezőbb alkalomra való elhalasztás fogalmait járta körül. Mondhatom, a fogadtatás jó volt. Az elmélet segített a tisztességes gyakorlat követésében.

1981-ben aztán az állam elleni bűncselekmények kriminológiája körében elkezdhettem a kutatást, amelynek végén kandidátusi fokozatot szereztem. 1984-ben jött egy újabb lehetőség. Déri Pál, a *Belügyi Szemle* főszerkesztője nyugállományba vonult. Megkerestek,

hogy nem vállalnám-e a főszerkesztői beosztást. A szerkesztőségi státusz sokkal közelebb áll hozzám, mint a vizsgálati munka, így igent mondtam.

Ebben az időben – óraadóként – már évek óta büntetőeljárás oktattam a Rendőrtiszti Főiskola állambiztonsági tagozatán. A tapasztalatom az volt, hogy amennyiben az elmélet elszakad a gyakorlattól, akkor mindkettő „ráfárag”. Az elmélet azért, mert nincs mondanivalója a gyakorlat számára. A gyakorlat pedig azért, mert elveszíti szakmája alapjait. Ez a felismerés azonban csak a főszerkesztői beosztásban vált számomra nyilvánvalóvá. Amíg ugyanis a Vizsgálati Osztályon dolgoztam – különösen annak jogi alosztályán –, minden héten tudtam vinni valami egészen friss, új jogesetet a hallgatók számára, amelyről jogi véleményt kellett kialakítani. A kérdés az volt, hogy az állambiztonsági szolgálatok titkos felderítése során feltárt tényállások megalapozzák-e a nyílt büntetőeljárás. Az eljárásjog száraz szabályai a tanórákon izgalmas gyakorlati kérdéseket öltöttek. A *Belügyi Szemlénél* azonban a praxisnak ezek a forrásai számomra elérhetetlenek lettek. Meggyőződtem arról, hogy a szakmai képzés is olyan terület, ahol elmélet és gyakorlat szintézisére van szükség.

M. R.: A rendészet kutatójának szemüvegén keresztül vizsgálva milyennek látja a rendészetet, illetve a rendészettudomány rendszerváltást követő időszakát?

F. G.: A rendszerváltás „jogállami forradalma” a rendészetet legalább három területen érintette. Az első, hogy demokratikus államban a jog uralma érvényesül. Ha egy országban a rendészet nincs törvényben szabályozva, akkor azt pótolni kell. A második elem a hatalommegosztás. Fontos egyértelművé tenni, hogy mi tartozik a végrehajtó hatalom kompetenciájába, és mi az igazságszolgáltatás feladata. A bűnüldözés az utóbbi hatalmi ág kontrollját igényli. A harmadik terület a közbiztonsági stratégia, ami feltételezi a demokratikus politikai pártok konszenzusát és a civil közösségek támogatását. Ha a stratégia törvénybe foglalt, akkor az a választásokon győztes kormányokat is kötelezi, a társadalmat pedig önvédelemre jogosítja.

Jogalkotás – hatalommegosztás – stratégiai tervezés, ez a feladathármas esélyt adott arra, hogy a rendészeti igazgatás elméleti megalapozása kormányzati igény formáját öltse, a kutatóknak pedig arra, hogy egy korábban „titkosított” terület törvényszerűségeit tanulmányozzák. A rendszerváltás időszakában kérdés volt, hogy miként fogadja be a rendészeti igazgatás a jogállam értékeit, a törvényes és eredményes működés egységének feltételeit.

Egyes vélemények szerint az alkotmányos jogállamok úgy kínáltak mintát a fiatal demokráciák számára, hogy ennél jobb rendszer nincsen. A rendészeti igazgatás területén ilyen elbizakodottság nyomokban sem létezik. Amit én Nyugat-Európában megtanultam a rendészettudományból az az, hogy rendkívüli kritikával illetik a saját tevékenységüket. Nem igaz tehát, hogy ne néztek volna szembe a saját rossz, deviáns működésükkel. Ha valami értéke van a kapitalista berendezkedésnek, akkor az, hogy a rendszer maga tárja fel a hibákat, míg a diktatúrák a valóság letagadásában „sikeresek”.

Nagyon fontos kérdés azonban, hogy mennyi idő alatt lehet egy korábban nem demokratikus berendezkedésnek átvenni a polgári értékrendet. 1997 körül volt nálunk egy nemzetközi kutatás, amely a rendőrség civil kontrolljával foglalkozott. A kutatásban angol, holland, francia és német partnerek vettek részt. Mi volt az első megállapításunk?

Az, hogy ilyen mérvű változások beéréséhez legalább 15 évre, vagy akár még hosszabb időre van szükség.

A nemzetközi szakértők másik fontos üzenete az volt, hogy óvni kell a nemzeti hagyományokat. Azt mondták, ne azon törjétek a fejeteket, hogy melyik modellt veszitek át, hanem keressétek és találjátok meg a sajátotokat, amelynek a gyökerei ott kell, hogy legyenek a nemzeti múltban. Téves tehát az a vélekedés, miszerint a fejlett demokratikus berendezkedés lebecsüli a nemzeti értékeket.

M. R.: *Milyennek látja ma a rendészettudomány helyzetét, a rendészeti tudós közösséget? Mit (miket) tart a hazai rendészettudomány és művelői szempontjából a legnagyobb sikernek, illetve mikben lát még komoly fejlődési lehetőséget?*

F. G.: A választ önvizsgálattal kezdem. Vagyunk néhányan, akik beleszerettünk az elméletbe, és túlságosan távol kerültünk a mindennapok teendőitől. Különösen nem tudunk mit kezdeni a kormányzás aktivitásával, amit a rendészet kiemelkedő kutatója, Concha Győző *az országlás művészetének* nevezett. A *Politika* című művében olvasható a következő figyelmeztetés:

„Az országlás művészetének nézetem szerint nem is lehet tudománya, mert a tudomány az általános szükségképiségek, azaz a dolgok és a viszonyok természetében rejlő törvények gondolati fölismeréséből, az országló művészet ellenben a nemzeteknek és országló férfiaknak akarattírányzó alkotásaiból áll... Az államtudomány csak elvont törvényeket bír megállapítani, amelyeknek az alkalmazása teszi éppen az országlás művészetét, utóbbi azonban már nem a gondolkodó, a tudás után vágyó, hanem a cselekvő ember világába esik” (CONCHA 2019).

A gyakorlat és elmélet viszonyának leírására van egy kedves mondás: „A jázminok füttyülnek a biológiára.” Vagyis a jázmin mindenféle biológiai törvényszerűség ismerete nélkül is pontosan tudja, hogyan kell magról szaporodni, növekedni és virágba borulni. Irodalmi túlzással azt is mondhatnánk, hogy a tapasztalat szerint „a rendészet füttyül a rendészet-tudományra”.

Természetesen ez egyébként nem teljesen igaz, mert azért valami érdeklődést lehet látni. Ugyanakkor bizonyos területeken az elméleti megközelítések nem voltak képesek áttörni a parancs és a hierarchia szervezeti kultúrája által emelt falakat. Nézzük meg ebből a szempontból a rendszerváltás három nagy kihívását: a már említett jogalkotást, hatalommegosztást és stratégiai tervezést. A rendészeti jogalkotás számos területen a felhatalmazásnak adott zöld jelzést, és tartózkodott az állami erőszakmonopólium garanciális korlátozásától. A hatalommegosztás éppen a legkényesebb területen, a bűnüldözésben biztosít túlzott jogosítványokat a kormányzásnak, miközben gyengíti az igazságszolgáltatás kontrollját. A stratégiai tervezés nem számonkérhető programokban, hanem ellentmondást nem tűrő, külső bírálatot elutasító „feladatszabásban” jelenik meg. Lásd például a 2021. évi XCIII. törvényt a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról, avagy a 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Nem ezeknek a jogforrásoknak a létét kérdőjelezem meg, hanem azt, hogy a sor élén nem áll nemzeti konszenzusra alapított törvény a közbiztonság fejlesztéséről.

Itt van például a stratégiaalkotás, amitől a szolgálatok parancsnoki posztjain idegenkedtek. Először is azért, mert komoly stratégiát csak úgy lehet készíteni, hogy megnézzük az aktuális állapotot. Erre figyelmeztetett a TC Team Consult cég, amikor 1991-ben a rendőrségünket átvilágította. Eddig ezt az első lépést senki nem vállalta. A határozott kormányzásra jellemző a stratégiai döntések meghozatala stratégia nélkül, a válságkezelő–rögtönző kormányzás útját viszont a döntést nélkülöző stratégiagyártás szegélyezi.

Arra a kérdésre, hogy mit tartok a rendészettudomány legnagyobb sikerének azt felelhetem, hogy a rendőrképzés egyetemi rangra emelkedését, a Rendészettudományi Kar működését és a Rendészettudományi Doktori Iskola létét. Növekszik a rendészeti PhD-fokozatosok száma, egyre több doktori mű készül. Köztük olyan munkák, mint a magyarországi honos szervezett bűnözés 20. századi alakulása, a migráció társadalmi következményeinek elemzése, a rendészeti kommunikáció természetrajza, a rendészettörténeti monográfiák, a főkapitánysági szintű szervezeti kultúra sajátosságai, az önkormányzatiságot erősítő komplementer rendészet programja, a közlekedési baleset-megelőzés rendszerének információs folyamatai. A sort folytathatnám.

M. R.: Milyen üzenete volna a ma rendészettudománya kutatói számára? Mit mondana neked, milyen úton haladjanak, mit csináljanak? Milyen feladataik vannak a jövőre tekintettel?

F. G.: A totális diktatúrákra jellemző, hogy a köztörvényes bűnözést sikerül alacsony szinten tartani. Az erős állam, amely igényt tart arra, hogy a polgárok mindennapi életét is ellenőrzése alá vonja, egész apparátusát „rendőrséggént” működteti, és minimálisra szorítja a szabad választás lehetőségét, csökkentve a bűnelkövetési alkalmakat. Az államszocializmus rendőrei „hálásak” lehetnek, hogy a hagyományos bűnözési formákat minden ideológiai ígéret ellenére a kommunista rendszerek sem tudták megszüntetni. A betöréses lopás, az emberölés vagy a közlekedési bűncselekmény felderítése olyan kriminalisztikai technikát, olyan szakértői munkát, olyan professzionalizmust követelt, ami valóban a szakma rangjára emelheti ezt a foglalkozási ágat. (Igaz viszont, hogy harminc évvel ezelőtt az akkori pártcsatározások még ezt a szakmaiságot is megkérdőjelezték, amikor példának okáért az íróból lett politikus a hozzáértést „olcsó bolsevista trükknek” minősítette.) (SÁRKÖZY 2014: 101)

A történelemnek vannak sorsfordító pillanatai, amelyeket csendesebb évtizedek követnek. Aki a tudományos érdeklődését a rendészet napi gyakorlatából meríti, helyesen teszi, ha a választott hivatásához közel eső részterület törvényszerűségeinek megismerésére fordítja a figyelmét. Ebben az esetben könnyen találhat olyan témát, ami találkozik az adott szolgálati ág érdeklődésével. Ilyenkor a kutatásokhoz a legtöbb adatot a hatóság biztosítja, a kutatási eredmények a rendészet egy-egy szűk részterületére korlátozódnak, de azon belül közvetlenül alkalmazhatók.

Számomra a rendszerváltás, 1990 volt a fordulat éve. A polgári alkotmányosság épít arra a tapasztalatra, hogy az állam hatalma önkorlátozással nem gyengül, hanem erősödik, mert a lehető legkisebbre csökkenti az önkény esélyeit. Ezen az úton járva válhat a rendőrködés tehetséges fiatalokat vonzó, megbecsült szakmává. „Forradalmi” időkben a rendészeti kutatásoknak a rendészeti hivatal nem megrendelője, hanem maga is kutatási tárgy.

Ahol a rendészet az elméleti feltárás tárgya, ott a megrendelő a társadalmi szükséglet, amely különösen kivételes történelmi időszakokban kap jelentőséget. Az eredmények elsődleges felhasználója nem a rendőrség, hanem a rendészetet alakító állam, de felhasználóként jelentkeznek a civil társadalom is, amelyek a kutatások eredményeit megismerve és megértve új elvárásokat fogalmazhat meg a rendészettel szemben. E diszciplínák kritikuskak a rendészetekkel szemben, nem veszik tudomásul a titkosságot, azt olyan falnak tekintik, amelynek gyakran csupán egyetlen értelme van: a testület belső működési zavarainak leplezése. A kutatások fő célja a változások kezdeményezése, a rendészet reformjának elméleti megalapozása.

A rendszerváltó országok számára az előbbieken túl az is fontos felismerés, hogy míg az alkalmazott kutatások a tekintélyuralmi berendezkedésekben is magas színvonalon folytathatók, addig a társadalomkritikai mondanivaló kifejtésének szabadsága csak demokráciákban adott. (Azt mindenki maga döntse el, hogy ez a demokrácia ereje, avagy a gyengesége.)

Magam úgy vélem, hogy „a jogállami forradalom” első éveiben esély volt egy mélyreható rendészeti reform végrehajtására, amihez azonban demokratikus-támogató kormányzati stratégiára lett volna szükség. Ennek politikai alapját a parlamenti pártok konszenzusa alkotná, amit a rendészeti szakmák egyetértése és a társadalom cselekvő támogatása kísérhetne. Ebben az esetben a társadalomtudományok a gyakorlattal közösen tárhatnák fel azokat a tényeket, amelyek ismeretét a belügyi kormányzás és a rendészeti hatóságok működése sem nélkülözheti. Ez a közeg hozzájárulna egy új rendészettudományi stúdium kialakulásához. Hogy lesz-e ilyen stratégia, azt a jövő fogja megválaszolni.

A Rendészettudományi Kar rendészeti mesterszakának egy hallgatója azt kérdezte: milyen lenne a rendőrségünk akkor, ha a rendszerváltás időszakának demokratikus-támogató elgondolásai megvalósultak volna? Válaszom erre a következő:

Esélyt kapott volna a pártpolitikától mentes rendészet ideálja. Amennyiben a politikán a közösség – az egész nemzet – és az ország ügyeiről való felelős gondoskodást értjük, a rendészet nem lehet „politikamentes”. Ennek azonban feltétele, hogy a választáson nyertes párt vagy pártok maguk is így értelmezzék a politikát. Ebben az esetben meg kellene találni azokat a konszenzusra alkalmas területeket, ahol a kormányzó erők képesek együttműködni az ellenzékkel, ahol a legnagyobb esélye van a társadalmi közmegegyezésnek. A rendészet erre felettébb alkalmas, hiszen nincs „jobb-”, és „baloldali” közbiztonság. Ami pedig a bűnüldözésnek irányt adó kriminálpolitikát illeti, az nem a végrehajtó hatalom kizárólagos terepe, abban az önálló hatalmi ágként működő jogalkotás és igazságszolgáltatás is partner.

Elvált volna a *bűnügyi (igazságügyi) rendőrség* a közbiztonsági rendőrségtől. A bűnügyi rendőrség (rendészet) az ügyészség szervezetében kapott volna helyet. A *közbiztonsági rendőrség* egyes szolgálati ágai centrális irányításban maradtak volna (terrorelhárítás, készenléti rendőrség, nemzeti védelmi szolgálat stb.), míg a települések közbiztonsága felett önkormányzati rendőrség őrködne.

A rendészeti igazgatás nem különülne el a civil közigazgatástól, a katonai hierarchia helyett a hivatali hierarchia érvényesülne, amelyben a beosztás rangját nem a piramisban elfoglalt lépcsőfok, hanem a szakmai tudás adná. Az alá-fölé rendeltség nem személyes, hanem személytelen, közjogi hatalomként működne. A szolgálat alaki rendjéből csak azok

a formák maradhatnának érintetlenül, amelyek összhangban vannak a hivatással és segítik a szakmai teljesítményeket.

Az előbbi elvek a rendészeti oktatásban is érvényesülnének. Aki a rendészetet választja, annak nem kellene szakítania civil létével, ellenkezőleg, személyisége értékes része maradhatna. A rendészet nem merül ki a parancs végrehajtásának és a parancs kiadásának képességében, ezért a pályára készülést nem „sorkatonai” kiképzéssel, hanem a szakma elmélyült – gyakorlatot is magában foglaló – tanulásával kezdődne, az értelmes hivatali rendet csak ezt követően, mint a tudást erősítő felismert szükségletet sajátítanák el.

Ehhez az oktatási szervezetet közép- és felsőfokon is *a tanári önállóság és az egyetemi autonómia* szellemében kellene átalakítani. Nem lenne mellőzhető a *gyakornoki rendszer* bevezetése sem, ami az igazságszolgáltatásban évszázados hagyományokkal rendelkező fogalmazói státuszhoz hasonlítható. A rendörködés *anyagi és morális értelemben* is a legmegbecsültebb foglalkozások sorában emelkedhetne. Az előbbieken vázolt program törvénnyel kihirdetett közbiztonsági stratégiába kapott volna helyet. Ilyen stratégiát azonban az Országgyűlés 1990 óta nem alkotott.

Felhasznált irodalom

- CONCHA Győző (2019): *Politika. Első kötet. Alkotmánytan. Koi Gyula bevezető tanulmányával*. Budapest: Dialóg Campus.
- FINSZTER Géza (1990): A magyar rendőrség válsága. *Belügyi Szemle*, 28(6), 3–13.
- FINSZTER Géza (1991): A magyar rendőrség helyzetéről. *Rendészeti Szemle*, 29(7), 63–41.
- FINSZTER Géza (2014): *A rendőrség joga*. Budapest: Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- FINSZTER Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest: Dialóg Campus.
- SÁRKÖZY Tamás (2014): *Kétharmados túlkormányzás*. Budapest: Park.

